

სვანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
კლასიკური ფილოლოგიის, ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრეციისტიკის ინსტიტუტი

•
პროგრამა «ლოგოსი»

პუბლიკაციები და ღონისძიებები კლასიკური ფილოლოგიის,
ბიზანტინისტიკისა და ნეოგრეციისტიკის სფეროში

იამზე გაგუა, ეკატერინე გამყრელიძე

Lingua Latina

მეოთხე შესწორებული გამოცემა

რედაქტორი რისმაგ გორდეზიანი

© პროგრამა „ლოგოსი“, 2007

ISBN 978-99940-31-41-2

პროგრამა „ლოგოსი“

*ილია ჭავჭავაძის გამზირი 13 (თსუ VIII კორპ.), ოთ. 14, 380079 თბილისი
ტელ. 25-02-58, ელ.ფოსტა logos@caucasus.net*

სარჩევი

წინასიტყვაობა	9
ლათინური შემოკლებები.....	10
შესავალი	12
§ 1 LECTIO PRIMA	16
ლათინური ანბანი	16
კითხვის წესები	17
ზმონის სიგრძე-სიმოკლე	17
როგორ გაეიგოთ, გრძელია მარცვალი, თუ მოკლე	18
მახელის წესები	18
როგორ გაეიგოთ სახელის ფუძე	18
ბრუნვები და მათი ფუნქციები	19
ზმნების ჯგუფები	19
როგორ გაეიგოთ ზმნის ფუძე	19
ქვემდებარისა და შემასმენლის შეთანხმება	19
§ 2 LECTIO SECUNDA	20
I კანკლელობა (არსებითი და მდებრ. სქესის მედს. სახელები) ...	22
Praesens indicativi და imperativi activi ზმნისა esse.....	22
Praesens indicativi და imperativi activi I და II უღლებს ზმნებისა .	22
წინდებული in	23
ქალაქებისა და კუნძულების სახელები ადგილისა და მიმარ- თულების აღნიშვნისას	23
კითხვითი ნაწილაკი -ne	24
წინადადების წყობა	24
De lingua Latina et lingua Graeca	20
Dialogus	21
§ 3 LECTIO TERTIA	27
II კანკლელობა. -us და -um დაბოლოებიანი არსებითი და ზედ- სართაეი სახელები	28
Pronomina interrogativa et relativa და მათი ბრუნება	28
Praesens ind. act. და imperat. III და IV უღლებს ზმნებისა	29
კავშირები et, que, atque	29
წინდებულები a (ab), ad, ex, de, per	30
ნაცვალსახელური ზმნიზელები unde? quo? hic	30
Ablativus separationis	31
Populus Romanus	27

§ 4 LECTIO QUARTA	34
II კანკელდობის -er და -ir დაბოლოებიანი არსებითი და -er დაბოლოებიანი ზედსართავი სახელები	35
Imperfectum indicativi activi მზნისა esse	36
Imperfectum indicativi activi	36
Ablativus instrumenti	37
უკუთქმითი ბრძანებითი	37
Familia Romana	34
Facetia	34
§ 5 LECTIO QUINTA	39
IV კანკელდობა	42
Ablativus loci	42
Pronomen demonstrativum hic, haec, hoc	43
Domus Romanorum	39
Dialogus	40
Facetia	41
§ 6 LECTIO SEXTA	46
Pronomina personalia et reflexiva	48
Cum წინდებული პირისა და უკუქცევით ნაცვალსახელების abl.-თან	48
Pronomina demonstrativa is, ea, id	49
წინდებულები inter, ante, apud, adversus, prope, post, contra, trans, cum, sine, pro, praec, sub	49
Ablativus pretii	49
De exercitu Romano	46
De deis antiquis	46
§ 7 LECTIO SEPTIMA	53
V კანკელდობა	54
Dativus duplex	54
Pronomina possessiva	55
De re publica	53
§ 8 LECTIO OCTAVA	58
Praesens indicativi passivi	61
Imperfectum indicativi passivi	61
Ablativus auctoris	62
Accusativus duplex, nominativus duplex	62
Genetivus partitivus	62

Ablativus limitationis	62
De bello Gallico (Iulius Caesar-ის მიხედვით)	58
De theatro antiquo	59
De erinaceo et vipera	59
Dialogus	60
§ 9 LECTIO NONA	66
Futurum I activi	67
Futurum I passivi; Imperat. futuri	68
Pronomen demonstrativum ille, illa, illud	69
Pronomen determinativum ipse, ipsa, ipsum	69
De perfidia Falisci	66
De tauro et musca (Fabula)	67
§ 10 LECTIO DECIMA	71
III კანკელელობა, სახელობითი ბრუნვის წარმოება	73
III კანკელელობის არსებით სახელთა სუფიქსები	74
III კანკელელობა, თანხმოვანფუძიანი ბრუნება	74
Perfectum indicativi activi ზმნისა esse	75
Perfectum-ის პირის დაბოლოებები	75
Perfectum-ის ფუძის სუფიქსიანი წარმოება	75
III უღლების მზნების perfectum-ის ფუძე	76
Perfectum-ის ფუძის უსუფიქსო წარმოება	76
Corvus et vulpes	71
Vulpes et uvae	72
Facetia	72
§ 11 LECTIO UNDECIMA	81
III კანკელელობა, ხმოვანფუძიანი ბრუნება.....	83
III კანკელელობა, შერეული ბრუნება	85
III კანკელელობის თავისებური სახელები Iuppiter, vis	86
Perfectum-ის ფუძის გაორმაგებული წარმოება	86
Ablativus modi	86
De Daedalo et Icaro	81
Ranae et Iuppiter	81
De vestibus Romanorum	82
§ 12 LECTIO DUODECIMA	91
Participium praesentis activi და მისი ბრუნება	94
III კანკელელობის ზედსართავი სახელები	95
Plusquamperfectum indicativi activi	95

Futurum II activi	96
Pronomen demonstrativum idem, eadem, idem	96
Dativus possessivus	96
ღროთა თანამიმდევრობა წინადადებაში (imperfectum და plusquamperfectum; futurum II და futurum I)	97
De Prometheo	91
De viro avaro	92
De gallina et vulpe	93
De Lacedaemoniis	93
§ 13 LECTIO TERTIA DECIMA	103
მედსართავი სახელების ხარისხები და მათი ბრუნება	105
ხარისხთა სუპლეტური წარმოება	105
Quam კავშირი მედარებით ხარისხთან	106
Ablativus comparationis	106
Supinum I	106
მზნის 4 ძირითადი ფორმა	106
Participium perfecti passivi	107
De Solone et Croeso	103
De varietate morum (Tacitus-ის მიხედვით)	103
Ad Ciceronem (Catullus)	104
§ 14 LECTIO QUARTA DECIMA	111
Supinum II	113
Participium futuri activi	113
Pf. ind. pass., inf. pf. pass., inf. fut. act.	113
Accusativus cum infinitivo (AcI)	114
Nominativus cum infinitivo (NcI)	114
De Alexandro (Paride) Priami filio	111
De Ennio poeta et de Nasica	111
De Roma, ab anseribus servata	111
De Demosthene, Graecorum celeberrimo, et fure	111
§ 15 LECTIO QUINTA DECIMA	119
Plusquamperfectum indicativi passivi	121
Futurum II passivi	121
Ablativus causae	122
De causa belli Troiani	119
De praeceptis imperatoris	120
Facetia	120

§ 16 LECTIO SEXTA DECIMA	126
Numeralia	128
Accusativus temporis	130
Ablativus temporis	130
De diebus et mensibus	126
Summarium historiae Romanae	126
§ 17 LECTIO SEPTIMA DECIMA	134
Praesens coniunctivi activi	137
Praesens coniunctivi passivi	137
ირიბი კითხვა	138
De Argonautis	134
Carmina Burana	135
Facetiae	135
§ 18 LECTIO DUODEVICESIMA	142
Adverbium	146
Ablativus absolutus	146
De Spartanis	142
De Romulo et Remo	143
Dialogus	144
ევროპის ქალაქებისა და სახელმწიფოების სახელები ლათინურად	144
§ 19 LECTIO UNDEVICESIMA	151
Imperfectum coniunctivi activi და passivi	154
უწესო ზმნები: possum	154
Ut (ne) finale	155
Ut (ne) obiectivum	155
Si realis, si potentialis, si irrealis	155
Pronomina negativa nemo, nihil	155
De maligna crudelitate Darei	151
De Lacedaemoniis	151
De Proserpina	152
Facetia	152
§ 20 LECTIO VICESIMA	159
Verba deponentia	162
Verba semideponentia	163
Verba anomalia	163
Cum temporale	164

De Tantalō	159
Phaëton	159
Gaudeamus	160
§ 21 LECTIO VICESIMA PRIMA	170
Gerundivum -ი და Gerundium-ი	172
De decemviris	170
De Archimedis morte	170
Pater noster	171
§ 22 LECTIO VICESIMA SECUNDA	175
Genetivus qualitatis	178
Perfectum coniunctivi activi	179
Perfectum coniunctivi passivi	179
Plusquamperfectum coniunctivi activi და passivi	179
Cum causale	179
Cum historicum, cum concessivum	180
De Alexandro Magno, rege Macedonum	175
De Codro, ultimo Atheniensium rege	176
De Biante philosopho	177
Facetia	177
§ 23 LECTIO VICESIMA TERTIA	184
თავისებური ზმნები cō, edō, volō, nō, mālō, ferō	187
De Alexandro Magno et Diogene	184
Aesopus et viator	185
De Theseo et Ariadna	185
Facetia	186
რომაული კალენდარი	194
რომაული მეტრიკა	197
რომაული საკუთარი სახელები	200
სიგრძისა და წონის ერთეულები	201
ფულის ერთეულები	201
Abbreviaturae (ყველაზე ხშირად ხმარებული ლათინური მემოკლებები).....	202
ილუსტრაციები	203
ლათინურ-ქართული ლექსიკონი	221
ქართულ-ლათინური ლექსიკონი	276
რუკები	279

ლათინური ენის წინამდებარე სახელმძღვანელო განკუთვნილია უნივერსიტეტების სტუდენტებისათვის, რომლებიც იწყებენ ლათინური ენის შესწავლას. იგი 23 პარაგრაფს მოიცავს. ცალკეული პარაგრაფი შედგება ტექსტების, სასაუბრო დიალოგების, სენტენციების, მოკლე სახუმარო ამბების, კროსვორდების, გამოცანებისა და სავარჯიშოებისაგან, რომლებიც, ჩვენი აზრით, უფრო სახალისოს გახდის ლათინურის სწავლების პროცესს. აქვე წარმოდგენილია გრამატიკული მასალა (რომელმედაც აგებულია ტექსტები და სავარჯიშოები) სქემატურად, პარადიგმების სახით. ტექსტები შეიცავს ინფორმაციას ანტიკურ მითოლოგიაზე, რომის ისტორიასა და ყოფაზე. მათ ხშირად თან ახლავს შენიშვნები და სათანადო განმარტებები, რაც მოსწავლეს დაეხმარება ტექსტების თარგმნაში. ტექსტებისა და სავარჯიშოების სიმრავლე მასწავლებელს საშუალებას მისცემს, სურვილისამებრ დაყოს თითოეული პარაგრაფი 3-4 გაკვეთილად. მერვე პარაგრაფიდან მოცემულია ნაწყვეტები რომაელი ავტორების პოეტური და პროზაული თხზულებებიდან. სახელმძღვანელოს თან ერთვის ლათინურ-ქართული და მოკლე ქართულ-ლათინური ლექსიკონი, რომელიც შედგენილია მხოლოდ პარაგრაფებში გამოყენებული ლექსიკის საფუძველზე.

ივარაუდება, რომ ამ წიგნში წარმოდგენილი მასალის დაუფლების შემდეგ სტუდენტი აითვისებს ლათინური ენის ლექსიკას და გრამატიკის ელემენტებს იმ მოცულობით, რომ მას შეეძლება სამუალო სირთულის ლათინური ტექსტების წაკითხვა.

იმედი გვაქვს, რომ ამ წიგნის გაცნობის შემდეგ ახალგაზრდებს გაუჩნდებათ ინტერესი ლათინური ენისა და ანტიკური კულტურისადმი, რაც წარმოადგენს წინამდებარე სახელმძღვანელოს ერთ-ერთ ძირითად მიზანს.

მეოთხე გადაშუშავებულ გამოცემაში შეტანილი დამატებები და შესწორებები გაკეთდა როგორც სტუდენტებთან უშუალო მეცადინეობის შედეგად, ასევე ჩვენი კოლეგების სურვილებისა და შენიშვნების საფუძველზე. გვინდა დიდი მადლობა გადავუხადოთ მათ თანამშრომლობისათვის.

ავტორები

ლათინური შემოკლებები

abl. – ablativus – მოქმედებითი ბრუნვა

(+abl.) – იხმარება წინდებულთან ან გმნასთან; მიუთითებს, რომ ეს წინდებული ან გმნა მოითხოვს abl.-ს.

abl. instr. – ablativus instrumenti – იარაღობითი აბლატივეუსი

abl. separ. – ablativus separationis – გამოყოფითი აბლატივეუსი

acc. – accusativus – ბრალდებითი ბრუნვა – აკუმატივეუსი

(+acc.) – იხმარება წინდებულთან ან გმნასთან; მიუთითებს, რომ ეს წინდებული ან გმნა მოითხოვს acc.-ს.

AcI – Accusativus cum infinitivo – აკუმატივეუსი ინფინიტივეუსთან

act. – activum – მოქმედებითი გვარი

adi. – adiectivum – ზედსართავი სახელი

adv. – adverbium – გმნიზელა

ci. – coniunctio – კავშირი

compar. – comparativus – შედარებითი ხარისხი

coni. – coniunctivus – კავშირებითი კილო

dat. – dativus – მიცემითი ბრუნვა

(+dat.) – იხმარება წინდებულთან ან გმნასთან; მიუთითებს, რომ ეს წინდებული ან გმნა მოითხოვს dat.-ს.

defect. – defectivum – დეფექტური გმნა

depon. – deponens – დეპონენსი (გადადებული გმნა)

f – femininum – მდელოობითი სქესი

fut. – futurum – მომავალი დრო

gen. – genetivus – ნათესაობითი ბრუნვა

gerund. – gerundium – გერუნდიუმი

gerundiv. – gerundivum – გერუნდივეუმი

imper. – imperativus – ბრძანებითი კილო

impers. – impersonale – უპირო გმნა

impf. – imperfectum – ნამყო უსრული

indecl. – indeclinabile – უბრუნველი სიგყვა

inf. – infinitivus – ინფინიტივეუსი (საწყისი)

int. – interiectio – შორისდებული

interr. – interrogativum – კითხვითი

loc. – localivus – ადგილოობითი ბრუნვა

m – masculinum – მამრობითი სქესი

n – neutrum – სამუალო სქესი

NcI – Nominativus cum infinitivo – ნომინატივეუსი ინფინიტივეუსთან

nom. – nominativus – სახელოობითი ბრუნვა

- num. card. – numerale cardinale – რაოდენობითი რიცხვითი სახელი
 num. ord. – numerale ordinale – რიგობითი რიცხვითი სახელი
 p. – persona – პირი
 part. – participium – მიმღეობა
 pass. – passivum – ვნებითი გვარი
 pf. – perfectum – ნამყო სრული
 pl. – pluralis – მრავლობითი რიცხვი
 posit. – positivus – დადებითი ხარისხი
 ppf. – plusquamperfectum – პლუსკვამპერფექტუმი
 p.p.p. – participium perfecti passivi – ვნებითი გვარის pf.-ის მიმღეობა
 praef. – praefixum – პრეფიქსი
 praep. – praepositio – წინდებული
 praes. – praesens – აწმყო დრო
 pron. – pronomen – ნაცვალსახელი
 pron. correlat. – pronomen correlativum – ურთიერთობითი ნაცვალ-
 სახელი
 pron. demonstr. – pronomen demonstrativum – ჩვენებითი ნაცვალ-
 სახელი
 pron. indef. – pronomen indefinitum – განუსაზღვრელობითი
 ნაცვალსახელი
 pron. interr. – pronomen interrogativum – კითხვითი ნაცვალსახელი
 pron. neg. – pronomen negativum – უარყოფითი ნაცვალსახელი
 pron. pers. – pronomen personale – პირის ნაცვალსახელი
 pron. poss. – pronomen possessivum – კუთვნილებითი ნაცვალსახელი
 pron. refl. – pronomen reflexivum – უკუქცევითი ნაცვალსახელი
 pron. rel. – pronomen relativum – მიმართებითი ნაცვალსახელი
 semidepon. – semideponens – სემიდეპონენსი (ნახევრადგადადებული
 ზმნა)
 sg. – singularis – მხოლოდობითი რიცხვი
 subst. – substantivum – არსებითი სახელი
 superl. – superlativus – აღმატებითი ხარისხი
 supin. – supinum – სუპინუმი
 voc. – vocativus – წოდებითი ბრუნვა

შესავალი

ენათა გენეალოგიური კლასიფიკაცია

დღეს ცნობილი ენები მათი წარმოშობის მიხედვით ენათა ოჯახებში ერთიანდებიან. ენები, რომლებიც საერთო წინაპარი ენიდან მომდინარეობენ, “მონათესავე” ენებად იწოდებიან და ენათა ერთ “ოჯახს” ქმნიან. წინაპარ ენას, რომლისგანაც მომდინარეობენ მონათესავე ენები, ფუძე-ენა ანუ პროტო-ენა ეწოდება. მეცნიერები ვარაუდობენ, რომ ფუძე-ენაზე თავდაპირველი, გარკვეულ ტერიტორიაზე კომპაქტურად დასახლებული გომები მეტყველებდნენ. სხვადასხვა მიმემის გამო მოსახლეობის ერთი ნაწილი იძულებული გახდა დაეტოვებინა თავისი პირველსახოვრისი და სხვა ადგილებში გადასახლებულიყო. ხალხთა ამ გადასახლებებს მიგრაციები ეწოდება (ლათ. სიტყვიდან *migro, migrare* – გადაესახლდები). ამის შედეგად ფუძე-ენა დროთა განმავლობაში ცალკეულ დიალექტებად დაიშალა. ეს ჯგუფები შემდეგ დამოუკიდებელ ენებად ჩამოყალიბდნენ.

ენათა ოჯახებიდან ერთ-ერთი ყველაზე დიდია ინდოევროპულ ენათა ოჯახი. ინდოევროპული ენები დღეს ყველა კონტინენტზეა გავრცელებული და მსოფლიოს მოსახლეობის ნახევარი ამ ენებზე ლაპარაკობს.

მონათესავე ინდოევროპულ ენათა ერთმანეთთან შედარების საფუძველზე შეიძლება აღვადგინოთ ინდოევროპული ფუძე-ენა (ე. წ. პროტო-ინდოევროპული), რომელიც სქემამდე წარმოდგენილია გენეალოგიური ხის სახით. ხის ტანიდან გამომდის ცალკეული შტოები, რომლებიც ინდოევროპულ ენათა ცალკეულ ჯგუფებს წარმოადგენენ.

ასეთსავე ჯგუფებს მონათესავე ენებისა ქმნის სემიტურ ენათა ოჯახი (არაბული, ებრაული, აქადური, არამეული და სხვ.), ქართველურ ენათა ოჯახი (ქართული, სეანური, მეგრულ-ლაზური), თურქულ ენათა ოჯახი და სხვ.

ყველა ენას ჩვენამდე არ მოუღწევია. იმ ენებს, რომლებმედაც დღეს აღარავინ ლაპარაკობს, მკვლარი ენები ეწოდება. ასეთებია, მაგალითად, ძველი ბერძნული, ლათინური, ხეთური, აქადური, შუმერული და სხვ. ისინი ჩვენამდე მხოლოდ წერილობითი წყაროების საშუალებითაა მოღწეული. მიუხედავად იმისა, რომ ამ ენებზე დღეს აღარავინ ლაპარაკობს, მათ საფუძველი ჩაუყარეს მრავალ თანამედროვე ენას და წარუმღელი კვალი დატოვეს იმ ენებში,

ლათინური ენა

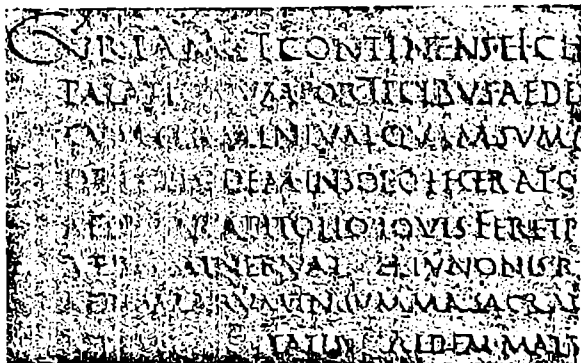
როგორც გენეალოგიური ხე გვიჩვენებს, ლათინური ინდოევროპულ ენათა ოჯახის წევრია და აპენინის ნახევარკუნძულის ძველ ენებთან ერთად (ოსკური, უმბრული, ფალისკური და სხვა ენები) ქმნის იტალიკური ენების ჯგუფს. ლათინური ძველი რომაელების ენა იყო. თავდაპირველად ამ ენაზე მეტყველებდა აპენინის ნახევარკუნძულის ცენტრალურ ნაწილში, ლაციუმში (Latium) მობინადრე ერთ-ერთი უძველესი იტალიკური ტომი, რომელსაც ლათინებს უწოდებდნენ. ლაციუმის მთავარი ქალაქი რომი (Roma), გადმოცემის თანახმად, დაარსებულია ძვ. წ. 753 წ. ლათინურმა ენამ სახელწოდება მიიღო ლათინთა (Latini) ტომისაგან, ხოლო ამ ენაზე მეტყველ ხალხს "რომაელები" ქალაქ რომის სახელის მიხედვით ეწოდა.

ლათინების გარდა აპენინის ნახევარკუნძულზე მოსახლეობდნენ სხვა იტალიკური ტომებიც: ოსკები, უმბრები, ფალისკები, საბინები და სხვანი. ლაციუმს ჩრდილო-დასავლეთით ესაზღვრებოდა ეტრუსკებით დასახლებული ეტრურია, უძველესი ცივილიზაციის მხარე, რომელმაც დიდი გავლენა მოახდინა რომაული ხელოვნების, დამწერლობის, რელიგიის ჩამოყალიბებაზე.

იტალიკების აპენინის ნახევარკუნძულზე გადასახლების შემდეგ (ძვ. წ. II ათასწლეული) ლათინური მხოლოდ ერთ-ერთი უმნიშვნელო დიალექტი იყო სხვა დიალექტების გვერდით, რომლებზედაც უფრო მრავალრიცხოვანი ტომები ლაპარაკობდნენ. რომის მიერ ექსპანსიური პოლიტიკის გატარების შედეგად ლათინურმა შეძლო ყველა იტალიკური დიალექტი მეორე პლანზე გადაეწია, მოგი კი საერთოდ გამოეღვნა. ძვ. წ. 300 წლისათვის ეს პროცესი თითქმის დასრულებული იყო. რომაელებმა პუნიკურ ომებში კართაგენზე გამარჯვების შემდეგ შექმნეს უმარმაზარი იმპერია. დასავლეთ პროვინციებში (ესპანეთში ანუ იბერიაში, გალიაში და ა. შ.) ლათინური სახელმწიფო ენად ითვლებოდა, აღმოსავლეთ პროვინციებში კი (საბერძნეთში, მცირე აზიაში, აფრიკის ჩრდ. სანაპიროებზე და სხვ.), სადაც რომაელთა შეჭრამდე ბერძნული ენისა და კულტურის ძლიერი გავლენა იყო, ლათინურმა ენამ ფართო გავრცელება ვერ პოვა. ამ პერიოდისათვის დამახასიათებელი იყო ბილინგვიზმი (ორენოვნობა), რომლის დროსაც მოსახლეობაში პარალელურად იმზარებოდა ორი ენა.

უძველესი ნიმუში ლათინური დამწერლობისა არის წარწერა ოქროს ფიბულაზე. იგი აღმოჩენილია რომის დასავლეთით, ქალაქ პრენესტეში 1871 წ. და ძვ. წ. VII ს-ით თარიღდება.

ლათინური ენის განვითარებაში შემდეგი პერიოდები გამოიყოფა: არქაული (ძვ. წ. III ს. – ძვ. წ. II ს.) ანუ კლასიკურამდელი პერიოდის ლათინური (პლავტე, ტერენციუსი, კატონი და სხვანი);

ლაბილარული წარწერა.
ნაწყვეტი "Monumentum Ancyranum"-იდან (ახ. წ. I ს.)

ოქროს ხანის (ძვ. წ. I ს. – ახ. წ. I ს.) ანუ კლასიკური პერიოდის ლათინური (იულიუს კეისარი, ციკერონი, ვერგილიუსი, ჯორაციუსი, ოვიდიუსი და სხვანი); ვერცხლის ხანის (ახ. წ. II ს.) ანუ გვიანკლასიკური ხანის ლათინური (გაიცეუსი, იუვენალისი, მარციალისი, პეტრონიუსი, აპულეუსი და სხვანი); გვიანი ხანის ლათინური (ახ. წ. III ს. – ახ. წ. VI ს.). ეს არის გვიანი იმპერიისა და მისი დაცემის შემდეგ "ბარბაროსულ" სახელმწიფოთა წარმოშობის ეპოქა. ქრისტიანული ლიტერატურის შექმნასთან ერთად ლათინური ივსება პროვინციალიზმებით, ბარბარიზმებით, შემოდის ვულგარული (ხალხური) ლათინურის ელემენტები სამწერლო ენაში. სწორედ ამ "ხალხური" ლათინური (უმთავრესად რომაელი ლეგიონერების) ენიდან მომდინარეობენ თანამედროვე რომანული ენები – ფრანგული, იტალიური, ესპანური, პორტუგალიური, რუმინული და სხვ. ეს ენები, გაერთიანებულნი რომანული ენების ოჯახში, წარმოადგენენ ძირითადად რომის მიერ დაპყრობილ სხვადასხვა პროვინციებში (გალია, იბერია და სხვ.) გავრცელებული სალაპარაკო ლათინურის გვიანდელ სახეობებს, რომლებიც ჩამოყალიბდა ხალხური ლათინურის განვითარების შედეგად ადგილობრივ ენებთან ურთიერთობის პროცესში.

§1 LECTIO PRIMA

ლათინური ანბანი
 კითხვის წესები
 მარცხელის სიგრძე-სიმოკლე
 მახვილის წესები
 როგორ გავიგოთ სახელის ფუძე

ბრუნვები და მათი ფუნქციები
 მშენების ჯგუფები
 როგორ გავიგოთ მშენის ფუძე
 ქვემდებარისა და შემასმენლის
 შეთანხმება

ლათინური ანბანი

1*	2*	3*	4*	განმარტებები
A	a	ა	ა	
B	b	ბე	ბ	
C	c	ცე	კ	შუა საუკუნეებიდან c, i, ac, oc, y-ს წინ გამოითქმოდა, როგორც "ც": Cicero – "ციკერო" – ციკერონი.
D	d	დე	დ	
E	e	ე	ე	
F	f	ეფ	ფ	
G	g	გე	გ	n-ს წინ და n-ს შემდეგ გამოითქმის როგორც ნამა- ლური ბგერა "ნგ": (magnus იკითხება როგორც "ma ⁿ gnus" – დიდი; lingua – იკითხება "li ⁿ gua" – ენა).
H	h	ჰა	ჰ	
I	i	ი	ი	გამოითქმის როგორც j, თუ ის შემდეგ ხმოვანთან ერთ მარცხელს ქმნის: Iulius – "Julius" – იულიუსი.
K	k	კა	კ	გამოიყენება მხოლოდ ორ სიტყვაში: Kalendae – "კა- ლენდები" და Kaeso – "კესო" (საკუთარი სახელი).
L	l	ელ	ლ	
M	m	ემ	მ	
N	n	ენ	ნ	
O	o	ო	ო	
P	p	პე	პ	
Q	q	კუ	კ	qs გამოითქმის როგორც "კუ", მაგ.: qui – "კუი" – ვინ.
R	r	ერ	რ	
S	s	ეს	ს	შუა საუკუნეებიდან s ორ ხმოვანს შორის გამოითქმოდა როგორც "შ", დანარჩენ შემთხვევებში როგორც "ს".
T	t	ტე	ტ	შუა საუკუნეებიდან t+ხმ. გამოითქმოდა როგორც "ცი" გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა მას წინ მიუძღვის s, t ან x. მაგ.: iustitia – "იუსტიცია"; bestia "ბესტია" – ცხოველი.

U	u	უ	უ	უმახვილო u იგ-ს შემდეგ და saa, sae კომპლექსებში (როდესაც u უმახვილოა) გამოითქმის როგორც უ ლინგვა – “ლინგვა”; persuaშდენ – “პერსუადენი” – ვარწმუნებ.
V	v	ვე	ვ	
X	x	იქს	ქს	
Y	y	იფსი- ლონ	ი	გვხვდება მხოლოდ ბერძ. წარმომშობის სიტყვებში.
Z	z	ზეტა	ზ	გვხვდება მხოლოდ ბერძ. წარმომშობის სიტყვებში.

* 1 = მთავრული

** 2 = ნუსხური

*** 3 = სახელწოდება

**** 4 = გამოთქმა

NB (Nota bene! – კარგად დაიხსოვო!)

მთავრულით იწყება ყველა საკუთარი სახელი და მათგან ნაწარმოები ბელსართავეები და მზნიშელები (Graecia – საბერძნეთი – Graecus – ბერძნული – Graece – ბერძნულად), ასევე წინადადების პირველი სიტყვა.

კითხვის წესები

ch, ph, th, rh თანხმოვანთკომპლექსები გვხვდება მხოლოდ) ბერძნული წარმომშობის სიტყვებში:

ch გამოითქმის ხ (schola)

th გამოითქმის თ (theatrum)

ph გამოითქმის ფ (philosophia)

rh გამოითქმის რ (rhetorica)

დიფთონგები

ae გამოითქმის ე

au გამოითქმის აუ

oe გამოითქმის როგორც გერმანული ö

eu გამოითქმის ეუ

NB

თუ დიფთონგის შემადგენელ მეორე სმოვანს თავზე ორი წერტილი, სიგრძის ან სიმოკლის ნიშანი აქვს (იე, იე, იე), ეს იმაზე მიუთითებს, რომ ამ შემთხვევაში საქმე გვაქვს ორ მარტივ ხმოვანთან და არა დიფთონგთან. მაგ., ეიეა, ეიეა – “ჰოეტა” – პოეტი.

ხმოვნის სიგრძე-სიმოკლე

ხმოვანი არის გრძელი ან მოკლე. გრძელ ხმოვანს პირობითად აღვნიშნავთ ხმოვნის თავზე ნიშნით – : villa, ხოლო მოკლე ხმოვანს ნიშნით ~ : Asia. დიფთონგები ყოველთვის გრძელია.

მარტივი ხმოვნები (a, e, i, o, u, y (უცხო სიტყვებში)) შეიძლება იყოს ბუნებით გრძელი ან მოკლე და პოზიციით გრძელი ან მოკლე.

როგორ გავიგოთ, გრძელია მარცვალი, თუ მოკლე

მარცვალზე შეიძლება იყოს მოკლე ან გრძელი – ბუნებით ან პოზიციით იმისდა მიხედვით, თუ როგორ ხმოვანს შეიცავს.

1. დიფთონგის შემცველი მარცვალი ბუნებით გრძელია: Caesar, causa.
2. დახურული მარცვალი (ე.ი. მარცვალი, რომელიც თანხმოვნით მთავრდება), რომელსაც მოჰყვება თანხმოვნით დაწყებული მარცვალი, პოზიციით გრძელია (ე.ი. ხმოვანი + ორი თანხმოვანი ან რთული თანხმოვნები x და z): ma-gis-ter – მასწავლებელი; me-di-ca-mōn-tum – წამალი; per-plē-xus – ბუნდოვანი. მაგრამ თუ -b-, -d-, -g- ან -p-, -t-, -c-ს მოჰყვება l ან r (muta cum liquida – ხმული ნარნარასთან), მაშინ მარცვალი არ გრძელდება: Pātr̄-clus.
3. ხმოვნით დაბოლოებული მარცვალი (ე.წ. ღია მარცვალი), რომელსაც მოჰყვება ხმოვნით დაწყებული მარცვალი, ყოველთვის მოკლეა პოზიციით (ე. ი. ხმ. + ხმ.): A-sī-a – აშია, vic-tō-rī-a – გამარჯვება.
4. როდესაც ღია მარცვალს მოჰყვება თანხმოვანი, მაშინ უნდა ვნახოთ ლექსიკონში, როგორია ხმოვანი ბუნებით, გრძელი, თუ მოკლე. მაგ. amīcus-ში i გრძელია, ხოლო fōmīna-ში – მოკლე.

მახვილის წესები

მახვილი მოუდით:

1. ორმარცვლიან სიტყვებს ყოველთვის ბოლოდან მეორე მარცვალზე: mā-ter, pā-ter.
2. სამ- ან მეტმარცვლიან სიტყვებს ბოლოდან მეორე გრძელ მარცვალზე: Ger-mā-ni.
3. ბოლოდან მესამე მარცვალზე, თუკი ბოლოდან მეორე მარცვალი მოკლეა: Ger-mā-nī-a.

როგორ გავიგოთ სახელის ფუძე

ლათინურში 5 კანკლედობას ანუ ბრუნებას (declinatio) განასხვავებენ. ამ განსხვავებას საფუძვლად უდევს ფუძის ბოლოკიდური ბგერა – თანხ. ან ხმ. ეს ბგერა და თვით ფუძე სუფთა სახით ჩანს gen. pl.-ში. მაგ.: cūrā-rum, curā-um, dīc-rum, turri-um და ა. შ. ზოგიერთ სხვა ბრუნვაში ფუძის ბოლოკიდური ბგერისა და ბრუნვის დაბოლოების შეხვედრისას ფონეტიკური ცვლილებები ხდება და მღვარი ფუძესა და დაბოლოებას შორის იშლება. მაგ.: nom. rex ← reg + s. ფუძე – reg-. ამიგომ სახელის ფუძის გასაგებად ის gen. pl.-ში უნდა ჩავსვათ.

ბრუნვები და მათი ფუნქციები

Nominativus (Nom.) – ქვემდებარის ბრუნვა. ქართულად გადმოიყვამ სახელობითით, მოთხრობითით და მიცემითით. უპასუხებს კითხვებზე ვინ? რა?

Genetivus (Gen.) – ქართულად გადმოიყვამ ნათესაობითით. გამოხატავს კუთვნილებას. უპასუხებს კითხვებზე ვისი? რისი?

Dativus (Dat.) – ქართულად გადმოიყვამ მიცემითით. Dat. არის ირიბი დამატების ბრუნვა. უპასუხებს კითხვებზე ვის? რას?

Accusativus (Acc.) – ბრალდებითით, ქართულად გადმოიყვამ სახელობითით ან მიცემითით. უწინდებულ acc. არის პირდაპირი დამატების ბრუნვა.

Ablativus (Abl.) – ქართულად გადმოიყვამ მოქმედებითით. უპასუხებს კითხვებზე რითი? ვისგან? რისგან? სად? (ადგილის abl.), როდის?

Vocativus (Voc.) – ქართულად გადმოიყვამ წოდებითით.

ზმნების ჯგუფები

Praesens-ის (აწმყოს) ფუძის ბოლოკიდური ბგერის მიხედვით ლათინური ზმნები ოთხ ჯგუფად (უღლებად) იყოფა:

I უღლებაში შედის -ā- ფუძიანი ზმნები: amā-, inf. amā-re, amo.

II უღლებაში შედის -ē- ფუძიანი ზმნები: habē-, inf. habē-re, habeo.

III უღლებაში შედის თანხმოვანფუძიანი და -m- ფუძიანი ზმნები: ag-ē-re, ag-o; metū-ē-re, metū-ō; აგრეთვე ზმნები -iō-ზე, რომელთა p. I sg. მთავრდება -iō-ზე (როგორც IV უღლებაში), ხოლო inf. -ē-re-ზე (როგორც III უღლებაში). ფუძისეული -ī- ამ ზმნებში -r-ს წინ და აგრეთვე სიგყვის ბოლოს გადადის -ē-ში: capiō, cap-ē-re. მათ შერეულ ზმნებსაც უწოდებენ. რადგან III უღლების ზმნების inf.-ის დაბოლოების (-ē-re) პირველი -ē- მოკლეა, მახვილი ბოლოდან III მარცვალზე ეყვამ; ამით უნდა გაეარჩიოთ ერთმანეთისაგან II და III უღლების ზმნები: tacē-re – II უღლ.; lēg-ē-re – III უღლება.

IV უღლებაში შედის -ī- ფუძიანი ზმნები: audī-, inf. audī-re, audi-o.

როგორ გავიგოთ ზმნის ფუძე

ზმნის praes. inf.-ის ფორმას უნდა ჩამოვაცილოთ inf.-ის დაბოლოება -re-; რაც დარჩება, ის იქნება ფუძე. მაგ.: amā-re → amā-.

ქვემდებარისა და შემასმენლის შეთანხმება

ქვემდებარე (სულიერიცა და უსულოც) შეეთანხმება შემასმენლის რიცხვში. მაგ., rosa est; rosae sunt.

სავარჯიშო:

წაიკითხეთ, სწორად დაუსვით მახვილები; შეეცადეთ დაადგინოთ სიტყვების მნიშვნელობები:

CAESAR, CICERO, TERENTIA, ATTIUS, THEODORA, CORNELIA, GNAEUS, ITALIA, ROMA.

Neapōlis, Vesuvius, Creta, Euboea, Athēnae, Cyprus, Alexandria, Caucāsus, Eurōpa, Asia, Aegyptus, Rhēnus, Mosella, Iura Mons, Troia, Alpes, Hispania, Byzantium, Boeotia, Colchis, Iberia, Georgia.

Kalendae, aquarium, phiāla, auctoritas, senātor, schola, instrumentum, iustitia, natio, commotio, consul, villa, habitus, regio, intervallum, argumentum, camera, carcer, monasterium, coquina, tyrannus, triumphus, comoedia, tragoedia, philologia, rhetorica, rhythmus, philosophus.

Iacio – ვისერი, centum – ასი, suavis – სასიამოვნო, lingua – ენა, equus – ცხენი, iuvenis – ახალგაზრდა, varius – მრავალფეროვანი, puella – გოგონა, antiquus – ძველი, magnus – დიდი, scientia – ცოდნა, potentia – ძალა, patria – სამშობლო, pulcher – ლამაზი, aurora – ცისკარი, caelum – ცა, quartus – მეოთხე, bestia – ცხოველი, lyra – ლირა, zephyrus – ძეჟიროსი (დასავლეთის ქარი), aqua – წყალი, poena – სასჯელი, lectio – კითხვა.

§2 LECTIO SECUNDA

I კანკელობა (არსებითი და
ზედსართავი სახელები)

Praes. ind. და imper. act.

მზნისა esse

Praes. ind. და imper. act. I და

II უღლ. მზნებისა

წინდებული in

ქალაქებისა და კუნძულების

სახელები ადგილისა და

მიმართულების აღნიშვნისას

კითხვითი ნაწილაკი -ne

წინადადების წყობა

De lingua Latina et lingua Graeca

Lingua Latīna est lingua antiqua. Lingua Graeca etiam lingua antiqua est. Nunc sunt linguae mortuae. Patria linguae Latīnae Italia est. Italia est terra antiqua. Linguae Italiae antiquae variae sunt: lingua Osca, Umbra, Sabīna, Falisca, Venēta, Etrusca et aliae. Omnes* sunt linguae Italīcae mortuae. In Italia et Graecia incolāe linguas antiquas – linguam Latīnam et linguam Graecam antiquam, non iam adhibent. Linguam incolārum Graeciae nunc

nomināmus linguam Graecam novam; diversa est a lingua Graeca antiqua. Item lingua, quam** nunc incōlāe Italiae adhibent, diversa est a lingua Latīna. Est lingua Italiāna.

* omnes – nom. pl. omnis, e-დან – ყოველი, ყველა.

** quam – რომელსაც – acc. sg. f qui, quae, quod-დან – რომელიც.

Dialogus:

– Ave, Nina!

– Salve, Iulia!

– Ubi habitas?

– Habito in Georgia.

– Ubi est Georgia?

– Georgia est in Cau-
cāso*.

– Est-ne Georgia terra
magna?

– Georgia non est
magna, sed pulchra.

* in Caucaso – abl. sg.
Caucasus-დან (II კანკლ.) –
კავკასიაში.

Sententiae

(გამოთქმები):

1. Scientia potentia est – ცოდნა ძალაა.
2. Dum spiro, spero (Ovidius) – სანამ ვესუნთქავ, იმედი მაქვს.
3. Pecunia non olet (Vespasianus) – ფულს არ აქვს სუნი (ეესპასიანეს გამოთქმა. მისი ბრძანებით რომში საზოგადოებრივი ტუალეტებით (latrinae) სარგებლობა ფასიანი გახდა).
4. Ubi bene, ibi patria (Pacuvius) – სადაც კარგია, იქ არის სამშობლო (კოსმოპოლიტების პრინციპი).
5. Ibi victoria, ubi concordia – იქ არის გამარჯვება, სადაც თანხმობაა.
6. Cogito, ergo sum – ვფიქრობ, ესე იგი ვარ (რენე დეკარტე, ფრანგი მოაზროვნე; 1596-1650 წწ.).
7. Festīna lente! – იჩქარე ღიძვად (ნელა)!
8. Via dolorōsa – ტანჯვის გზა (ქუჩა, რომელიც მიდის ვოლგო-თისაკენ).

ბრამატიკა

I კანკლელობა (a-ფუძიანი არსებითი და მდედრობითი სქესის ზედსართავი სახელების ბრუნება)

	sg.	pl.	sg.	pl.
			ლამაზი ვარლი	
Nom.	-a	-ae	ros-a pulchr-a	ros-ae pulchr-ae
Gen.	-ae	-ārum	ros-ae pulchr-ae	ros-ārum pulchr-ārum
Dat.	-ae	-is	ros-ae pulchr-ae	ros-is pulchr-is
Acc.	-am	-as	ros-am pulchr-am	ros-as pulchr-as
Abl.	-ā	-is	ros-ā pulchr-ā	ros-is pulchr-is
Voc.	-a	-ae	ros-a pulchr-a	ros-ae pulchr-ae

ზმნების ულლება Praesens indicativi activi-ში

esse – “ყოფნა”

	sg.	pl.
1.	s-a-m – ვარ	s-a-mus – ვართ
2.	es – ხარ	es-tis – ხართ
3.	es-t – არის	s-a-nt – არიან
Inf. esse – ყოფნა		
imper. p. II sg. es! – იყავი! pl. es-te! – იყავით!		

I და II ულლების ზმნები

	I ულლება		II ულლება	
	ჰ-ფუძიანი ზმნები		ჰ-ფუძიანი ზმნები	
sg.				
1.	-ō	am-ō (< a + o) – მიყვარს	habe-ō – მაქვს, მყავს	
2.	-s	amā-s – გიყვარს	habē-s – გაქვს, გყავს	
3.	-t	ama-t – უყვარს	habe-t – აქვს, ჰყავს	
pl.				
1.	-mus	amā-mus – გვიყვარს	habē-mus – გვაქვს, გყავს	
2.	-tis	amā-tis – გიყვართ	habē-tis – გაქვთ, გყავთ	
3.	-nt	ama-nt – უყვართ	habe-nt – აქვთ, ჰყავთ	
Inf.	amā-re – სიყვარული		habē-re – ქონა, ყოლა	
Imper. p. II sg.	amā! – გიყვარდეს!		habē! – გქონდეს! გყავდეს!	
p. II pl.	amā-te! – გიყვარდეთ!		habē-te! – გქონდეთ! გყავდეთ!	

წინდებული in

in (+acc.) – საით? -ში, -კენ

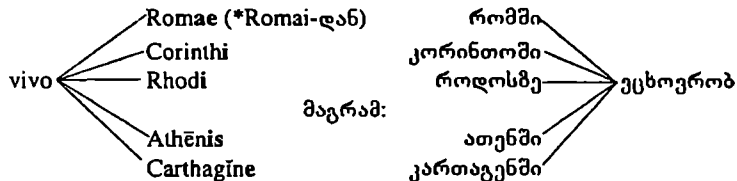
Venio in Italiam (acc.) – მივდივარ იტალიაში (საით?)

in (+abl.) – სად? -ში, -ზე

Sum in Italia (abl.) – ვარ იტალიაში (სად?)

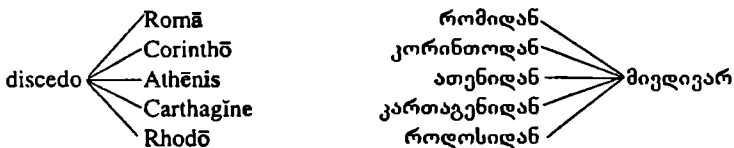
ქალაქებისა და კუნძულების სახელები ადგილისა და მიმართულების აღნიშვნისას

კითხვაზე სად? I და II კანკლ.-ის სახელებს sg.-ში აქვთ ძველი loc.-ის ფორმა დაბოლოებული i-ზე, რომელიც gen.-ის ფორმას ემთხვევა, ხოლო III კანკლედობისა და I-II კანკლედობის pl.-ში მდგომი სახელები abl.-ში (abl. loci) იხმარება:

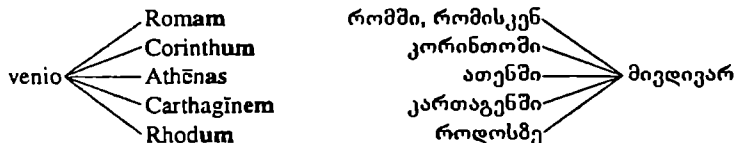

კითხვაზე საიდან? – abl. separationis –

გამოყოფის abl. (უწინდებულოდ):

კითხვაზე საით? – acc. (უწინდებულოდ):

კითხვითი ნაწილაკი -ne

– Est-ne?– არის? არის თუ არა? ხომ არის?

– Amās-ne?– ვიყვარს? ხომ ვიყვარს?

წინადადების წყობა

ლათინური ენისათვის, ისევე როგორც ქართულისათვის, წინადადების თავისუფალი წყობაა დამახასიათებელი. წინადადების წევრებს მკაცრად განსაზღვრული ადგილი არ აქვთ, მაგრამ, ჩვეულებრივ, ქვემდებარე წინადადების დასაწყისში დგას, შემასმენელი კი – ბოლოს: **Victoria curam amat** – გამარჯვებას ბრუნვა უყვარს.

წინადადების ნებისმიერი წევრი, თუკი მას ლოგიკური მახვილი მოუღის, შეიძლება წინ გადმოვიდეს: **Amat victoria curam. Curam amat victoria.**

სავარჯიშოები:

1. ჩასვით ფრჩხილებში მოთავსებული სიტყვები სათანადო ფორმაში (ფრჩხილებში მოთავსებული ციფრები მიუთითებს, რამდენ ფორმაში შეიძლება ჩაისვას მითითებული სიტყვა).

1. (Puella 2) bene (laborāre 2). 2. Amicae, (narrāre, fābūla 2). 3. Cornelia, Iulia et Silvia (esse, puella Romāna). 4. Ubi (esse), amīca? (Esse) in (schola). 5. Ubi (habitāre), Iulia? (Habitāre) (Roma). 6. (Puella 2) (amāre 2) (patria)! 7. (Puella 2) (amāre 2) (ambulāre) in (silva). 8. Nina, amās-ne (patria)? 9. Sumus (Roma). 10. Amo (Roma).

2. აბრუნეთ:

silva parva – პატარა ტყე, vita longa – ხანგრძლივი სიცოცხლე, pecunia magna – ბევრი ფული, terra fecunda – ნაყოფიერი მიწა.

3. აუღლეთ:

do, dāre – ვაძლევ; erro, -āre – მემლება; valco, -ēre – კარგად ვარ.

4. განსაზღვრეთ ბრუნვა და რიცხვი:

pulchrūm; fābūlam, potentiis (2); scientias, longam; amīcae (4), patriā, puellas.

5. განსაზღვრეთ დრო, პირი, რიცხვი:

habītas, narrat, datis, sperāmus, cogitant, vales, olet, ornatīs, laborātē!

6. თარგმნეთ ქართულად:

1. In Eurōpa sunt terrae: Graecia, Italia, Germania, Hispania, Georgia et aliae. 2. Natūra terrarum Eurōpae varia est. 3. Italia est terra antiqua Eurōpae. 4. Italia terra fecunda est. 5. Latīni Italīci sunt.

7. თარგმნეთ ლათინურად:

1. გყეში ვსეირნობთ. 2. თქვენ ცხოვრობთ რომში. 3. გოგონას ვარდს ვრუქნი. 4. მოთხრობებს ყვებიან. 5. გუნია ლამაზია. 6. გიყვარს სამშობლო?

ლექსიკონი:

dē (+abl.) შესახებ, -ზე

lingua, ae f ენა

Latīnus, a, um ლათინური,
რომაული

et (ci.) და

Graecus, a, um ბერძნული

antīquus, a, um ძველი

etiam (ci.) აგრეთვე, ასევე

nunc (adv.) ახლა

mortuus, a, um მკვდარი

patria, ae f სამშობლო

terra, ae f მიწა, ქვეყანა

varius, a, um სხვადასხვანაირი,
სხვადასხვაგვარი

alius, alia, aliud (adi.) სხვა, დანარჩენი

omnis, e ყოველი; pl. -es ყველა,

მთელი; -ia ყველაფერი;

omnibus ყველასთვის

in (+abl.) -ში

Graecia, ae f საბერძნეთი, ფართო მნიშვნელობით ყველა ქვეყანა, დასახლებული ბერძნებით, მათ შორის მც. აზია, სამსრ. იტალია და სხვა

incōla, ae m, f მაცხოვრებელი, მოსახლე

nōn (adv.) არა, არ

iam (adv.) უკვე

adhibeō, ēre ვიყენებ

nōmīnō, āre ვარქმევ, ვუწოდებ

novus, a, um ახალი

dīversus, a, um განსხვავებული,
არამსგავსი

item (adv.) ასევე, ამის მსგავსად

quī, quae, quod (pron. rel.) ის

(ეს); ვინც, რაც; რომელიც

ā, ab (+abl.) -დან, -გან, მიერ

dialōgus, ī m დიალოგი, საუბარი

aveō, ēre ჯანმრთელად ვარ; ave!

გამარჯობა! მშვიდობით!

salveō, ēre ჯანმრთელად ვარ;

imperat. salve! ჯანმრთელად

იყავი! (გამარჯობა ან ნახვამდის)

ubi (adv.) სად, სადაც; როდესაც

habitō, āre ვცხოვრობ

Georgia, ae f საქართველო

Caucāsus, ī m კავკასია

magnus, a, um დიდი

sed (ci.) მაგრამ, არამედ

pulcher, chra, chrum ლამაზი,

მშენიერი

scientia, ae f ცოდნა, მეცნიერება
potentia, ae f ძალა, ძალაუფლება
dum (ci.) სანამ, იმ დროს როცა
spīrō, āre ესუნთქავ
spērō, āre იმედი მაქვს
Ovidius, ī m ოვიდიუსი, Publius
Ovidius Naso, პოეტი, დაიბ.
ძვ. წ. 43 წ., ძვ. წ. 8 წ. ავეუსტუსმა
გადაასახლა შავი ზღვისპირა
ქალაქში, სადაც გარდ. ახ. წ.
17 წ.; "Metamorphoses", "Heroides"
და სხვათა ავტორი
pecūnia, ae f ფული
oleō. ēre სუნი მაქვს
Vespasiānus, ī m ვესპასიანუსი,
Titus Flavius, რომაელი იმპერ-
ატორი (ახ. წ. 69-79 წწ.). მი-
სი მმართველობის დროს
ამენდა კოლოსეუმი (კოლი-
ზეუმი) (ახ. წ. 80 წ.)
bene (adv.) კარვად
ibi (adv.) იქ
Pacuvius პაკუვიუსი, Marcus
Pacuvius რომაელი ტრაგი-
კოსი, ძვ. წ. 220-130 წწ.
victōria, ae f გამარჯვება
concordia, ae f თანხმობა, ერთ-
სულოვნება
cōgītō, āre ვუიქრობ, ვაზროვნებ
ergō (adv.) ამგეარად, ესე იგი
festīnō, āre ვჩქარობ
lentē (adv.) ნელა, წყნარად
via, ae f ქუჩა, გზა
dolērōsus, a, um ტანჯული,
სატანჯველი, ტკივილით
აღსავსე
habeō, ēre მაქვს, მყავს

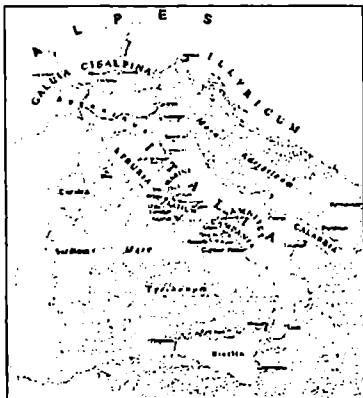
amō, āre მიყვარს
rosa, ae f ვარლი
vīvō, ēre ვცხოვრობ
discēdō, ēre მივდივარ, უკან ვიხევ
veniō, īre მოვდივარ
puella, ae f გოგონა
multus, a, um მრავალრიცხოვანი
labōrō, āre ვმუშაობ, ვსრომობ
amīca, ae f მეგობარი ქალი
narrō, āre ვყვები
fābūla, ae f ამბავი, მითი, თქმუ-
ლება, ზღაპარი
Rōmānus, a, um რომაელი,
რომაული
schola, ae f სკოლა
Rōma, ae f რომი, ლაციუმის,
ხოლო შემდეგ მთელი რო-
მის იმპერიის დედაქალაქი,
მდებარე გიბერისის მარცხე-
ნა სანაპიროზე; დაარსებუ-
ლია გადმოცემით რომულუ-
სის მიერ ძვ. წ. 753 წ.
ambūlō, āre ვსეირნობ, დავდივარ
silva, ae f ტყე
parvus, a, um პატარა
vīta, ae f სიცოცხლე, ცხოვრება
longus, a, um გრძელი, ხანგრძლივი
antīquus, a, um ძველი
fēcundus, a, um ნაყოფიერი
Eurōpa, ae f ევროპა
nātūra, ae f ბუნება, ხასიათი
Italīcī, ōrum m იტალიკები,
ისტორიული ეპოქის
იტალიკური ტომები,
რომლებიც იტალიის
ტერიტორიაზე სახლობდნენ
dōnō, āre ვჩუქნი

§3 LECTIO TERTIA

II კანკლედობა. -us და -um
დაბოლოებიანი არსებითი
და მედსართავი სახელები
Pronomina interrogativa et
relativa და მათი ბრუნება
Praes. ind. act. და imper. III და
IV უღლების მზნებისა

კავშირები et, que, atque
წინდებულები a (ab), ad, ex, de,
per
ნაცვალსახელური მზნიმელები
unde? quo? hic
Ablativus separationis

Populus Romanus

Populus Romanus est populus
Italicus antiquus. Etiam Latini et
Sabini et Etrusci sunt populi Italici
antiqui. Latini, Sabini, Etrusci
finitimi sunt populi Romani. Latini
et Sabini diu adversarii Romanorum
sunt. Nam populus Romanus saepe
bellat et vicos finitimorum delct.
Sed rustici Latini et Sabini vicos
suos amant et populum Romanum a
vicis suis arcant. Latini et Sabini
arant, sed saepe bellare et
adversarios arcere debent. Itaque
semper debent parati esse.

Ab Etruscorum populo Tiberis fluvius Romanos separat. Etruscis multi
populi parent. Sed denique Romani vicos oppidaque Etruscorum
occupant, et Romani sunt domini etiam ceterorum populorum Italicorum.

Sententiae:

1. Otium post negotium – დასვენება საქმის შემდეგ.
2. Ignorantia non est argumentum – არცოდნა არ არის არგუმენტი
(ბუნედიქტე სპინოზა, გამოჩენილი პოლანდიელი ფილოსოფოსი-
მატერიალისტი).
3. Persona non grata – არასასურველი პიროვნება.
4. Vivere est cogitare (Cicero) – სიცოცხლე არის ამროვნება.
5. Qui quaerit, reperit – ვინც ეძებს, ის პოულობს.

6. Quod nocet, docet – რასაც ზიანი მოაქვს, ის გვასწავლის კიდევაც (მეცდომებზე ვესწავლობთ).
7. Asinus ad lyram – ვირი ლირასთან (როდესაც ვინმე ლაპარაკობს ან აკეთებს მისთვის შეუფერებელ საქმეს).
8. In propria persona – პირადად.
9. Per aspera ad astra (Seneca) – ეკლიანი (გზით) ვარსკელაფებისაკენ.
10. Lupus non mordet lupum – მგელი არ კბენს მგელს.

ბ რ ა მ ა ბ ი კ ა

II კანკლედობა. -us და -um დაბოლოებიანი (ო-ფუძიანი) არსებითი და ზედსართავი სახელების ბრუნება

m dominus bonus კარგი ბატონი				
	sg.	pl.	sg.	pl.
Nom.	-us	-i	domin-us bon-us	domin-i bon-i
Gen.	-i	-orum	domin-i bon-i	domin-orum bon-orum
Dat.	-e	-is	domin-e bon-e	domin-is bon-is
Acc.	-um	-os	domin-um bon-um	domin-os bon-os
Abl.	-e	-is	domin-e bon-e	domin-is bon-is
Voc.	-e	-i	domin-e bon-e	domin-i bon-i

n templum magnum დიდი ტაძარი				
	sg.	pl.	sg.	pl.
Nom.	um	a	templ-um magn-um	templ-a magn-a
Gen.	-i	-orum	templ-i magn-i	templ-orum magn-orum
Dat.	-e	-is	templ-e magn-e	templ-is magn-is
Acc.	-um	-a	templ-um magn-um	templ-a magn-a
Abl.	-e	-is	templ-e magn-e	templ-is magn-is
Voc.	-um	-a	templ-um magn-um	templ-a magn-a

Pronomina interrogativa et relativa –

კითხვითი და მიმართებითი ნაცვალსახელები

Quis? quid? – ვინ? რა? (არსებითის მნიშვნელობით). Quis narrat fabulam? – ვინ ყვება ამბავს?

Qui? quae? quod? – რომელი? (ზედსართავის მნიშვნელობით). Qui discipulus narrat fabulam? – რომელი მოსწავლე ყვება ამბავს?

Qui, quae, quod – ვინც, რაც, რომელიც. Discipulus, qui narrat fabulam, strenuus est – მოსწავლე, რომელიც ყვება ამბავს, ბეჯითია.

კითხვითი და მიმართებითი ნაცვალსახელების ბრუნება

	interrogativa	interrogativa et relativa					
	sg.	sg.			pl.		
		m	f	n	m	f	n
Nom.	quis? quid?	quī	quae	quod	quī	quae	quae
Gen.	cuius?		cuius		quōrum	quārum	quōrum
Dat.	cui?		cui			quibus	
Acc.	quem? quid?	quem	quam	quod	quōs	quās	quae
Abl.	quō?	quō	quā	quō		quibus	

Praesens indicativi activi

		III ულლება	IV ულლება
		თანხმოვანფუძიანი	შერეული ი-ფუძიანი
sg.			
1.	reg-ბ	capi-ბ	audi-ბ
2.	reg-i-s	capi-s	audi-s
3.	reg-i-t	capi-t	audi-t
pl.			
1.	reg-i-mus	capi-mus	audi-mus
2.	reg-i-tis	capi-tis	audi-tis
3.	reg-u-nt	capi-u-nt	audi-u-nt
inf.	reg-ბ-re	capi-ბ-re	audi-ბ-re
imper.	reg-ე! reg-i-te!	capi-ე! capi-te!	audi-ე! audi-te!

NB

შემაერთებელი ხმოვნები:

მ – -nt-ს წინ,

ტ – -r-ს წინ,

ი – დანარჩენ შემთხვევებში.

Coniunctiones et, que, atque (ac) – კავშირი „და“

et – და; Petrus et Maria – პეტრე და მარია; წინადადების დასაწყისში შეიძლება აქონდეს მნიშვნელობა „აგრეთვე“, „-ც“; et alii – აგრეთვე სხვები, სხვებიც.

que – ენკლიტიკური კავშირი, რომელიც უფრო ხშირად ერთმანეთთან მჭიდროდ დაკავშირებულ (სინონიმებს ან დაპირისპირებულ) ცნებებს აერთებს: Terra marique – ხმელეთზე და ზღვაზე; Senatus populusque Romānus – სენატი და რომაელი ხალხი.

atque (ac – მხოლოდ თანხმონების წინ გარდა h-სი) – აერთებს ასევე უფრო ხშირად ერთმანეთთან ახლოს მდგომ ცნებებს; ხშირ შემთხვევაში ის მეორე წევრს უსვამს ხაზს: *Di atque homines* – ღმერთები და ადამიანები (მსგავსების ან განსხვავების გამომხატველ ზედსართავ სახელებთან მას აქვს მნიშვნელობა “ვიდრე”, “როგორც”: *Non dixi secus ac sentiēbam* – არ მითქვამს სხვანაირად, ვიდრე ვფიქრობდი (მე ისე ვთქვი, როგორც ვფიქრობდი)).

წინდებულები

a – თანხმონების წინ, **ab** – ხმონების და თანხმონების წინ (+abl.) – დან, -გან, მიერ

ab (cx) *urbe discēdo* – ქალაქიდან მივდივარ

ab *oppido venio* – ქალაქიდან მოვდივარ

a *pueritia amo* – ბავშვობიდან მიყვარს

ab *amico librum peto* – მეგობრისაგან წიგნს ვითხოვ

absum a patria – სამშობლოდან შორს ვარ

ad (+acc.) – -თან, -მდე, -კენ, -თვის, მიხედვით

ad *medicum venio* – ექიმთან მივდივარ

ad *cenam voco* – ეპატიებ სადილად

ad *rogatiunculam respondeo* – მოკლე კითხვაზე ეუქასუხებ

ad *verbum* – სიტყვასიტყვით

ad Romam – რომთან ახლოს

e, ex (+abl.) – დან, -გან

de (+abl.) – შესახებ, მიხედვით, გამო, -გან

per (+acc.) – გავლით, -ით, -ზე; განმავლობაში, გამო, მიზემით, შემწობით, წყალობით

ნაცვალსახელური ზმნიზედები

unde? – საიდან? – *unde venis?* – საიდან მოდიხარ?

quō? – საით? სად? – *quo vadis?* – სად მიდიხარ?

hic – აქ – *hic sum* – აქ ვარ.

Ablativus separationis – დაშორების (გამოყოფის) abl.

აღნიშნავს საგანს, რომელსაც რაღაც შორდება ან გამოიყოფა. უკასუხებს კითხვაზე საიდან? ვისგან? რისგან? Abl. separ. იხმარება დაშორება-დაცილების აღმნიშვნელ მშენებთან. მასთან გამოიყენება წინდებულები *ā, ab, dē, ē, ex*.

ქალაქების სახელებთან, ასევე რამდენიმე სახელთან (*domo, rure*) abl. იხმარება უწინდებულოდ.

Romā – რომიდან

ex Siciliā – სიცილიიდან

domō – სახლიდან

dē monte – მთიდან

ā castris – ბანაკიდან

Ab urbe Athenis – ქალაქ ათენიდან, მაგრამ: Athenis – ათენიდან.

Roma, ex capite Italiae, reverūmur – რომიდან, იტალიის დედაქალაქიდან ვბრუნდებით.

Abl. separ. გამოიყენება აგრეთვე:

1. გამოყოფის აღმნიშვნელ მდგომარეებებთან (*liber, vacuus*) და მშენებთან (*liberare, vacare, abstinere*) უწინდებულოდ ან *ex, a, de* წინდებულებთან ერთად: *liber (a) curis* – სამზრუნავისაგან თავისუფალი.

Proelio abstinere – ბრძოლისგან თავშეკავება.

აღამიანის აღმნიშვნელ სახელთან *abl. separ.*-ი ყოველთვის *a (ab)* წინდებულთან ერთად გამოიყენება: *populus liberatus a regibus* – მეფეებისაგან გათავისუფლებული ხალხი.

2. მყარ გამოთქმებთან: *a tergo* – მურგიდან, მურგს უკან, *a fronte* – წინიდან, *a latere* – გვერდიდან, *e contrario* – პირიქით, *magna ex parte* – უმეტესწილად, უმეტესად, *ex omnibus partibus* – ყველა მხრიდან.

საეარჯიშოები:

1. აუღლეთ *praes.* -ში მშენები:

deleo, -ēre – ვანადგურებ, *arceo, -ēre* – ვიგერიებ, *bello, -āre* – ვიბრძვი, *debeo, -ēre* – მე უნდა..., საჭიროა, *aro, -āre* – ვხნავ, *video, -ēre* – ვხედავ, *dormio, -īre* – მძინავს, *lavo, -āre* – ვიბან, ვბან, *tego, -ūre* – ვფარავ.

2. აბრუნეთ: *finitūmus, ī* – შემობელი, *populus antiquus* – ძველი ხალხი, *puella pulchra* – ლამაზი გოგონა, *oppidum clarum* – ცნობილი ქალაქი.

3. განსაზღვრეთ ბრუნვა:

adversarios, Romanōrum, vicos, adversarii (3), vicis (2), fluvio (2), Etruscis (2), domīnum, ceterōrum, amīci (3), bibliothēcas, discipūlo (2), populōrum, verba (3), absurdum, a fluvio, populi antiqui (3), a popūlo antiquo, fluvios, fluvii (3), fluvium, multa bella (3), in oppīdo, oppīdi Etrūsci, in multis oppīdis, armōrum.

4. იპოვეთ ამ სიტყვების ქართული შესატყვისები:

concursum, disciplīna, ambitio, demonstrāre, affectum, sententia, fabūla, continens, absurdus, calāmus.

5. თარგმნეთ ლათინურად:

1. გოგონებს ესალმები. 2. მეგობრებს სადილად ჰაგიყებთ. 3. საიდან მოდიხარ? 4. სად ცხოვრობ? – ეცხოვრობ ათენში. 4. კორნელია მეგობრისაგან წიგნს თხოულობს. 5. პეტრე რომთან ახლოს ცხოვრობს. 6. ვინ ლაპარაკობს?

6. თარგმნეთ:

1. Amīci veri sunt rari. 2. Audīte et intellegīte. 3. Avārus non possīdet divitias, sed divitiae possīdent avārum. 4. Silva umbram parat. 5. Historia est magistra vitae.

ლექსიკონი:

popūlus, ī m ხალხი
Latīni, ōrum m (pl.) ლათინები,
ლაციუმის მცხოვრებლები
Sabīni, ōrum m (pl.) საბინები,
ქველი იტალიკური ტომი,
რომელიც ლაციუმის
სამხრეთით ცხოვრობდა
Etrūsci, ōrum m (pl.) ეტრუსკები,
იტალიის ტერიტორიაზე,
ეტრურიაში (დღევანდელი
ტოსკანა) მცხოვრები ტომი
finīmū, ōrum m (pl.) მეზობლები (მო-
საზღვრე ქვეყნები ან ტომები)
diū (adv.) დიდი ხანია, დიდი ხნის
განმავლობაში

adversārius, ī m მოწინააღმდეგე,
მტერი
nam (ci.) რადგან, მართლაც,
იმიტომ რომ, ვინაიდან,
კერძოდ
saepe (adv.) ხშირად
bellō, āre ვიბრძე, ვომობ
vīcus, ī m სოფელი
dēleō, ēre ვანადგურებ, ვანგრევ
rūsticus, ī m გლეხი, მიწის მუშა
suus, a, um (pron. poss. refl.) თა-
ვისი, საკუთარი
arceō, ēre ვიყავ, ვივერიებ
arō, āre ვხნავ, ვამუშავებ
dēbeō, ēre ვალდებული ვარ, უნდა

idque (adv.) ამგვარად, ამის გამო
semper (adv.) მუდამ, ყოველთვის
parātus, a, um მზა, გამზადებული
Tibēris, is m (III კანკლ.) ტიბერი-
სი, მდინარე, რომლის სანა-
პირობეც მდებარეობს ქალა-
ქი რომი

fluvius, ī m მდინარე
sēparō, āre ვყოფ, ვაცალკეევბ
pāreō, ēre ვემორჩილები, ვუჯერებ
dēnīque (adv.) ბოლოს, საერ-
თოდ, ერთი სიგყვით
oppīdum, ī n ქალაქი (უფრო ხში-
რად პროვინციული)

occūpō, āre ვიპყრობ, ვიკაევბ,
ხელში ვიგდებ
domīnus, ī m ბატონი, მბრძანე-
ბელი, მფლობელი
cētērī, cēterae, cētera (pl.) დანარ-
ჩენები, სხეები
ōtium, ī n დასვენება, თაყისუფა-
ლი დრო

post (+acc.) შემდეგ, მერე
negōtium, ī n საქმე, სამუშაო
īgnōrantia, ae f უცოდინრობა,
არცოდნა

argūmentum, ī n საბუთი, არგუმენტი
persōna, ae f პიროვნება, პირი
grātus, a, um სასურველი, სანაგ-
რელი, სასიამოვნო

Marcus Tullius Cicērō, ōnis m
მარკუს ტულიუს ციცერონი,
რომაელი ორატორი, იურის-
ტი, მწერალი, პოლიტიკოსი
(ძვ. წ. 106-43 წწ.)

quaerō, ēre ვეძებ
reperiō, īre ვპოულობ

noceō, ēre ვაზიანებ, ზიანი მო-
მაქვს, ვაუჯებ

doceō, ēre ვასწავლი
asīnus, ī m ვირი, (ვადაგ, მნ.) სელელს
lyra, ae f (ბერძ.) ლირა
asper, era, erum ეკლიანი, მწარე,
ძნელი

astrum, ī n (ბერძ.) ვარსკვლავი
Seneca, ae m სენეკა, Lucius
Annacus Seneca რომაელი
მწერალი, ფილოსოფოსი და
პოლიტიკური მოღვაწე
(გარდ. ას. წ. 65 წ.)

lupus, ī m მგელი
mordeō, ēre ვკბენ
avārus, ī m ძუნწი, ხარბი
regō, ēre ვმართავ, ვმბრძანებ-
ლობ, ვხელმძღვანელობ
amicus, ī m მეგობარი
vērus, a, um ნამდვილი, ჭკუიპარიტი
rārus, a, um იშვიათი
audiō, īre ვუსმენ, მესმის
intellēgō, ēre ვიგებ, მესმის, ვაბ-
როვნებ

possideō, ēre ვფლობ, მამქის
dīvitiāe, ārum f pl. სიმდიდრე

umbra, ae f ჩრდილი
parō, mē ვამზადებ

historia, ae f (ბერძ.) ისტორია
magistra, ae f მასწავლებელი ქალს
vacuus, a, um ცარიელი, თავისუ-
ფალი

proclium, ī n ბრძოლა, ბრძ., თავ-
დასხმა

abs-tineō, tīnui, tentum. ēre არ ვე-
შვებ, ვაკაევბ, თავს ვიკაევბ

§4 LECTIO QUARTA

II კანკელობა. -er და -ir დაბო-
ლოებიანი არს. სახელები

II კანკლ. -er დაბოლოებიანი
ბელსართავი სახელები

Impf. ind. act. მშენიანი esse
Imperfectum indicativi activi
Ablativus instrumenti
უკუთქმითი ბრძანებითი

Familia Romana

Familia Romana ex viro, femina, liberis
servisque constabat. Servi dominis suis servi-
ebant. Romani magnum numerum servorum
habebant. Servos Romani bellis sibi* para-
bant. Servi liberi non erant. Etiam liberi ser-
vorum servi esse debebant. Servorum officia
varia erant: alii** in villis, alii** in latifundiis
metallisque Romanorum opulentorum labora-
bant. Etiam multi Graeci erant servi Roma-
norum. Erant viri docti. Itaque non in agris
laborare debebant. Alii servi Graeci morbos
Romanorum aegrotorum medici curabant
remediis sanabantque, alii educabant magistri liberos docebantque pueros
grammaticam, philosophiam aliasque litteras, atque libros poetarum
Graecorum legebant.

დღის პორტრეტი შეილებით.
გამოსახულება ვერცხლის
ჯვარზე ახ. წ. IV ს.

* sibi – თავისთვის.

** alii ... alii – ერთნი ... მეორენი (სხვანი); ზოგი ... ზოგი.

Facetia (ხუმრობა):

A.: Barbam video, philosophum non video.

B.: Barba non facit philosophum.

Sententiae:

1. Barba crescit, caput nescit – წვერი იზრდება, თავმა არაფერი არ იცის.
2. Discordiae malum – განხეთქილების ვაშლი.
3. Praestat vir sine pecunia quam pecunia sine viro – ჯობია ადამიანი ფულის გარეშე, ვიდრე ფული ადამიანის გარეშე.

4. Credo, quia absurdum – მწამს (მჯერა), რადგან აბსურდულია.
 5. Verba volant, scripta manent – სიტყვები გაფრინდება, ნაწერები რჩება.
 6. Noli me* tangere – არ შეეხო.
 7. Noli tacere, si dicere debes – არ გაჩუმდე, თუკი უნდა (ვალდებული ხარ) თქვა.
 8. Patriam amamus non quia magna est, sed quia nostra – სამშობლო გვიყვარს არა იმიტომ, რომ დიდია, არამედ იმიტომ, რომ ჩვენია.
 9. Non sum qualis eram – აღარ ვარ ისეთი, როგორც ვიყავი.
 10. Tabula rasa – სუფთა დაფა (აღამიანი, რომელსაც არაფერი არ უსწავლია, არაფერი არ იცის).
 11. Gratis – უფასოდ (უსასყიდლოდ, საჩუქრად).
- * me – acc. ego-დან – მე.

გრამატიკა

II კანკლედობის -er და -ir -დაბოლოებიანი სახელების ბრუნება

მასწავლებელი		ლამაზი ბიჭი		კარგი	კაცი
m					
sg.					
Nom.	magister	puer	pulcher	vir	bon-us
Gen.	magistr-I	puer-I	pulchr-I	vir-I	bon-I
Dat.	magistr-ŏ	puer-ŏ	pulchr-ŏ	vir-ŏ	bon-ŏ
Acc.	magistr-um	puer-um	pulchr-um	vir-um	bon-um
Abl.	magistr-ŏ	puer-ŏ	pulchr-ŏ	vir-ŏ	bon-ŏ
Voc.	magister	puer	pulcher	vir	bon-e
pl.					
Nom.	magistr-I	puer-I	pulchr-I	vir-I	bon-I
Gen.	magistr-ŏrum	puer-ŏrum	pulchr-ŏrum	vir-ŏrum	bon-ŏrum
Dat.	magistr-Is	puer-Is	pulchr-Is	vir-Is	bon-Is
Acc.	magistr-ŏs	puer-ŏs	pulchr-ŏs	vir-ŏs	bon-ŏs
Abl.	magistr-Is	puer-Is	pulchr-Is	vir-Is	bon-Is
Voc.	magistr-I	puer-I	pulchr-I	vir-I	bon-I

NB

ზოგიერთი -ŏr დაბოლოებიანი არსებითი და ზედსართავი სახელი კარგაეს e ხმოვანს ორივე რიცხვში. ამ შემთხვევაში e შენარჩუნებულია მხოლოდ nom. და voc. sg.-ში. მაგ., magister, tri; liber, bri; pulcher, chri.

NB

ამგეარად, -er, -us და -um დაბოლოებიანი ზელს. სახელები იბრუნვის II კანკლ. შესაბამისი არს. სახელების მსგავსად.

magnus (m), a (f), um (n) – დიდი pulcher, chra, chrum – ლამაზი

bonus, a, um – კარგი tener, era, erum – ნაზი

malus, a, um – ცუდი

NB

liber, librī m – წიგნი

liberī, ōrum m – ბავშვები (pluralia tantum – აქვს მხოლოდ pl.)

liber, libera, liberum – თავისუფალი

ზმნების ულლება Imperfectum indicativi activi-ში

		I ულლება	II ულლება
		ფუტე + -ba- + პირის დაბოლოებები	
esse ყოფნა		amā-re სიყვარული	habē-re ქონა
sg.			
	ვითავე	შიყვარდა	მქონდა
1.	er-a-m	amā-ba-m	habē-ba-m
2.	er-ā-s	amā-bā-s	habē-bā-s
3.	er-a-t	amā-ba-t	habē-ba-t
pl.			
1.	er-ā-mus	amā-bā-mus	habē-bā-mus
2.	er-ā-tis	amā-bā-tis	habē-bā-tis
3.	er-a-nt	amā-ba-nt	habē-ba-nt

		III ულლება	III ულლება, ზმნები -io-ზე	IV ულლება
		ფუტე + -eba- + პირის დაბოლოებები		
		reg-ē-re	capi-ē-re	audi-re
sg.	ვითართაველი	ვიღებდი	ვისმენდი	
1.	reg-ēba-m	capi-ēba-m	audi-ēba-m	
2.	reg-ēbā-s	capi-ēbā-s	audi-ēbā-s	
3.	reg-ēba-t	capi-ēba-t	audi-ēba-t	
pl.				
1.	reg-ēbā-mus	capi-ēbā-mus	audi-ēbā-mus	
2.	reg-ēbā-tis	capi-ēbā-tis	audi-ēbā-tis	
3.	reg-ēba-nt	capi-ēba-nt	audi-ēba-nt	

Ablativus instrumenti – იარაღობითი abl.: რითი? .

bellis parabant – ომებით ამზადებდნენ

pilis ludunt – ბურთებით თამაშობენ

armis pugnant – იარაღით იბრძვიან

უკუთქმითი ბრძანებითი

sg. – nōī + inf.

pl. – nōīte + inf.

nōī docere! – ნუ ასწავლი!

nōīte docere! – ნუ ასწავლით!

nōī amare! – ნუ გიყვარს!

nōīte amare! – ნუ გიყვართ!

სავარჯიშოები:

1. ჩასვით ორივე რიცხვის acc.-სა და abl.-ში:

fluvius magnus – დიდი მდინარე

lucus pulcher – ლამაზი ჭალა

oppidum parvum – პატარა ქალაქი

puella tenera – ნაზი გოგონა

2. განსაზღვრეთ არსებით და ზედსართავ სახელთა ბრუნვა და რიცხვი:

antiquorum populorum, amicis bonis, bello magno, amicos bonos, bella magna, Romanorum opulentorum, magnum numerum, dominis severis.

3. აბრუნეთ: dominus severus, campus latus, vir doctus, ager amplus.

4. თარგმნეთ ლათინურად: მეგობრის წიგნს ეკითხულობ. ნუ იბრძვით! ნუ თამაშობ!

5. აუღლეთ impf.-ში: iubēre, iuvāre, invenīre.

6. განსაზღვრეთ ზმნის ფორმები, გამოყავით ზმნის ფუძე და ჩასვით praes.-ის inf.-ში:

tenebant, iuvabam, vinciebatis, inveniebamus, parcit, finiunt, facis, punit, vincis, curatis, clamas, legite! fac!

ლექსიკონი:

familia, ae f ოჯახი
ex, ē (+abl.) -დან, -გან
vir, viri m კაცი, ადამიანი
fēmina, ae f ქალი
libērī, ōrum m (pl.) ბავშვები
parō, āre ვამზადებ
servus, i m მონა (გადატ. მნ.
მსახური)
cōnstō, āre შევდგები
serviō, īre ვემსახურები
numērus, i m რიცხვი, რაოდენობა
liber, era, erum თავისუფალი,
დამოუკიდებელი
officiūm, i n ვალი, მოვალეობა
alius, alia, aliud სხვა, დანარჩენი;
alii ... alii ერთნი ... მეორენი
villa, ae f ვილა, მამული
lātifundium, i n ლატიფუნდია,
დიდი მამული
metallum, i n (ბერძ.) მალარო,
მეტალი
opulentus, a, um მდიდარი, გაე-
ლენიანი
doctus, a, um ნასწაველი, განათ-
ლებული
ager, grī m სახნავე მიწა, მინდო-
რი, მიწის ნაკვეთი
morbus, i m ავადმყოფობა
aegrōtus, a, um ავადმყოფი
medicus, i m ექიმი
cūrō, āre ვეუელი, ვმკურნალობ,
ვარჩენ, ეწუხვარ, ვმრუნავ
remedium, i n წამალი
sānō, āre ვარჩენ
ēdūcō, āre ვმრდი, აღვმრდი

puer, erī m ბიჭი, ვაჟი, ბავშვი
grammatica, ae f (ბერძ.) გრამა-
ტიკა
philosophia, ae f (ბერძ.) ფილო-
სოფია
littēra, ae f ასო, წერილი, ლიტე-
რატურა, მეცნიერება
liber, brī m წიგნი
poēta, ae m (ბერძ.) პოეტი
legō, ēre ვეითხულობ
facētia, ae f ხუმრობა, სიტყვა-
მახეილობა, დაცინვა
barba, ae f წვერი
videō, ēre ვხედავ, ვუყურებ
faciō, ēre ვაკეთებ
crēscō, crescēre ვიმრდები
caput, itis n (III კანკლ.) თავი
nesciō, īre არ ვიცი
discordia, ae f განხეთქილება,
უთანხმოება
mālum, i n ვაშლი
aurum, i n ოქრო
ālea, ae f (გადატ. მნ.) წილი
praestat (impers.) უკეთესია,
ჯობია
sine (+abl.) გარეშე
quam (adv.) ვიდრე
noster, nostra, nostrum ჩვენი
crēdō, ēre ვფიქრობ, ვთვლი,
მჯერა, დარწმუნებული ვარ
quia (ci.) რადგან, იმიტომ რომ
absurdus, a, um (გადატან. მნ.)
უაზრო, აბსურდული
verbum, i n სიტყვა, გამოთქმა
volō, āre დაფურინავ

scriptum, I n ნაწერი, წერილი
manē, ēre (და)ერჩები
egō (pron. pers.) მე
tangō, ēre ეეხები, ხელს ეკიდებ
taceō, ēre ჩუმად ვარ, ედუმეარ
dīcō, ēre ვამბობ, ელაპარაკობ
quālis, e (adi. interr.) როგორი,
რომელი; tālis...quālis ისე-
თი...როგორიც
tabūla, ae f დაფა
rādō, ēre ეასუთაეებ, ეფეეკ;
rasus, a, um (p. p.) სუთა
grālis (adv.) უფასოდ, საჩუქრად,
უსასყიდლოდ
lūcus, ī m ჭალა
tener, era, erum ნაბი
sevērus, a, um მკაცრი
campus, ī m მინდორი, ბრძოლის
ეელი

lātus, a, um განიერი, ფართო
iubeō, ēre ებრძანებ, დაეადგებ
iuvō, iuvāre ეეხმარები, ხელს
ეუწყობ
inveniō, īre ეიგონებ, ეპოულობ,
ეიგებ
teneō, ēre მიჭირაეს, ეფლობ, ეი-
გებ, მესმის
parcō, ēre ეუფრთხილდები, ეზო-
გავ, თაეს ეარიდებ
vinciō, īre ებორკავ, ბორკილებს
ვადებ, ეკრავ
finiō, īre ეამთაერებ
pūniō, īre (და)ესჯი
vincō, ēre ეიმარჯეებ, ეძლეე
clāmō, āre ეყეირი, ხმამაღლა
ეიძახი

§5 LECTIO QUINTA

IV კანკელობა (ა-ფუჰიანი სახელები)

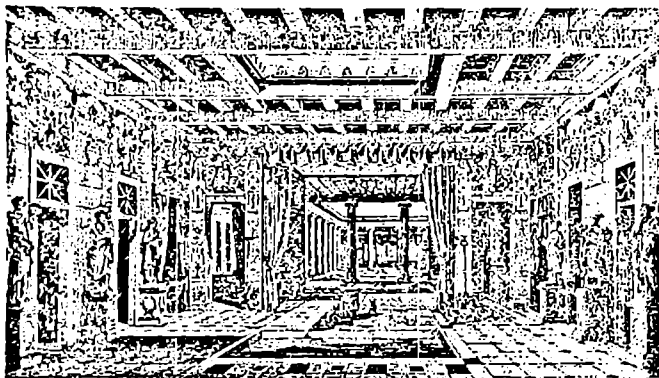
Ablativus loci

Pronomen demonstrativum hic, haec, hoc

Domus Romanorum

Romani luxuriam amabant. Domus nobilium* Romanorum erant amplae et magnificae. Domus antiquorum Romanorum fenestras fere non habebant, sed erat magna lacuna in medio tecto. Per lacunam pluvia complebat impluvium. Ante ianuam erat vestibulum. Ex ostio introitus erat in magnum et latum atrium, ubi servi et amici mane dominum salutabant et familia interdium habitabat. Erat in atrio focus, locus sacer, ubi tota familia

deis domesticis sacrificabat et ubi simulacra avorum erant. Atrium circumdabant cubicula et triclinia, ubi familia cenabat. Unde aditus in hortum patebat. Multas domus porticus amplae ornabant.

რომაული სახლი: ატრიუმი

*nobilium – gen. pl. nobilis, ე-დან (III კანკლ.).

Dialogus:

Publius: Claudia, domi es-ne?

Claudia: Quid clamas? Hic sum.

Publius: Quid agis?

Claudia: Librum lego.

Publius: Cur non ambulas in horto?

Claudia: Non possum. Pensum parare debeo. Scis-ne proverbium “Otium post negotium?”

Sententiae:

1. Manus manum lavat – ხელი ხელს ბანს.
2. Usus magister egregius – გამოცდილება საუკეთესო მასწავლებელია.
3. Larga manu – უხვი ხელით (გულუხვად).
4. Domus magna, magna cura – დიდი სახლი, ბევრი სამზრუნავი.

5. Lapsus memoriae – მეხსიერების შეცდომა.
6. Lapsus linguae – უნებლიე შეცდომა (ლაპარაკისას).
7. Lapsus calami – უნებლიე შეცდომა (წერისას).
8. Aut Caesar, aut nihil – ან კეისარი, ან არაფერი.
9. De mortuis aut bene, aut nihil – გარდაცვლილების შესახებ ან კარგი თქვი, ან არაფერი.
10. Hic esse et illic simul non possum – აქაც და იქაც ერთდროულად ყოფნა არ ძალმიძს (ორი კურდღლის მადევარი ვერც ერთს ვერ დაიჭერს).
11. Hic haeret aqua – აქ გროვდება წყალი (აქაა დაბრკოლება).
12. Hic et nunc – აქ და ახლავე, დაუყოვნებლივ.
13. Hoc pretium* ob stultitiam fero* (Terentius) – ამ საზღაურს სიბრძნისათვის ვიხდი (რაც მოგივა დაეითაო, ყველა შენი თავითაო).

* pretium fero – საზღაურს ვიხდი.

Facetia:

A.: Quis hic habitat?

B.: Vir quidam, iuris peritus*.

* vir ... iuris peritus – კანონებში გარკვეული კაცი.

გრამატიკა

IV კანკლედობა (-ა ფუძიანი სახელები)

	m	f	n
sg.			
	ნაკოფი	სასლი	რქა
Nom.	რნცი- us	დომ- us	კომ- მ
Gen.	რნცი- მს	დომ- მს / დომ- I	კომ- მს
Dat.	რნცი- სი	დომ- სი	კომ- მ
Acc.	რნცი- უმ	დომ- უმ	კომ- მ
Abl.	რნცი- მ	დომ- მ / დომ- მ̄	კომ- მ
Voc.	რნცი- us	დომ- us	კომ- მ
pl.			
Nom.	რნცი- მს	დომ- მს	კომ- უსა
Gen.	რნცი- სუმ	დომ- სუმ ან დომ- მ̄რუმ	კომ- სუმ
Dat.	რნცი- იბუს	დომ- იბუს	კომ- იბუს
Acc.	რნცი- მს	დომ- მს ან დომ- მ̄ს	კომ- უსა
Abl.	რნცი- იბუს	დომ- იბუს	კომ- იბუს
Voc.	რნცი- მს	დომ- მს	კომ- უსა

NB

domI (loc.) – შინ, სახლში

dom̄ (abl. separ.) – შინიდან, სახლიდან

domum (acc.) – შინისკენ, სახლისკენ

Ablativus loci – ადგილის abl.: სად?

წინდებულები: in, sub

in Sicilia – სიცილიაში

in urbe Athenis – ქალაქ ათენში

sub monte – მთის ძირში

I-II კანკლედობის სახელებს აქვთ ძველი locativus-ის ფორმა, რომელიც gen.-ისას ემთხვევა:

humī – მიწაზე

domi bellique – მშვიდობაში (სახლში) და ომში

Pronomen demonstrativum hic, haec, hoc – ჩვენებითი

ნაცვალსახელი ეს

	m	f	n
	sg		
Nom.	hic	haec	hoc
Gen.	huius	huius	huius
Dat.	huic	huic	huic
Acc.	hunc	hanc	hoc
Abl.	hōc	hāc	hōc
	pl.		
Nom.	hī	hae	haec
Gen.	hōrum	hārum	hōrum
Dat.	hīs	hīs	hīs
Acc.	hōs	hās	hāc
Abl.	hīs	hīs	hīs

სავარჯიშოები:

1. აბრუნეთ: exercitus magnus, sensus bonus, porticus ampla, haec longa vita, hoc theatrum.

2. განსაზღვრეთ მშენის დრო, პირი, რიცხვი:
narrabamus, legebant, clamabat, legis, narratis, narrabant, patebat, audiunt.

3. აწარმოეთ IV კანკელდობის სახელები შემდეგი მშენებიდან და თარგმნეთ; რა მნიშვნელობითაა შემოსული ზოგიერთი მათგანი ქართულში?

sentīre, vidēre, stāre, mandāre, conflagēre, conspīcere.

4. Abl. sg.-ის მიხედვით დაადგინეთ არსებითი სახელების ფუძე და კანკელდობა:
victoria, periculo, puero, usu, manu, atrio, loco.

5. ჩასვით გამოტოვებული დაბოლოებები:
senat... Romanum, albis corn..., in magno us..., e fruct... dulci, meani man..., nostrum laps..., bono exercit... (2).

6. რომელი ლათინური სახელებიდან არის წარმომდგარი:
მანუფაქტურა, მანუსკრიპტი, კომპოზიგორი, პროკლამაცია, სენატორი, კონსერვაცია, კონსერვი, კონსერვატიული, კონსერვატორი, ლეიბორისტი, ლეიბორისტული, ლინგვისტი, სენტიმენტალური, სენსორი, პროვოკაცია, სანაცია, სანატორიუმი, კონსპირაცია.

7. Hic, haec, hoc შეუთანხმეთ არსებით სახელს:
bestiae (3), domum, in villa, in portus, imperium, magistratibus, cornua.

ლექსიკონი:

domus, ūs f სახლი
luxuria, ae f ფუფუნება
nōbīlis, e (adi.) დიდგვაროვანი,
კეთილშობილური წარმო-
შობის; nobilitium (III კანკლ.)
gen. pl.
amplus, a, um დიდი, უმარ-
მაზარი, ფართო, განიერი
magnificus, a, um ბრწყინვალე,
მდიდრული, არაჩვეულებრი-
ვი
fenestra, ac f ფანჯარა
ferē (adv.) თითქმის, დაახლოე-
ბით
lacūna, ae f ნახერეგი, ღრმული
medius, a, um შუა, შუაში მდებარე;
in medio tecto სახურავის შუაში
tēctum, ī n სახურავი, ჭერი
per (+acc.) გავლით, -ზე, -გან,
-დან, განმავლობაში, დახმარებით,
-ით
pluvia, ae, f წვიმა
compleō, ēre ეკვება, ვამარაგებ
implūvium, ī n წყალსადენი; აუ-
ზი; ოთხკუთხედი, სვეტებით
გარშემორტყმული შიდა ეზო
სახურავის გარეშე
ante (+acc.) წინ, -მდე
iānuā, ae f შესასვლელი, კარი
vestibŭlum, ī n შესასვლელი
(ვესტიბიული), წინკარი

ōstium, ī n შესასვლელი; კარი,
კიშკარი
introitus, ūs m შესასვლელი
ātrium, ī n ატრიუმი, გადახურუ-
ლი მისაღები დარბაზი
რომაულ სახლში, დარბაზი
māne (adv.) დილას, აღრე
interdiū (adv.) დღისით, დღის
განმავლობაში
focus, ī m კერა, ოჯახი, სახლი
sacer, cra, crum წმინდა
tōtus, a, um მთელი
domesticus, a, um სახლის, ოჯა-
ხის, ოჯახური
sacrificō, āre მსხვერპლად ეწი-
რაე, მსხვერპლი მიმაქვს
simulācrum, ī n გამოსახულება,
ქანდაკება
avus, ī m პაპა, დიდი პაპა; წინა-
პარი
circumdō, āre გარს შემოვარ-
ტყამ
cubicŭlum, ī n ოთახი, საძინებე-
ლი ოთახი
triclinium, ī n (ბერძ.) სასადილო
ოთახი
cēnō, āre ესადილობ
unde (adv.) საიდანაც, საიდან
aditus, ūs m შესასვლელი, გასა-
სვლელი
hortus, ī m ბაღი
pateō, ēre ვიხსნები

porticus, ns f გადახურული
გალერეა, კოლონადა
bonus, a, um კარგი, კეთილი
hic, haec, hoc (pron. demonstr.)
ეს
quidam, quaedam, quoddam
(pron. indef.) ერთი, ვიღაც,
ვინმე
iūs, iūris n სამართალი, იურის-
პრუდენცია, უფლება
perītus, a, um გამოცდილი, მცო-
ლნე
agō, ēre ვაკეთებ
cū (adv.) რატომ? რისთვის?
possum, posse შემოძლია, ძალ-
მიძს
pēnsum, ī n დაეალება, მოვა-
ლეობა
sciō, īre ვიცი
prōverbium, ī n ანდაზა
manus, ns f ხელი
lavō, āre ებან, ვიბან
m̄sus, ns m ჩვეულება, გამოცდი-
ლება
magister, trī m მასწავლებელი
ēgregius, a, um საუკეთესო, არა-
ჩვეულებრივი, განსაკუთ-
რებული
largus, a, um უხვი, მდიდარი
cūra, ae f სამრუნავე
lāpsus, ns m (გადატ. მნ.) შეცლო-
მა
memoria, ae f მესხიერება,
მოგონება
calamus, ī m (ბერძ.) ლერწმის
ღერო, კალამი

Caesar, aris m კეისარი (ტიტული.
რომელიც ოქტავიანუსის
ღროიდან ენიჭებოდა რომის
იმპერატორებსა და მათ
შთამომავლებს)
nihil არაფერი
illīc (adv.) იქ
simul (adv.) ერთად, ერთდრო-
ულად
haerē, ēre გაუძმრეველად ვჩერ-
დები
pretium, ī n საფასური, ფასი,
საზღაური
ob (+acc.) -თვის, გამო
stultitia, ae f სისულელე, უგუნ-
რება
ferō, ferre მომაქვს, დამაქვს
Terentius, ī m ტერენციუსი,
Publius Terentius Afer (ძე. წ.
185-159 წწ.), რომაელი კომე-
დიოგრაფი
sentī, īre ვგრძნობ, ვთელი
cadō, ēre ვეცევი, ვვარდები
stō, stāre ედგევიარ
mandō, āre გადაეცემ, ვავალებ
cōnflīgō, ēre ეეჯახები, ვიბრძვი
cōnspiciō, ēre ვამჩნევ, ვხედავ
perīcūlum, ī n საშიშროება,
საფრთხე, რისკი; periculum
est ... საშიშია
inopia, ae f გაჭირვება, სიღარი-
ბე, ნაკლებობა, არქონა
sēnsus, ns m აზრი, გრძნობა,
აქტმა, აზროვნება, გონება
portus, ns m (dat. და abl. pl. -ibus
და -ubus) ნავსადგური, პორტი

§6 LECTIO SEXTA

Pronomina personalia et reflexiva

Cum წინდებული პირისა და უკუქცევითი ნაცვალ-სახელების abl.-თან

Pronomina demonstrativa is, ea, id
წინდებულები inter, ante, apud, adversus, prope, post, contra, trans, cum, sine, pro, prae, sub
Ablativus pretii

De exercitu Romano

Exercitus Romanus de equitatu et peditatu constabat. Romani arma et tela habebant. Arma erant scuta et gladii. Tela erant pila, gladii, sagittae. Romani scuta brachiis

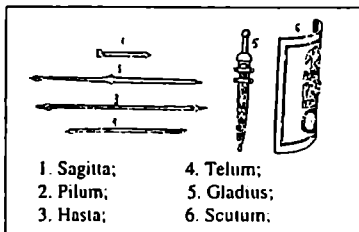
რომაელი
ლეგიონერი

laevis* gestabant et pilis e longinquo pugnabant. Scuta erant ob-

longa et signis aëneis et aquilis et coronis ornata. Sagittis socii Romanorum armati erant**. Copiae Romanorum noctu in castris erant. Ibi quoque erant impedimenta. Romani castra plerumque in clivo collocabant et vallo fossaque circumdabant. In ripis Rheni Romani multa castra ponebant. Etiam nunc multa vestigia Romanorum ibi sunt: aedificia, sepulcra, arma, instrumenta.

* brachiis laevis – მარცხენა ხელში, მარცხენა ხელით.

** armati erant (ppf. ind. pass.) – იყვნენ შეიარაღებულნი.

De deis antiquis

Romani antiqui multos deos colebant; in eorum numero Neptunum, Mercurium, Proserpinam, Vestam. Neptunus dominus Oceani et fluviorum erat. Is in Oceano habitabat. Potentia eius magna erat. Nautae ei equos et tauros immolabant. Mercurius deus mercaturae erat. Eumque alii dei pro

nuntio habebant. Praeterea is animos mortuorum ad inferos deducebat. Dei inferorum erant Pluto et Proserpina; eis tauros nigros mactabant. Suis deis Romani multis in locis* templa aedificabant et sacrificabant. Vesta erat dea focorum domesticorum, templa eius erant rotunda.

* multis in locis – მრავალ ადგილას – abl loci (ადგილის abl.).

ნეპტუნუსი სამკაპიო:

Sententiae:

1. Aut cum scuto, aut in scuto – ან ფარით, ან ფარზე (ან გამარჯვება. ან სიკედილი – რომაელები ომში დალუპულებს მოასვენებდნენ ფარზე დასვენებულებს).
2. Qui non est nobiscum, adversus nos est – ვინც ჩვენთან არ არის, ის ჩვენს წინააღმდეგაა.
3. Vade mecum – იარე ჩემთან ერთად (ცნობარი).
4. Inter nos – ჩვენს შორის (ე. ი. საიდუმლოდ).
5. Primo mihi – ჯერ მე (ჩემთვის) (ეგონის სიტყვები).
6. Periculum est in periculo securum esse – სამიშია, თავს გრძნობდე უსაფრთხოოდ სამიშროებაში (სამიშროების დროს).
7. Ubi tu, Gaius, ibi ego, Gaia – სადაც შენ, გაიუს, იქ მე, გაია (სიტყვები, რომელსაც ამბობდა რომაელი ქალი გათხოვებისას)*.
8. Nec sibi, nec alteri – არც თავისთვის, არც სხვისთვის (აეი ძალ-ლი არც თვითონ ჭამს, არც სხვას აჭმევს).
9. Id est – ესე იგი.

ქორწინების სცენა, უკანა
პლანზე ქალღმერთი
Concordia

10. Quae tua sunt, tibi habere; || quae mea, redde mihi (Martialis) – რაც შენია, გქონდეს შენ; რაც ჩემია, დამიბრუნე მე.

11. Et tu quoque, Brute! – და შენც, ბრუტუს! (სიტყვები, რომლებიც წარმოთქვა იულიუს კეისარმა, როდესაც სენატში სხვა შეთქმულებთან ერთად მის წინააღმდეგ მახვილღამართული თავისი მეგობარი ბრუტუსი დაინახა).

კეისრის მკვლელობა

* ეს სიტყვები იყო პასუხი კითხვაზე: *Esne parata mater familiae esse?* – მზად ხარ გახლეოჯანის ღელა? ქორწინებისას ცოლ-ქმარი ერთმანეთს მარჯვენა ხელს უწყვილიდა, როგორც სიმბოლოს *fides-ისა* (ნდობა – V კანკლ.) და *concordia-სი* (ერისულოვნება).

გრამატიკა

Pronomina personalia et reflexiva – პირისა და უკუქცევითი ნაცვალსახელები

	p. I	p. II	p. III
			reflexivum
sg.			
Nom.	egō – მე	tū – შენ	– თავი
Gen.	mei	tui	sui
Dat.	mihi / mi	tibi	sibi
Acc.	me	te	se
Abl.	me	te	se
pl.			
Nom.	nōs – ჩვენ	vōs – თქვენ	–
Gen.	nostrī / nostrum	vestrī / vestrum	sui
Dat.	nōbīs	vōbīs	sibi
Acc.	nōs	vōs	se
Abl.	nōbīs	vōbīs	se

Cum წინდებული პირისა და უკუქცევითი ნაცვალსახელების abl.-თან

mēcum – ჩემთან ერთად

nōbīscum – ჩვენთან ერთად

tēcum – შენთან ერთად

vōbīscum – თქვენთან ერთად

sēcum – მასთან ერთად, მათთან ერთად

Pronomina demonstrativa is, ea, id – ჩვენებითი

ნაკვალსახელი ის

	m	f	n
sg.			
Nom.	is	ea	id
Gen.	eius	eius	eius
Dat.	ei	ei	ei
Acc.	eum	eam	id
Abl.	eō	eā	eō
pl.			
Nom.	eī (iī, ī)	eae	ea
Gen.	eōrum	eārum	eōrum
Dat.	eīs (iīs, īs)	eīs (iīs, īs)	eīs (iīs, īs)
Acc.	eōs	eās	ea
Abl.	eīs (iīs, īs)	eīs (iīs, īs)	eīs (iīs, īs)

წინდებულები

post (+acc.) – შემდეგ

contrā (+acc.) – წინააღმდეგ

trāns (+acc.) – იქით, მიღმა

inter (+acc.) – შორის

ante (+acc.) – -მდე, წინ

apud (+acc.) – შორის, თან, -ში

adversus (+acc.) – წინააღმდეგ, საწინააღმდეგოდ, შედარებით, მიმართ

prope (+acc.) – ახლოს

sine (+abl.) – გარეშე

cum (+abl.) – -თან, ერთად

prō (+abl.) – მაგიერად, -თვის, გამო

prae (+abl.) – წინ

sub (+acc.) – საით?; (+abl.) – სად? – ქვეშ

sub aquam (acc.) – წყლის ქვეშ (საით?)

sub aquā (abl.) – წყლის ქვეშ (სად?)

in (+acc.) – საით? – -ში, -კენ; (+abl.) – სად? – -ში

venio in scholam (acc.) – მივდივარ სკოლაში, სკოლისკენ (საით?)

sum in scholā (abl.) – ვარ სკოლაში (სად?)

Ablativus pretii – ფასის აღმნიშვნელი abl.

რა ფასად? როგორ?

magno pretio – ძვირად, მაღალ ფასებში.

სავარჯიშოები:

1. თარგმნეთ ლათინურად:

1. მოლი ჩემთან. 2. იმ ბრძოლებში რომაელები მუდამ იმარჯვებდნენ. 3. ძველი რომაელები მრავალ ღმერთს სცემდნენ თაყვანს. 4. მე ვარ ბიჭი, შენ – გოგონა. 5. ვარსკვლავების ქვეშ. 6. მეგობრებს შორის.

2. აბრუნეთ: ea puella, id oppidum, id monumentum, is victus.

3. თარგმნეთ: Prope eos agros, post eum annum, sine eo libro, per eos legatos.

4. განსამღვრეთ ბრუნვა, რიცხვი: eorum magistratum, in eo loco, ea manu.

5. თარგმნეთ:

1. Cervi cornua habent et cornibus certant. 2. Viri, qui cervos necant, cornua eorum servant aut magno pretio vendunt. 3. Bestia se defendit cornibus. 4. Is est vir bonus, qui defendit patriam. 5. Ego sum puer, tu es vir. 6. Magister librum eum mihi dat. 7. Fabulam de lupo narramus eis pueris. 8. Id oppidum pulchrum est. 9. Amicus vester vir doctus est. Filius eius quoque vir doctus est; saepe eum visitamus.

ლექსიკონი:

exercitus, ūs m ჯარი
equitatus, ūs m ცხენოსანი ჯარი,
კაეაღერიი
peditatus, ūs m ქვეითი ჯარი
arma, ōrum n (pl. tantum) საბრ-
ძოლო იარაღი (უმეტესად
თავდაცვის: ფარი, მუზარა-
ღი, ჯაეშანი)
telum, ī n საბრძოლო იარაღი:
სასროლი (ისარი, შუბი);
თავდაცვის იარაღი (ხმაღი,
ხანჯაღი); arma et tela –
თავდაცვის და თავდასხმის
იარაღი
scutum, ī n ფარი

gladius, ī m მახვილი
pilum, ī n შუბი, რომელსაც ქვეი-
თი ჯარის მეომრები იყე-
ნებდნენ
sagitta, ae f ისარი
bracchium, ī n (ბერძ.) მკლავი,
ხელი (იღაყეიდან მტეენა-
მღე)
laevus, a, um მარცხენა
gestō, āre ვაგარებ, მომაქეს;
gestare arma – იარაღის
გარება
longinquus, a, um შორი, დამო-
რებული
pugnō, āre ვიბრძევი

oblongus, a, um მოგრძო
sīgnum, ī n ნიშანი, გამოსა-
ხულება
aēneus, a, um ბრინჯაოსი,
სპილენძის
aquīla, ae f აქ: ბრინჯაოს ან
ვერცხლის არწივის გამოსა-
ხულება
corōna, ae f (ბერძ.) გვირგვინი
socius, ī m მოკაეშირე, თანა-
მგზავრი, მონაწილე
armātus, a, um შეიარაღებული
cōpia, ae f სიუხვე; (pl.) ჯარი,
სამხედრო ნაწილები
noctū (adv.) ღამით
castra, ōrum n (pl. tantum) სამ-
ხედრო ბანაკი
quoque (ci.) აგრეთვე, -ც
impedīmenta, ōrum n pl.-ში
ბარგი (ჯარის)
plērumque (adv.) უფრო ხშირად,
ჩვეულებრივ
clīvus, ī m ბორცვი
collōcō, āre ვათავსებ
vallum, ī n მიწაყრილი, გამაგ-
რება
fossa, ae f თხრილი, ორმო
rīpa, ae f მდინარის, ზღვის
ნაპირი
Rhēnus, ī m მდ. რაინი
pōnō, ēre ვათავსებ, აღვმართავ,
ვაშენებ; castra ponere ბანა-
კის გაშლა
vestigium, ī n კვალი, pl. ნან-
გრევეები, ნაშთი
aedificium, ī n შენობა
sepulcrum, ī n სამარხი, საფლავი

Instrumentum, ī n სამუშაო
იარაღი, ინსტრუმენტი
deus, ī m ღმერთი
colō, ēre ვევედრები, თაყვანს
ვუცემ, ვუვლი
is, ea, id (pron. demonstr. და
pers.) ის
Neptūnus, ī m ნეპტუნუსი,
სატურნუსის შვილი, ზღვის
ღმერთი (გაიგივებულია
ბერძ. პოსეიდონთან)
Mercurius, ī m მერკურიუსი,
იუპიტერისა და მათას შვი-
ლი, ვაჭრობის ღმერთი,
ღმერთების მაცნე, მიცვა-
ლებულთა სულების საიქიო-
ში ჩამცილებული (გაიგივე-
ებულია ბერძ. ჰერმესთან)
Proserpina, ae f პროსერპინა,
კერესისა (ცერერა) და
იუპიტერის ქალიშვილი,
პლუტონის ცოლი, საიქიოს
ქალღმერთი (გაიგივებულია
ბერძ. პერსეფონესთან)
Vesta, ae f ვესტა, სატურნუსისა
და რეას ქალიშვილი, ოჯა-
ხის მფარველი ქალღმერთი;
რომში, ვესტას ტაძარში, ენ-
თო მუდმივი ცეცხლი, რო-
მელსაც ვესტას ქურუმი ქა-
ლები (ჯერ 4 და შემდეგ 6)
და pontifex maximus-ი (უჩე-
ნაესი ქურუმი) დარაჯობდნენ
Ōceānus, ī m ოკეანე; ოკეანუსი
(ბერძ. ოკეანოსი), ურანოსი-
სა და გეას შვილი, გეთისის
ქმარი, ზღვის ნიმფების მამა
nauta, ac m მემლევაური

equus, ἰ m ცხენი
taurus, ἰ m ხარი
imūnō, āre მსხვერპლად
ვწირავ
mercātūra, ae f ვაჭრობა
pro (+abl.) სახით, როგორც,
მაგიერად, -თვის, დასაცავად
nūntius, ἰ m მაცნე
praetereā (adv.) გარდა ამისა
animus, ἰ m სული
inferī, ōrum m (pl. tantum) მიცვა-
ლებულები
dēdūcō, ēre ჩამყავს, მიმყავს
Plūm (n), ōnis m პლუტონი,
პროზერპინას ქმარი,
იუპიტერისა და ნეპტუნუსის
ძმა, საიქიოს ღმერთი
niger, gra, grum შავი, მუქი
mactō, āre მსხვერპლად ვწირავ,
ვჩუქნი
aedificō, āre ვაშენებ, აღვმართავ
domesticus, a, um სახლის, ოჯა-
ხური
rotundus, a, um მრგვალი
aut (ci.) ან; aut ... aut ან ... ან
cum (+abl.) -თან, ერთად, -ით
adversus (+acc.) წინააღმდეგ
vādō, ēre დავდივარ, მივდივარ,
მივაბიჯებ
inter (+acc.) შორის, განმავლო-
ბაში
primō (adv.) ჯერ, პირველ
რიგში
periculum, ἰ n საშიშროება,
საფრთხე
sēcūrus, a, um დარწმუნებული,
უსაფრთხო, უდარდელი

tū (pron. pers.) მე
Gāius, ἰ m გაიუსი, რომაული
საკუთარი სახელი; შემოკ-
ლებით იწერებოდა C. რად-
გან არქაულ ლათინურში
“გ”-ც C – “კ”-თი აღინიშნე-
ბოდა
Gāia, ae f გაია, ქალის საკ. სახე-
ლი Gāius et Gāia – აღნიშ-
ნავს საქმროსა და საცოლეს
māter, tris f დედა
nec (ci.) არც, და არ
alter, era, erum (adi.) სხვა, მეორე
reddō, ēre ვაბრუნებ, ვუბრუნებ
Mārtiālis, is m მარციალისი
(M. Valerius), პოეტი, ეპიგ-
რამების ავტორი, დაიბადა
ახ. წ. ა. 43 წ. ბილბილისში
(ესპანეთი), გარდაიცვალა
დაახლ. ახ. წ. 104 წ.
prope (+acc.) ახლოს, დაახლო-
ებით
annus, ἰ m წელი, წელიწადის
დრო
lēgātus, ἰ m ლეგატი, წარგზავნილი
cervus, ἰ m ირემი
cornū, ūs n რქა
certō, āre ვიბრძე, ვჩხუბობ
necō, āre ვკლავ, ვსკობ
servō, āre გადავარჩენ, ვიცავ,
ვინახავ
magno pretio ძვირად
vendō, ēre ვყიდი
bēstia, ae f ცხოველი
dēfendō, ēre ვიცავ
filius, ἰ m ვაჟი, pl. შვილები
visitō, āre ვესტუმრები

§7 LECTIO SEPTIMA

V კანკელობა. ე-ფუძიანი სახელები

Dativus duplex

Pronomina possessiva

De re publica

Res publica – res populi est.* Res publica Romana est res senatus populique Romani. Status rei publicae et imperii firmus est. Nam magistratus ministri vel patroni populi Romani erant. Tutela rei publicae officium boni magistratus erat. Fides boni magistratus magna erat. Magistratus boni in rebus secundis atque rebus adversis rei publicae auxilio erant. Summi magistratus duo consules** erant. Itaque potestas consulis** infinita non erat. Reliqui quoque magistratus annui erant: praetores**, aediles**, quaestores**. Auctoritas** senatus magna erat. Reliqua multitudo** “plebs”*** erat .

სენატორების მსუელლობა

* ეს სიტყვები ეკუთვნის ცნობილ ორატორს, პოლიტიკურ მოღვაწესა და ფილოსოფიური ნაშრომების ავტორს Marcus Tullius Cicero-ს.

** ვარსკვლავებით აღნიშნული სახელები III კანკელობას განეკუთვნება.

consules – nom. pl.

consulis – gen. sg.

praetores – nom. pl.

aediles, quaestores – nom. pl.

auctoritas, multitudo, plebs – nom. sg.

Sententiae:

1. Res, non verba – საქმეები და არა სიტყვები.
2. Spes ultima – უკანასკნელი იმედი.
3. Carpe diem! – დაიჭირე დღე! დღეს ხელი სტაცე! (წუთი არ დაკარგო!).
4. Re vera – სინამდვილეში, ნამდვილად.
5. Tota vita hominis unus est dies (Quintilianus) – ადამიანის მთელი სიცოცხლე ერთი დღეა.
6. Nocte* dieque labora! – ღამით და დღისით (დღე და ღამე) იმუშავე!
7. Aliena vitia in oculis habemus, a tergo nostra sunt – სხვისი ნაკლი თვალწინ გვაქვს, საკუთარი – ზურგს უკან.
8. Alter ego – მეორე მე (მეგობრის შესახებ).
9. Non scholae, sed vitae discimus! – არა სკოლისათვის, არამედ ცხოვრებისათვის ვსწავლობთ!

* nocte – ღამით – Abl. sg. nox-დან (III კანკლ.) – ღამე.

გრამატიკა

V კანკლედობა (e-ფუძიანი სახელები)

	ნივთი, საქმე, საგანი*	დღე*	pl.	
	sg.		f	m, f
	f	m, f	f	m, f
Nom.	r-ēs	di-ēs	r-ēs	di-ēs
Gen.	r-eī	di-eī	r-ērum	di-ērum
Dat.	r-eī	di-eī	r-ēbus	di-ēbus
Acc.	r-em	di-em	r-ēs	di-ēs
Abl.	r-ē	di-ē	r-ēbus	di-ēbus
Voc.	r-ēs	di-ēs	r-ēs	di-ēs

* სხვა e-ფუძიან სახელებს pl. ან სულ არ აქვთ, ან აქვთ მხოლოდ nom., acc. და voc.

NB

V კანკლედობაში შედის მდებარეობითი სქესის სახელები. მამრობითი სქესისაა მხოლოდ dies – “დღე” და merities – “შუადღე”. თუ დღე განსაზღვრულ დღეს აღნიშნავს, ის მდებარეობითი სქესისაა.

Dativus duplex – ორმაგი dat.

შედგება dat. commodi-სა (სარგებლობის dat. ეისტვის? რისტვის? აღნიშნავს პირს ან საგანს, რომლის სასარგებლოდაც ხდება

მოქმედება) და **dat. finalis**-გან (მიზნის **dat.** რა მიზნით? რატომ? გამოხატავს მიზანს). **Dat. Finalis** გვხვდება შემდეგ მზნებთან: **constituo** ვნიშნავ, მოვაწყობ, **deligo** ამოვირჩევ, **do** ვაძლევ, **duco** ვთვლი, **eligo** ავირჩევ, **mitto** ვგზავნი, **relinquo** ვტოვებ, **sum** ვარ, **tribuo** ვაძლევ, ვანიჭებ, **venio** მივდივარ, **verto** მივმართავ. **Auxilio (dat. fin.) rei publicae (dat. comm.)** – რესპუბლიკის დასახმარებლად.

Pronomina possessiva – კუთვნილებითი ნაცვალსახელები

sg.		pl.	
meus, a, um	ჩემი	noster, nostra, nostrum	ჩვენი
tuus, a, um	შენი	vester, vestra, vestrum	თქვენი
suus, a, um	მისი	suus, a, um	მათი

სავარჯიშოები:

1. განსამღვრეთ ბრუნვა, რიცხვი და თარგმნეთ:

De rerum natura; laudate patriam! rei publicae gloria; in rebus adversis.

2. აბრუნეთ:

spes bona – კეთილი იმედი; **facies pulchra** – ლამაზი სახე; **res publica** – რესპუბლიკა; **dies festus** – დღესასწაული; **portus magnus** – დიდი ნავსადგური, **პორტი**; **domus parva** – პატარა სახლი.

3. აუღლეთ შემდეგი მზნები **praes.**-სა და **impf.**-ში და ამასთან ერთად შეცვალეთ კუთვნილებითი ნაცვალსახელი:

1. **Narro amicis meis de patria mea.** 2. **Amo oppidum meum.** 3. **Docebam liberos meos linguam Latinam.** 4. **Libenter pareo amico meo.**

4. შეცვალეთ **sg.**-ი **pl.**-ით და პირიქით:

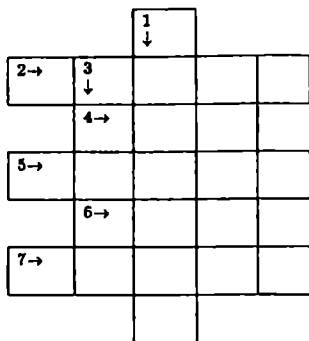
exercitui Romano, monumento novo (2), feminam aegrotam, sinum parvum, domibus magnis (2), servi Romani (3), vir clarus.

5. განსამღვრეთ ბრუნვა და რიცხვი:

fluvii magni (3), filiis meis (2), verba nostra (3), viri clari (3), morbo tuo (2), castra Romana (3), domine, domini (3), domino (2).

6. Aenigma (კროსოვორდი):

1. Dea caeca fati.
2. Dea plantarum.
3. Nom. sg. f adiectivi “მზიარული”.
4. Imper. sg. personae secundae verbi “ეხნავ”.
5. Persona tertia sg. praes. ind. act. verbi “ეკრძალავ”.
6. Ego – mea; tu – ?
7. In-iust-itia – iustus; in-san-ia – ?

ლექსიკონი:

rēs pūblica f საზოგადო საქმე, სახელმწიფო, რესპუბლიკა

rēs, rei f საქმე, დავალება, მოქმედება, მიზეზი

senātus, ūs m სენატი, რომის უმაღლესი ხელისუფლების ორგანო

status, ūs m მდგომარეობა, პოზიცია, სტატუსი

imperium, ī n სახელმწიფო, მმართველობა, ძალაუფლება

firmus, a, um ძლიერი, სანდო, მდგრადი

magistrātus, ūs m სახელმწიფო თანამდებობა, თანამდებობის პირი, ხელისუფლება, მაგისტრატა

minister, trī m მსახური, დამხმარე

vel (ci.) ან, და აგრეთვე; (adv.) კი, განსაკუთრებით

patrōnus, ī m პატრონი, დამცველი

tūtēla, ae f ზრუნვა, დაცვა

officiūm, ī n საქმე, მოვალეობა

fidēs, eī f რწმენა, ნდობა

rēs secundae f ბედნიერება

rēs adversae f უბედურება

auxiliūm, ī n დახმარება

summus, a, um უმაღლესი, უმნიშვნელოვანესი, უძლიერესი

duo, ae, o (adi. num. card.) ორი, ორივე

cōnsul, ulis m კონსული (ხელისუფლების ორი უმაღლესი წარმომადგენელი რომის რესპუბლიკაში დაახლ. 450 წლიდან; ირჩეოდნენ თითო

წლით თავდაპირველად მხოლოდ პატრიციებიდან; 365 წლიდან კონსული პლებეებიდანაც შეიძლება და ყოფილიყო არჩეული)

potestās, ātis f ძალაუფლება,
 ძალა, პოლიტიკური ძალა-
 უფლება
 Infinitus, a, um შეუმღვდავი,
 უსამღვრო, განუსამღვრელი
 reliquī, ae, a დანარჩენები, სხვე-
 ბი
 annuus, a, um ყოველწლიური,
 ერთი წლით
 praetor, ōris m წინამძღოლი,
 პრეტორი (პირველი მაგისტ-
 რატი კონსულის შემდეგ,
 რომელიც ახორციელებდა
 უმაღლეს სასამართლო
 ხელისუფლებას; თავდაპირ-
 ველად 2 პრეტორი იყო,
 შემდეგ მათი რიცხვი 18-მდე
 გაიზარდა)
 aedilis, is m ედილი (თავდა-
 პირველად იყო 2 aediles
 plebei, პოლიციელები, რომ-
 ლებიც საზოგადოებრივ
 შენობებზე მრუნავენენ და
 აწყობდნენ თამაშებს პლებ-
 სისათვის; 33 წლიდან ედი-
 ლები პატრიციებიდანაც
 გაჩნდნენ, რომლებიც დიდ
 სანახაობებს აწყობდნენ და
 მრუნავენენ პატრიციების
 გაძრებზე)
 quaestor, ōris m კვესტორი
 (მეფეების ეპოქაში გამომ-
 ძიებელი, სისხლის სამართ-
 ლის საქმეების მოსამართ-
 ლე; რესპუბლიკისა და კეის-
 რების ეპოქაში მეჭურჭლეთ-
 უხუცესი)

auctoritās, ātis f გაველება, ავტო-
 რიტეტი
 multitūdō, inis f სიმრავლე,
 ბრბო
 plēbs, is f პლებსი, არადიდგვა-
 რონები
 spēs, ei f იმედი
 ultimus, a, um უკანასკნელი,
 ბოლო
 carpō, ēre ვიჭერ, შევირგებ
 diēs, ei m, f დღე
 nūsus, a, um (num. card.) ერთი
 Quīntiliānus კეინტილიანუსი
 Marcus Fabius Quintilianus
 რომაელი პედაგოგი,
 ლიტერატურის კრიტიკოსი
 (ახ. წ. 35-95 წწ.)
 nox, noctis f ღამე, სიბნელე
 aliēnus, a, um უცხო, სხვისი
 vitium, ī n შეცდომა, ნაკლი
 oculus, ī m თვალი
 tergum, ī n ზურგი; a tergo ზურგ-
 ში, უკან
 libenter (adv.) სიამოვნებით,
 ხალისიანად
 discō, ēre ესწავლობ
 sīnum, ī n განიერმუცლიანი
 თიხის ჭურჭელი
 clārus, a, um ცნობილი, ნათელი,
 ბრწყინვალე
 dea, ae f ქალღმერთი
 caecus, a, um ბრმა
 fātum, ī n ბედი
 planta, ae f მცენარე
 iniūstitia, ae f უსამართლობა
 insānia, ae f სიგიჟე
 glōria, ae f დიდება

§8 LECTIO OCTAVA

Praesens indicativi passivi
Imperfectum indicativi passivi
Accusativus duplex და nomina-
tivus duplex

Ablativus auctoris
Ablativus limitationis
Genetivus partitivus

De bello Gallico (Iulius Caesar-ის მიხედვით)

Gallia est omnis divisa* in partes tres, quarum unam incolunt Belgae, aliam Aquitani, tertiam, qui ipsorum lingua** Celtae, nostra*** Galli appellantur. Gallos ab Aquitanis Garumna flumen, a Belgis Matrona et Sequana dividit. Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt. Omnium proximi**** sunt Germani qui trans Rhenum incolunt, quibuscum***** continenter bellum gerunt. Qua de causa Helvetii quoque reliquos Gallos virtute praecedunt*****, quod fere cotidianis proeliis cum Germanis contendunt.

* est divisa (pf. ind. pass. divido-დან) – დაყოფილია.

** ipsorum lingua – თავიანთ ენაზე.

*** nostra (lingua) (abl.) – ჩვენს ენაზე.

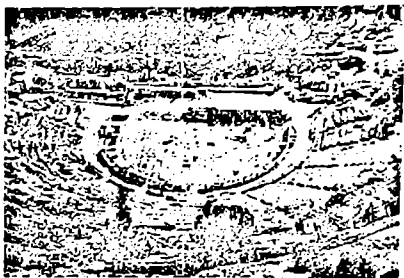
**** omnium (gen. pl. III კანკლ.) proximi – ყველაზე ახლოს მყოფები. Omnium, e + superl. იხმარება superl.-ის გასაძლიერებლად.

***** quibuscum = cum quibus – რომლებთანაც.

***** virtute praecedunt – (abl. sg. virtus-დან, III კანკლ.) სიმაზაყით აღემატებიან.

De theatro antiquo

Primum theatrum antiquum Athenis saeculo sexto ante aeram nostram aedificatum erat*. Id theatrum in fano Dionysi erat. In medio theatro erat orchestra, ubi tragoediae agebantur. Ante orchestram aedificium erat. Id aedificium scaena appellabatur. Incolae Athenarum tragoedias in clivo vicino spectabant. Ea loca, ubi incolae sedebant et tragoedias

ღონისეს თეატრი ათენში

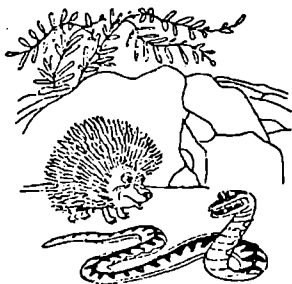
spectabant, theatrum appellabantur. In orchestra tragoediae agebantur et chori cantabant, in scaena autem variae machinae habebantur. Auxilio earum machinarum imprimis dei vel deae in tecto scaenae apparebant. Inde proverbium: "Deus ex machina".

Saeculo tertio ante aeram nostram etiam Romae tragoediae Graecae, in Latinum versae, in theatris agebantur. Diu theatra Romana lignea erant. Saeculo primo ante aeram nostram a Pompeio Magno primum theatrum lapideum aedificatum est**. Comoediae Romanae saepe talibus verbis finiebantur: "Vos plaudite et valete!"

* aedificatum erat – ppf. ind. pass. aedificō, āre-ღან – აშენებულ იყო (აშენებულა).

** aedificatum est – pf. ind. pass. aedificō, āre-ღან – აშენებულ იყო (აშენდა).

De erinaceo et vipera

Erinaceus quidam hieme viperam rogat: "Accipe me, o bona, in cavernam tuam, frigore* enim vexor". Obtemperat vipera precibus eius eumque angusto loco** accipit. Paulo post*** autem saepe erinacei spinis pungitur, itaque: "Relinque, – inquit, – domum meam et alio demigra, mihi enim et tibi nimis parva est". Cui erinaceus respondet: "Mihi placet caverna ista, itaque mihi non est in animo**** domum tuam relinquare;

tu autem, si tibi non placet, alio demigra". Et vipera cogitur domo sua cedere. Periculosum est amicitiam cum eis facere, in quorum potestate***** postea erimus*****.

*frigus, oris n – III კანკლ., frigore – abl. sg.

** angusto loco – abl. loci – ვიწრო ადგილას.

*** paulo post – ცოტა ხნის შემდეგ.

**** mihi (non) est in animo – მე (არ) ეაპირებ, განზრახული (არ) მაქვს, (ცულში (არ) მაქვს).

***** potestās, ātis – III კანკლ., potestate – abl. sg.

***** erimus – fut. I ind. act. p. I pl. – ვიქნებით.

Dialogus:

Publius: Salve, Claudia!

Claudia: Salve!

Publius: Cur non eras in schola? Quomodo te habes?

Claudia: Aegrota eram. Medicus me visitabat et remedia aspera dabat. Nunc sana sum.

Publius: Si tu bene te habes, ego bene me habeo. Claudia, hodie venite ad me tu et Iulia, tua amica, invito vos ad cenam.

Claudia: Gratias maximas ago, bene vale!

Sententiae:

1. Si amicus meus es, tui amici mei sunt – იუ შენ ჩემი მეგობარი ხარ, შენი მეგობრები ჩემი მეგობრებიც არიან.
2. Dies diem docet – დღე დღეს ასწავლის.
3. Nulla dies sine linea – არც ერთი დღე ხაზის (სტრიქონის) გარეშე (უქმად) (Apelles, მის ამ გამონათქვამს გადმოგვცემს Plin. Naturalis historia-ს XXXV წიგნში).
4. Me delectant mea, te tua – მე ჩემი მომწონს, შენ – შენი.
5. Mea culpa – ჩემი ბრალია.
6. Contra factum non datur argumentum – ფაქტის წინააღმდეგ არგუ-მენტი არ არსებობს.
7. Ut saluto, ita salutor – როგორც ვესალმები, ისე მესალმებიან.
8. Graeca sunt, non leguntur – ბერძნულია, არ იკითხება (ჩინურია, გაუგებარია).
9. Memoria minuitur, nisi eam exerces – მესხიერება ღუნდება (ჩლუნგდება), თუკი მას არ ავარჯიშებ.

გრამატიკა

Praesens indicativi passivi

		I ულლება	II ულლება
sg.			
		ეუყვარერ ვილაყს	მასწავლის ვილაყ
1.	-or, -r	am-or	doce-or
2.	-ris	amā-ris	doce-ris
3.	-tur	amā-tur	doce-tur
pl.			
1.	-mur	amā-mur	doce-mur
2.	-minī	amā-minī	doce-minī
3.	-ntur	ama-ntur	doce-ntur
Inf.	-ri / i	amā-ri	doce-ri

		III ულლება	IV ულლება
		ი-ჟუქიანი	თანხმოვანჟუქიანი
sg.			
		მიჰერს მე ვილაყ	მისმენს მე ვილაყ
1.	capi-or	reg-or	audi-or
2.	cape-ris	reg-e-ris	audi-ris
3.	capi-tur	reg-i-tur	audi-tur
pl.			
1.	capi-mur	reg-i-mur	audi-mur
2.	capi-minī	reg-i-minī	audi-minī
3.	capi-u-ntur	reg-u-ntur	audi-u-ntur
Inf.	cap-I	reg-I	audi-rī

Imperfectum indicativi passivi

		I ულლება	II ულლება
ჟექე + ხა + ჰირის დაბოლოებები			
sg.			
		ეუყვარდი ვილაყს	მასწავლიდა ვილაყა
1.	amā-ba-r		doce-ba-r
2.	amā-bā-ris		doce-bā-ris
3.	amā-bā-tur		doce-bā-tur
pl.			
1.	amā-bā-mur		doce-bā-mur
2.	amā-bā-minī		doce-bā-minī
3.	amā-ba-ntur		doce-ba-ntur

	III უღლება		IV უღლება
ჟუქე + eba + პირის დაბოლოებები			
sg.			
	მიჭერდა ვიდაყ	მმართავდა ვიდაყ	მისმენდა ვიდაყ
1.	capi- შბა -r	reg- შბა -r	audi- შბა -r
2.	capi- შბმ -ris	reg- შბმ -ris	audi- შბმ -ris
3.	capi- შბმ -tur	reg- შბმ -tur	audi- შბმ -tur
pl.			
1.	capi- შბმ -mur	reg- შბმ -mur	audi- შბმ -mur
2.	capi- შბმ -mini	reg- შბმ -mini	audi- შბმ -mini
3.	capi- შბა -ntur	reg- შბა -ntur	audi- შბა -ntur

Ablativus auctoris – მოქმედი პირის abl.

Magister discipulum laudat – მასწავლებელი აქებს მოსწავლეს (act.).
Discipulus laudatur a magistro (abl. auctoris) – მოსწავლე იქება მასწავლებლის მიერ (pass.).

Accusativus duplex და nominativus duplex – ორმაგი acc. და ორმაგი nom.

იხმარება მზნებთან ვამბობ, ვთელი, ვირჩევ და ა. შ. Act-ში გამოიყენება acc. duplex-ი, pass.-ში კი nom. duplex-ი. მაგ.: Marcum amicum meum appello (acc. duplex) (act.) – მარკუსს ჩემს მეგობარს ვუწოდებ – acc.-ში დგას პირდაპირი დამატება და შემასმენლის სახელადი ნაწილი. Marcus a me amicus appellatur (nom. duplex) (pass.) – მარკუსი ჩემს მიერ მეგობრად იწოდება – nom.-ში დგას ქვემდებარე და შემასმენლის სახელადი ნაწილი.

Genetivus partitivus – გამოყოფის gen.

აღნიშნავს მთელს, რომლიდანაც აღებულია რაღაც ნაწილი.
Gallia est omnis divisa in partes tres, quarum unam incolunt Belgae... – მთელი გალია სამ ნაწილადაა გაყოფილი, რომელთაგან ერთში ცხოვრობენ ბელგები, ...
Quis vestrum – რომელი თქვენგანი (თქვენგან).

Ablativus limitationis – განსაზღვრების abl.

მიუთითებს, თუ რა ნიშნით გამოირჩევა საგანი. უპასუხებს კითხვაზე რითი?

Hi omnes lingua, institutis, legibus inter se differunt – ისინი ყველანი ერთმანეთისგან განირჩევიან ენით, წეს-ჩვეულებებით, კანონებით.

სავარჯიშოები:

1. აულეტ: laudo, -āre; minuo, -ĕre praes. და impf. pass.-ში.

2. თარგმნეთ:

a) Domini Romani magnum numerum servorum habebant. Servi, qui in villis et in agris laborabant, severissime tractabantur et custodiebantur atque interdum vinculis tenebantur et puniebantur. Difficile erat servos custodire.

b) 1. Mortui a Romanis cremabantur. 2. Celtae lingua Latina Galli appellabantur. 3. E ferro instrumenta et arma parantur. 4. Roma urbs aeterna vocatur.

3. თარგმნეთ:

1. წერილი იწერება კაცის მიერ. 2. წიგნი იკითხება მოსწავლის მიერ.

3. მიწა მუშავდება (იხვნება) გლეხის მიერ.

4. გადაიყვანეთ წინადადებები act. -დან pass.-ში:

1. Celtas Romani lingua sua Gallos appellabant. 2. Belgae et Celtae Galliam antiquam incolebant. 3. Is puer libros suos secum portabat.

4. Romani Gallos in proeliis vincebant. 5. Graeci Troiam debebant.

5. გადაიყვანეთ წინადადებები pass.-დან act.-ში:

1. Victoria concordia gignitur. 2. Ager ab agricola aratur. 3. Discipuli a magistris docebantur. 4. Castra ab inimicis non longe a Roma ponebantur.

5. De te fabula narratur.

6. რა ფორმითაა შემოსული შემდეგი ლათინური სიტყვები ქართულში?

emigro, consulto, occupo, auditorium, canistrum, consilium, cultura, figura, medicina, forma, fabrica, intellegentia, intervallum, medicamentum, invalidus, natura, consensus.

ლექსიკონი:

Gallia, ae f გალია
omnis, e (adi.) მთელი, მთლიანი; ყოველი
dīvīsus, a, um p.p.p. dīvido, ĕre-დან
ეყოფ, ვანაწილებ
pars, partis f ნაწილი
trēs, tria სამი

incōs, ĕre ეცხოვრობ, ებინადრობ
Belgae, ārum m ბელგები, კელ-
ტურ-გერმანიკული ტომები
ჩრდილოეთ გალიაში
Aquitānī, ōrum m აკვიტანელები,
(იბერიული) მოსახლეობა

Aquītānia-სი, სამხრეთ-დასავლეთ გალიაში
 tertius, a, um მესამე
 ipse, a, um თვითონ, პირადად
 Celtae, ārum m კელტები (თავდაპირველად ყველა კელტური ტომის სახელწოდება)
 Gallī, ōrum m გალები, კელტები (ლათინური სახელი ყველა კელტური ტომისა, განს. საფრანგეთსა და ზემო იტალიაში)
 appellō, āre ვარქმევ, ეუწოდებ
 Garumna, ae m, f გარუმნა, აკვიტანიის მთავარი მდინარე (დღეს Garonne)
 fīnmen, inis n (III კანკლ.) მდინარე
 Mātrona, ae m მდ. მატრონა, მდ. სეკვანის შენაკადი (დღეს Marne)
 Sēquana, ae m სეკვანა, მდინარე გალიაში, რომელიც მისდევდა კელტებისა და ბელგების საზღვარს (დღეს Saine – სენა)
 institūtum, ī n წეს-ჩვეულება
 lēx, lēgis f კანონი
 inter se ერთმანეთში, ერთმანეთს შორის
 differō, differre განსხვავებული ვარ, განეხვავებები
 proximus, a, um (adi. superl.) ახლოს მყოფი, შემდეგი, უახლოესი
 Germānī, ōrum m გერმანები
 trans (+acc.) გადაღმა, გაღმა, იქით, მიღმა
 bellum gero ომს ეაწარმოებ

continenter (adv.) განუწყვეტლივ, გაუჩერებლად
 causa, ae f მიზეზი; abl. causā გამო; qua de causa ამის გამო, ამ მიზეზით
 Helvētīi, ōrum m ჰელვეციელები, ენევის ტბის გარშემო მცხოვრები კელტური ტომი
 virtus, ūtis f სიმამაცე, გაბეულება, ძალა, ღირსება, ნიჭი
 praecedō, ēre აღეუმატები
 quod (ci.) იმიტომ რომ, რადგან
 ferē (adv.) თითქმის, დაახლოებით
 cotīdiānus, a, um ყოველდღიური
 proelium, ī n ბრძოლა, ომი, თავდასხმა
 contendō, ēre ვიბრძვი, ვეჭიდები (cum aliquo)
 theātrum, ī n (ბერძ.) თეატრი
 prīmus, a, um პირველი
 saecūlum, ī n საუკუნე
 sextus, a, um მეექვსე
 aera, ae f ერა, წელთაღრიცხვა
 fānum, ī n წმინდა ადგილი, გაბარი
 Dionysus, ī m = Bacchus დიონისე, იუპიტერისა და სემელეს შვილი, მელენიობის ღმერთი
 orchēstra, ae f (ბერძ.) ორქესტრა, რომში – სენატორებისათვის განკუთვნილი ადგილები თეატრში
 tragoedia, ae f ტრაგედია
 scaena, ae f (ბერძ.) სენა, სკენე
 clīvus, ī m ბორცვი
 vicīnus, a, um მეზობელი, მეზობლად მყოფი, ახლოს მყოფი

locus, ī m (pl. loca, locorum n)
ადგილი
sedē, ēre ვზივარ
spectō, āre ვუყურებ
chorus, ī m (ბერძ.) გუნდი, ქორო
cantō, āre ვმღერო
autem (ci.) მაგრამ, ხოლო, მეორეს მხრივ
māchīna, ae f მანქანა, ხელსაწყო
vertō, ēre ვთარგმნი, ვცვლი
agō, ēre ვთამაშობ (სცენაზე),
წარმოვადგენ
diū დიდი ხანი, დიდი ხნის განმავლობაში
līgneus, a, um ხის
Cn. Pompeius Magnus პომპეუსი,
ცნობილი რომაელი სარდალი, დაბ. ძვ. წ. 106 წ.; დაამარცხა პირატები და მითრიდატე
lapideus, a, um ქვის, ქვისგან ნაკეთი
tālis, e (adi.) ასეთი
imprimis (adv.) განსაკუთრებით,
პირველ რიგში
appareō, ēre ვჩნდები
inde (adv.) აქედან, იქიდან
ērīnāceus, ī m ზღარბი
vīpēra, ae f გველი
hiems, emis f (III კანკლ.) ზამთარი; hiemē ზამთარში
rogō, āre ვეკითხები, ვთხოვ
accipiō, ēre ვიღებ, ვმასპინძლობ
caverna, ae f გამოქვაბული
enim (ci.) რადგან, კერძოდ,
მაგალითად
frīgus, oris n სიცივე
vexō, āre ვაწუხებ, ვაწვალებ,
ვტანჯავ; pass. vexor

ეწუხდები, ეწვალობ,
ვიტანჯები
obtempērō, āre ვუჯერებ, ვემორჩილები
precēs, um f (pl.) თხოვნა, სურვილი
angustus, a, um ვიწრო
paulum, ī n მცირედი
post (adv.) შემდეგ, მოგვიანებით
spīna, ae f ეკალი, ნემსი
pungō, ēre ვჩხელეგ
relinquō, ēre ვტოვებ, მივატოვებ
inquam (verbum defect.) ვამბობ;
ელაპარაკობ; inquit თქვა
aliō (adv.) (მიუთითებს მიმართულებას) სხვა ადგილას, სადმე სხვაგან
dēmigrō, āre მივდივარ, გადავდივარ
nimis (adv.) ძალიან, ზედმეტად,
მეტისმეტად
parvus, a, um პატარა
respondeō, ēre ვუპასუხებ
iste, a, ud (pron. demonstr.) ეგ
cōgō, ēre ვაიძულებ
cōdō, ēre მივდივარ, უარს ვამბობ
periculōsus, a, um საშიში
amicitia, ae f მეგობრობა
postea (adv.) ამის შემდეგ, მოგვიანებით
quōmodo (adv.) როგორ?
sānus, a, um ჯანმრთელი
bene se habēre კარგად ყოფნა
invītō, āre ვეპატივები
grātia, ae f მადლობა; gratias agere მადლობის გადახდა

maxīmus, a, um (superl. magnus-
დან) უზარმაზარი, უდიდესი,
ძალიან დიდი
nūllus, a, um არც ერთი, არა-
ერთარი, არანაირი
linea, ae f ხაზი
Apellēs, is m აპელესი (ძვ. წ. IV
ს.), ცნობილი ბერძენი
მხატვარი ალესანდრე
მაკედონელის კარზე.
dēlectō, āre ვახარებ; pass.: მიხა-
რია, მომწონს, მსიამოვნებს
culpa, ae f ბრალი, შეცდომა
contrā (+acc.) წინააღმდეგ
factum, ī n მოქმედება, ფაქტი
dō, dāre ვაძლევ
ut...ita როგორც ... ისე
salūtē, āre ვესალმები
minuō, ēre ვამცირებ, ვასუსტებ,
ეაღუნებ
nisī (ci.) თუ არ, რომ არ
exerceō, ēre ვამოძრავებ, ვაეარ-
ჯიშებ

severissīme – superl.-ი adv.-დან
sevērē მკაცრად
tractō, āre ვექცევი, ვეპყრობი
custōdiō, īre ვიყავ, ედარაჯობ
interdum (adv.) ზოგჯერ
vincūlum, ī n (უფრო ხშირად pl.)
ბორკილები
difficilis, e (adi.) ძნელი, საშიში
cremō, āre ვწვავ
ferrum, ī n რკინა
urbs, urbis f (III კანკლ.) ქალაქი,
დედაქალაქი, რომი
aeternus, a, um მარადიული,
უკვდავი
vocō, āre ვეძახი, ვუწოდებ, ვიწვევ
portō, āre დამაქვს, მომაქვს
agricōla, ae m გლეხი
inimicus, ī m მტერი
longē (adv.) შორს, შორიდან
consensus, ūs m თანხმობა, ერ-
თიანობა, საიდუმლო თან-
ხმობა, ერთხმად მიღებული
გადაწყვეტილება

§9 LECTIO NONA

Futurum I ind. act. et pass.; imperat. futuri
Pronomen demonstrativum ille, illa, illud
Pronomen determinativum ipse, ipsa, ipsum

De perfidia Falisci

Olim bellum erat inter Romam et Falerios, oppidum Romae proximum*, et Romani ante Falerios castra habebant. Pueri Faliscorum autem etiam in bello extra oppidum se exercebant. Aliquando Faliscus quidam cum pueris nonnullis in castra Romana intrat et Romanis dicit: "Frustra oppidum nostrum oppugnabitis: non armis, sed dolo incolas superabitis. Videtis pueros istos, eos vobis mando ac ita Romanis victoriam parabo!" Sed

Romani ei respondent: "Contra viros arma habemus, nunquam gladios contra pueros stringemus. Pueros domum remitteremus, te autem merito** puniemus".

* Romae proximus – რომთან ახლოს მდებარე.

** merito – დამსახურებულად (abl. modi).

De tauro et musca (Fabula)

In cornu tauri parva musca sedebat. "Si te nimis gravo, inquit, statim avolabo." Taurus respondet: "Ubi es, nihil sentio."

Sententiae:

1. Serva me, servabo te – მისენი და გისნნი.
2. Idea fixa – იდეა ფიქსი (აკვიატებული ამრი).
3. Parva domus, parva cura – პატარა სახლი, მცირე სამზუნავე.
4. Nám tua rés agitur, Il paries cum proximus árdet (Horatius) – საქმე შენს ქონებასაც ეხება, როდესაც მეზობლის სახლი იწვის.
5. Asinus manebis in saecula saeculorum – ვირი დარჩები უკუნითი უკუნისამდე.
6. Fide, sed cui, vide! – ენდე, მაგრამ იყოდე, ვის!
7. Post prandium stabis, Il post cenam ambulabis – საუზმის შემდეგ იდექი, სადილის შემდეგ კი გაისეირნე.
8. Ille dolét veré, Il qui sine téste dolét (Martialis) – ის დარდობს ნამდვილად, ვინც მოწმის გარეშე დარდობს.
9. Ipsa se velocitas implicat – აჩქარება თავისთავად ხელისშემშლელია (მოჩქარეს დაუგვიანდესო).

ბ რ ა მ ა ტ ი კ ა

Futurum I activi

მზნა "ყოფნა"	I უღლება	II უღლება	
	ფუძე + b + act.-ის პირის დაბოლოებები		
esse	amā-re	habē-re	
sg.			
	ვიქნები	შევიყვარებ	შექნება
1.	er-ō	amā-b-ō	habē-b-ō
2.	er-i-s	amā-b-i-s	habē-b-i-s
3.	er-i-t	amā-b-i-t	habē-b-i-t

pl.			
1.	er-i-mus	amā-b-i-mus	habē-b-i-mus
2.	er-i-tis	amā-b-i-tis	habē-b-i-tis
3.	er-u-nt	amā-b-u-nt	habē-b-u-nt
Imperativus futuri activi			
2. sg.	estō	amā-რ	habē-რ
pl.	estō	amā-რ	habē-რ
3. sg.	estōtē	amā-totē	habē-totē
pl.	suntō	amā-ntō	habē-ntō
III ულლება		IV ულლება	
ფუტე + a (p. I-ში) + act.-ის დაბ.; ფუტე + e (დანარჩენ პირებში) + act.-ის დაბ.			
mitt-e-re		capi-re	
sg.			
	ვაგვმავნი	დავიტერ	მოვისმენ
1.	mitt-a-m	capi-a-m	audi-a-m
2.	mitt-ēs	capi-ēs	audi-ēs
3.	mitt-e-t	capi-e-t	audi-e-t
pl.			
1.	mitt-ēs-mus	capi-ēs-mus	audi-ēs-mus
2.	mitt-ēs-tis	capi-ēs-tis	audi-ēs-tis
3.	mitt-e-nt	capi-e-nt	audi-e-nt
Imperativus futuri			
2. sg.	mitt-i-tō	capi-რ	audi-რ
pl.	mitt-i-რ	capi-რ	audi-რ
3. sg.	mitt-i-tōtē	capi-რთē	audi-რთē
pl.	mitt-u-ntō	capi-u-ntō	audi-u-ntō

Futurum I passivi

I ულლება		II ულლება	
ფუტე + b + pass.-ის პირის დაბოლოებები			
amā-re		habē-re	
sg.			
	მეგვიყარებენ	ვეყლოები	
1.	amā-b-or	habē-b-or	
2.	amā-b-ēs-ris	habē-b-ēs-ris	
3.	amā-b-i-tur	habē-b-i-tur	
pl.			
1.	amā-b-i-mur	habē-b-i-mur	
2.	amā-b-i-mīni	habē-b-i-mīni	
3.	amā-b-u-ntur	habē-b-u-ntur	

III ულლება		IV ულლება	
ფუძე + a (p. I-ში) + pass.-ის დაბ.; ფუძე + e (დანარჩენ პირებში) + pass.-ის დაბ.			
	mitt- <i>e</i> -re	capi- <i>e</i> -re	audi- <i>e</i> -re
	გამგაზენიან	ღამიჭყერენ	შომისმენენ
sg.			
1.	mitt- <i>a</i> -r	capi- <i>a</i> -r	audi- <i>a</i> -r
2.	mitt- <i>ē</i> -ris	capi- <i>ē</i> -ris	audi- <i>ē</i> -ris
3.	mitt- <i>ū</i> -tur	capi- <i>ū</i> -tur	audi- <i>ū</i> -tur
pl.			
1.	mitt- <i>ē</i> -mur	capi- <i>ē</i> -mur	audi- <i>ē</i> -mur
2.	mitt- <i>e</i> -mīni	capi- <i>e</i> -mīni	audi- <i>e</i> -mīni
3.	mitt- <i>e</i> -ntur	capi- <i>e</i> -ntur	audi- <i>e</i> -ntur

Pronomen demonstrativum ille, illa, illud – ჩვენებითი ნაცვალსახელი ის

	m	f	n
sg.			
Nom.	ille	illa	illud
Gen.	illius	illius	illius
Dat.	illi	illi	illi
Acc.	illum	illam	illud
Abl.	illo	illa	illo
pl.			
Nom.	illi	illae	illa
Gen.	illorum	illarum	illorum
Dat.	illis	illis	illis
Acc.	illos	illas	illa
Abl.	illis	illis	illis

Pronomen determinativum ipse, ipsa, ipsum – განსაზღვრებითი ნაცვალსახელი თვით იგი, თვითონ, თავად

	m	f	n
sg.			
Nom.	ipse	ipsa	ipsum
Gen.	ipsius	ipsius	ipsius
Dat.	ipsi	ipsi	ipsi
Acc.	ipsum	ipsam	ipsum
Abl.	ipso	ipsa	ipso
pl.			
Nom.	ipsi	ipsae	ipsa
Gen.	ipsorum	ipsarum	ipsorum
Dat.	ipsis	ipsis	ipsis
Acc.	ipsos	ipsas	ipsa
Abl.	ipsis	ipsis	ipsis

სავარჯიშოები:

1. აულეთ fut. act.-ში: dicere, se exercere, oppugnare, punire, remittere.
2. შეცვალეთ praes.-ი fut.-ით და პირიქით:
fugo, vastat, oppugnatis, liberamus, disputo, interrogabit, excusabo, accusabitis, es, timent, mutamus.
3. შეცვალეთ act.-ი pass.-ით და პირიქით:
donas, oppugnabamur, monstrant, dabatur, narratis, navigabor, agit, debes.
4. ფრჩხილებში ჩასმული სიტყვები თარგმნეთ და ჩასვით სათანადო ფორმებში:
1. Quando ego Ciceronem (მოეუხმენ)? 2. In urbe Roma (ვიცხოვრებთ).
3. (ისწავლით) in schola legere et recitare versus Latinos.
5. აწარმოეთ ა) gen. და abl. sg.; ბ) nom. და gen. pl.: magna inopia, ille clarus arcus.
6. შეუთანხმეთ არსებით სახელებს ნაცვალსახელები ille, is, ipse:
bestiac, diem, in villa, in portus, imperium, magistratibus, cornua.

ლექსიკონი:

perfidia, ac f ვერაგობა
olim (adv.) ოდესღაც, ერთხელ,
დიდი ხნის წინ
Falerii, orum m pl. ფალერი,
ქალაქი სამხრეთ
ეგრურიში, რომის
ჩრდილოეთით
castrum, i n გამაგრება, პატარა
ციხე-სიმაგრე
castra, orum n pl. ბანაკი
extra (+acc.) გარეთ, მიღმა
exercere, ere ვავარჯიშებ; se
exercet ვარჯიშობს
aliquando (adv.) ერთხელ, ოდესღაც
Faliscus, i m ფალისკი

quidam, quaedam, quoddam (pron.
indef.) ერთი, ვიღაც, ვინმე
nonnullus, a, um რამდენიმე
intrum, are შევედიარ
frustrum (adv.) ტყუილად, ფუჭად
oppugnare, are თავს ვესხმი
dolum, i m ტყუილი, ეშმაკობა
suprum, are ვპლევ, ვამარცხებ,
გადავლახავ, გადავდივარ
iste, ista, istud (pron. demonstr.) ევ;
istos – acc. pl.
mandum, are გადავეცემ, ჩავაბარებ
nunquam (adv.) არასოდეს
stringere, ere ქარქაშიდან ვიღებ
remittere, ere უკან ვაგზავნი,
ეუშვებ

meritō (adv.) დამსახურებულად
 musca, ae f ბუზი
 nimis (adv.) ძალიან, ზედმეტად,
 მეტისმეტად
 gravō, āre ვაწუხებ
 statim (adv.) მამხინვე, დაუყოვნებლივ
 āvō, āre მიფურინავ
 idea, ae f იდეა
 fixus, a, um უცვლელი, მაგარი
 cēna, ae f სადილი, საჭმელი
 passus, ūs m ნაბიჯი
 pariēs, etis m კედელი
 ārdē, ēre ვიწვი
 Hōrātius, ī m (Quintus Horatius Flaccus) პორაციუსი, ცნობილი რომაელი პოეტი, დაიბადა ძვ. წ. 65 წ. 8 დეკემბერს, გარდაიცვალა ძვ. წ. 8 წ. 27 ნოემბერს
 in saecūla saeculōrum უკუნითი უკუნისამდე
 fidō, ēre ვენდობი, ეუჯერებ

prandium, ī n მეორე საუბმე
 doleō, ēre ვდარდობ, ვგლოვობ
 vērē (adv.) ნამდვილად
 testis, īs m მოწმე
 vērōcītās, ātis f სიჩქარე
 implicō, āre ხელს ვეშლი, ვაფერხებ
 fugō, āre გაეგდებ, გაეყრი
 vāstō, āre ვანადგურებ
 libērō, āre ვათაეისუფლებ
 dispūtō, āre ვკამათობ, ვმსჯელობ
 excūsō, āre ვპატიობ, პატიებას ვითხოვ
 accūsō, āre ვადანაშაულებ
 nāvīgō, āre ზღვაში ვაედივარ, ზღვაზე დავცურავ
 recītō, āre ხმაშიაღლა ვკითხვლობ, გეპირად ვამბობ
 versus, ūs m სტრიქონი, ლექსი
 arcus, ūs m არკა, თალი, ტრიუმფალური არკა

§10 LECTIO DECIMA

III კანკლედობის თანხმოვანფუძიანი სახელები

Perfectum ind. act. მზნისა esse
 Perfectum-ის ფუძის სუფიქსიანი და უსუფიქსო წარმოება

Corvus et vulpes

Corvus aliquando frustum casei raptavit et cum praeda sua in arborem altam evolavit. Vulpes, quae haud procul erat,

acrem casei odorem percepit. Tum vulpes, casei cupida*, appropinquavit blandisque corvum verbis occupare tentabat.

“Qualis”, inquit: “o corve, est pennarum tuarum nitor! Quantum in corpore tuo est decoris! Certe etiam vocem eximiam habes; non enim tam pulchra avis sine pulchra voce erit! Canta tandem!” Laudes dolosae vulpis inflabant** animum corvi ad superbiam**.

Stulta avis magna voce clamare instituit, sed caseus de rostro decidit et praeda fit*** vulpis. Praedam vulpes avidis dentibus suis rapuit eamque asportavit. Ut fabula docet, assentatores nobis semper nocent.

* casei cupida (gen. obiectivus) – ყველს დახარბებული (ყველის მოსურნე).

** inflabant ... ad superbiam – აღაფსებდა სიამაყით (ქელმადლობით, ამპარტაუნებით).

*** praeda fit (praes. ind. p. III sg. fito, factus sum, fieri-დან) – ნაღელი ხდება.

Vulpes et uvae

Vulpes, fame enecta*, in vinetum penetravit, ubi maturis iam uvis vites onustae erant**. Avida vulpes uvam iam devorabat oculis summisque viribus saliebat; tamen uvam attingere non potuit: nimis altae erant vites! Tum vulpes discessit atque indignabunda haec dixit verba: “nondum maturae sunt; mihi non est in animo*** acerbas sumere uvam: dentes meos hebetabo!”

* fame enecta – შიმშილით გათანჯული.

** onustae erant – დამძიმებული იყო – ppf. pass. p. III pl.

*** mihi non est in animo – გულში არ მაქვს (არ ვაპირებ).

Facetia:

Uxor cum marito litigat.

Maritus: Eheu! Quam pulchra puella olim eras! Nunc foeda anus es!

Uxor: Quam bonus olim eras! Hodie ebrius es!

Maritus: Sed cras ego ebrius non ero, at tu cras...*

* დაასრულეთ წინადადება.

Sententiae:

1. Homo novus – ახალი ადამიანი (ძვ. რომში იხმარებოდა მღაბიო წარმოშობის ადამიანის მიმართ, რომელიც მაღალ მდგომარეობას მიაღწევდა).
2. Homo homini lupus est – ადამიანი ადამიანისთვის მგელია.
3. Homo locum ornat, non locus hominem – ადამიანი ამკობს ადგილს და არა ადგილი ადამიანს.
4. Dura lex, sed lex – კანონი მკაცრია, მაგრამ კანონია.
5. In vino veritas – ლეინოშია ჭეშმარიტება.
6. Verus amicus amore, more, ore, re cognoscitur – ნამდვილი მეგობარი სიყვარულით, ხასიათით, სიტყვით, საქმით შეიყნობა.
7. Amicus Plato, sed magis amica veritas (Aristoteles) – პლატონი ჩემი მეგობარია, მაგრამ უფრო დიდი მეგობარია ჭეშმარიტება (ჭეშმარიტება ყველაზე და ყველაფერზე მაღლა დგას).
8. Ecce homo! – აი ადამიანი! (ტრადიციული მინაწერი ეკლის გვირგვინით გამოსახული ქრისტეს სურათზე).
9. Tēmpora mūtantur, || et nōs mutāmur cum illis – დრონი იცვლებიან და ჩვენც ეიცვლებით მათთან ერთად.
10. Homo proponit, sed deus disponit – კაცი ბჭობს, ღმერთი განაგებს (კაცი ბჭობდა, ღმერთი იყინოდა).

გრამატიკა

III კანკლედობა

ამ ბრუნებაში შედის მამრობითი, მდედრობითი და საშუალო სქესის სახელები, რომელთაც *gen.*-ში აქვთ დაბოლოება *-is*. III კანკლედობაში გამოიყოფა ბრუნების სამი ტიპი: თანხმოვანფუქიანი, შერეული და ხმოვანფუქიანი.

სახელობითი ბრუნვის წარმოება

III კანკლედობის სახელებს *nom. sg.*-ში სხვადასხვა დაბოლოებები აქვთ: *-o*, *-or*, *-os*, *-as*, *-us*, *-es*, *-io*, *-i*, *-en* და სხვა. იმისათვის, რომ ირიბი ბრუნვის მიხედვით გაეიგოთ სიტყვის სალექსიკონო (სახელობითის) ფორმა, უნდა დაეხსოვოთ შემდეგი წესები:

1. ფუძეები, რომლებიც ბოლოვდება *-c*, *-g*, *-t*, *-d*-ზე, *nom. sg.*-ს აწარმოებენ მდედრ. და მამრ. სქესის სიტყვებში *-s*-ს საშუალებით (სიგმატურად). ამ დროს ფუძის ბოლოკიდური ბგერები ცვლილებებს განიცდის. მაგ. : *pēs* – ფეხი, (*gen. ped-is*) < *pes-s* < *ped+s* (ასიშილაცია).

Nom. sg.-ის სიგმატურად წარმოების ცხრილი

g+s > x	c+s > x	l+s > s	d+s > s
ლx, ფუძე leg-	პx, ფუძე pac-	ვერილs, ფუძე veritat-	პs, ფუძე ped-

2. ფუძეები, რომლებიც ბოლოვდება -l-, -r-, -n და -s-ზე, აწარმოებენ nom. sg.-ს სიგმატურად (ასიგმატურად). მაგ., orator, orator-is m.

Nom. sg.-ის ასიგმატურად წარმოების ცხრილი

-r	-l	-n	-s
soror	sōl	nōmen (ფუძე nomīn-)	ნs*

*ნs, ნōris – ყვაილი: ფუძე nos- (ირიბ ბრუნვებში -s გადადის -r-ში როტაციმზის კანონით – ინტერვოკალური (ხმოვნებს შორის) -s- გადადის -r-ში).

III კანკლედობის არსებით სახელთა სუფიქსები

m – -o, -or, -os, -er, -es (არათანაბარმარცვლოვანი).

f – -s, -do, -go, -io, -es (თანაბარმარცვლოვანი), -x, -us (-utis, ან -udis).

n – -e, -al, -ar, -men, -us (-oris ან -eris), -t.

თანხმოვანფუძიანი ბრუნება

ბრუნების ამ ტიპს მიეკუთვნება არათანაბარმარცვლოვანი არსებითი სახელები (ე. ი. სახელები, რომელთაც gen. sg.-ში ერთი მარცვლით შეგი აქვთ, ვიდრე nom. sg.-ში). მაგ. : homo, hominis m (nom. sg.-ში ფუძის ბოლოკიდური -n იკვეცება, ხოლო -i იცვლება -o-თი); lex, legis f; tempus, temporis n.

	ადამიანი	კანონი	თაყი
	m	f	n
sg.			
Nom.	homō	ლx	caput
Gen.	homin-is	ლგ-is	capit-is
Dat.	homin-ī	ლგ-ī	capit-ī
Acc.	homin-em	ლგ-em	caput
Abl.	homin-e	ლგ-e	capit-e
Voc.	homō	ლx	caput
pl.			
Nom.	homin-es	ლგ-es	capit-a
Gen.	homin-um	ლგ-um	capit-um
Dat.	homin-ibus	ლგ-ibus	capit-ibus
Acc.	homin-es	ლგ-es	capit-a
Abl.	homin-ibus	ლგ-ibus	capit-ibus
Voc.	homin-es	ლგ-es	capit-a

Perfectum indicativi activi

esse – “ყოფნა”

	sg.	pl.
1.	fu-ī ვიყავი	fu-imus
2.	fu-istī	fu-istis
3.	fu-it	fu-ērunt
inf. pf. act. fu-isse		

პირის დაბოლოებები

	sg.	pl.
1.	-ī	-imus
2.	-istī	-istis
3.	-it	-ērunt
inf. pf. act. -isse		

Perfectum-ის ფუძის წარმოების საშუალებები

სუფიქსიანი perfectum-ი

1) praes.-ის ფუძე + -v- სუფიქსი I და IV ულლების გზებისათვის.

	I ულლება	IV ულლება
	amā-re	audī-re
sg.		
1.	amā-v-ī შევიყვარე	audī-v-ī მოვისმინე
2.	amā-v-istī	audī-v-istī
3.	amā-v-it	audī-v-it
pl.		
1.	amā-v-imus	audī-v-imus
2.	amā-v-istis	audī-v-istis
3.	amā-v-ērunt	audī-v-ērunt
inf.	amāv-isse	audīv-isse

2) II ულლების გზების უმეტესობა აწარმოებს pf.-ის ფუძეს შემდეგნაირად: praes.-ის ფუძე* + -u- (-v-) სუფიქსი: dcbco – deb-u-i; docco – doc-u-i; fleo – flē-v-i.

*c სუფიქსი ამ გზებს pf.-ში არ გადაყვება.

II ულლება		
habēre	ძმწრე	
sg.		
1.	hab-u-ī მკაედა, მკონდა	ძმწ-v-ī დაენცრიე
2.	hab-u-istī	ძმწ-v-istī
3.	hab-u-it	ძმწ-v-it
pl.		
1.	hab-u-imus	ძმწ-v-imus
2.	hab-u-istis	ძმწ-v-istis
3.	hab-u-erunt	ძმწ-v-erunt
Inf.	habu-isse	

3) III ულლების ზმნების უმეტესობა pf.-ის ფუძეს -s- სუფიქსის დართვით აწარმოებს (მიაქციეთ ყურადღება ასიმილაციის მოვლენებს, რომელთაც აქეთ ადგილი ფუძისეული თანხმოვნის -s- სუფიქსთან შეხვედრისას):

III ულლება		
reg-ě-re		
sg.	pl.	
1.	rĕx-ī (< reg+s-i) ემართე	rĕx-imus
2.	rĕx-istī	rĕx-istis
3.	rĕx-it	rĕx-erunt
Inf.	rĕx-isse	

III ულლების ზმნების perfectum-ის ფუძე

scrībō, scrīp-s-ī, scrīb-ě-re – ეწერ

dūcō, dūxī (duc+s-i), dūc-ě-re – ვმეთაურობ

regō, rēxī (reg+s-i), reg-ě-re – ემართავ, ემბრძანებლობ

trahō, trāxī (trah+s-i), trāh-ě-re – მივათრეე

mittō, misī (mit+s-i), mīlt-ě-re – ვგზავნი

cēdō, cessī (ced+s-i), ced-ě-re – მივდივარ (დენტალური თანხმოვანი ასიმილირებულია)

Perfectum-ის ფუძის უსუფიქსო წარმოება

ა) Pf.-ის ფუძე ფუძისეული მოკლე ხმოვნის დაგრძელებით იწარმოება:

lĕgō – ეკითხულობ, lĕgī – წაეკითხე, legĕre

vĕnīō – მივდივარ, vĕnī – წაეყედი, venīre

vīdēō – ვხედავ, vīdī – დავინახე, vidĕre

ბ) ფუძისეული მოკლე ხმოვანი სხვა გრძელ ხმოვანში გადადის:

ჭგღ – ემოქმედებ, წგი – ეიმოქმედე, აგგრე

ცაჲიძ – ეილებ, ვიჭერ, ცეჲი – დაევიჭირე, ცაჲერე

გ) Pf.- ის ფუძე ემთხვევა praes.-ისას:

statũ – ეღგამ, statũ – დაედგი, statuere

vertũ – გადაეატრიალებ, vertũ – გადაეატრიალე, vertere

solũ – გამოეიენობ, ამოეხსნი, solũ – ამოეხსენი, solvere

დ) ნაბალური (ცხვირისმიერი) თანხმოვანი ამოვარდება ფუძიდან:

vincũ – ეიმარჯვებ, viciũ – გაეიმარჯვე, vincere

relinquũ – ეტოვებ, reliquũ – მიეატოვე, relinquere

სავარჯიშოები:

1. განსაზღვრეთ ბრუნვა და რიცხვი:

pars magna, a milite bono, militis boni, milites boni, verae pacis, veram pacem, verae paci, imperatoris Romani, imperatores Romanos, imperatori Romano, imperatores Romani, imperatorem clarum, imperatorum clarorum, a rege ultimo, regis ultimi, reges Romani, consuli, cum consule, consules, imperatores, imperatoris.

2. აბრუნეთ: conditor, ōris m; rēx, rēgis m; scriptor, ōris m.

3. სუფიქსები -(i)ia, (gen. -ae); -(i)tās, (gen. -tātis); -(i)tudō, (gen. -tudinis): amicus-ის მაგალითზე დაადგინეთ შემდეგი სახელების მნიშვნელობა: amicus – მეგობარი; amicitia – მეგობრობა.

duritia, pueritia, unitas, novitas, urbanitas, servitudo, magnitudo, claritudo, multitudo.

4. გადათარგმნეთ, განსაზღვრეთ ბრუნვა და რიცხვი:

amicitiae, magnitudinis, servitudine, unitate, multitudinem, militiam, claritudini, multitudine, duritia.

5. დაადგინეთ agere-ს სხვადასხვა მნიშვნელობები:

1. Quid agis in agro meo? 2. In periculis non desperare, sed agere debemus. 3. "Cum hoste armato de pace non agimus!"

6. დაასახელები შემდეგი ზმნების ძირითადი ფორმები (praes., pf. inf.), განსაზღვრეთ, რა ფორმებშია ეს ზმნები და თარგმნეთ:
 amavi, narraverunt, mutavisti, crevistis, petiverunt, decrevimus, audivistis, fui, defuit, florui, portas, portabit, portavisti, crescunt, crevimus, decreverunt, decernunt, timetis, timete, timuistis, timebatis, prohibuerunt, prohibebant.

ლექსიკონი:

corvus, ī m ყვაკი
 aliquandō (adv.) ერთხელ, ოდეს-
 ლაჲ
 vulpēs, is f მელა
 frustum, ī n ნაჭერი
 cāseus, ī m ყველი
 raptō, āvī, āre ვიტაცებ, ვიპარავ
 praeda, ae f ნადავლი
 arbor, oris f ხე
 altus, a, um მაღალი
 ēvō, āvī, āre აუფრინდება
 haud (adv.) არ, არა
 procul (adv.) შორს
 ācer, ācris, ācre ბასრი, ძლიერი,
 მძაფრი (სუნის შესახებ)
 odor, ōris m სუნი
 percipiō, cēpī, ēre ვიღებ,
 ვგრძნობ
 tum (adv.) მაშინ
 cupidus, a, um მოსურნე,
 მოწყურებული, მისწრაფე-
 ბული, დახარბებული
 appropinquō, āvī, āre ვუახ-
 ლოვდები
 blandus, a, um შემპარავი, პირ-
 ფერული, მღიქვენლური

tentō (templō), āvī, āre ვცდი,
 ვცდილობ
 penna, ae f ფრთა, ბუმბული
 nitor, ōris m ბრწყინვალეობა,
 პრიალი, სილამაზე
 quantus, a, um (pron. correl.)
 რამდენად დიდი, როგორი,
 რა
 corpus, oris n სხეული, განი
 decus, oris n სამკაული, მოხდე-
 ნილობა, სილამაზე, მიმზიდ-
 ეულობა
 certe (adv.) ნამდვილად
 vōx, vōcis f ხმა
 eximius, a, um ბრწყინვალე,
 არაჩვეულებრივი
 tam (adv.) ისე, ისე ძალიან,
 იმდენად
 avis, is f ჩიტი
 tandem (adv.) ბოლოს, ბოლოს
 და ბოლოს
 laus, dis f ქება, ღიღება
 dolōsus, a, um ცბიერი, ეშმაკი
 īnī, āvī, āre ვაესებ, ვებრავ
 superbia, ae f სიამაყე, ქედმაღ-
 ლობა, ამპარტავნება
 stultus, a, um სულელი, ბრიყვი

clāmō, āvī, āre ეყვირი, ვრხავი
īnstitūtō, aī, ēre ვადავწყვებ,
ვიწყებ
rōstrum, ī n ნისკარტი
dēcīdō, cidī, ēre ძირს ვეარღები,
ვეცემი
avidus, a, am ხარბი, გაუმადლარ
რი
dēns, dentis m კბილი
rapīō, puī, ēre დაეგატეებ, ვიგატე
ებ, ვიპარავ
asportō, āvī, āre მიმაქეს, მიმყავს
ut (adv.) როგორც
assentātor, ōris m მლიქენელი,
პირფერი
nūva, ae f ყურძენი
famēs, is f შიმშილი
ēnclūs, a, am დაღლილი, გაწა
მებული
vīnētum, ī n ვენახი
penetrō, āvī, āre შევალწევე,
შეედივარ, ებერები
mānūrus, a, am მწიფე
vīlis, is f ვაზი
onus, a, am დამძიმებული,
დახუნძლული, დაბურული,
საესე
dēvōrō, āvī, āre ველაპავ,
ვშთანთქავ, ვსანსლავ
summus, a, am უდიდესი
vīs, vis (dat. sg. vī, acc. sg. vīm,
abl. sg. vī; nom. pl. vīrēs, gen.
pl. virium) f ძალა
salīō, luī, īre ეხტები, დაეხტივარ
tamen (adv.) მაგრამ, მაინც,
თუმცა
attingō, tigī, ēre ვწელები, ვეხები

discēdō, cessī, ēre მიედივარ,
ვტოვებ
indīgnābundus, a, am აღმშო
თებული, განრისხებული
nōndum (adv.) ჯერ არ
acerbus, a, am მტავე, მწარე,
უმწიფარი
sūmō, sūmpsī, ēre ვიღებ, ვკრეფ
hebetō, āvī, āre ეკეთ, ვკრი,
ვაბლაგვებ
uxor, ōris f ცოლი
marītus, ī m ქმარი
līnīgō, āvī, āre ეჩხუბობ, ეკამა
თობ
ēheu (interi.) ო!
foedus, a, am მახინჯი, სამი
ნელი
anus, ūs f მოხუცი ქალი
ēbrius, a, am მთერალი
hodiē (adv.) დღეს
crās (adv.) ხვალ
homō, inis m ადამიანი, კაცი
locus, ī m ადგილი
prōpūō, posuī, ēre განვიბრახავ,
ჩაეიფიერებ, წარმოვიდგენ
dispūō, posuī, ēre განვალაგებ,
წესრიგში მომყავს, ვაწყობ,
ვგეგმავ
dūrū, a, am მძიმე
lēx, lēgis f კანონი
vīnum, ī n ღვინო
vērītās, ātis f ჭეშმარიტება,
სიმართლე
mōs, mōris m წეს-ჩვეულება,
ხასიათი
ōs, ōris n პირი, სიტყვა, ენა,
მეგყველება

ცეცხლს, გიწვი, ღრე ვიყნობ,
 შევიყნობ, ამოვიყნობ
 Platō, ōnis m ჯლატონი, ბერძენი
 ფილოსოფოსი, სოკრატეს
 მოწაფე, აკადემიის ფუძე-
 მდებელი (ძვ. წ. 427-347 წწ.)
 magis (adv. compar.) მეტად, უფ-
 რო, რაც შეიძლება მეტად
 Aristotēlēs, is m არისტოტელე,
 ბერძენი ფილოსოფოსი,
 ჯლატონის მოწაფე, ალექ-
 სანდრე მაკედონელის მასწა-
 ვლებელი (ძვ. წ. 384-322 წწ.)
 ecce (adv.) აი
 tempus, oris n დრო
 mūtō, āvī, āre ვცელი
 miles, itis m ჯარისკაცი, მეზრ-
 ძოლი
 pāx, pācis f მშვიდობა, ზაეი
 imperātor, ōris m მზრძანებელი,
 მხედართმთავარი, ...
 იმპერატორი (რომაელი
 მზრძანებლის ტიტული. მაგ.,
 Imperator Augustus)
 conditor, ōris m დამფუძნებელი,
 შემქმნელი
 scrip̄tor, ōris m მწერალი
 dūritia, ae f სიმკაცრე
 pueritia, ae f ბავშვობა, ახალ-
 გაზრდობა, ყრმობა

unitās, ātis f ერთიანობა
 novitās, ātis f სიახლე
 urbānitās, ātis f ქალაქური
 ცხოვრება, ქალაქური
 ცხოვრების წესი
 servitūdō, inis f მონობა
 magnitūdō, inis f სიდიდე,
 ძლიერება, ძალაუფლება
 claritūdō, inis f სახელგანთქმუ-
 ლობა, სიყხადე, დიდება,
 ბრწყინვალეობა, პატივი
 dēspērō, āvī, āre იმედგაცრუ-
 ებული ვარ
 p̄c̄tō, ivī (iī), ღრე მივისწრაფი,
 მინდა, მსურს, ვითხოვ
 dēcrēscō, crēvī, ღრე ეპატარაედე-
 ბი, ვიკლებ
 dēsum, dēfui, deesse არ ვარ; mihi
 deest მაკლია, არ მყოფნის
 flōrē, uī, ღრე ვყვავი
 dēcernō, crēvī, ღრე გადავწყვეტ,
 დავადგენ
 prohibeō, uī, ღრე ვკრძალავ,
 ვიყავ
 militia, ae f სამხედრო
 სამსახური, ომი, ლაშქრობა;
 ჯარისკაცები (კრებ.)

§11 LECTIO UNDECIMA

III კანკელდობის ხმოვანფუძიანი და შერეული ტიპის ბრუნების სახელები

III კანკელდობის თავისებური სახელები Iuppiter, vis

Perfectum-ის ფუძის გაორმაგებული წარმოება

Ablativus modi – ვითარების abl.

De Daedalo et Icaro

Daedalus Atheniensis, artifex clarus, casu hominem necavit. Itaque cum Icaro, filio suo, ex urbe Athenis fugit et in Cretam insulam, ad regem Minōem migravit. Ibi iussu regis Labyrinthum aedificavit. Postea Daedalus consilium cepit in patriam remigrare. In Labyrintho Minotaurus, bestia saeva, custodiebatur et hostiis humanis nutriebatur. Minos autem Daedalum et Icarum retinuit atque etiam in Labyrintho inclusit. Tum Daedalus dolum excogitavit, nam pennas cera ligavit et ita quattuor alas paravit et cum filio avolavit. Sed incautus Icarus, qui volatu valde delectabatur, subito ducem suum deseruit, in altum volavit et soli appropinquavit. Tum cera, qua pennae vincitae* erant, calore solis tabuit; puer alas amisit et in aquam cecidit. Pater infelix, ubi pennas in undis vidit, artes suas devovit, filium in insula Icaria sepelivit, ipse autem in Siciliam pervenit.

*vincus, a, um (p. p. vincio-დან) – შეკრული, დაზარალებული.

Ranae et Iuppiter

Omnes bestiae habebant regem: quadrupedes – leonem, aquilam – aves; solae ranae nondum habebant. Itaque a Iove sibi quoque regem petiverunt. Iuppiter, precibus ranarum commotus*, magnam trabem de caelo in paludem demisit. Ranae sonitu perterritae** primum diu tacentes*** sub aqua iacebant; deinde, postquam una de ranis supra aquam apparuit et

დედალოსი და იკაროსი.
რომაული რელიეფი

regis naturam placidam exploravit, omnes e palude evocavit. Ranae trabi annaverunt eique magna cum contemptione insultaverunt, quia nihil a tali rege timebant. Itaque magna voce alium regem sibi a Iove postulaverunt. Tum Iuppiter stultitiam ranarum punire constituit et ciconiam ad ranas misit. Haec statim multas ranas devoravit. Tum ranae stultitiam suam exploraverunt et a Iove mitiorem regem petiverunt. Is autem: "Quia placidum," inquit, "regem repudiavistis, nunc tolerare debetis crudelem".

* commotus, a, um p.p.p. commoveo-დან; precibus ranarum commotus – ბაყაყების თხოვნით აღელვებულმა.

** perterritae – nom. pl. p.p.p. perterreo-დან – შეშინებულნი.

*** tacentes – nom. pl. tacens-დან (part. praes. act.) – მღუმარენი.

De vestibus Romanorum

Civi Romano erat* vestis: toga et tunica, civi Romanae: stola et tunica. Tegimen pedum et viris et mulieribus erant calcei et soleae. Tegimen capitis viri saepe non habebant. Ornamentum viri habebant in digito anulum.

*Civi romano erat – esse + dat. (dat. poss.) აღნიშნავს ქონას.

calcei

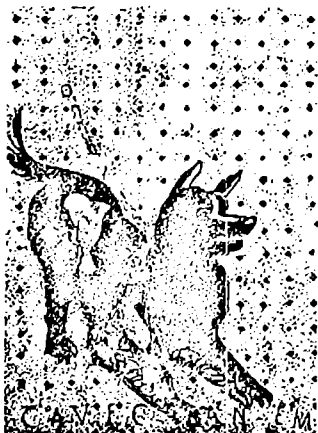
soleae

რომაული კაცი და ქალი ნაციონალურ განსაყმელმო: კაცი ტუნიკაში და ტოგაში, ქალი ტუნიკაში და სტოლაში. სტოლაზე ქალს მოხვეული აქვს მოსასხამი – palla.

Sententiae:

1. Una hirundo non facit ver – ერთი მერცხალი გაზაფხულს ვერ მოიყვანს.
2. Ars longa, vita brevis – ხელოვნება მარადიულია, სიცოცხლე წარმავალი (ხელოვნება ხანგრძლივია, სიცოცხლე – ხანმოკლე).
3. Procul ab oculis, procul ex mente – შორს თვალებისაგან, შორს გონებისაგან.
4. Veni, vidi, vici (Caesar) – მიველ, ენახე, გავიმარჯვე (იულიუს კეისრის სიტყვები ზელასთან ბრძოლაში გამარჯვების შემდეგ).

5. *Gens una sumus* – ერთი ოჯახი ვართ (მოჭადრაკეების ფედერაციის ღვიძი).

მოზაიკა პომპეის
ერთი-ერთი სახლის ზღურბლზე

6. *Dixi et animam levavi* – ვთქვი და სული შევიმსუბუქე.

7. *Taciturnitas stulto homini pro sapientia est* (Syrus) – დუმილი სულელი ადამიანისათვის სიბრძნის მაგიერია.

8. *Fames artium magistra* – მიმშილი ხელოვნების მასწავლებელია.

9. *Ab ovo usque ad mala* – კეერციხიდან ვამლამდე (ე. ი. თავიდან ბოლომდე, რომაელები სადილს კეერციხით იწყებდნენ, ამთავრებდნენ ხილით).

10. *Cave canem!* – უფრთხილი ძაღლს (ეზოში ავი ძაღლია)!

11. *Is cadet ante senem, si quis sapit ante diem* – ის კვდება სიბერე-

მდე, ვინც უღროოდ ბრძენდება (ბევრის ცოდნა აღრე ღვაგაბერებს).

12. *Quod licet Iovi non licet bovi* – რაც ნებადართულია იუპიტერისთვის, არ არის ნებადართული ხარისათვის (ე. ი., რაც ეპატიება გამორჩეულ ადამიანს, არ ეპატიება ჩვეულებრივ მოკვდავს).

13. *Pauperitas non est probrum (vitium)* – სიღარიბე არ არის სირცხვილი (ნაკლი).

ბ რ ა მ ა ტ ი კ ა

III კანკლედობა (ხმოვანფუძიანი და შერეული ტიპის სახელები)

ხმოვანფუძიანი ბრუნება

III კანკლედობის ხმოვანფუძიანი ბრუნებით იბრუნვის საშუალო სქესის სახელები, რომელთაც *nom. sg.*-ში აქვთ დაბოლოება *-e, -al, -ar*. მაგ., *mar-e, mar-is m; animal, animāl-is n* და ა. შ. ამ ბრუნებას ხმოვანფუძიანს უწოდებენ იმიტომ, რომ ფუძის ბოლოკიდური ბგერა

არის -i-, რომელიც შემონახულია ზოგიერთი ბრუნვის დაბოლოებაში. Nom sg.-ში ფუძის ბოლოკიდური ბგერა -i გაადაის -e-ში (marc, mar-is; nom. mar-e, ფუძე mari-) ან იკარგება (animal, animal-is – nom. animal, ფუძე animali-; exemplar, exemplar-is – ფუძე exemplari-). ამ სახელებს abl. sg.-ში აქვთ დაბოლოება -i, nom. pl.-ში -ia, gen. pl.-ში -ium.

	n	n	n
sg.			
Nom.	mar-e – მღვა	animal – ცხოველი	exemplar – მაგალითი
Gen.	mar-is	animāl-is	exemplār-is
Dat.	mar-I	animāl-I	exemplār-I
Acc.	mar-e	animal	exemplar
Abl.	mar-I	animāl-I	exemplār-I
Voc.	mar-e	animal	exemplar
pl.			
Nom.	mar-ia	animal-ia	exemplar-ia
Gen.	mar-ium	animal-ium	exemplar-ium
Dat.	mar-ibus	animal-ibus	exemplar-ibus
Acc.	mar-ia	animal-ia	exemplar-ia
Abl.	mar-ibus	animal-ibus	exemplar-ibus
Voc.	mar-ia	animal-ia	exemplar-ia

გამონაკლისები:

ხმოვანფუძიანი ბრუნებით იბრუნვის აგრეთვე 1) მღვდრ. სქესის 6 არსებითი სახელი:

puppis, is f გემი	vis, vis f ძალა
sitis, is f წყურვილი	turris, is f კოშკი
febris, is f ციებ-ცხელება	secūris, is f ნაჯახი

2) მდინარეებისა და ქალაქების თანაბარმარცვლოვანი სახელები, როგორებიცაა: Tiberis, -is m ტიბერისი, Neāpolis, -is f ნეაპოლი. ამ სახელების acc. sg. ბოლოვდება -im-ზე, acc. pl. -is-ზე ან -es-ზე.

	f	f
	sg.	pl.
Nom.	turr-is – კოშკი (ფუძე turri-)	turr-ēs
Gen.	turr-is	turr-ium
Dat.	turr-I	turr-ibus
Acc.	turr-im	turr-is (-es)
Abl.	turr-I	turr-ibus
Voc.	turr-is	turr-ēs

შერეული ბრუნება

შერეული ტიპის ბრუნებას განეკუთვნება მამრ. და მდედრ. სქესის სახელები:

1. რომელთაც **gen. sg.**-ში **-is** დაბოლოების წინ ორი ან მეტი თანხმოვანი აქვთ. მაგ., **dens, dent-is m; urbs, urb-is f.**

2. **-es**-სა და **-is**-ზე დაბოლოებული თანაბარმარცვლოვანი არსებითი სახელები (ე. ი. **nom.**-სა და **gen.**-ში მათ მარცვლების თანაბარი რაოდენობა აქვთ). მაგ., **civis, civis m, f; mensis, mensis m.**

ამ ბრუნების სახელებს **abl. sg.**-ში აქვთ **-e** დაბოლოება, მსგავსად თანხმოვანფუძიანი ბრუნებისა, ხოლო **gen. pl.**-ში – **-ium**, ხმოვანფუძიანი ბრუნების მსგავსად.

m, f		f
sg.		
Nom.	civ-is – მოქალაქე	urb-s – ქალაქი
Gen.	civ-is	urb-is
Dat.	civ-I	urb-I
Acc.	civ-em	urb-em
Abl.	civ-e	urb-e
Voc.	civ-is	urb-s
pl.		
Nom.	civ-ēs	urb-ēs
Gen.	civ-ium	urb-ium
Dat.	civ-ibus	urb-ibus
Acc.	civ-ēs (-Is)	urb-ēs (-Is)
Abl.	civ-ibus	urb-ibus
Voc.	civ-ēs	urb-ēs

გამონაკლისები:

mater, -tris f – დედა

pater, -tris m – მამა

frater, -tris m – ძმა

parens, -entis m, f – მშობელი, ნათესავი

ეს სახელები **gen. pl.**-ში ბოლოვდება **-um**-ზე; ასევე რამდენიმე თანაბარმარცვლოვანი სიტყვა **-is**-ზე. მაგ., **canis, -is m, f** ძაღლი და **iuvenis, -is m** ყმაწვილი.

III კანკლედობის თავისებური სახელები

Anomalia et defectiva – არანესიერად ბრუნებადი და დეფექტური, ფორმანაკლი სახელები

	Anomalia		Defectiva	
	m		f	
	sg.	pl.	sg.	pl.
Nom.	Iuppiter – იუპიტერი	–	vis – ძალა	vīrēs
Gen.	Iovis	–	–	vīrium
Dat.	Iovī	–	–	vīribus
Acc.	Iovem	–	vim	vīrēs
Abl.	Iove	–	vī	vīribus
Voc.	Iuppiter	–	vis	vīrēs

ზმნები pf.-ის რედუბლიცირებული (გაორმაგებული) ფუძით

dō – dedī – dāre – ვაძლეე	tangō – tetigī – tangēre – ვეხები
stō – stetī – stāre – ვღგვეარ	cadō – cecidī – cadēre – ეეცემი
mordeō, momordī, mordēre – ვკებენ	currō, cucurrī, currēre – გაავრბი- ვარ
fallō – fefellī – fallēre – ვაგყუებ, ემალავ	

Ablativus modi – ვითარების abl.

მიუთითებს, თუ როგორ ხდება მოქმედება. უპასუხებს კითხვამე როგორ? Abl. modi იხმარება cum -ის გარეშე არსებით სახელთან, რომელსაც განსაზღვრება ახლავს:

aequo animo – გულგრილად   ea condicione – ამ პირობით
eo consilio – ამ განზრახვით

Cum-თან ერთად, თუ განსაზღვრება არ ახლავს:

cum voluptate audire – სიამოვნებით მოსმენა
Graeci ante moenia troiae cum pertinacia pugnaverunt – ბერძნები მონღომებით იბრძოდნენ ტროის კედლებთან.

თუკი განსაზღვრებასთან მაინც იხმარება cum წინდებული, მაშინ ის ჩვეულებრივ მელს. სახელსა და არსებით სახელს შორის დგას: Graeci ante moenia Troiae magna cum pertinacia pugnaverunt – ბერძნები დიდი მონღომებით იბრძოდნენ ტროის კედლებთან.

magno (cum) periculo – დიდი საფრთხის ქვეშ
multis cum lacrimis – ბევრი ცრემლით

Cum -ის გარეშე შემდეგ არსებით სახელებთან:

merito – დამსახურებულად

silentio – ჩუმად, მდუმარედ

iure – სამართლიანად

casu – შემთხვევით

vi – ძალით

dolo – ეშმაკობით

modo – ამგვარად

sponte – თავისი ნებით

საეარჯიშოები:

1. აუღლეთ pf. act.-ში: paro, āre; terreo, ēre; sto, āre; venio, īre.

2. აბრუნეთ: leo, ōnis m; artifex, ficis m, f; vulpes, is f.

3. განსაზღვრეთ ბრუნვა და რიცხვი, თარგმნეთ:

urbis, urbes oppidaque, urbi, urbem, pacis causa, in urbe, in urbem, hostibus, ab hostibus, hostium.

4. თარგმნეთ:

Leo et vulpes

Leo, annis confectus*, in spelunca recubebat et, quia vix magno labore victum parabat, aegrotum simulabat. Tum regem multae bestiae visitabant, sed statim a leone devorabantur. Venit tandem etiam vulpes neque tamen intravit, sed caute ante speluncam stetit et regem salutavit. Tum leo interrogavit: "Cur in speluncam non intras?" Vulpes respondit: "Quia me vestigia terrent: multa enim in speluncam spectant, nulla retrorsum".

* annis confectus – წლებით დასუსტებული, დაღლილი.

5. მიაქციეთ ყურადღება, რას აღნიშნავს და როგორი ფორმითაა გაღმოსული ქართულში შემდეგი ლათინური სიტყვები:

imperātor, ōris m; lēctio, ōnis f; disputo, āre; congressus, ūs m; colloquium, ī n; distantia, ae f; utilitās, ātis; mōtio, ōnis f; nātio, ōnis f; regio, ōnis f; cōspirātio, ōnis f; simulātio, ōnis f; arbiter, trī m; liquor, ōris m; terror, ōris m.

6. დაასახელეთ ქვემოთ მოყვანილი ზმნების praes. ind. act.-ისა და inf. praes. act.-ის ფორმები, თარგმნეთ:

decrevit, crevit, salutaverunt, superavimus, videbant, vident, cedit, statuunt, venisse, postulabit, postulavit, studebat, desperavisti, laborabit, timuistis, terruisse, viderunt, timuisse, decernebat, crevisse, pervenit.

7. იპოვეთ ანტონიმები (საპირისპირო მნიშვნელობის სიტყვები). მაგ. pax – ზაფი – bellum – ომი):

nunc	omnia
magnus	aqua
discedere	negotium
nunquam	ira
clamare	malus
ante	venire
bonus	lente
terra	parvus
sine	semper
servus	miser

dare	multi
gratia	olim
nihil	post
vir	tacere
magnificus	capere
otium	niger
unus	femina
albus	cum
cito	dominus

ლექსიკონი:

Daedalus, ἰ m დედალოსი, იკაროსის მამა, კრეტის ლაბირინთის ამშენებელი
 Icarus, ἰ m იკაროსი, დედალოსის შვილი
 Athēniēnsis, is m ათენელი
 artifex, ficis m, f ხელოვანი, შემქმნელი, შემოქმედი
 cāsū (adv.) შემთხვევით
 fugiō, fugi, ēre მიერბივარ, გაერბივარ, ვიპარები
 īnsula, ae f კუნძული
 rēx, rēgis m მეფე
 Mīnōs, ōis m მინოსი, კრეტის ლეგენდარული მეფე
 migrō, āvi, āre გადავდივარ, გადავსახლდები
 iussus, (ūs) m ბრძანება; iussū (abl. sg. m) ბრძანებით
 labyrinthus, i m ლაბირინთი, რომელიც მითის მიხედვით კრეტაზე ააშენა დედალოსმა
 aedificō, āvi, āre ვაშენებ, ვაგებ

cōnsilium, ἰ n რჩევა, გადაწყვეტილება
 capiō, cēpi, ēre ვიღებ, ვიჭერ
 remigrō, āvi, āre ვბრუნდები
 Mīnōtaurus, ἰ m მინოტაური, კაციჭამია ურჩხული
 კრეტაზე, პასიფაესა და ხარის შვილი, რომელიც მოკლა თესეუსმა
 saevus, a, um საშინელი, მკაცრი
 hostia, ae f მსხვერპლი, ზვარაკი, სამსხვერპლო ცხოველი
 hūmānus, a, um ადამიანური, ადამიანის
 nūtriō, īvi (iū), īre ვკვება, ვზრდი, ვუვლი
 retineō, linuī, ēre ვიჭერ, ვაკაებ
 includō, clusi, ēre ვკეტავ, ჩაეკეტავ
 excōgīō, āvi, āre ვიგონებ
 cēra, ae f ცვილი
 ligō, āvi, āre ვაერთებ, ვაბამ
 quattuor ოთხი

āla, ae f ფრინველის ფრთები
āvōlō, āvī, āre მიეფრინავ
incautus, a, um გაუფრთხილებუ-
ლი, უდარდელი
volātus, ūs m ფრენა
valdē (adv.) ძალიან, ძლიერად
subitō (adv.) უცხად, მოულოდნე-
ლად
dux, ducis m, f წინამძღოლი,
მხედართმთავარი, მბრძანე-
ბელი
dēserō, seruī, ēre მივატოვებ,
ვტოვებ
altum, ī n ცა, სიმაღლე
sōl, sōlis m მზე
vinciō, vinxī, īre ვკრავ,
ვაბაგრებ
calor, ōris m სითბო, სიცხე
tābeō, uī, ēre ვღნებ
āmittō, mīsi, ēre ეკარგავ
aqua, ae f წყალი
īnfelix, īcis (adi.) უბედური, მწუხარე
ubī (ci.) როდესაც, იმის შემდეგ
რაც
unda, ae f ტალღა, ზღვა
ars, artis f ხელოვნება
dēvoveō, vōvī, ēre ვწყველი
sepeliō, pelivī, īre ვასაფლავებ
perveniō, vēnī, īre ვაღწევ,
ჩაველივარ
rāna, ae f ბაყაყი
Iuppiter, Iovis m იუპიტერი,
სატურნუსისა ღარეას
შვილი, ღმერთების მეფე,
მოგვიანებით გაიგივებული
გეესთან

quadrupēs, pedis m, f ოთხფეხა
ცხოველი
leō, ōnis m ლომი
aquila, ae f არწივი
sōlus, a, um მხოლოდ, მარტო
commoveō, mōvī, ēre ვაღუვლებ,
შეძრული ვარ
trabs, trabis f მორი
caelum, ī n ცა
palūs, ūdis f ჭაობი, ტბა
dēmittō, mīsi, ēre ჩავეშვებ
sonitus, ūs m ხმაური, ხმა
perterreō, terruī, ēre ვაშინებ
primum (adv.) ჯერ, პირველად
sub (+abl.) ქვეშ
iaceō, uī, ēre ვწევარ
deinde (adv.) ამის შემდეგ,
შემდეგ, კიდევ
suprā (+acc.) ზემოთ, ადრე
placidus, a, um წყნარი, მშვიდი
explōrō āvī, āre ვიკვლევა ვზეუ-
რავ, ესწავლობ
ēvocō, āvī, āre ვეძახი, ვიძახებ
annō, āvī, āre მივესურავ, ცურვით
ვუახლოვდები
contemptio, ōnis f მიზლი, უპატივ-
ცემულობა
īnsultō, āvī, āre (+ dat.) დაყინი
postulō, āvī, āre ვითხოვ, მსურს,
მინდა
cōnstitutō, uī, ēre ვწყვეტ, ვაღვენ
cicōnia, ae f წერო
mittō, mīsi, ēre ვგზავნი
mītis, e (adi.) რბილი, ნაზი,
მშვიდობიანი; (mīlior, ius –
compar.)

repudiō, āvī, āre უარეყოფ,
 უგულვებელეყოფ
 tolerō, āvī, āre ვიტან, ეუძლებ
 crudelis, e (adi.) მრისხანე,
 საშინელი, სასტიკი
 vestis, is f ტანსაცმელი
 mulier, eris f ქალი, ცოლი
 civis, is m, f მოქალაქე
 toga, ae f ტოგა, მოსასხამი, რო-
 მელსაჲ რომაელი მამაკაცე-
 ბი იცვამდნენ მშვიდობი-
 ანობის დროს
 tunica, ae f ტუნია, შალის
 ტანსაცმელი, რომლის
 მემოდანაც ქალები
 იცვამდნენ სტოლას, ხოლო
 კაცები – გოგას
 stola, ae f (ბერძ.) სტოლა, ტუნი-
 კაზე ჩასაცმელი კაბა
 palla, ae f ქალის მოსასხამი
 tegimen, inis n დასახური, სახუ-
 რაეი, მოსახვევი
 pēs, pedis m ფეხი
 calceus, ī m ფეხსაცმელი
 digitus, ī m თითი
 ānulus, ī m ბეჭედი
 solea, ae f სანდალი
 ōrnāmentum, ī n სამკაული,
 მოსართაეი
 hīrūdō, inis f მერცხალი
 vēr, vēris n გაზაფხული
 brevis, e (adi.) მოკლე
 mēns, mentis f სული, გონება
 Caesar, aris m კეისარი; C.
 (Gaius) Iulius Caesar (ძვ. წ.
 100-44 წწ.), პოლიტიკოსი,
 მხედართმთაეარი, ორა-

გორი და მწერალი, ისტო-
 რიკოსი
 gēns, gentis f ოჯახი, ნათე-
 საობა, ტომი
 levō, āvī, āre ვამსუბუქებ
 taciturnitās, ātis f სიჩუმე,
 ღუმლი
 sapientia, ae f სიბრძნე, გონება,
 ჭკუა
 ōvum, ī n კვერციხი
 n̄sque ad (+acc.) -მდე
 caveō, cāvī, ēre ვუფრთხილდები
 canis, is m, f ძაღლი
 senex, senis m, f მოხუცი
 sapiō, ī (ivī, uī), ēre ჭკვიანი
 ვარ, გონიერი ვარ, მესმის
 licet, uit, ēre (impers.) შეიძლება,
 ნებადართულია
 bōs, bovis m, f ხარი, ძროხა
 pauperitās, ātis f სიღარიბე
 probrum, ī n სირცხვილი, სამარ-
 ცხვინო საქციელი
 vitium, ī n ფიზიკური ნაკლი,
 ღუფექტი
 aufugiō, fūgī, ēre ვიპარები,
 გაერბივარ
 cōngis, cōngi, ēre ვაიძულებ
 aviditās, ātis f სიხარბე
 terreō, uī, ēre ვამინებ
 cōnficiō, fēcī, ēre ვასუსტებ,
 ვლლი
 spēlunca, ae f გამოქევაბული
 recubō, āvī, āre მურგზე ვწევარ,
 ვისვენებ
 vix (adv.) ძლიეს, როგორც კი,
 ახლა, ამ წუთში

labor, ōris m შრომა, მუშაობა,
გარჯა
victus, ūs m საკვები
simulō, āvī, āre ვამსგავსებ, თავს
მოვაჩვენებ, ვთვალთ-
მაქცობ, ვერუობ, ვიგონებ
neque, nec (ci.) და არ, არც
cautē (adv.) ფრთხილად, ეშმა-
კურად

interrogō, āvī, āre ვეკითხები
retrōsum (adv.) უკან, პირიქით
statuō, tuī, ēre ვლგამ, ვაღგენ,
ვწყვეტ, ვაღაწყვეტილებას
ვიღებ
albus, a, um თეთრი
miser, era, erum უბედური,
საწყალი, სამწუხარო

§12 LECTIO DUODECIMA

Participium praesentis activi
III კანკელდობის ზედსართავი
სახელები

Plusquamperfectum ind. act.
Futurum II activi

Pronomen demonstrativum
idem, eadem, idem

Dativus possessivus
ღროთა თანამიმდევრობა
წინადადებაში (impf. და ppf.;
fut. II და fut. I)

De Prometheo

Prometheus, qui auxilio Miner-
vae* homines ex terra et aqua
fecerat, de genere humano bene
meruit**. Dei saepe Promethe-
um ad epulas suas invitaverunt.
Itaque consilium Iovis, qui
omnes homines necare constitu-
erat, Prometheo notum erat***.
Prometheus aliquando in coelum
venit, ignem, quem Iuppiter
hominibus negavit, de Olympo
subduxit et hominibus donavit.
Quamquam Iovis ira magna erat,
genus humanum non delevit.
Prometheum autem Vulcanus

ტიტანები: ატლასი, რომელსაც უჭირავს ცა
და პრომეთე. თასი ლაკონიიდან,
ძვ. წ. 550 წ.

iussu Iovis in monte Caucaso ferreis catenis ad saxum alligavit cotidieque aquila iecur Promethei devorabat. Iecoris pars, quam aquila interdum devoraverat, noctu crescebat. Ita Prometheus ingentes dolores tolerabat. Postea Hercules aquilam sagitta necavit Prometheumque liberavit.

* auxilio Minervae – მინერვას დახმარებით (abl. instr.).

** de genere humano bene meruit – ღიღი დაშასხურება პქონლა ადამიანთა მოღმგმის წინაშე.

*** notum erat – ცნობილი იყო (ppf. ind. pass.).

De viro avaro

Vir quidam, ad fluvium sedens, flebat et lamentabat, nam securis, qua navem resarciebat, in aquam exciderat. Tum fluvii deus, qui fletum viri audiverat, emersit et: "Cur ploras?" – interrogavit. Tum vir: "Eheu, securis mea excidit in aquam, faber sum, et securim novam emere non possum, pecunia mihi deest*." Tum deus aqua se immersit et paulo post venit, securim auream gerens. "Est-ne eadem, quam amisisti? Si tuam securim cognoveris, accipies eam." Negavit vir probus. Tum deus portavit aliam, argenteam. Faber autem hanc quoque non accepit. Tum deus eadem, quae exciderat, portavit eamque faber suam cognovit. Deus probitate viri commotus**, tres securas ei donavit.

Faber laetus domum properavit et vicinis omnia narravit. Tum vicinus eius ad fluvium properavit, securim sua sponte*** in aquam demisit et ad fluvium sedens lamentavit. Tum deus idem emersit, auream securim gerens, et: "Est-ne tua?" – interrogavit. Ille vero: "Haec mea securis est" – clamavit. At deus iratus: "Homo es avarus et mendax, neque auream neque tuam securim habebis," et in undas se immersit. Sic vir avarus se ipse securi privavit****.

* mihi deest – არ მაქვს (dat. poss. esse-სიან).

** probitate viri commotus (p.p.p. commoveo-დან) – კაცის პატიოსნებით მოხიბლულმა.

*** sua sponte – თვითონ (abl. modi).

**** securi privavit – ცული ჩამოართვეა (abl. separationis).

NB

secūris, is f – ცული; acc. sg. securim

vis, vis f – ძალა; acc. sg. vim

Tiberis, is m – ტიბერისი; acc. sg. Tiberim

De gallina et vulpe

Ad gallinam aegrotam vulpes accessit et interrogavit: "Ecquid vales?" Gallina vulpi: "Satis" – inquit – "valeo, sed si tu discesseris, multo melius me habebō".

De Lacedaemoniis

Phillipus, Macedonum rex, Lacedaemoniis scripsit: "Si in Laconiam venero, finibus vos exturbabo." Lacedaemonii rescripserunt: "Si".

Sententiae:

1. Labor omnia vincit (Vergilius) – შრომა ყველაფერს ძლევს.
2. Aurora Musis amica – ცისკარი მუშების მეგობარია (დილის საათები ყველაზე კარგია გონებრივი მუშაობისათვის, ხელოვნებისათვის).

მუშები მანგინეადან; პრაქსიგელეს მიხედვით

3. Dónec erís felíx, || multós numerábis amícos;
témpora sí fuerínt || núbila, sólus erís. (Ovidius) – ეიღრე ბედნიერი იქნები, მრავალ მეგობარს დაითვლი; თუკი ღრუბლიანი ღლე დაგიდგება, მარტო დარჩები.
4. Sero venientibus – ossa – დაგვიანებულებს – ძელები (ასე მიმართავენდნენ რომაელები დაგვიანებულ სტუმრებს).
5. Ést modus ín rebús, || sunt cérti dénique fines (Horatius) – არის საგნებში ზომიერება და არსებობს (არის დადგენილი) გარკვეული საზღვრები (ე. ი. ყველაფერი კარგია ზომიერად).
6. Vox clamantis in deserto – ხმა მლაღადებლისა უდაბნოსა შინა.
7. Nihil habenti nihil deest – არაფრის მქონეს არაფერი აკლია (არაფრის მქონეს არაფერი აქვს დასაკარგი).

8. Mens sana in corpore sano – ჯანსაღ სხეულში ჯანსაღი სულია.
9. Múnera, créde mihi, || capiúnt homínésque deósque (Ovidius) – საჩუქრები ატყვევებენ, მერწმუნე, ადამიანებსაც და ღმერთებსაც (ქროთამი ჯოჯოხეთსაც ანათებსო).
10. Cántica gígnit amór || et amórem cántica gígnunt – სიყვარული ბაღებს სიმღერებს და სიმღერები ბაღებზე სიყვარულს.
11. Quod non vetat lex, hoc vetat fieri* pudor (Sen. Troad.) – რასაც არ კრძალავს კანონი, იმის ჩადენას კრძალავს სინდისი.
- * fieri – inf. fio, factus sum, fieri-დან (depon.) – ეხლები, ექმნები.

გრამატიკა

Participium praesentis activi – ანშყოს მოქმედებითი გვარის მიმღეობა

labōrō	labōrā-ns, laborantis	მომუშავე
habēō	habē-ns, habentis	მქონე
regō	reg-ēns, regentis	მმართველი
faciō	faci-ēns, facientis	მკეთებელი
audiō	audi-ēns, audientis	მსმენელი

მიმღეობების ბრუნება

Praes.-ის მიმღეობები იბრუნვის III კანკლედობით.

	m, f	n
sg.		
Nom.	labōr-āns	labōr-āns
Gen.	labōr-ānt-is	labōr-ānt-is
Dat.	labōr-ānt-i	labōr-ānt-i
Acc.	labōr-ānt-em	labōr-āns
Abl.	labōr-ānt-e / I*	labōr-ānt-e / I
Voc.	labōr-āns	labōr-āns
pl.		
Nom.	labōr-ānt-ēs	labōr-ānt-ia
Gen.	labōr-ānt-ium	labōr-ānt-ium
Dat.	labōr-ānt-ibus	labōr-ānt-ibus
Acc.	labōr-ānt-ēs (-Is)	labōr-ānt-ia
Abl.	labōr-ānt-ibus	labōr-ānt-ibus
Voc.	labōr-ānt-ēs	labōr-ānt-ia

* თუ მიმღეობა ზედსართავის გაგებითაა, მას abl.-ში ექნება დაბოლოება -ī.

III კანკლედობის ზედსართავი სახელები

იბრუნვის ძირითადად ხმოვანფუძიანი ბრუნების ტიპით:

sapiēns (m, f, n) გონიერი; felīx (m, f, n) ბედნიერი; dulcis (m, f), dulce (n) ტკბილი; ācer (m), ācris (f), ācre (n) მძაფრი, ბასრი.

	m, f	n	m f n	m f n
sg.				
Nom.	dulc-is	dulc-e	ācer ācr-is ācr-e	felīx
Gen.	dulc-is	dulc-is	ācr-is	felīc-is
Dat.	dulc-ī	dulc-ī	ācr-ī	felīc-ī
Acc.	dulc-em	dulc-e	ācr-em ācr-em ācr-e	felīc-em felīx
Abl.	dulc-ī	dulc-ī	ācr-ī	felīc-ī
Voc.	dulc-is	dulc-e	ācer ācr-is ācr-e	felīx
pl.				
Nom.	dulc-ēs	dulc-ia	ācr-ēs acr-ia	felīc-ēs felīc-ia
Gen.	dulc-ium	dulc-ium	ācr-ium	felīc-ium
Dat.	dulc-ibus	dulc-ibus	ācr-ibus	felīc-ibus
Acc.	dulc-ēs (-Is)	dulc-ia	ācr-ēs ācr-ia	felīc-ēs felīc-ia
Abl.	dulc-ibus	dulc-ibus	ācr-ibus	felīc-ibus
Voc.	dulc-ēs	dulc-ia	ācr-ēs ācr-ia	felīc-ēs felīc-ia

Plusquamperfectum indicativi activi

	esse ყოფნა	I ულლება	
sg.		pf.-ის ფუძე + sum მზნის impf.	
	ვითავი	შვიფვარე (შემყვარებია)	მივეყი (მიმიყია)
1.	fu- era -m	amā- v-eram	ded- eram
2.	fu- erā -s	amā- v-erās	ded- erās
3.	fu- era -t	amā- v-erat	ded- erat
pl.			
1.	fu- erā -mus	amā- v-erāmus	ded- erāmus
2.	fu- erā -tis	amā- v-erātis	ded- erātis
3.	fu- era -nt	amā- v-erant	ded- erant

	II ულლება	III ულლება	IV ულლება
sg.			
	შქონდა (შქონია)	მიეწერე (მიმიწერია)	მოიღისმინე (მოღისმენია)
1.	hab- u-eram	scrips- eram	audī- v-eram
2.	hab- u-erās	scrips- erās	audī- v-erās
3.	hab- u-erat	scrips- erat	audī- v-erat
pl.			
1.	hab- u-erāmus	scrips- erāmus	audī- v-erāmus
2.	hab- u-erātis	scrips- erātis	audī- v-erātis
3.	hab- u-erant	scrips- erant	audī- v-erant

Futurum II activi

	ყოფნა ზმნა	I ულლება	
sg.		pl.-ის უფეე + sumi ზმნის fut. I	
1.	fu-er-ō ვიქნები	amā-v-erō შევიყვარებ	ded-erō მივცემ
2.	fu-eri-s	amā-v-eris	ded-eris
3.	fu-eri-t	amā-v-erit	ded-erit
pl.			
1.	fu-eri-mus	amā-v-erimus	ded-erimus
2.	fu-eri-tis	amā-v-eritis	ded-eritis
3.	fu-eri-nt	amā-v-erint	ded-erint
	II ულლება	III ულლება	IV ულლება
sg.			
1.	hab-u-erō მექნება, მყოლობა	scrips-erō მივწერ	audi-v-erō მოვიმზენ
2.	hab-u-eris	scrips-eris	audi-v-eris
3.	hab-u-erit	scrips-erit	audi-v-erit
pl.			
1.	hab-u-erimus	scrips-erimus	audi-v-erimus
2.	hab-u-eritis	scrips-eritis	audi-v-eritis
3.	hab-u-erint	scrips-erint	audi-v-erint

Pronomen demonstrativum idem, eadem, idem – ჩვენებითი ნაცვალსახელი იგივე, ისეთივე

	m	f	n
sg.			
Nom.	Idem	eadem	idem
Gen.	eiusdem	eiusdem	eiusdem
Dat.	eīdem	eīdem	eīdem
Acc.	eundem	eandem	idem
Abl.	eōdem	eādem	eōdem
pl.			
Nom.	Idem	eadem	eadem
Gen.	eōrundem	eārundem	eōrundem
Dat.	eīsdem	eīsdem	eīsdem
Acc.	eūsdem	eāsdem	eadem
Abl.	eīsdem	eīsdem	eīsdem

Dativus possessivus – კუთვნილების dat.

Dat. esse-სთან = მაქვს, ვფლობ. აღნიშნავს პირს, რომელსაც რაღაც ეკუთვნის.

Publio et Tito multa proverbialia nota sunt – პუბლიუსმა და ტიტუსმა ბევრი ანდაზა იციან.

დროთა თანამიმდევრობა წინადადებაში

მიაქციეთ ყურადღება **impf.**-ისა და **ppf.**-ის მიმართებას!

Vir quidam ... flebat et lamentabat, nam securis, qua navem resarciebat, in aquam exciderat – ერთი კაცი გიროლა და მოთქვამდა, რადგან ცული, რომლითაც ნავს აკეთებდა, წყალში ჩაეარდნოდა.

flebat, lamentabat, resarciebat – **impf.**

exciderat – **ppf.**

ჯერ ხდება **ppf.**-ის (წინარე წარსული) მოქმედება, შემდეგ კი **impf.**-ისა (ნამყო უსრული).

მიაქციეთ ყურადღება **fut. I**-ისა და **fut. II**-ის მიმართებას!

Si tuam securim cognoveris, accipies eam. – თუ შენს ცულს იცნობ, მიიღებ მას.

ჯერ ხდება **fut. II**-ის მოქმედება, შემდეგ კი **fut. I**-ისა.

cognoveris – **fut. II.**

accipies – **fut. I.**

სავარჯიშოები:

1. თარგმნეთ:

In ludo

Pueri magistrum exspectant. Magister venit. Pueri "salve, magister!" – clamant. "Salve, pueri!" – magister respondet et: "Hodie, – inquit – non dormietis! Unusquisque vestrum proverbialia, quae memoria tenet*, recitabit. Qui multa proverbialia memoria tenet, praemio donabitur**. Quis vestrum primus erit?" Tum Publius: "Ego – inquit, nam audentes fortuna iuvat." Ecce Sextus tardus venit***, et Publius: "Sero venientibus – ossa" – clamat. Pueri rident, nam Sextus iocum non intellegit. "De te fabula narratur" – addit Marcus. "Mitte iocularia" – inquit Sextus iratus. Sed iam Titus: "Non scholae, sed vitae discimus". At Gaius:

ვოგონას პორტრეტი *stilus*-ითა და *tabellae*-თი.

ფრესკა პომპეიდან, I ს-ის I ნახ.

“Omnia sūnt hominūm tenū pendētia fīso”. Magister ad Aulum: “Et tu, Aule, cur taces? Semper garrulus es!” Cui Aulus: “Tēpora mūtantūr et nōs mutāmur in fīlis”, sed iam Publius: “Garrula lingua nocet”, et Titus: “Quae nocent, docent”. “Et tibi, Luci,” – magister rogat, “nullum proverbium notum est?” “Non omnia possumus omnes”, addit Publius, et Lucius: “Quot homines, tot sentētiaē”. Tum Titus: “Spe vivimus, magister!” Magister ridet: “Spe praemii vivitis?” – inquit. – “Praemia vobis dabuntur.” “Bis dat, qui cito dat”, clamat Titus. Tum magister: “Publio et Tito multa proverbialia nota sūnt****, itaque praemiis donabuntur. Tibi, Publi, stilum novum, at tibi, Tite, tabellas, quibus sentēntias et proverbialia scribes, dono.”

* memoria tenere – დახსოვება (abl. instr.).

** premio donabitur – პრემიით დაჯილდოვდება.

*** tardus venit – adi. შოგჯერ შეიძლება ითარგმნოს როგორც მშენიშვლა: გვიან მოდის.

**** nota sunt – ცნობილია (pf. ind. pass. p. III pl.).

2. ქვემოთ მოყვანილ სიტყვებში გადააადგილეთ ასოები ისე, რომ მიიღოთ ახალი სიტყვა:

Roma – რომი; mus – თაგვი; eram – ვიყავი; mulceo – ვაწყნარებ, ვარბილებ.

3. აწარმოეთ part. praes. act. შემდეგი მშენებდან:

მაგ., gigno – gignens, -entis.

defendo, orno, rapio, finio, narro, rideo, do, scribo, fugo, amo, capio, habito.

4. შეცვალეთ pf. p. III praes. p. III-ით:

cecidit, posuit, promisit, quaesivit, advenit, egit, cucurrit, scripsit, duxit, habuit, expugnavit.

5. აუღლეთ venio ppf. ind. act.-ში, ხოლო vinco fut. II ind. act.-ში.

6. დაადგინეთ მშენის ფორმა და აწარმოეთ inf. praes.:

delevi, posuerat, quaesiverimus, expugnaveritis, fueris.

7. თარგმნეთ:

1. Tarquinius Superbus fuit ultimus rex Romanorum. 2. Milites audaces in proeliis multas victorias reportaverunt. 3. Tu heri ad me venire promiseras, sed non venisti. 4. Galli, qui non longe a Roma castra posuerant, in urbem eo die non intrare constituerunt. 5. Romani Gallos, qui in Italiam irruerant,

ceciderunt. 6. Marcus Alitius Regulus, qui in Africam suum exercitum traduxerat, ibi oppida et multa castella expugnauit.

8. დასახელეთ, ცხრა მუზა და განსაზღვრეთ, რომელი მუზა ხელოვნების რომელ დარგს მფარველობდა.

9. Aenigma:

თევი იყო სიმბოლო აღრეული ქრისტიანობისა. ბერძნულად “თევი” არის I CH TH Y S და შემოკლებაა Icsous Christos Theou Yios Soter-ისთვის: იესო ქრისტე, ძე ღეთისა, მხსნელი.

თუკი ყველა ქვემოთ მოცემულ სიტყვას შემოდან ქვემოთ სწორად შეიგანთ თევის სიმბოლოში, პირველი და ბოლო ასოები ამ სიტყვებისა, წაკითხული პირველი სიტყვიდან საათის ისრის მიმართულებით, მოგეცემს ორ ბერძნულ-ლათინურ სიტყვას, რომლებიც აღნიშნავენ ადგილებს, სადაც ღვენილი ქრისტიანები იმალებოდნენ.

1) ლათ. თაევი (nom. pl.)

2) ლათ. აეტორს (dat. sg.)

3) ლათ. გამცემი, მასწავლებელი (nom.); აწარმოეთ ამ ნიმუშის მიხედვით: curare – curator; tradere – ...

4) Voc. sg. apostolus-დან

5) ლათ. ის ფიქრობს

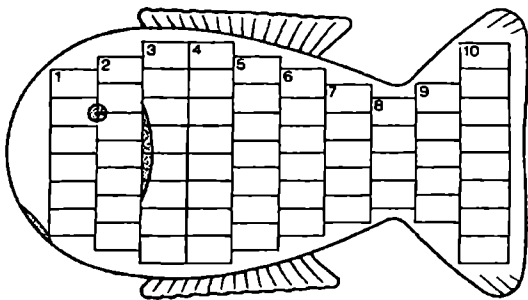
6) ლათ. ჩრდილები (nom. pl.)

7) ლათ. შიში (acc. sg.)

8) Voc. sg. bonus-დან

9) ლათ. ვებდავ

10) ლათ. გარეთ, მიღმა / არც

ლექსიკონი:

Promētheus, ēi (eos) m პრომეთე, იაფეტის ძე (შექმნა ადამიანი და მოუგანა მას ზეციდან ცეცხლი, რისთვისაც კავკასიონზე იქნა მიჯაჭვული, საიდანაც პერკულესმა გაათავისუფლა).

Minerva, ae f მინერვა, სიბრძნის, ხელოვნებისა და მეცნიერების ქალღმერთი, გაიგივებული ბერძ. ათენასთან

genus, eris n გვარი, ოჯახი, შთამომავალი

mereō, ruī, ēre მოვიხვევ; bene mereri de + abl. დიდი დამსახურების ქონა ვიღაცის წინაშე

epulae, ārum f (pl.) სადილი, საჭმელი

nōsus, a, um (p.p.p.) ცნობილი, მზნიდან nōscō, nōvī, ēre ვიცი

coelum (caelum), ī n ცა

ignis, is m ცეცხლი

negō, āvī, āre უარს ვამბობ, უარეყოფ

Olympus, ī m ოლიმპო, მთა მაკედონიისა და თესალიის საზღვარზე, ღმერთების სამყოფელი

subdūcō, dūxī, ēre მიმაქვს, ვართმევ, საიდუმლოდ მიმაქვს

quamquam (ci.) თუმცა, მართალია

īra, ae f რისხვა, ბრაზი

Vulcānus, ī m ეულკანუსი, ცეცხლისა და მჭედლობის ღმერთი; იუპიტერისა და იუნოს შვილი, ეენუსის მეუღლე, მოგიიანებით გაიგივებული ბერძ. ჰეფესტოსთან

mōns, montis m მთა
ferreus, a, um რკინის, ძლიერი, მაგარი

catēna, ae f ბორკილი, ჯაჭვი
saxum, ī n კლდე

alligō, āvī, āre ვამაგრებ, ბორკილებს ვადებ, ვბორკავ, ვაბამ

cotīdiē (adv.) ყოველღღე, ყოველღღიურად

iecur, iecoris n ღვიძლი

ingēns, gentis (adi.) უზარმაზარი, სამინელი

dolor, ōris m ტკივილი, ტანჯვა, დარდი

Herculēs, is (ī) m პერკულესი, ბერძ. ჰერაკლე; იუპიტერისა და ალკმენეს შვილი

fleō, ēvī, ēre ვგირი, ვჩივი

lāmentō, āvī, āre ვგირი, ვჩივი, ექვითინებ, დავგირი

secūris, is f ნაჯახი

nāvis, is f გემი

resarciō, sarsī, īre შევაკეთებ

excidō, cidī, ēre ვვარდები, ძირს ვვარდები

ēmergō, mersī, ēre ამოვღივარ, ვეჩვენები, ამოვეყვინთავ

plūrō, āvī, āre ვგირი, მოვთქვამ
faber, brī m ხელოსანი

emō, emī, ēre ვეიღულობ
immergō, mersī, ēre ვეყინთავ,
ჩავეშეებ; se immergere ჩა-
შეება
paulum, ī n ცოტა, ცოტა ხანი;
paulo post ცოტა ხნის შემდეგ
aureus, a, um ოქროსი
īdem, cadem, idem (pron.
demonstr.) იგივე, ისეთივე
probus, a, um წესიერი, პატი-
ოსანი, კარგი
argenteus, a, um ვერცხლის
probitās, ātis f პატიოსნება,
წესიერება
laetus, a, um მხიარული, გახა-
რებული
dōnum, ī n საჩუქარი
properō, āvī, āre მივიჩქარი
sponte f (abl.) (meā, tuā, suā
sponte) საკუთარი ნებით,
ნებაყოფლობით, თვითონ
vērō (ci.) ხოლო, მაგრამ
īrātus, a, um გაბრაზებული,
განრისხებული
mendāx, ācis (adi.) მატყუარა
neque...neque არც ... არც
sīc (adv.) ასე
prīvō, āvī, āre ვართმევე
gallīna, ae f ქათამი
accēdō, cessī, ēre უახლოვდები,
ახლოს მივდივარ
ecquid (adv.) ნუთუ
satis (adv.) საკმარისად, საკმაოდ
multō (adv.) ბევრად, მნიშვნე-
ლოვნად, მეტად
melior, melius (compar. bonus-
დან) უფრო კარგი; melius

(adv. compar. bene-დან)
უფრო კარგად
bene me habeo (bene se habere)
კარგად ვარ (კარგად ყოფნა)
Lacedaemonius, ī m ლაკედე-
მონიის (სპარტის) მაცხოვე-
რებელი, ლაკედემონელი
Phillipus, ī m ფილიპე, მაკე-
დონიის მეფე
Lacōnia, ae f ლაკონია, სპარტის
ძველი სახელწოდება
finis, is m საზღვარი
exturbō, āvī, āre ეავლებ, განე-
ღვინი
rescribō, scripsī, ēre წერილობით
ეუპასუხებ
Vergilius, ī m ვერგილიუსი (Pub-
lius Vergilius Maro), რომა-
ელი პოეტი, დაიბ. ძვ. წ. 70 წ.
Andes-ში, მანტუის მახლობ-
ლად, გარდ. ძვ. წ. 19 წ. ბრუნ-
დიზიუმში, "Aenēis"-ის,
"Georgica"-ს და სხვათა
ავტორი
aurōra, ae f ცისკარი
Mūsae, ārum f (pl.) მუზები
(იუპიტერისა და მნემოსინეს
9 ქალიშვილი, ხელოვნებისა
და მეცნიერების მფარველი
ქალღმერთები (კლიო,
ევტერპე, თალია, მელპო-
მენე, ტერპსიქორე, ერაგო,
პოლიპიმნია, ურანია, კალი-
ოპე); გადატ. მნიშვნ. ხელოვ-
ნებანი, მეცნიერება
dōnec (ci.) სანამ
felīx, īcis (adi.) ბედნიერი

numerō, āvī, āre ვითვლი
fuerint pf. conī. p. III pl. sum-დან
nubilus, a, um ღრუბლიანი,
მოდრუბლული, ბნელი
serō (adv.) გეიან
os, ossis n ძვალი
modus, ī m საზომი, საზღვარი,
წესი (წეს-ჩვეულება)
certus, a, um განსაზღვრული,
დადგენილი, უეჭველი
dēsertum, ī n უდაბნო
canticum, ī n სიმღერა
gignō, genuī, ēre ეაჩენ, წარმოე-
მობ; ვბადებ
amor, ōris m სიყვარული
vetō, ū, āre ეკრძალავ
pudor, ōris m სირცხვილი,
სინდისი
exspectō, āvī, āre ველოდები,
ეუსდი
dormiō, ivī (iī), īre მძინავს,
უსაქმოდ ვარ
nūsusquisque, nūaqueaeque, nūsum-
quodque (pron. indef.) ყოვე-
ლი
praemium, ī n ჯილდო, პრემია
audēns, entis მამაცი, უშიშარი,
გაბედული
fortūna, ae f ბედი, ბედისწერა
tardus, a, um გეიანი
rīdēō, rīsī, ēre ვიციანი
iocus, ī m ხუმრობა
addō, didī, ēre ეუმაგებ, ვამაგებ
mittō, mīsī, ēre თავს ვანებებ,
ვათავებ, ვგზავნი
ioculāria, ium n pl. ხუმრობა

tenuis, e (adi.) წერილი, ნაზი,
თხელი
pendēō, pependī, ēre ეკიდივარ,
დაკიდებული (ჩამოკიდებუ-
ლი) ვარ; pendet tenui filo –
ბეწვზე ჰკიდია
filum, ī n ძაფი
garrulus. a, um მოლაპარაკე,
ლაპარაკის მოყვარული
quot...tot რამდენიც ... იმდენი
bis (adv.) ორჯერ
citō (compar. citius, superl.
citissime) ჩქარა, სწრაფად
stilus, ī m სტილუსი, პაგარა ჯო-
ხი წვეტიანი ბოლოთი ცვი-
ლიან დაფაზე (ფირფიტაზე)
საწერად, ხოლო ბლაგვი ბო-
ლოთი ნაწერის წასამლელად
tabella, ae f პაგარა საწერი
დაფა, საწერი ფირფიტა
mūs, mūrīs m თაგვი
mulcēō, mulsī, ēre ვარბილებ,
ვაწყნარებ
audāx, ācis (adi.) მამაცი
reportō, āvī, āre მოვიპოვებ,
უკან მიმაქვს
herī (adv.) გუშინ
prōmittō, mīsī, ēre ვეპირდები
irrupō, rūpī, ēre მეველწვე
Africa, ae f აფრიკა, რომის
პროვინცია
trādūcō, dūxī, ēre გადავსვამ,
გაღამყავს
castellum, ī n ციხე-სიმაგრე

§13 LECTIO TERTIA DECIMA

მელსართავი სახელების
ხარისხები და მათი ბრუნება
ხარისხთა სუპლეტური
წარმოება

Quam კავშირი მელარებით
ხარისხთან

Ablativus comparationis
Supinum I
Participium perfecti passivi
მზნის 4 ძირითადი ფორმა

De Solone et Croeso

Solo, ille sapiens, qui leges utilissimas Atheniensibus scripsit, terras alienas libenter visitabat. Aliquando Croesus, Lydiae rex, Solonem invitavit, nam divitias suas viro sapienti ostendere desideravit. Croesus Solone divitior, sed Solo Croeso sapientior erat.

Croesus, qui se ipsum felicissimum putabat (nam divitissimus erat), Solonem interrogavit: "Quem tu, vir sapiens, omnium hominum felicissimum putas?" Solo respondit: "Tellum*

Atheniensem felicissimum puto, nam filios bonos honestosque educavit et ipse pro patria pugnans morte honestissima vitam finivit." Alios quoque viros, qui mortem honestam habuerant, nominavit; tum rex iratus: "Nonne me felicissimum omnium hominum putas? Quis enim pulchriores vestes, splendidiore gemmas, aedificia ampliora habet?" "O rex – inquit Solo – nunc te divitem et regem video, sed felicem non prius te nominabo, quam vitam bona et honesta morte finiveris." Hoc responsum minime regi placuit, et Solo regnum eius reliquit.

* Tellus – გელუსი, საკუთარი სახელი.

სოლონის პორტრეტი.
გამოსახულება ბერძნულ მონეტაზე

De varietate morum (Tacitus -ის მიხედვით)

Magna est varietas morum populorum. Ut regiones dissimillimae sunt, ita mores incolarum dissimillimi sunt. Aliis temporibus* populis alii mores sunt. Dissimillimi erant mores Germanorum antiquorum et Romanorum.

Romani magnificentissima aedificia et celeberrimas urbes habebant. Domus Germanorum humillimae et angustissimae erant. Nonnullae gentes Germanorum temporibus Caesaris certas sedes non habebant. Romani habebant templa pulcherrima et simulacra deorum pretiosa, Germani simulacra et imagines deorum non habebant.

* aliis temporibus – სხვადასხვა დროს (abl. temporis).

Ad Ciceronem (Catullus)

Dissertissime* Rómulf nepótum,
Quót sunt quóique fuére , Márcé Túlli,
Quótque póst aliis erúnt in ánnis,
Grátias tibi máximas Catúllus
Ágit péssimus ómniúm poéta,
Tánto péssimus ómniúm poéta,
Quánto I(u) óptimus ómniúm patrónus.

Marcus Tullius Cicero

* მახვილებით აღნიშნულია სალექსო საზომის არსისეუბი. ფრჩხილებში მოთავსებული ხმოვანი არ იკითხება.

Sententiae:

1. Carissimo amico – უძვირფასეს მეგობარს.
2. Honestas mors turpi vita beatior – სასახელო სიკვდილი სამარცხვინო სიცოცხლეზე უფრო სანატრელია.
3. Consultor homini tempus utilissimus – დრო ადამიანის საუკეთესო მრჩეველია.
4. Potior est, qui prior est – ვინც პირველია, ის ძლიერია.
5. Homines ratio agit – ადამიანებს გონება წარმართავს.
6. Nihil stultius est, quam superbia hominis divitiis – არაფერი არ არის იმაზე სულელური, ვიდრე მდიდარი ადამიანის ამპარტავნება.
7. Citius, altius, fortius – უფრო სწრაფად, უფრო მაღლა, უფრო ძლიერად (ოლიმპიურ მედალზე ამოტვიფრული სიტყვები).
8. Omnia mea mecum porto – ყველაფერს ჩემსასთან დავატარებ.
9. Domus propria – domus optima – საკუთარი სახლი ყველა სახლზე უკეთესია.
10. Vulgus pessimus rerum interpretes (Seneca) – ბრბო ყველაზე უარესი მსაჯულია.
11. Pedibus timor addit alas – შიში ფეხებს ფრთებს შეასხამს.

გრამატიკა

ზედსართავი სახელების ხარისხები (დადებითი, შედარებითი, აღმატებითი)

Gradus positivus* – beātus, a, um – ბედნიერი.

Gradus comparativus* – beāt-ior, beāt-ior, beāt-ius – უფრო ბედნიერი.

Gradus superlativus* – beāt-issimus, a, um – უბედნიერესი.

* Posit. და superl. იბრუნვის I და II კანკელდობის სახელების მსგავსად.

Compar. იბრუნვის III კანკელდობის თანზომიერებით.

	m, f		n	
	sg.	pl.	sg.	pl.
Nom.	beāt-ior	beāt-iōr-ēs	beāt-ius	beāt-iōr-a
Gen.	beāt-iōr-is	beāt-iōr-um	beāt-iōr-is	beāt-iōr-um
Dat.	beāt-iōr-i	beāt-iōr-ibus	beāt-iōr-i	beāt-iōr-ibus
Acc.	beāt-iōr-em	beāt-iōr-es	beāt-ius	beāt-iōr-a
Abl.	beāt-iōr-e	beāt-iōr-ibus	beāt-iōr-e	beāt-iōr-ibus
Voc	beāt-ior	beāt-iōr-es	beāt-ius	beāt-iōr-a

Superl. -issimus-ზე:

dīves, dīvitis – მდიდარი; dīvit-ior, dīvit-ius, dīvit-issimus ან dīt-ior, -ius, dīt-issimus.

magnificus, a, um – დიდებული; magnificent-ior, -ius; magnificent-issimus.

Superl. -limus-ზე (აქვე -lis-ზე დაბოლოებულ ზედსართავ სახელებს):
simi-lis, e – მსგავსი; simil-ior, -ius; simil-limus.

humilis, e – დაბალი; humil-ior, -ius; humil-limus.

Superl. -rimus-ზე (აქვე -er-ზე დაბოლოებულ ზედსართავ სახელებს):

cel-er – ჩქარი; celer-ior, -ius; celer-rimus.

pulch-er, -chra, -chrum – ლამაზი; pulchr-ior, -ius; pulcher-rimus.

ხარისხთა სუპლექტური წარმოება

positivus		comparativus	superlativus
māgnus, a, um	დიდი	māior, māius	maximus, a, um
parvus, a, um	პატარა	minor, minus	minimus, a, um
bonus, a, um	კარგი	melior, melius	optimus, a, um
malus, a, um	ცუდი	pēior, pēius	pessimus, a, um
multī, ae, a	ბევრი	plūrēs, plūra*	plūrimū, ae, a

* gen. plūrium.

“Quam” კავშირი შედარებით ხარისხთან

Lacus (nom.) minor est, quam mare (nom.) – ტბა უფრო პატარაა, ვიდრე ზღვა.

Veī (nom.) pulchrius est quam hiems (nom.) – გაზაფხული უფრო ლამაზია, ვიდრე ზამთარი.

Ablativus comparationis (“quam” კავშირის გარეშე) – შედარების abl.

Lacus (nom.) minor est mari (abl.) – ტბა ზღვაზე პატარაა.

Ver (nom.) pulchrius est hieme (abl.) – გაზაფხული ზამთარზე ლამაზია.
mari, hieme – abl. comparationis.

Supinum I

ზმნის ერთ-ერთი ძირითადი ფორმაა. იწარმოება ზმნის ფუძე + **-tum** (-sum). ზოგიერთ ზმნაში ფუძე ფონეტიკური პროცესების გამო შეუცვლილი შეიძლება იყოს. იხმარება მოძრაობის აღმნიშვნელ ზმნებთან და მიზანს გამოხატავს.

video – vi-sum – სანახაუდ; accipio – accep-tum – მისაღებად; amō – amā-tum – შესაყვარებლად; doceo – doc-tum – სასწავლად; audio – audi-tum – მოსასმენად; dicere – dic-tum – სათქმელად.

venio visitatum – მიედივარ დასათვალიერებლად, მოსანახულებლად.

ზმნის ოთხი ძირითადი ფორმა

მიაქციეთ ყურადღება pf.-ის ფუძის წარმოებას!

praes.	pf.	supin. I	inf. praes.
amō	amāvī	amātum	amāre
habēō	habuī	habitum	habēre
iubeō	iussī	iussum	iubēre
audiō	audīvī	audītum	audīre
vīvō	vīxī	vīctum	vivēre
mittō	mīsī	missum	mittēre
relinquō	reliquī	relictum	relinquēre
faciō	fēcī	factum	facēre
veniō	vēnī	ventum	venīre
metuō	metuī	(metūtum)	metuēre

dēfendō	dēfendī	dēfēnsūm	dēfendēre
animadvertō	animadvertī	animadversūm	animadvertēre
dō	dedit	datum	dāre
stō	stetī	statum	stāre
capīō	cēpī	captum	capēre
trahō	trāxī	tractum	trahēre
dūcō	dūxī	ductum	ducēre

Participium perfecti passivi (p.p.p.) – pf. pass.-ის მიმღებობა

Supinum I-ის ფუძე + -us, a, um:

doceō	doct-us, a, um	ნასწაველი
accipiō	accept-us, a, um	მიღებული
audiō	audit-us, a, um	მოსმენილი
agō	act-us, a, um	გაკეთებული
gerō	gest-us, a, um	მოგანილი, ჩადენილი
mittō	miss-us, a, um	გაგზავნილი
pellō	puls-us, a, um	ღეწილი
rēcedō	recess-us, a, um	უკან დაბრუნებული, წასული
trahō	tract-us, a, um	წათრეული
vincō	vict-us, a, um	დამარცხებული
videō	vis-us, a, um	დანახული
relinquō	relict-us, a, um	დატოვებული
īnstruō	īnstruct-us, a, um	აშენებული

სავარჯიშოები:

1. თარგმნეთ და ყურადღება მიაქციეთ gen. partitivus-ს:

1. Quid est omnium inimicissimum homini? Alter homo. 2. Reges Persarum potentissimi fuerunt omnium regum Asiae. 3. Homerus optimus est poetarum. 4. Epistula fratris brevissima erat. 5. Roma est urbs clarissima. 6. Optimus hominum es homo. 7. Turpe est Latine nescire. 8. Melius sero, quam nunquam.

2. თარგმნეთ. აღნიშნეთ, რომელია abl. comparationis და შემდეგ იგივე წინადადება quam კავშირით გაღმოუცით:

1. Fama nihil est celerius. 2. Pax melior est bello. 3. Nihil est victoria dulcius. 4. Patria civibus carior est vita. 5. Mors mihi est servitute faciliior.

6. Quis vivit te honestior? 7. Terra maior est luna, minor sole. 8. Lux est sonitu velocior. 9. Aurum gravius est argento. 10. Aër levior est aqua.

3. აბრუნეთ: is exercitus maior, ea res optima, ille fructus dulcis, maxima pars.

4. აწარმოეთ ზედსართავთა ხარისხები:

longus, brevis, gravis, honestus, velox, fortis, celer, utilis, pauper, humilis.

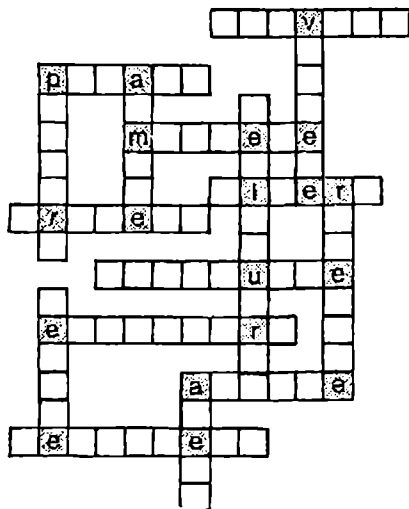
5. ზედსართავი სახელი brevis, e შეუთანხმეთ არსებით სახელს ბრუნვაში, სქესსა და რიცხვში:

verbo ..., itinera ..., vitam ..., sermonibus ..., aetas ..., amorum ..., iuventutis ....

6. Aenigma:

განსაზღვრეთ ქვემოთ მოცემულ მიმღებობათა inf. praes. act. და ჩასვით კროსვორდში.

actus
armatus*
auditus
expugnatus**
gestus
instructus
missus
neglectus
paratus
pulsus
recessus
relictus
servatus
tractus
visus
victus

* armā-re – ვიარაღდები

**expugna-re – იერიშით ვიღებ

7. განსაზღვრეთ არსებითი და ზედსართავი სახელების ბრუნვა და სქესი: civitati Romanae, omnium legum, militis fortis, innumerabiles hostes, virginibus nobilibus, hiemis longae, verba volucra, equo celeri, locus communis.

8. თარგმნეთ:

1. პომეროსი ყველაზე ცნობილია ბერძენ პოეტთაგან. 2. ყველა სამუშაოდან უძნელესს აკეთებ. 3. ძველი (superl.) მეგობარი საუკეთესო მეგობარია. 4. უმამაცესი მებრძოლი. 5. ადამიანთა შორის უბედნიერესი. 6. ძნელი საქმე. 7. უფრო ადვილი გზა.

9. განსაზღვრეთ (ლექსიკონის დახმარებით), რომელი ლათინური სიტყვებიდან მომდინარეობს:

ომნიბუსი, კომუნალური, კომუნიზმი, ასიმილაცია, დისიმილაცია, კონსერვატორი, არტისტი, აბრევიატურა, მაიორი, ოპტიმისტი, პლურალიზმი, პესიმიზმი, ამპლიტუდა, პლებეი, სოლარიუმი, ვიზიტი, დისპუტი, კორექტურა, ექსპერტი, ოპუსი, ვეტო, აგიტაცია, აგიტატორი.

ლექსიკონი:

Solō(n), ōnis m სოლონი, ათენელი კანონმდებელი, არქონტი ძვ. წ. 594 წ., ერთ-ერთი შვიდ ბრძენთაგანი; გარდ. ძვ. წ. 559 წ.

Croesus, I m კროსოსი, ლიდიის მეფე დაახლ. ძვ. წ. 560-546 წწ., ცნობილი თავისი სიმდიდრით; დაამარცხა კიროსმა

sapiēns, entis (adi.) ბრძენი, ჭკვიანი; subst. m ბრძენი

ūtilis, e (adi.) გამოსადეგი სასარგებლო, მომგებიანი

Lycia, ae f ლიჯია, ქვეყანა მცირე აზიაში, რომლის

დედაქალაქი იყო Sardes-ი

dīvitiae, ārum f სიმდიდრე, განძეულობა

ostendō, tendī, tentum, ħre ვუჩვენებ, ვაუჩვენებ, აღმოვაჩენ

dēsiderō, āvī, ātum, āre მსურს, მიზნა

dīves, itis (adi.) მდიდარი putō, āvī, ātum, āre ეთელი, მიმაჩნია, ვფიქრობ, მგონია honestus, a, um ღირსეული, წესიერი, პატიოსანი, პატივცემული

mors, tis f სიკვდილი nōne ხომ, განა არ splendidus, a, um ბრწყინვალე

gemma, ae f ძვირფასი ქვა prius (adv.) ვიდრე, სანამ

minimē (adv. superl.) ყველაზე ნაკლებად

placeō, uī, itum, ħre მოეწონე varietās, ātis f სხვადასხვა-

გვარობა, განსხვავებულობა ut...ita როგორც ... ისე

dissimilis, e (adi.) განსხვავებული, არამსგავსი

celeber, bris, bre ცნობილი, სახელოვანი

humilis, e (adi.) დაბალი, პატარა

sēdēs, is f ადგილსამყოფელი,
მუღმივი საცხოვრებელი
ადგილი, სამშობლო
pretiōsus, a, um ძვირფასი,
ბრწყინვალე
imāgō, inis f სურათი, გამოსა-
ხულება
Catullus, ī m კატულუსი, Gaius
Valerius Catullus, რომაელი
პოეტი, დაიბ. დაახლ. ძვ. წ.
87 წ. ვერონაში, გარდ.
დაახლ. ძვ. წ. 54 წ. რომში
dissertissimus, a, um (superl.
dissertus-დან) მჭკვერმეტყვე-
ლი, მეტად ენამჭკვერი
nepōs, ōtis m შვილიშვილი,
შთამომავალი
quot (adi. indecl.) რამდენი
cārus, a, um ძვირფასი, საყვა-
რელი
turpis, e (adi.) სამარცხვინო
beātus, a, um ბედნიერი, ნეტარი
cōnsultor, ōris m მრჩეველი
potis, e (adi.) ძლიერი, შემძლე;
petior, ius (compar.) უფრო
მნიშვნელოვანი, უკეთესი
prior, us (comp.) პირველი, წინა
ratiō, ōnis f გონება
fortis, e (adi.) ძლიერი, მამაცური
vulgus, ī n ხალხი, ბრბო

interpres, etis m, f ამხსნელი,
თარჯიმანი, შუამავალი,
კომენტატორი
ala, ae f ფრთა
addo, didi, ditum, ēre ეუმატებ,
ვაძლევ
pēs, pedis m ფეხი
timor, ōris m შიში
lacus, ūs m ტბა
mare, is n ზღვა
epistula, ae f წერილი
fāma, ae f ხმა, ჭორი
celer, crī, ere ჩქარი
lūna, ae f მთვარე
vēlōx, ōcis ჩქარი, მოხერ-
ხებული
gravis, e (adi.) მძიმე
levis, e (adi.) მსუბუქი
sermō, ōnis m საუბარი
innumerābilis, e (adi.) უთვალავი,
უამრავი
virgō, inis f ახალგაზრდა ქალი,
გოგონა
volucer, crī, cre ფრთამესხმე-
ლი, ფრთიანი, მფრინავი
communis, e (adi.) საერთო,
საყოველთაო, ჩვეულებრივი
agitātio, ōnis f მოძრაობაში მო-
ყვანა, მოძრაობა
agitātor, ōris m მეტელე, მეხრე

§14 LECTIO QUARTA DECIMA

Supinum II

Participium futuri activi

Infinitivus futuri activi

Infinitivus perfecti passivi

Perfectum indicativi passivi

Accusativus cum infinitivo (A c I)

Nominativus cum infinitivo (N c I)

De Alexandro (Paride) Priami filio

Antiquis temporibus in Asia fuit Troia, oppidum praeclarum. Ibi populus Troianorum sub Priamo rege vixit. Multos post annos filius Priamo natus est*, Alexander nomine. Sed oraculum regem monuit: "Neca Alexandrum! Alexander fax Troiae est!" Tum pater servum cum filio parvo in silvam misit; servum puerum interficere iussit. Servus, postquam in silvam venit, imperata regis non fecit; puerum non interfecit, sed in silva exposuit et reliquit. Ibi puer a pastoribus inventus et educatus est. Nomen autem pueri pastores ignoraverunt.

Aliquando puer in oppidum Troiam descendit et ludis Troianorum interfuit. Postquam multos Troianos vicit, Priamus rex Alexandrum animadvertit et interrogavit de patre et matre. Tum rex filium cognovit. Ita cuncti viderunt Alexandrum non interfectum, sed servatum et a pastoribus educatum esse. Quamquam multi Troiani verba oraculi metuerunt, Priamus filium a ceteris defendit et in aulam regis intrare iussit.

* natus est (pf. ind. pass.) – დაიბადა – nascor-დან – ვიბადები (deponens-ი – მშნა, რომელიც ფორმით არის პასიური, მნიშვნელობით კი – აქტიური).

De Ennio poëta et de Nasica

Nasica aliquando Ennium poëtam visitatum venit. Cui ancilla dixit dominum domi non esse et sero domum venturum esse. Sed Nasica ei non credidit, nam sensit Ennium domi esse. Postridie poëta Nasicam visitatum venit et ostiarium rogavit: "Est-ne domi dominus tuus?" Tum Nasica, qui domi erat, clamavit se domi non esse. Tum Ennius: "Credis me vocem tuam non cognoscere?" At Nasica: "Ego ancillae tuae credidi, et tu mihi ipsi non credis me domi non esse?"

De Roma, ab anseribus servata

Aliquando a copiis Gallorum et a Brenno Italia vastata est. Romani magno praelio ad Alliam superati et fugati sunt, multi necati (sunt), oppida expugnata (sunt), Roma fere occupata est. Difficile erat servari. Nocte obscura Galli Capitolium, arcem urbis Romae, tentabant occupare, sed clamore anserum, deae Iunonis sacrarum avium, arx servata est: nam Manlius, vir fortissimus, vocibus milites ad arma vocaverat, et hostes fugavit. A gratis civibus* Manlius appellatus est Capitolinus.

* a gratis civibus – მაღლიერი მოქალაქეებისაგან.

De Demosthene, Graecorum celeberrimo, et fure

Demostheni fur quidam rem pretiosam arripuit, qui captus ita se defendere studebat: "Nesciebam id tuum esse". Cui Demosthenes: "At id tuum non esse satis sciebas".

Sententiae:

დემოსთენე

1. A nullo diligitur, qui neminem diligit – არავის არ უყვარს ის, ვისაც თვითონ არაფინ უყვარს.
2. Alea est iacta – წილი ნაყარია (გადმოცემით ეს სიტყვები წარმოთქვა იულიუს კეისარმა, როდესაც თავისი ლეგიონით მდინარე რუბიკონის გადალახვა და რომში ძალაუფლების ხელში ჩაგდება გადაწყვიტა ძვ. წ. 49 წლის 10 იანუარს. გამოთქმა იხმარება მტკიცედ მიღებული გადაწყვეტილების აღსანიშნავად).
3. Piger ipse sibi obstat – ზარმაცი თავის თავს თვითონ ავნებს.

4. Ab urbe condita (a. u. c.) – რომის დაარსებიდან.
5. Facile dictu, difficile factu – სათქმელად ადვილია, გასაკეთებლად ძნელი.
6. Salus populi – suprema lex (Cicero) – ხალხის კეთილდღეობა უზენაესი კანონია.
7. Post scriptum (P.S.) – პოსტ სკრიპტუმი (მინაწერი წერილზე).
8. Post factum – გაკეთებულის შემდეგ (ფაქტის შემდეგ).

9. Equi donati dentes non inspiciuntur – ნაჩუქარ ცხენს კბილებს არ უსინჯავენ.
10. Ave, Caesar (imperator)! Morituri te salutant! – მშვიდობა შენ, კეისარო (იმპერატორო)! სასიკვდილოდ განწირულნი მოგესალმებიან! (რომაელი გლადიატორების შეძახილი იმპერატორის კოლოზეუმში გამოჩენისას).
11. Patriae fumus igne alieno lucentior (est) – სამშობლოს კვამლი უცხოეთის ცეცხლზე უფრო ნათელია.

გრამატიკა

Supinum II

გზნის ფუძე + **-tu (-su)**

facilis dictu – სათქმელად ადვილი.

terribile visu – შესახებდავად საშიში.

Participium futuri activi

Supinum I-ის ფუძე + **-urus, a, um.**

praesens inf.	supinum I	part. fut. act.	
laudāre ქება	laudātum	laudāt-ur-us, a, um	ის, ვინც შეაქებს
docēre სწავლება	doctum	doct-ur-us, a, um	ის, ვინც ასწავლის (უნდა ასწავლოს)
facere კეთება	factum	fact-ur-us, a, um	ის, ვინც გააკეთებს
accipere მიღება	acceptum	accept-ur-us, a, um	ის, ვინც უნდა მიიღოს (ვინც აპირებს მიღებას)
audire მოსმენა	auditum	audīt-ur-us, a, um	ის, ვინც მოისმენს

Pf. ind. pass., inf. pf. pass., inf. fut. act.

p.p.p. + ყოფნა გზნა praes -ში		
sg.		
1.	doctus, a, um sum მასწავლეს	missus, a, um sum გამაგზავნეს
2.	doctus, a, um es	missus, a, um es
3.	doctus, a, um est	missus, a, um est
pl.		
1.	docti, ae, a sumus	missi, ae, a sumus
2.	docti, ae, a estis	missi, ae, a estis
3.	docti, ae, a sunt	missi, ae, a sunt
Inf. pf. pass.		Inf. fut. act.
doctum, am, um esse		doct-ur-um esse
missum, am, um esse		miss-ur-um esse

Accusativus cum infinitivo (AcI)

კონსტრუქცია, რომელსაც დამატებითი დამოკიდებული წინადადების ფუნქცია აქვს. დამოკიდებული წინადადების ქვეშედადგარე acc.-შია, შემასმენელი – inf.-ში. მთავარი წინადადების პირიანი ზმნა გამოხატავს გრძნობას, ბრძანებას, თქმას, სურვილს და ა. შ. AcI იხმარება აგრეთვე უპირო გამოთქმებთან notum est, constat, oportet, debet და ა. შ. Inf.-ში მყოფი ზმნა ქართულად პირიანი ფორმით ვადმოიცემა; მთავარ წინადადებას დამოკიდებული „რომ“ კავშირით უკავშირდება.

Scimus magistrum (acc.) discipulum bonum laudare (inf.). – ვიცით, რომ მასწავლებელი კარგ მოსწავლეს აქვს.

Scimus magistrum discipulum bonum laudavisse. – ვიცით, რომ მასწავლებელმა კარგი მოსწავლე შეაქო.

Nasica sensit Ennium domi esse. – ნასიკამ იგრძნო, რომ ენიუსი შინ იყო.

Nominativus cum infinitivo (NcI)

ზმნა, რომელიც act.-ში AcI-ს მოითხოვს, pass.-ში ქმნის კონსტრუქციას NcI. ლოგიკური ქვეშედადგარე nom.-შია, შემასმენელი კი განუსაზღვრელ ფორმაში. მთავარი წინადადების ზმნა ვნებით გვარშია. NcI იხმარება ზმნებთან videor – ჩანს, რომ (თითქოს) მე...; iubeor (vetor) – მე მიბრძანებენ (მიკრძალავენ); dicor – ამბობენ, რომ (თითქოს) მე...; putor (existimor, iudicor) – ფიქრობენ, რომ (თითქოს) მე ...

Romulus et Remus (nom.) Romam condidisse (inf.) traduntur – ვადმოგვცემენ, რომ (ვადმოცემის მიხედვით) რომულუსმა და რემუსმა დააარსეს რომი.

Amicus (nom.) aegrotus fuisse (inf.) dicitur – ამბობენ, რომ მეგობარი ავად იყო.

სავარჯიშოები:

1. თარგმნეთ:

1. Menelaus cognovit Helenam a Paride raptam esse.
2. Thales, philosophus Graecus antiquus, docebat ex aqua constare omnia.
3. Legem brevem esse oportet.
4. Populi antiqui putabant Oceanum terram cingere.
5. Notum est non solem circum terram moveri, sed terram circum solem.
6. Edicta sunt praecepta magistratum populi Romani.

2. ამოხსენით კროსვორდი; რა სიტყვა გამოდის ვერტიკალურად პირველ სვეტში?

Aenigma:

Transverse (ჰორიზონტალურად):

1. ლათ.: სასტუმრო ოთახები, სტუმართმოყვარეობის გრადიცია.
2. ანტიკური თეატრის შემადგენელი ნაწილი.
3. ლათინურად: წამალი, სამუალება.
4. ლათინურად: მსაჯი.
5. ლათინურად: ტოგის შიგნით ჩასაცმელი.
6. ლათინურად: ნაცვალსახელი ის სამუალო სქესში.
7. ლათინურად: ქალაქი.
8. ლათინურად: წინდებული ქვეშ, ქვემოთ.

1																			
2																			
3																			
4																			
5																			
6																			
7																			
8																			

3. განსაზღვრეთ, რომელი ლათინური ფუძეებიდან არის წარმომდგარი შემდეგი სიტყვები და რა მნიშვნელობით იხმარება ისინი ქართულში:

ალტერნატივა, იუსტიცია, მორალური, ნიპილისტი, რეალური, ელევატორი, უტილიტარული, სალტო, ტაქტიანი, ინსპექტორი, ორბიტა, დიქტორი, აგენტი, აქცია, ინსპექცია, კოოპერაცია, კოოპერატივი, ტანგენსი, კოტანგენსი, კომპონენტი, კომპოზიცია, ექსპონატი.

4. ყოველ წინადადებას დაურთეთ წინ "notum est" და გადააკეთეთ ის ამ გამოთქმის შესაბამისად:

1. *Salus rei publicae suprema lex est.*
2. *Tantalus, Iovis filius, rex Phrygiae, omnibus deis clarus erat.*
3. *Iuppiter iussit eum admitti ad convivia deorum.*

5. აწარმოეთ part. praes. act.-ის, p.p.p.-სა და part. fut. act.-ის ფორმები შემდეგი ზმნებიდან:

cogĕre, tangĕre, elevāre, donāre, inspīcĕre, pingĕre, accipĕre.

6. იარგმნეთ, ჩასვით ზმნები praes. -ში:

1. Vidi te currere. 2. Cur non venisti? 3. Vidistine filios vicini? 4. Syrus portas aperuit. 5. Pueri in campum misi sunt. 6. Aequi in campum ducti sunt. 7. Pueri ab arbore descenderunt. 8. Arbor ab equis in altam tracta est. 9. Num equos metuistis, pueri? 10. Quid dixisti, pater? 11. Copiae castellum fecerunt. 12. Oppidum ab incolis defensum est.

ლექსიკონი:

Alexander, drī m ალექსანდრე =

Paris, idis m პარისი, პრია-
მოსისა და ჰეკუბას (ბერძ.
ჰეკაბეს) ძე; მოიგატა მშვე-
ნიერი ელენე, მენელაოსის
ცოლი, რის გამოც დაიწყო
გროის ომი

Priamus, ī m პრიამოსი, გროის
მეფე; ლაომედონტის ძე, ჰე-
კუბას ქმარი, რომლისგანაც
მას ჰყავდა 19 შვილი (50-დან),
მათ შორის პარისი, პექტო-
რი და სხვანი. მოკლულ იქნა
აქილევსის შვილის, პირო-
სის მიერ

Trōia, ae f ტროა = Ilion ილიონი
praeclārus, a, um ცნობილი,
სახელგანთქმული, ბრწყინ-
ვალე

vīvō, vixī, vīctum, ĕre ეცხოვრობ
nāscor, nātus sum, nāscī (depon.)
ვიბადები, ვიქმნები, წარმო-
ვიშვები

nōmen, inis n სახელი; nōmine სა-
ხელად

ōrāculum, ī n წინასწარმეტყვე-
ლი, მისანი; მისნობა

moneō, uī, itum, ĕre ვაფრთხი-
ლებ, ვუწინასწარმეტყვე-
ლებ, ვახსენებ

fax, facis f ჩირაღდანი, ტანჯვა,
ცუცხლი

interficiō, fēcī, fectum, ĕre ენად-
გურებ, ვკლავ

postquam (ci.) როდესაც, იმის
შემდეგ რაც

imperātum, ī n ბრძანება, დაეა-
ლება

expōnō, posuī, positum, ĕre გამო-
ფენ, ვუშვებ, გადავსვამ
pāstor, ōris m მწყემსი

inveniō, vēnī, ventum, īre შემთხ-
ვევით ვაპოულობ, აღმოვაჩენ

ignōrō, āvī, ātum, āre არ ვიცი
dēscendō, scendī, scēsum, ĕre
ჩავდივარ

īndus, ī m თამაში

intersum, fuī, esse ემონაწილე-
ობ, ვესწრები

animadvertō, ī, sum, ღრე ვამჩნევ,
ყურადღებას ვაქცევ
pater, tris m მამა; pl. მშობლები,
წინაპრები
māter, tris f დედა
cūnctus, a, um ყველა
metuō, ū, (mum), ღრე მეშინია
aula, ae f სამეფო სასახლე
Ennius, ī m ენიუსი; Quintus
Ennius-ი Rudiae-დან (კალაბრია), რომაული ეპოსის
ფუძემდებელი და ლათ. პოეზიის
შემქმნელი; ანალების, ტრაგედიების,
კომედიებისა და სხვათა ავტორი (ძვ. წ.
239-169 წწ.)
Nāsīca, ae m (“წვეტიანცხვირიანი”)
ნასიკა, სციპიონების გვარის
კოგნომენი
ancilla, ae f მსახური ქალი, მონა
ქალი
postrīdiē (adv.) მეორე დღეს
ōstiārius, ī m კარისკაცი
at (ci.) მაგრამ, თუმცა, პირიქით
ānser, eris m, f ბატი
Brennus, ī m ბრენუსი, გალების
წინამძღოლი, რომელიც შეიჭრა
იტალიაში ძვ. წ. 390 ან 387 წ.
და დაამარცხა რომაელები მდ.
ალიასთან
expūgnō, āvī, ātum, āre ვიკავებ,
იერიშით ვიღებ, ვიპყრობ,
ვანადგურებ, ვამარცხებ
Allia, ae f მდ. ალია, ტიბერისის
მარცხენა შენაკადი რომის
ჩრდილოეთით, ადგილი, სადაც
რომაელები დამარ-

ცხდნენ გალებთან ბრძოლაში
ძვ. წ. 390 წ.
obscurus, a, um ბნელი
Capitōlium, ī n კაპიტოლიუმი,
კაპიტოლიუმის ბორცვის ყველაზე
მაღალი წერტილი რომში,
ფორუმის დასაუღეთით,
სადაც იღვა იუპიტერის,
იუნოსა და მინერვას ტაძრები
arx, cis f ციხე, ციხე-სიმაგრე,
ბორცი, მწვერვალი
clāmōr, ōris m ყვირილი
Iūnō, ōnis f იუნო, სატურნუსისა
და რეას უფროსი ქალიმეილი,
იუპიტერის და და ცოლი;
გაიგივებული ბერძ. პერასთან;
მარსის, ეულკანუსისა
და სხვათა დედა, ქორწინებისა
და ოჯახის მფარველი ქალმერთი
Marcus Mānlius Capitōlinus მანლიუსი,
კონსული ძვ. წ. 392 წ., რომელმაც გადაარჩინა
კაპიტოლიუმი ლამით გალების
თაედასხმისაგან ძვ. წ. 390 წ.
grātus, a, um მაღლიერი
Capitōlinus, a, um კაპიტოლიუმის,
კაპიტოლიელი
Dēmōsthenēs, is (ī) m დემოსტენე,
დემოსტენეს ძე, უდიდესი ბერძენი
ორატორი ატიკი-დან (ძვ. წ. 381-322 წწ.)
fūr, fūris m, f ქურდი
arripīō, ripuī, reptum, ღრე (ხელს)
გტაცებ

ita (adv.) ასე
 se defendere თავის დაცვა
 nullus, a, um (pron. neg. adi.)
 არავინ, არც ერთი
 diligē, lēxī, lēctum, ēre პატივს
 ეცემ, ვაფასებ, მიყვარს
 iaciō, iēcī, iactum, ēre ვისერი,
 ვაგდებ
 piger, gra, grum მარმაცი
 suī (gen.), sibi (dat.); acc. და abl.
 sē (pron. refl.) თვითონ,
 თავი, მას
 obstō, stūī, stātum, āre ხელს ეუმ-
 ლი, ეეწინააღმდეგები, წინ
 ეულგები
 condō, didī, ditum, ēre ეაფუძნებ,
 ეაარსებ
 ēdictum, ī n ელიქტი, განცხადება,
 ბრძანება
 salūs, ūtis f ეკეთილდღეობა, ჯან-
 მრთელობა, ბედნიერება
 suprēmus, a, um უმაღლესი, უზე-
 ნაესი
 īnspiciō, spexī spectum, ēre ეუყუ-
 რებ, ეამოწმებ, ეათვალეი-
 რებ
 fīmus, ī m ბოლი, ეკამლი
 lūcēō, xī, -, ēre ეანათებ, ნათე-
 ლი ეარ
 exīstimō, āvī, ātum, āre ეთელი,
 ეფიქრობ
 īmdicō, āvī, ātum, āre ეწყევტ,
 ეთელი, ეფიქრობ
 Rōmulus, ī m რომულუსი, რეა
 სილვიასა და მარსის შვილი,
 რემუსის ტყუპი ძმა, რომის
 მითიური დამაარსებელი და

მისი პირველი მეფე
 (ძვ. წ. 753-716 წწ.)
 Remus, ī m რემუსი, რომულუსის
 ტყუპი ძმა, რომელიც რომუ-
 ლუსმა მოკლა
 trādō, didī, ditum, ēre გადავცემ,
 ეაცნობებ, ვანდობ
 vetō, uī, itum, āre ეკრძალავ
 hospitālia, ium n სასტუმრო
 ოთახები
 arbiter, trī m მსაჯი
 Thalēs, ētis (is) m თალესი,
 მილეტელი ფილოსოფოსი,
 ერთ-ერთი შეიღ ბრძენთა-
 განი
 oportet, uit, -, ēre (impers.) საჭი-
 როა, უნდა, შეჰუერის
 cingō, cinxī, cinctum, ēre გარს
 შემოვარტყამ
 circum (+acc.) გარშემო
 movēō, mōvī, mōtum, ēre ემოძ-
 რაობ, ეამოძრავებ
 admittō, mīsī, missum, ēre ეილებ,
 შემოეუშვებ
 convivium, ī n ნადიმი
 ēlevō, āvī, ātum, āre ეწვევ, ეამცი-
 რებ
 pingō, pīnxī, pictum, ēre ეხატავ,
 ექარგავ
 accurō, currī, cursum, ēre ემოერ-
 ბივარ
 tractō, āvī, ātum, āre ემიმეჯეს,
 ემეათრევე
 num (adv.) ხომ არ, ნუთუ, განა

§15 LECTIO QUINTA DECIMA

Plusquamperfectum indicativi passivi
Futurum II passivi
Ablativus causae

De causa belli Troiani

Erant nuptiae Pelei, regis Thessaliae, et Thetidis deae. Omnes dei invitati erant praeter Discordiam. Dea Discordia ira commota est* et malum aureum inter epulantes iactavit, in quo inscriptum erat "Pulcherrimae". Diu Iuno, Minerva et Venus de malo certaverunt. Denique iussu Iovis a Mercurio ad Paridem (Alexandrum), regis Priami filium, ductae erant. Iuno Paridi potentiam, Minerva sapientiam, Venus Helenam, pulcherrimam mulierem promisit. Paris Veneri malum tradidit. Paulo post a Priamo patre in Graeciam missus est. Ibi Helenam Menelai regis uxorem, rapuit et secum in oppidum Troianorum duxit. Hinc bellum Troianum incipitur. Decem annos ad Troiam frustra pugnatum est. Incolae oppidum magna virtute defenderunt. Denique Troia a Graecis dolo capta et deleta est.

* ira commota est – რისხვით შეძრულ იქნა, განრისხდა (abl. causae).

პარისის სამსჯავრო: პერმესს მიჰყავს საში ქალღმერთი – ათენა, პერა და აფროდიტე პარისთან, რომელიც ცხერებს მწყემსავს და უკრავს ლირაზე

De praeceptis imperatoris

Imperator ad milites (qui iam pridem convocati erant): "Milites fortissimi estis, certum est*, et fortiter hodie pugnabitis. Si hostes a vobis victi erunt**, praemia vobis dabuntur. Si classis hostium superata erit, miles, qui primus navem hostium ascenderit, corona navali vel rostrata ornabitur. Si captivi a vobis Romam adducti erunt, praemia multa vobis dabuntur. Hostem depellere, patriam servare debetis. Miles, qui alium periculo liberaverit et vitam ei servaverit, corona civica ornabitur."

* certum est – უპველია.

** Si hostes ... victi erunt (ind.) ... – თუ მტრები ... დამარცხდებიან ... (si realis პირობითი წინადადება).

corona civica – მუხის ფოთლების გვირგვინი, განკუთვნილი რომაელ მოქალაქეთა ხსნისათვის წარწერით: ob civem servatum – მოქალაქის ხსნისათვის.

corona rostrata – ოქროს გვირგვინი, ეძლეოდა მებრძოლს, რომელიც პირველი დაადგამდა ფეხს მტრის ხომალდზე (rostrum, i n – ხომალდის ცხვირი). ამ გვირგვინს corona navalis-საც უწოდებენ (navis, is f – ხომალდი).

corona muralis – ოქროს გვირგვინი, რომელიც გადაეცემოდა მეომარს, რომელიც პირველი ავიდოდა მტრის ქალაქის მღვდელზე (murus, i m – კედელი).

Facetia:

Mater: Quid est? Quid agitis? Oh, mei pulchri flores!

Puer et puella: O, mater! Autumnus est! Folia iam cadunt! Tempore autumni rami nudi, sine foliis sunt.

Sententiae:

1. Repetitio est mater studiorum – გამეორება ცოდნის დედაა.
2. Honores mutant mores, sed raro in meliores – პატივი ცულის ხასიათს, მაგრამ იშვიათად უკეთესობისაკენ.
3. O tempora, o mores! (Cicero) – ო დრონი, ო ჩვეულებანი!
4. Omnia praeclara – rara – ყველაფერი მშვენიერი იშვიათია.
5. Latet anguis in herba – გველი ბალახში იმალება.
6. Mors et vita in manibus linguae – ენის ხელშია სიკვდილ-სიცოცხლე (ენამან ჩემმან მიმტრო მე).
7. Nemo solus satis sapit (Plautus) – მარტო ერთი კაცის ჭკუა საკმარისი არ არის.
8. Nemo sapiens, nisi patiens – არავინაა ბრძენი, თუ ის არ არის მომთმენი.
9. Ver, aestas, autumnus, hiems, redit annus in annum;
Omnia cum redeunt, homini sua non redit aestas – გაზაფხული, ზაფხული, შემოდგომა, მამთარი, წლები ბრუნავს;
თუმცა ყველაფერი ბრუნდება, ადამიანს თავისი ცხოვრების წლები აღარ დაუბრუნდება.
10. Stultum est* timere, quod vitari non potest** (Syrus) – სისულელეა გეშინოდეს იმისი, რაც გარდაუვალაა (რისი თავიდან აცილებაც შეუძლებელია).
11. A priori – აპრიორი, თავიდანვე, წინასწარ.

* stultum est – სისულელეა.

** potest – praes. ind. act. p. III sg. possum, potui, posse-დან შემიძლია.

ბ რ ა მ ა ტ ი კ ა

ზმნების უღლება p.p. ind. pass.-სა და fut. II pass.-ში

	Ppf. ind. pass.	Fut. II ind. pass.
	p.p.p. + ყოფნა ზმნა impf.-ში	p.p.p. + ყოფნა ზმნა fut.-ში
	შემიყვარეს (შეიყვარებივარ)	შემიყვარებენ
	sg.	
1.	amā-tus, a, um eram	amā-tus, a, um erō
2.	amā-tus, a, um erās	amā-tus, a, um eris
3.	amā-tus, a, um erat	amā-tus, a, um erit
	pl.	
1.	amā-ti, ae, a erāmus	amā-ti, ae, a erimus
2.	amā-ti, ae, a erātis	amā-ti, ae, a eritis
3.	amā-ti, ae, a erant	amā-ti, ae, a erunt

Ablativus causae – მიზეზის abl.

გვიჩვენებს მოქმედების მიზეზს. უპასუხებს კითხვაზე რის გამო?

Servus metu poenae aufugit – მონა გაიქცა სასჯელის შიშით.

ხშირად abl.-ის ფორმასთან p.p.p. დგას, რომელიც შეიძლება არ ითარგმნოს:

metu coactus (p.p.p.) – შიშით იძულებული – შიშისაგან.

timore perterritus (p.p.p.) – შიშისაგან დამფრთხალი – შიშით, შიშისაგან.

aviditate inflammatus (p.p.p.) – სიხარბით ანთებული – სიხარბისაგან, სიხარბით.

საეარჯიშოები:

1. თარგმნეთ:

1. Romulus et Remus, ut fama est, in eodem loco, ubi a pastore educati erant, urbem condere statuerunt. 2. Xerxes, ubi cum copiis Athenas intravit, omnes fere sacerdotes, qui in arce Athenarum manserant et ab eo inventi erant, necavit urbemque incendio delevit. 3. Orpheum poëtam numquam fuisse Aristoteles docet. 4. Cicero multis verbis senatum monet rem publicam Romanam magno in periculo esse. 5. Theatra Graecorum et Romanorum clara erant. Reliquiae eorum hodie quoque a multis visitantur.

2. თარგმნეთ:

De Gaio Plinio Caecilio Secundo

Gaius Caecilius Caecilii et Plinae filius erat. Cum Gaius adolescentulus erat, pater eius mortuus est. Tum a Plinio, matris fratre, adoptatus est. Gaio nomen Caecilio a patre erat, ab avunculo autem, a quo adoptatus erat, Plinio; inde nomen eius: Gaius Caecilius Plinius Secundus. Scimus Plinium Calpurniam, uxorem suam, valde amavisse*. Litteras ad amitam uxoris suae, Calpurniam Hispullam, a qua Calpurnia educata erat, et ad prosocerum eius Calpurnium saepe scripsit, quibus virtutes uxoris suae laudabat. In Plinii epistulis legimus Calpurniam non solum pulchram, sed etiam doctam puellam fuisse, libros Plinii legisse, versus eius cantavisse, et cithara formavisse; magistrum musicae non habuisse, sed amorem illi magistrum fuisse.

* scimus Plinium ... amavisse (Acl) – Calpurniam – პირდაპირი დამატება.

3. აწარმოეთ impf. ind. pass.-ის, pf. ind. pass.-ის p. II-სა და fut. II ind. pass.-ის ფორმები შემდეგი ზმნებიდან:
statuere, ponere, ducere, damnare, invenire.

4. რომელი ლათინური სიტყვებიდან მომდინარეობს:

ესტი, რემისტორი, პოზიცია, პროდუქტი, პაციენტი, სიმულანტი, რეპეტიცია, პერბარუმი, რელიქვია, ინიციატია, ინიციატორი, ნავიგაცია.

5. გახსენით ფრჩხილები და დაალაგეთ წინადადება AcI-ს გამოყენებით:

1. Aristippus ad oram Rhodi agitatus erat (nobis notum est) et Rhodi multis donis donatus est (amici domi narrant). 2. In patriam renavigare nondum in animo habet (amicis Aristippus narrat). 3. Spectaculis, quae Romam olim spectabant, vos non delectamini (non ignoramus). 4. Multi viri tum in arena sunt (constat).

6. რაგომ ჰქვია ასეთ ოთხკუთხედს მავიური? რამდენი სიტყვის ამოკითხვა შეიძლება ამ ოთხკუთხედში?

M	A	R	E
A	M	O	R
R	O	M	A
E	R	A	M

7. გადაიყვანეთ წინადადება act.-დან pass.-ში:

1. Vos salutamus. 2. Nos ipsi hos cibos parabimus. 3. Amicos ad aegrotum vocavistis. 4. Eum adiuvamus. 5. Medicus te visitabit. 6. Quis vestrum eum vocaverat?

ლექსიკონი:

nuptiae, ārum f (pl.) ქორწილი
Peleus, eī m პელეუსი, მირმი-
დონელთა მეფე, ერთ-ერთი
არგონავტაგანი, აქილევ-
სის მამა

Thessalia, ae f თესალია, ქვეყანა
ჩრდილოეთ საბერძნეთში

Thetis, idis f თეტისი, ზღვის ქალ-
ღმერთი, ნერეუსის ასული,
პელეუსის ცოლი, აქილევსის
დედა

praeter (+acc.) გარდა

Discordia, ae f დისკორდია,
განხეთქილების ქალ-
ღმერთი

epulō, -, -, āre ვქეიფობ; epulans
 (part. praes. act.) მოქეიფე
 iactō, āvī, ātum, āre ვაგვებ
 inscribō, scripsī, scriptum, ღრ მუ-
 ზოდან ვაწერ
 Venus, eris f ვენუსი, ბერძ. აფ-
 როდიტე, სილამაზისა და
 სიყვარულის ქალღმერთი,
 ვულკანუსის ცოლი, ამურის
 (კუპიდონის) და ენეასის
 დედა
 dūcō, dūxī, ductum, ღრ მიმყავს
 Helena, ae f ელენე, იუპიტერისა
 და ლედას ქალიშვილი,
 მენელაოსის ცოლი, რომე-
 ლიც განთქმული იყო სილა-
 მაზით
 trādō, didī, ditum, ღრ გადაეცემ,
 ვაცნობებ
 Menelāus, ī m მენელაოსი,
 ატრეუსის ძე, აგამემონონის
 უმცროსი ძმა, მშვენიერი
 ელენეს ქმარი, სპარტის
 მეფე
 hinc (adv.) აქედან
 incipiō, incēpī, inceptum, ღრ ვიწ-
 ყებ
 decem (adi. num. card.) ათი
 praeceptio, ōnis f ბრძანება,
 დავალება
 pridem (adv.) დიდი ხნის წინ,
 დიდი ხანია, ოდესღაც
 convocō, āvī, ātum, āre ეებახი,
 ეკრებ, გამოიუქახებ
 hostis, is m, f მტერი, მოწინა-
 აღმდეგე, უცხოელი
 praemium, ī n ჯილდო, პრემია

classis, is f ფლოტი
 superō, āvī, ātum, āre ვამარცხებ,
 ვკობნი, ვერევი
 ascendō, scendi, scēsum, ღრ
 ავლივარ, ავალწევ
 nāvālis, e (adi.) საზღვაო, ხო-
 მალღისა
 rōstrātus, a, um გემის ცხვირიანი,
 ნისკარტიანი
 ōrīnō, āvī, ātum, āre ერთავე, ვამ-
 კობ, პატივს ვცემ
 captīvus, ī m ტყვე
 addūcō, dūxī, ductum, ღრ მიმ-
 ყავს, გადავიბირებ
 dēpellō, pulī, pulsum, ღრ ვაგვებ,
 უკუვაგვებ, ვყრი
 cīvicus, a, um სამოქალაქო
 flōs, ōris m ყვაილი
 autumnus, ī m შემოდგომა
 folium, ī n ფოთოლი
 rāmus, ī m ტოტი
 nūdus, a, um შიშველი
 repetītio, ōnis f გამეორება
 studium, ī n სწავლა, შესწავლა,
 მეცნიერება, სიბეჯითე
 honor, oris m პატივი, პატივისცემა
 raro (adv.) იშვიათად
 melior, ius (compar. bonus-დან)
 უფრო კარგი
 praeclarus, a, um მშვენიერი,
 ბრწყინვალე, ცნობილი
 lateo, uī, -, ere ვიმალები
 anguis, is m, f გველი
 herba, ae f ბალახი, მწვანელი
 nēmō, inis (pron. neg.) subst. m, f
 არავინ, არც ერთი

Plautus, ī m პლავტე, რომაელი
კომედიოგრაფი, ძვ. წ. 254-184 წწ.
patiēns, entis (adi.) მომთმენი
aestās, ātis f მაფხული
redeō, īi, itum, īre ვებრუნდები,
უკან მოვდივარ
aetās, ātis f ცხოვრება, ღრო,
ასაკი
timeō, uī, -, ēre მეშინია
vītō, āvī, ātum, āre გვერდს ვევე-
ლი, გავეურბივარ, თავს
ვარიდებ
Syrus, ī m სირუსი, Publius Syrus
რომაელი მიმოგრაფი ძვ.
წ. I ს-ისა, "Sententiae"-ს
ავტორი
prior, ius (adi.) წინა, აღრეული
Xerxēs, is (acc. ēn) m ქსერქსე,
სპარსეთის მეფე ძვ. წ. 485-
465 წწ.
sacerdōs, ōtis m, f ქურუმი, ქურუ-
მი ქალი
incendium, ī m ხანძარი
Orpheus, eī (eos) m ორფეესი,
აპოლონისა და კალიოპეს
შვილი, ვერიდიკეს ქმარი,
მითიური პოეტი და მომღე-
რალი
numquam (adv.) არასოდეს,
არავითარ შემთხვევაში
reliquiae, ārum f (pl.) გადმო-
ნაშთები, ნანგრევები
Gaius Plinius Caecilius Secundus
გაიუს პლინიუს კეკილიუს
სეკუნდუსი "Epistulae"-ს
ავტორი (ახ. წ. 62-113 წწ.)
Plinia, ae f პლინია

adulēscēntulus, a, um ძალიან
ახალგაზრდა, ყმაწვილი
frāter, tris m ძმა
adoptō, āvi, ātum, āre ვიშვილებ
avunculus, ī m ბიძა (დედის
მხრიდან)
Calpurnia, ac f კალპურნია,
იულიუს კეისრის ცოლი
amita, ae f მამიდა
Hispulla, ae f ჰისპულა (საკუ-
თარი სახელი)
prōsocer, eri m ცოლის პაპა
cithara, ae f (ბერძ.) კითარა
(ოთხსიმინი მუსიკალური
ინსტრუმენტი)
fōrmō, āvī, ātum, āre ვასრულებ,
ვაფორმებ
Aristippus, ī m არისტიპე, ფილო-
სოფოსი კირენიდან, კირე-
ნის სკოლის (პედონიზმის)
ფუძემდებელი (დაახლ. ძვ. წ.
434-360 წწ.)
Rhodos (us), ī f როდოსი, კუნძუ-
ლი მც. აზიის სამხრ.-დას.
სანაპიროზე
ora, ae f ნაპირი, მხარე
agitō, āvi, ātum, āre ვაგდებ, ვაგ-
ზავნი, ვამოძრავებ
renāvīgō, āvī, -, āre უკან მივეუ-
რავ
spectāculum, ī n სანახაობა,
სპექტაკლი
arēna (harēna), ae f ქვიშა, არენა
(საბრძოლო ადგილი აშუი-
თეატრში)
cōnstat (impers. cōnstō-დან) ცნო-
ბილია

§16 LECTIO SEXTA DECIMA

Numeralia

Accusativus temporis

Ablativus temporis

De diebus et mensibus

Hora est vicesima quarta pars diei. Menses triginta aut triginta unum, solus Februarius duodetriginta aut undetriginta dies continet. Nomina mensium Romanae sunt originis. Antiquissimis autem temporibus apud Romanos annus fuit decem mensium*. Primo mensi nomen fuit Martius, secundo – Aprilis, tertio – Maius, quarto – Iunius, quinto – Quintilis, sexto – Sextilis, septimo – September, octavo – October, nono – November, decimo – December. Numa, alter rex, numerum mensium duobus auxit et ordinem horum mutavit. Postea Romani Quintilem mensem Iulium, Sextilem – Augustum nominaverunt. Iulio nomen est a Iulio Caesare, Augusto – ab Augusto imperatore. Primo mensis diei nomen fuit Kalendae, quinto Nonae, tertio decimo Idus; mensibus autem Martio, Maio, Iulio, Octobri septimo diei nomen fuit Nonae, Idus quinto decimo.

* annus fuit decem mensium – წელიწადი ათთვიანი იყო.

Summarium historiae Romanae

Annos numerabant Romani ab anno Urbis conditae (ab Urbe condita = ab U. c.), qui annus fuit ante aeram nostram septingentesimus quinquagesimus tertius. Initio reges per annos circiter ducentos quinquaginta civitatem ad arbitrium suum rexerunt. Anno quinquagesimo nono, sive ab Urbe condita ducentesimo quadragésimo quarto, postquam expulsus est Tarquinius Superbus, creati sunt duo consules, qui potestatem parem habebant atque alter alterum coëcebant. Hunc statum quinque saecula observaverunt Romani. Iam anno ducentesimo sexagesimo sexto tota fere Italia in potestate Romanorum fuit.

Deinde Romani cum Carthaginiensibus tribus bellis Punicis dimicaverunt atque Carthaginem deleverunt. Tum Hispaniam, Macedoniam, Graeciam,

alias regiones subegerunt. Anno tricesimo imperium occupavit Augustus, qui primus imperator populi Romani fuit. Imperatoribus paruit imperium Romanum usque ad unum quadringentesimum septuagesimum sextum aerae nostrae, sive millesimum ducentesimum tricesimum ab urbe condita.

Sententiae:

1. Primus inter pares – პირველი თანასწორთა შორის.
2. Duabus sedere sellis – ორ საეარძელზე (სკამზე) ჯდომბა.
3. Testis unus – testis nullus – ერთი მოწმე მოწმე არ არის.
4. Bis dat, qui cito dat – ორჯერ აძლევს, ვინც სწრაფად აძლევს.
5. Dá mi básia míle, deinde céntum! (Catullus) – მაკოცე ათასჯერ და კილეე ასჯერ!
6. Post Christum natum (p. Chr. n.) – ქრისტეს დაბადებიდან, ე. ი. ახ. წელთაღრიცხვით.
7. Non est fumus absque igne – კვამლი უეცეხლოდ არ არის.
8. Qui scribit, bis legit – ვინც წერს, ის ორჯერ კითხულობს.
9. Duae res sunt, quae homines ad maleficium impellunt – luxuria et avaritia – ორი რამ უბიძგებს ადამიანს ბოროტებისაკენ – ფუფუნება და სიხარბე.
10. Tribus verbis – სამი სიტყვით (მოკლედ).
11. Pro forma – ფორმისათვის.

ზრამატიკა

Numeralia (რიცხვითი სახელი)

Cardinalia (რაოდენობით): რამდენი?

1	I*	onus, a, um	28	XXVIII	duodētrīgintā
2	II*	duo, ae, o	29	XXIX	indētrīgintā
3	III*	trēs, tria	30	XXX	trīgintā
4	IV	quattuor	40	XL	quadragintā
5	V*	quinque	50	L*	quinquaginta
6	VI	sex	60	LX	sexaginta
7	VII	septem	70	LXX	septuagintā
8	VIII	octō	80	LXXX	octogintā
9	IX	novem	90	XC	nonagintā
10	X*	decem	100	C*	centum
11	XI	undecim	101	CI	centum unus
12	XII	duodecim	200	CC	ducenti, ae, a
13	XIII	tredecim	300	CCC	trecenti და ა. შ.
14	XIV	quattuordecim	400	CD	quadringenti
15	XV	quindecim	500	D	quingenti
16	XVI	sēdecim	600	DC	sescenti
17	XVII	septendecim	700	DCC	septingenti
18	XVIII	duodēviginti	800	DCCC	octingenti
19	XIX	indēviginti	900	CM	nongenti
20	XX	viginti	1000	M*	mille

* I, II, III თავდაპირველად ცალკეული თითებით აღინიშნებოდა, V და X კი ერთი და შესაბამისად ორი გამოლი მტევნით; C = centum, L = 1/2 C; M = mille; D = 1/2M.

Ordinalia (რიგობითი): მერამდენე?

1. primus*, a, um	15. quīntus decimus	90. nonāgēsīmus
2. secundus* (alter)	16. sextus decimus	100. centēsīmus
3. tertius	17. septīmus decimus	101. centēsīmus primus
4. quārtus	18. duodēvicēsīmus	200. ducentēsīmus
5. quīntus	19. indēvicēsīmus	300. trecentēsīmus
6. sextus	20. vicēsīmus	400. quadringentēsīmus
7. septīmus	28. duodētrīcēsīmus	500. quīngentēsīmus
8. octāvus	29. indētrīcēsīmus	600. sescentēsīmus
9. nōnus	30. trīcēsīmus	700. septingentēsīmus
10. decimus	40. quadragēsīmus	800. octingentēsīmus
11. undecimus	50. quīnquāgēsīmus	900. nōngentēsīmus
12. duodecimus	60. sexūgēsīmus	1000. milēsīmus
13. tertius decimus	70. septuagēsīmus	
14. quārtus decimus	80. octūgēsīmus	

* primus – პირველი (ბევრიდან), prior – პირველი ორიდან, secundus – შემდეგი, მეორე (მზნიდან sequi).

Distributiva et adverbialia – დაყოფითი და ჯერობითი რიცხვითი სახელი

Distributiva (დაყოფითი): რამდენ-რამდენი?		Adverbialia (ჯერობითი) რამდენჯერ?	
singulī, ae, a	თითო-თითო	semel	ერთხელ
binī, ae, a	ორ-ორი	bis	ორჯერ
ternī, ae, a	სამ-სამი	ter	სამჯერ
quaternī	ოთხ-ოთხი	quater	ოთხჯერ
quinī	ხუთ-ხუთი	quinquies	ხუთჯერ
senī	ექვს-ექვსი	sexies	ექვსჯერ
septenī	მეიღ-მეიღი	septies	მეიღჯერ
octonī	რვა-რვა	octies	რვაჯერ
novēni	ცხრა-ცხრა	nonies	ცხრაჯერ
denī	ათ-ათი	decies	ათჯერ

NB

biennium – 2 დღე, triennium – სამი დღე; biennium – 2 წელი, triennium – 3 წელი;

unum diem – ერთი დღე, ერთი დღის განმავლობაში (რამდენი ხანი?).

duobus mensibus – 2 თვეში, 2 თვის მანძილზე, 2 თვის განმავლობაში? (რამდენ ხანში? რამდენი ხნის განმავლობაში?).

unus, a, um; duo, ae, o; tres, tria; mille* რიცხვითი სახელების ბრუნება

	m	f	n	m	f	n	m, f, n
Nom.	unus	una	unum	duo	duae	duo	tres tria
Gen.		unius		duorum	duarum	duorum	trium
Dat.		uni		duobus	duabus	duobus	tribus
Acc.	unum	unam	unum	duos	duas	duo	tres tria
Abl.	uno	una	uno	duobus	duabus	duobus	tribus

		m, f, n
		pl.
Nom.		milia
Gen.		miliarum
Dat.		milibus
Acc.		milia
Abl.		milibus

* mille sg.-ში არ იბრუნებს.

Accusativus temporis – დროის acc.

რამდენი ხანი?

Decem annos natus – 10 წლის.

Servus Tullius regnavit annos quattuor et quadraginta (Livius) – სერვუს გულიუსმა იმეფა 44 წელიწადი.

Ablativus temporis – დროის abl.

როდის? რამდენი ხნის (რა დროის) განმავლობაში?

nocte, vespere, luce, aestate, hieme, initio, tempore.

Anno tricesimo imperium occupavit Augustus – 30 წელს ძალაუფლება აეგუსტუსმა ჩაიგდო ხელში.

ter in anno – სამჯერ წელიწადში.

decimo quoque anno – ყოველ მეათე წელს.

bello Persarum – სპარსეთის ომში; მაგრამ: in bello – როცა სახელს განსაზღვრება არ ახლავს, abl.-თან წინდებული იხმარება!

Initio reges per annos circiter ducentos quinquaginta civitatem... rexerunt. – დასაბამიდან მეფეები თითქმის 250 წელი განაგებდნენ სახელმწიფოს.

initio – abl. temporis.

per annos... – acc. temporis.

სავარჯიშოები:

1. თარგმნეთ:

1. Marius septies consul fuit, Camillus quinquies.
2. Duo milia militum defendunt urbem.
3. In singulis legionibus erant seni tribuni militum.
4. Ter terna sunt novem, quater quaterna sedecim.
5. Septimus fuit atque ultimus regum Romanorum Tarquinius.
6. Amicus est unus animus in duobus corporibus.

2. წაიკითხეთ: CCC, XC, XXVIII, XXX, D, L, MCMX.

3. აბრუნეთ: tres centuriae, quinque menses, centesimus miles.

4. განსაზღვრეთ, თვის რა რიცხვებია:

მარტის იღები, 9 ღლით აღრე სექტემბრის კალენდებამდე, ერთი ღლით აღრე აპრილის ნონებამდე.

5. რომელი ლათინური ძირებიდან მომდინარეობს:

ოქტავა, ტერცია, სეკუნდა, კვარტალი, კვინტეტი, ტრიო, პრიმა, მილი, დეჟინცია, პოსტულატი, სეგმენტი, სეგმენტაცია.

6. თარგმნეთ:

1. წელიწადში 12 თვე და 4 დროა. 2. კერბერს 3 თავი ჰქონდა. 3. პანიბალის არშიაში 37 სპილო იყო. 4. ბერძნები ტროას კელლებთან 10 წელი და 6 თვე იყვნენ.

7. Aenigma:

Quid id est?

Unus est pater, duodecim autem filii ei sunt, quorum singulis sexaginta filiae sunt, duplicem formam habentes: aliae enim albae sunt, aliae nigrae. Quamquam vero immortales sunt, omnes tamen moriuntur.

8. თარგმნეთ:

1. Septem fuerunt reges Romani: Primus fuit Romulus, septimus Tarquinius Superbus. 2. Roma condita est in anno DCCLIII. 3. Caesar Idibus Martiis anno XLIV interfectus est. 4. In legione Romana decem erant cohortes, in cohorte tres manipuli, in manipulo duae centuriae: primo centuria centum milites habebat (unde centuria appellabatur), deinde modo quinquaginta. 5. Anno ab urbe condita CCCIII leges XII tabularum editae sunt, quae nunc quoque fons omnis publici privatique sunt iuris.

ლექსიკონი:

mēnsis, mensis m თვე
hōra, ae f (ბერძ.) დრო; საათი;
წელიწადის დრო
Februārius, ī m თებერვალი,
განწმენდის თვე (ძვ. წ. 450
წლამდე წლის ბოლო თვე,
შემდგომში – მეორე)
contineō, tinuī, tentum, ēre შევი-
ცავე, ვაკაეებ, თავს ვიკაეებ
orīgō, inis f წარმოშობა
apud (+acc.) -თან, ახლოს
Mārtius, a, um მარსის; (mensis)
Martius m მარტი

Aprīlis, is m აპრილი
Māius, ī m მაისი
Iūnius, a, um იუნიუსის; I. (mensis)
იენისი
Quīntilis, is m იელისი (V თვე
მარტიდან; შემდგომში
იულიუს კეისრის საპატიეუ-
მულოდ იელისად (Iūlius)
წოდებული
Sextilis, e მეექვსე (mensis), VI
თვე მარტიდან მოყოლე-
ბული, შემდგომში აგვისტო

September, bris, bre მეშვიდე
(mensis), VII თვე მარტიდან
მოყოლებული, სექტემბერი
October, bris m ოქტომბერი,
რომაული წლის VIII თვე
November, bris m ნოემბერი,
რომაული წლის LX თვე
December, bris m დეკემბერი,
რომაული წლის X თვე
Numa (Pompilius) m ნუმა
პომპილიუსი, რომის მეორე
მეფე (ძვ. წ. 715-672 წწ.)
augē, xī, ctum, ēre ეამრავლებ,
ვალიდებ
ōrdō, inis m რიგი, მიმდევრობა
C. (Gaius) Iūlius Caesar იულიუს
კეისარი (ძვ. წ. 100-44 წწ.),
პოლიტიკოსი, მხედართ-
მთავარი, ორატორი, მწერა-
ლი და ისტორიკოსი, რომე-
ლიყ აღწერდა თავის ლაშ-
ქრობებს
Augustus, ī m ავგუსტუსი, ოქტა-
ვიანუსის cognomen-ი; ეს
წოდება შემდგომში გავრ-
ცელდა ყველა იმპერატორზე
Kalendae (Kal.), ārum, f კალენდე-
ბი, თვის პირველი დღე
Iūlius, a, um იულიუსის; I. (mensis)
ივლისი
Nōnae, ārum f ნონები (მეცხრე
დღე იღებამდე), მარტში,
მაისში, ივლისში ოქტომბერ-
ში მეშვიდე, დანარჩენ
თვეებში მეხუთე დღე
Idūs, Iduum f იდები, თვის შუა
ნაწილი: მარტის, მაისის,

ივლისისა და ოქტომბრის
მეთხუთმეტე, ხოლო დანარ-
ჩენი თვეების მეცამეტე დღე
summārium, ī n მოკლე შინაარსი
initium, ī n დასაწყისი, შესავალი;
initio დასაწყისში, თავდა-
პირველად
circiter (adv.) დაახლოებით
arbitrium, ī n ძალაუფლება, ნება;
ad arbitrium suum თავიანთი
შეხედულებისდა მიხედვით
sive (seu) (ci.) ან
expellō, pullī, pulsum, ēre ვაგდებ,
ვამარცხებ
Tarquinius, ī m Superbus ტარკვი-
ნიუს სუპერბუსი (ამაყი),
რომის მეშვიდე მეფე
creō, āvī, ātum, āre ვირჩევ
pār, paris (adi.) თანაბარი,
ერთნაირი
potestās, ātis f ძალა, ძალაუფლე-
ბა
alter, era, erum ერთი, მეორე
(ორიდან)
coērcē, cuī, citum, ēre ვაკავებ,
ვიჭერ, ვაცხრობ
observō, āvī, ātum, āre თვალს
ვადევნებ, ვაკვირდები,
ვასრულებ, პატივს ვცემ
Carthāginiēnsis, is m კართა-
გენელი
Pūnicus, a, um პუნიკური, კართა-
გენის
dimicō, āvī, ātum, āre ვიბრძვი
Carthāgo, ginis f კართაგენი, ქა-
ლაქი აფრიკის ჩრდ. სანა-
პიროზე (დღეს ტუნისი), გად-

მოცემით დაარს. დაახლ. ძვ.
წ. 800 წ., რომელიც რომაელე-
ბმა დაანგრიეს ძვ. წ. 146 წ.

Hispania, ae f ესპანეთი, ე. ი.
მთელი პირინეის ნახევარ-
კუნძული

Macedonia, ae f მაკედონია, ქვე-
ყანა ეპიროსსა და თრაკიას
შორის

regiō, ōnis f რეგიონი, მხარე
subigō, ēgī, āctum, ēre ვიმორ-
ჩილებ, ვიმონებ

usque ad -მდე

sella, ae f სკამი, სავარძელი

bāsium, ī n კოცნა

Christus, ī m ქრისტე

absque (+abl.) გარეშე

maleficium, ī n დანაშაული

• impellō, pulī, pulsum, ēre ეუბიძ-
გებ

avāritia, ae f სიძუნწე, სიხარბე

fōrma, ae f ფორმა, შეხედულება,
სახე, გარეგნობა

pro (+abl.) -თვის

vesper, erī m საღამო; vesperī
(-e) (adv.) საღამოს

lūx, lūcis f სინათლე, ნათელი,
შუქი

duplex, icis (adi.) ორმაგი

immortālis, e (adi.) უკვდავი

dēfīnitio, ōnis f განსაზღვრება,
ღუინიცია

postulātum, ī n მოთხოვნა,

პოსტულატი

segmentum, ī n ნაწილი, ნაჭერი,
სეგმენტი

cohors, tis f კოპორტა, ლეგიონის
მეათელი, რომელიც შედგე-
ბოდა 3 manipuli-სა ან 6
centuriae-სგან

manipulus, ī m მანიპულუსი, =
ლეგიონის 1/30-ს = კოპორტის
1/3-ს = 2 ცენტურიას

centuria, ae f ცენტურია, რომე-
ლიც შედგებოდა თავდაპირ-
ველად 100, შემდეგ კი 50
ჯარისკაცისაგან

modo (adv.) მხოლოდ

ēdō, didī, ditum, ēre გამოცემ,
ვაქვეყნებ

fōns, fontis m წყარო, სათავე,
დასაწყისი, მიზეზი

§17 LECTIO SEPTIMA DECIMA

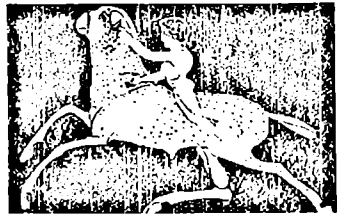
Praesens coniunctivi activi და passivi
ირიბი კითხვა

De Argonautis

Phrixus et Helle, Athamantis et Nebulae liberi, ex patria fugientes, ariete, qui pellem auream habebat, vehebantur. Sed Helle de ariete decidit, unde mare Hellespontus appellatum est, Phrixus autem ad Aetem, Colchorum regem, pervenit; ibi arietem immolavit pellem-que eius auream in luco Martis e quercu suspendit, ubi a dracone, somni experti, custodiebatur.

Eo tempore in Thessalia Pelias regnabat, cuius frater Iasonem filium habebat. Ipsi Peliae liberi non erant*. Tum Apollinem Delphicum de regno consultit responsumque accepit: "Cave eum, qui, uno calceo indutus**", ad te veniet". Paulo post Pelias Neptuno sacra faciebat ad eaque Iasonem invitavit. Is prope ad Peliam festinat, sed in transitu fluminis calceum amittit.

Hac re perterritus*** rex Iasonem post sacra ad se vocat eique imperat: "Sine mora proficiscere**** et pellem arietis aurci huc apporta". Erat res ardua et plena periculorum, quam Pelias Iasoni imperaverat; itaque Iason socios expeditionis ex fortissimis viris illius aetatis sibi elegit; omnes erant quinquaginta quattuor, in his: Hercules, Castor et Pollux gemini, Orpheus,

კოლხეთის კენ მიმავალი ფრიქსოსი
ოქროს ვერძზე. ნახატი ოქროს
პელიკაზე, დაახლ. ძვ. წ. 460 წ.

არგოს გარშემო მსხდომი
არგონავტები

vates nobilissimus. Navis eorum appellabatur Argo, unde viri ipsi Argonautae dicebantur.

* Ipsi Peliae ... non erant – თვით პელიასს ... არ ჰყავდა (dat. poss.).

** uno calceo indutus – ცალი ფეხსაცმლით, ცალფეხსაცმლიანი (abl. limitationis).

*** hac re perterritus – ამ ამბით შემინებულმა (abl. causae).

**** proficiscere (praes. imper. pass. p. II sg.) – წადი, გაემგზავრე.

Carmina Burana (Carl Orff დაიბ. 1895 წ. გერმანიაში) (ნაწყევტი)

(ბურების სიმღერები – ოპერა, რომელსაც საფუძველად დაედო შუა საუკუნეების ლათინური ლექსები, დაწერილი მოგზაური სტუდენტებისა და მოხეტიალეთა (ვაგაბუნდების) მიერ)

Ecce gratum et optatum
Ver reducit gaudia!
Purpuratum floret pratum,
Sol serenat omnia.
Iam, iam cedant tristia!
Aetas redit, nunc recedit
Hiemis saevitia!

Facetia:

Quid agam?* Quo me vertam?*** De memoria mea excessit, ubi parentes parvuli habitarent...

* Quid agam? – რა ვქნა?

** Quo me vertam? – ვის მიემართო? (სად წავიღე?)
coni. აქ გამოხატავს ორჭოფობას, ყოყმანს (coni. dubitativus).

Facetia:

Iulia, Octaviani Augusti filia, venit ad patrem luxurioso et licentiore vestitu*, quod patri non placuit; sed iram continuit. Postero die Iulia modeste vestita ad Augustum venit, qui gaudium continere non potuit et:

“Quantum hic cultus, – inquit, – aptior est Augusti filiae!” Cui Iulia: “Hodie enim me patris oculis ornavi**”, heri oculis viri”.

* licentiore vestitu – უტიფრად ჩაცმული.

** se...omare – მორიყა (გამოპრანჭვა); me oculis...omavi – თვალებისათვის (თვალების დასაკბობად) ... გამოვიპრანჭე.

Sententiae:

1. Aequo animo (Seneca) – სულიერი სიმშვიდით, წყნარად, აუღელეებლად, მშვიდად.
2. Aures habent non audient – ყურები აქვთ, მაგრამ ვერ მოისმენენ.
3. Aut viam inveniam aut faciam – ან ვიპოვი გზას, ან თვითონ გავიყვან.
4. Ignoscas aliis multa, nihil tibi – სხვებს ბევრი შეუძლე, შენს თავს კი არაფერი.
5. Fiat lux! – იყოს ნათელი! (ბიბლ.).
6. Audiatur et altera pars – მოსმენილ იყოს მეორე მხარეც (იმისათვის, რომ მიუკერძოებელი იყო, უნდა მოუსმინო ბრალდებულსაც და ბრალმდებელსაც (იურ.)).
7. Féci quód potuí, Il faciánt melióra poténtes – რაც შევძელი, გავაკეთე, ვისაც შეუძლია, უკეთესად გააკეთოს (ამ სიტყვებით გადასცემდნენ რომაელი კონსულები თავის ძალაუფლებას ახლადარჩეულ კონსულებს).
8. Qui dedit beneficium, taceat, narret qui accepit – ვინც გაიღო წყალობა, ჩუმად იყოს, ილაპარაკოს (მოყვეს), ვინც მიიღო.
9. Destruam et aedificabo – დავენგრე და ავაშენებ.
10. Do ut des – გაძლე, რათა მომცე (დათმობის ფორმულა, რომაული სამართლის პრინციპი).
11. Né laudét dignós, Il laudát Callístratus ómnes, cuí malus ést nemó, Il quis bonus ésse potést (Mart.) – რომ არ აქოს ღირსეული, ყველას აქებს კალისტრატე, ვისთვისაც არაფინაა ცუდი, ვინ შეიძლება იყოს კარგი?

გრამატიკა

Praesens coniunctivi activi

	ყოფნა მზნა - i	I უღლება - e	II უღლება - a
sg.			
	ვიყო (ნეტავ, რომ)	მყევარღეს (ნეტავ, რომ)	მჭონღეს, მყაღეს (ნეტავ, რომ)
1.	s-i-m	am-e-m	habe-a-m
2.	s-I-s	am-ē-s	habe-ā-s
3.	s-i-t	am-e-t	habe-a-t
pl.			
1.	s-I-mus	am-ē-mus	habe-ā-mus
2.	s-I-tis	am-ē-tis	habe-ā-tis
3.	s-i-nt	am-e-nt	habe-a-nt

	III უღლება - a	IV უღლება - a
sg.		
1.	reg-a-m ემართო (ნეტავ, რომ)	audi-a-m ეისმენღე (ნეტავ, რომ)
2.	reg-ā-s	audi-ā-s
3.	reg-a-t	audi-a-t
pl.		
1.	reg-ā-mus	audi-ā-mus
2.	reg-ā-tis	audi-ā-tis
3.	reg-a-nt	audi-a-nt

Praesens coniunctivi passivi

	I უღლება	II უღლება
sg.		
1.	am-e-r ეუყვარღე ეინმეს (ნეტავ, რომ)	habe-a-r ეყაღე (ნეტავ, რომ)
2.	am-ē-ris	habe-ā-ris
3.	am-ē-tur	habe-ā-tur
pl.		
1.	am-ē-mur	habe-ā-mur
2.	am-ē-mini	habe-ā-mini
3.	am-e-ntur	habe-a-ntur

III ულლება		IV ულლება	
sg.			
მმართოს (ნეკაე, რომ)		მისმენდეს (ნეკაე, რომ)	
1.	reg-a-r	audi-a-r	
2.	reg-ā-ris	audi-ā-ris	
3.	reg-ā-tur	audi-ā-tur	
pl.			
1.	reg-ā-mur	audi-ā-mur	
2.	reg-ā-mini	audi-ā-mini	
3.	reg-a-ntur	audi-a-ntur	

ირიბი კითხვა

კითხვა, რომელიც დამოუკიდებელი წინადადებით გადმოიყვება, არის პირდაპირი, ხოლო დამოკიდებული წინადადებით გადმოცემული კითხვა ირიბია. ირიბი კითხვა მთავარ წინადადებას უკავშირდება:

კითხვითი ნაცვალსახელებით:

Quis? – ვინ? quid? – რა? qualis? – როგორი? quantus? – რამდენად დიდი? quot? – რამდენი?

Quid legis? – რას კითხულობ? – პირდაპირი კითხვა (legis – ind.).

Rogo, quid legas? – გეკითხები, რას კითხულობ? – ირიბი კითხვა (legas – coni.).

კითხვითი ზმნი ზედებით:

Ubi? – სად? quo? – საით? unde? – საიდან? cur? – რატომ?

Cur taces? – რატომ დუმხარ? – პირდაპირი კითხვა (taces – ind.).

Rogo, cur taceas? – გეკითხები, რატომ დუმხარ – ირიბი კითხვა (taceas – coni.).

კითხვითი ნაწილაკებით:

num, -ne – ნუთუ, nonne – ნუთუ არ

Num sic putas? – ნუთუ ასე ფიქრობ? – პირდაპირი კითხვა (putas – ind.).

Dubito, num idem tibi suadere debeam – ვეჭვობ, ნუთუ ამაში უნდა დაგარწმუნო – (debeam – coni.).

სავარჯიშოები:

1. თარგმნეთ:

1. Dictis facta respondeant. 2. Sít nox cúm somnó, sít sine líte díes (Martialis) 3. Uni navi ne committas omnia. 4. Qui aures habet, audiat.

2. აუღლეთ praes. coni. act. და pass.-ში შემდეგი ზმნები:
adimere, signare, alligare, miscere.

3. განსაზღვრეთ ზმნის ფორმები:

ornas, ornes, ornabas, ornabis, delemus, deleamus, delebamus, delebimus,
tangit, tangat, tangebat, tanget, audiunt, audiant, audiebant, audient.

4. შეცვალეთ imper.-ის ფორმები coni.-ით:

Divide et impera! Misce, da, signa! Nota bene! Noli dicere! Finite studium
vestrum! Valete! Lege! Nolite audire! Recipe! Carpe diem!

5. შეცვალეთ coni.-ი imper.-ის ფორმებით:

Veritas stylum! Scribas bene! Epistulam ne mittas! Ornes domum floribus!
Ne taceatis!

6. ფრჩხილებში ჩასმული სიტყვები თარგმნეთ და ჩასვით imper.-სა და
coni.-ში: 1. (წაიკითხე) *librum novum!* 2. (გაჩუმდით) *de ea re!*
3. (იცხოვრეთ და გაიხარეთ), *dum iuvenes estis!*

7. მოძებნეთ ქვემოთ მოყვანილი სიტყვების ლათინური ძირები:

მიქსტურა, ბარბაროსი, კონსულტაცია, გრანზიტი, ოპტიმალური,
მანიფესტაცია, ობსერვაცია, ობსერვატორია.

8. თარგმნეთ:

1. თქვი, რას წერ. 2. კითხე, რას აკეთებს. 3. არ ვიცი, რატომ მიღის.

ლექსიკონი:

Argonauta, ae m არგონავტი, ხო-
მალღ "არგოს" მემღვაური
Phrixus (os), I m ფრიქსოსი, ათა-
მასისა და ნეფელეს შვილი,
რომელიც თავის დასთან,
პელესთან ერთად გაექცა
დედინაცვალ ინოს, ჩავიდა
ოქროს ვერძით კოლხეთში
მეფე აიეგთან, მსხვერპლად
შესწირა ვერძი ღმერთებს,
ხოლო ოქროს საწმისი დაკი-
და მარსის (ბერძ. არესის)
გამოქვაბულში

Hellē, ēs f პელე, ორქომენიდან,
ათამასისა და ნეფელეს ასუ-
ლი, რომელიც თავის
ძმასთან, ფრიქსოსთან ერ-
თად გაექცა დედინაცვალ
ინოს კოლხეთში, მაგრამ
ოქროს ვერძიდან ზღვაში
გადავარდა და დაიხრჩო;
აქედან მოდის ამ ზღვის
სახელი "პელესპონტი"
Athamās, antis m ათამასი, ეო-
ლოსის შვილი, ნეფელესა და
კადმოსის ასულის, ინოს

მეულღე, ფრიქსოსისა და
 პელეს მამა
 Nebula ნებულა (ბერძ. Nephelē),
 პერსონიფიცირებული ნისლი,
 ათამასის პირველი ცოლი,
 ფრიქსოსისა და პელეს დედა
 ariēs, etis m ვერძი
 pellis, is f საწმისი, ცხოველის
 ტყავი, ბეწვი
 vehō, vēxi, vectum, ēre მივდივარ,
 მივსურავ, მივაჭენებ
 dēcidō, cidī, -, ēre ვეარდები,
 ჩავეარდები, ვეცემი
 Hellēspontus, ī m პელესპონტი
 (ამჟამად დარდანელი)
 Acētiēs, ac m აიეტი, კოლხეთის
 (აიას) ლეგენდარული მეფე,
 მეღეას მამა, ოქროს საწმი-
 სის მფლობელი
 Colchis, idis f კოლხეთი, ქვეყანა
 კავკასიონის ქედის სამხრე-
 თით (მისი მთავარი მდინარე
 იყო ფაზისი)
 lūcus, ī m ჭალა
 Mārs, Mārtis m მარსი, იუპიტერი-
 სა და იუნოს შვილი, ამინდისა
 და ომის ღმერთი (შემდგომში
 გაიგივებული ბერძ. არეს-
 თან), რომულუსისა და
 რემუსის მამა
 quercus, ūs f მუხა
 suspendō, pendī, pēnsūm, ēre ვეი-
 დებ, ჩამოვკიდებ
 dracō, ōnis f (ბერძ.) დრაკონი,
 გველი
 somnus, ī m ძილი, სიზმარი
 expers, pertis (adi.) არმქონე

Peliās, ae m პელეასი, ნეპტუნუსი-
 სა და ნიმფა გიროს შვილი,
 იასონის ბიძა, იოლკოსის
 მეფე
 Iāsō(n), ōnis m იასონი, არგო-
 ნავტების წინამძღოლი
 Apollō, inis m აპოლონი, იუპი-
 ტერისა და ლატონას შვილი,
 სინათლის, პოეზიის, მედიცი-
 ნის, მისნობის ღმერთი
 Delphicus, a, ūm დელფოსის,
 დელფიური
 cōnsultō, āvī, ātum, āre რჩევას
 ვეკითხები (ეთხოვ), ვეკით-
 ხები, ვთათბირობ, გადაწყვე-
 ტილებას ვიღებ
 respōnsūm, ī n პასუხი
 induō, dūi, dūtum, ēre ვაცმევ
 Neptūnus, ī m (ბერძ. პოსეიდონი)
 ნეპტუნუსი, სატურნუსისა და
 რეას შვილი, იუპიტერისა და
 პლუტონის ძმა, ამფიტრიტეს
 ქმარი, ზღვებისა და მდინარე-
 ების ღმერთი
 sacrum, ī n მსხვერპლმეწირვა,
 ღვთისმსახურება
 properē (adv.) სწრაფად, სასწრა-
 ფოდ, ჩქარა
 trānsē, ii, itum, ire გადავდივარ,
 გადავლახავ, გადავაბიჯებ
 trānsitus, ūs m გადასვლა
 imperō, āvī, ātum, āre ვებრძანებ,
 ვუბრძანებ
 mora, ac f გადაღება, დაყოვნება,
 წინააღმდეგობა
 proficīscō, -, -, ēre = proficīscor,
 factus sum, ficīscī (depon.) მი-

ვემართები, მივლივარ, მივემ-
გზავრები

hinc (adv.) აქ, აქეთ

apportō, āvī, ātum, āre თან მო-
მაქვს, მომაქვს

arduus, a, um ძნელი, მძიმე

expeditiō, onis f ექსპედიცია,
სამხედრო ლაშქრობა

ēligō, lēgī, lēctum, ēre ვირჩევ,
ამოვირჩევ

Castor, oris m კასტორი, ტინდა-
რევისა და ლედას შვილი,
პოლუქსის, ელენესა და კლი-
ტემნესტრას ძმა, "ლიოსკუ-
რი", ცხენების მომთვი-
ნიერებელი და მეეგლე; მის
საპატივცემულოდ იყო აგებუ-
ლი გაძარი რომის უორუმის
სამხრეთ ნაწილში, Basilica
Iulia-სა და ვესტას გაძარს
შორის

Pollūx, ūcis m პოლუქსი (ბერძ.
პოლიძევეკესი), ტინდარე-
ვისა და ლედას შვილი,
კასტორის ძმა

geminus, ī m ტყუპი

vātēs, is m, f წინასწარმეტყველი

Argō, ūs f არგო, არგონავტების
გემი

carmen, inis n სიმღერა, ლექსი

Buranus, a, um ბურების, ბურუ-
ლი; burana – nom. sg. n

(ბურები (Buri) – აღმოსავ-
ლეთოგერმანული ტომი)

optātus, a, um საბურველი, სასია-
მოვნა

redūcō, dūxī, ductum, ēre უკან
მომაქვს, ვაბრუნებ

gaudium, ī n სიხარული
purpurātus, a, um მეწამული,
ძოწისფერსამოსიანი

prātum, ī n მინდორი

serēnō, āvī, ātum, āre ვახალისებ,
ვანათებ

iam (adv.) უკვე, ახლა, მალე;
iamiam ამ წუთში

trīstia, ium n (pl.) ჩივილი, სევდი-
ანი სიმღერები

recēdō, cessī, cessum, ēre მივლი-
ვარ, ვშორდები

saevitia, ae f სიმკაცრე, სიმაგრე

vertō, rī, rsum, ēre მივმართავ

excidō, cidī, –, ēre ვეცემი, ვვარ-
დები (excidere de memoria
მეხსიერებიდან ამოვარდნა,
დავიწყება)

parēns, entis m მამა, f დედა;
parentēs მშობლები

parvulus, ī m ბავშვი, ჩივილი

Iūlia, ae f იულია, ავგუსტუსის
ერთადერთი ქალიშვილი მე-
ორე ცოლის, სკრიბონიასა-
გან; დაიბ. ძვ. წ. 39 წ.; იყო
ჯერ კლავდიუს მარცელუსის,
შემდეგ აგრიპასა და ბოლოს
ტიბერიუსის ცოლი; გარდა-
იცვალა ახ. წ. 14 წ.

Octāviānus, ī m ოქტავიანუსი,
ავგუსტუსის cognomen-ი

līs, lītis f დავა, ჩხუბი

filia, ae f ქალიშვილი

luxuriōsus, a, um მდიდრული,
 თავშეუკაცებელი, გადა-
 მეტებული
 licēns, entis (adi.) თავისუფალი
 vestitus, ūs m ტანსაცმელი
 posterus, a, um შემდეგი,
 მომდევნო
 modestē (adv.) ზომიერად, თავშეკა-
 ებულად, მორიდებულად
 vestitus, a, um ჩაცმული
 cultus, ūs m ტანსაცმელი
 aptus, a, um გამოსადეგი, მიზან-
 შეწონილი
 aequus, a, um მშვიდი, აუღელვე-
 ბელი, მომთმენი, ერთნაირი
 auris, is f ყური
 via, ae f გზა, ქუჩა
 ignōscō, gnōvī, gnōtum, ēre უპატიობ
 potēns, entis შემძლე, მცოდნე,
 ძლიერი
 beneficium, ī n კეთილი საქმე,
 წყალობა

dēstruō, struxī, strūctum, ēre ვა-
 ნადგურებ, ეანგრეე
 nē (+coni.) რომ არ, რათა არ
 Callistratus, ī m კალისტრატოსი,
 ათენელი ორაგორი, გაძევე-
 ბულ იქნა ათენიდან ძვ. წ. 361 წ.
 potest praes. ind. act. p. III sg.
 possum potuī, –, posse-დან
 შემიძლია, შემიძლე ვარ
 com-mittō, mīsi, missum, ēre ვა-
 ერთებ, ვაერთიანებ; ერთმა-
 ნეთს უმბაგებ; ჩავიღენ; ერთ-
 მანეთს ვაჯახებ, ვამხედრებ;
 ვანდობ, ვუშვებ
 adimō, ēmī, ēmptum, ēre ჩამო-
 ვართმევ, ვართმევ
 sīgnō, āvī, ātum, āre ბეჭედს
 ვსვამ, გამოვარჩევ
 miscēō, miscuī, mixtum, ēre ვუ-
 რევ, ვაერთიანებ
 recipiō, cēpī, ceptum, ēre უკან
 ვართმევ, უკან ვიღებ

§18 LECTIO DUODEVICESIMA

Adverbium

Ablativus absolutus

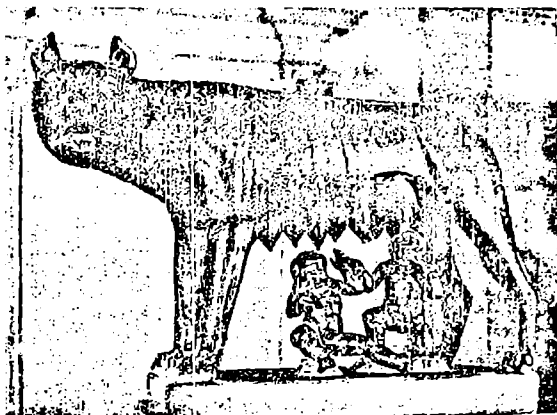
ვეროპის ქალაქებისა და სახელმწიფოების სახელები ლათინურად

De Spartanis

Lycurgus rem publicam Spartanam praeclare instituit. Secundum leges eius pueri, adulescentes, iuvenes corpora strenue exercebant. Liberi discebant parentes et senes honorare, legibus semper parere, modeste, sed libere respondere. Ii, qui imperio non paruerant, severe puniebantur. Mos erat Spartanis breviter respondere, fortiter pugnare, patienter et constanter labores tolerare, honeste vivere.

De Romulo et Remo

Olim Albae Longae, in urbe Latii, fuit rex, nomine* Numitor, qui fratrem Amulium habuit. Fama est Numitorem regem ab Amulio, fratre suo, regno privatum esse**. Rheam Silviam, Numitoris filiam, retinebat in atrio deae Vestae. Tamen a Rhea Silvia duo filii nati sunt***, Romulus et Remus, quorum pater, ut fama erat, Mars, deus bellorum fuit. Amulius pueros in Tiberim praecipitare iussit, sed regis ministri pueros in ripa posuerunt. Tum

კაპიტოლიუმის მგელი, რომელმაც გაზარდა
რომულუსი და რემუსი

lupa, quae forte ex monte Capitolino descendit, pueros flentes invenit et eos lacte suo nutrit. Postea pastor regius Faustulus pueros animadvertit et in casam suam portavit. Itaque Romulus et Remus inter pastores educabantur. Aliquando Remus a latronibus captus ad Amulium adductus est. Tum Romulus cum amicis suis Amulium aggressus est et rege occiso Remum fratrem liberavit regnumque Numitori reddidit. Post Numitoris mortem Romulus et Remus urbem novam condere statuerunt. Itaque in Palatino colle, qui haud procul a Tiberi situs erat, arcem parvam posuerunt. Controversia inter fratres orta**** Romulus Remum occidit urbemque a suo nomine Romam nominavit.

* nomine – სახელად.

** regno privare – მეფობის წართმევა, გახტიდან ჩამოღება (abl. separationis).

*** nati sunt – pl. ind. nascor-დან (deponens).

**** controversia ...orta – წარსომობილი უთანხმოების გამო.

Dialogus:

Magister (ad pueros et puellas in schola):

– Hodie tabulam spectabitis. De terris et oppidis vobis narrabo. Spectate chartam! Quid in tabula videtis?

Discipuli:

–Europae terras videmus.

Paula:

– En – Italia est.

Magister:

– Quae terrae Italiae finitimae sunt? Responde, Marce!

Marcus:

– Francogallia, Suecia, Austria Italiae finitimi sunt.

Magister:

– Recte. Eras-ne in Francogallia, Petre?

Petrus:

– In Francogallia non eram, sed Austriam visitabam. Pater meus Lutetiam Parisiorum visitare desiderat; cum e Francogallia veniet, de oppidis et incolis eius mihi narrabit.

Magister:

– Et tu, Iulia, videbas-ne Vindobonam et Genovam?

Iulia:

– Vindobonam visitabam, nam ibi amicus meus habitabat. Genovam anno proximo visitabo.

ევროპის ქალაქებისა და სახელმწიფოების სახელები ლათინურად

Amstelodamum – ამსტერდამი
Athenae, arum – ათენი
Berolinum, i – ბერლინი
Bruxellae, arum – ბრიუსელი
Budapestinum (Buda, Pestum) –
ბუდაპეშტი
Genova, ae – გენევა
Helsingfordia, ae – ჰელსინკი
Holmia, ae – სტოკჰოლმი
Lipsia, ae – ლაიპციგი

Londinium, i – ლონდონი
Lutetia Parisiorum, Parisii –
პარიზი
Madritum, i – მადრიდი
Moscovia, ae; Mosqua, ae –
მოსკოვი
Neapolis, is – ნეაპოლი
Roma, ae – რომი
Praga Bohemorum – პრაღა
Varsovia, ae – ვარშავა

Vindobona, ae – ვენა
Austria, ae – ავსტრია
Batavia, ae – პოლანდია
Belgia, ae – ბელგია
Bohemoslavia, ae – ჩეხოსლოვაკია
Britania, ae – ბრიტანეთი
Finnia, ae – ფინეთი
Francogallia, ae – საფრანგეთი

Germania, ae – გერმანია
Graecia, ae – საბერძნეთი
Helvetia, ae – შვეიცარია
Hispania, ae – ესპანეთი
Hungaria, ae – უნგრეთი
Georgia, ae – საქართველო
Thephelis, Thbilissi – თბილისი

Sententiae:

1. Praesente medico nihil nocet – ექიმის თანდასწრებით არაფერი არ გაწუხებს.
2. Latrante uno latrat statim alter canis – როდესაც ერთი ძაღლი ყეფს, მაშინვე მეორეც აყეფდება.
3. Tú mihi sóla placés, ll nec íám te praéter in Úrbe Fórmosá (e)st oculís ll úlla puélla meís (Tibullus) – მხოლოდ შენ მომწონხარ, და შენზე ლამაზი გოგონა ჩემს თვალებს არ უნახავს ამ ქალაქში.
4. Vae victis! – ვაი დამარცხებულებს!
5. Graecia capta ferum victorem cepit et artes intulit agresti Latio (Horat.) – დაპყრობილმა საბერძნეთმა დაატყვევა ველური დამპყრობელი და ხელოვნებანი შეიტანა მდაბიო ლაციუმში (ე. ი. რომში).
6. Nihil dictum quod non dictum prius – არაფერია ნათქვამი (ვერაფერს იტყვი ისეთს), რაც ადრე არ თქმულა.
7. Nihil similius insano, quam ebrius – არაფერია ჰგავს ისე გიჟს, როგორც მთვრალი.
8. Plenus venter non studet libenter – სავსე კუჭი არ მეცადინეობს ხალისიანად.
9. Ílle mi pár essé deó vidétur (Catullus) – ღმერთების დარი მგონია ის.
10. Ex oriente lux – შუქი აღმოსავლეთიდან (მოდის).
11. Nimia cura deterit magis, quam emendat – გადაჭარბებულ მზრუნველობას ზიანი უფრო მოაქვს, ვიდრე სიკეთე.
12. Praesens absens (Terentius) – დამსწრე-არდამსწრე.
13. Etiam sapientibus cupido gloriae novissima eximitur – ბრძენი ადამიანებიც კი ღიძობის წყურვილს ძლივს (სულ ბოლოს) ელევიან.

ზრამატიკა

Adverbium – ზმნიზედა

I-II კანკლ. ზელს. სახელები adv.-ს adi.-ის ფუძეზე **-e-ს** დართვისა აწარმოებენ: *latus* – *latē*; *compar.* – ფუძე + **-ius**; *superl.* – ფუძე + **e**.

III კანკლ. ზელს. სახელები კი adv.-ს აწარმოებენ adi.-ს ფუძეზე **-iter-ის** დართვით: *felix* – *felic-iter* (**-nt-ზე** დაბოლოებულ სახელებს ემატება **-er**: *sapiens* – *sapient-er*); *compar.* – ფუძე + **-ius**; *superl.* – ფუძე + **e**.

მელსართავი	ზმნიზედა	comparativus	superlativus
<i>altus, a, um</i> მაღალი, ღრმა	<i>alt-ē</i> მაღლა, ღრმად	<i>alt-ius</i> უფრო მაღლა, უფრო ღრმად	<i>altissim-ē</i> ძალიან მაღლა, ძალიან ღრმად
<i>pulcher, chra, chrum</i> <i>brevis, e</i> <i>sapiēns</i> <i>bonus, a, um</i> <i>malus, a, um</i> <i>parvus, a, um</i> <i>magnus, a, um</i> <i>rarus, a, um</i>	<i>pulchrē</i> <i>breviter</i> <i>sapienter</i> <i>bene</i> <i>male</i> <i>paulum</i> <i>magno pere</i> <i>rarō</i>	<i>pulchrius</i> <i>brevius</i> <i>sapientius</i> <i>melius</i> <i>peius</i> <i>minus</i> <i>maius</i> <i>rarius</i>	<i>pulcherrimē</i> <i>brevissimē</i> <i>sapientissimē</i> <i>optimē</i> <i>pessimē</i> <i>minimē</i> <i>maximē</i> <i>rarissimē</i>

Ablativus absolutus – დამოუკიდებელი abl.

Abl. abs. ისეთი კონსტრუქციაა, რომელშიც მიმღეობა (ლოგიკური შემასმენელი) და მასთან შეთანხმებული სახელი (ლოგიკური ქვემდებარე) *abl.-შია*. ეს არის გარემოებითი წინადადება (დროის, მიზეზის, ვითარების) პირობითი ან დათმობითი. *Abl. abs.-ში* შემასმენელი შეიძლება გამოიხატოს: ა) *Part. praes.-ით*, თუ მთავარი და დამოკიდებული წინადადებების ზმნებით გადმოცემული მოქმედება თანადროულია და ბ) *P.p.p.-ით*, თუ დამოკიდებული წინადადების ზმნით გამოხატული მოქმედება წინ უსწრებს მთავარი წინადადების ზმნით გამოხატულ მოქმედებას.

Tarquinius Superbo regnante Pythagoras in Italiam venit – ტარკინიუს სუპერბუსის მეფობის დროს პითაგორა იტალიაში ჩავიდა.

Tarquinius (abl.) – ქვემდებარე.

regnante – *part. praes. act. abl. sg. regno-*დან – შემასმენელი.

Tarquinius Superbo regnante = Cum Tarquinius Superbus regnat...

Xerxes Thermopylis expugnatis urbem Athenas incendio delevit –
 ქსერქსემ, მას შემდეგ რაც თერმოპილეს დალაშქრა, ქალაქი ათენი
 ხანძრით გაანადგურა.

Thermopylis (abl.) – ქვეყნებარე.

expugnatis (p.p.p. abl.) – შემასმენელი.

საეარჯიშოები:

Aenigma:

Transverse – ჰორიზონტალურად:

1. Homo homini ... est.
2. Aequo ... .
3. Repetitio est ... studiorum.
4. Dum spiro, ...
5. ... omnia vincit.
6. ... habent, non audient.
7. Aurora ... amica.
8. Amicus Plato, sed ... amica
veritas.

Ad perpendicularum –

ვერტიკალურად:

1. ... manu.
9. Aut cum scuto, aut in ... .
3. Honores mutant ... .
10. Homines ... agit.
5. Ars ... , vita brevis.
11. ... dictantibus.
7. Manus ... lavat.
12. ... populi suprema lex.

1					9
2					

5					11
6					

3					10
4					

7					12
8					

2. თარგმნეთ:

1. Te adiuvante verba coniugavi.
2. Urbe capta hostes muros delent.
3. Praesente matre liberi in horto ambulant.
4. Alpiibus superatis Hannibal in Italiam venit.
5. Minotauro occiso Theseus cum pueris puellisque servatus cum Ariadna fugit.
6. Troia deleta Aeneas in Italiam venit.
7. Imminente periculo incolae rura reliquerunt.
8. Fama est philosophum Pythagoram Tarquinio Superbo regnante Romam venisse.

3. აწარმოეთ ზმნიზელები შემდეგი ზედსართავი სახელებიდან:
 lentus, a, um – ნელი; gravis, e – მძიმე; gratus, a, um – სასიამოვნო; altus,
 a, um – მაღალი; crudelis, e – სასტიკი; bonus, a, um – კარგი, კეთილი;
 benevolens, entis – კეთილგანწყობილი; vivus, a, um – ცოცხალი;
 graciis, e – მოხდენილი; iucundus, a, um – სასიამოვნო, მხიარული;
 certus, a, um – უეჭველი, ერთგული.

4. რომელი ზედსართავი სახელებიდან არის ნაწარმოები შემდეგი
 ზმნიზელები:
 praclare, strenue, modeste, libere, severe, breviter, fortiter, patienter,
 constanter, honeste.

5. განსაზღვრეთ, რომელი ლათინური ფუძეებიდან არის წარმომდგარი
 შემდეგი სახელები და რა მნიშვნელობა აქვთ მათ ქართულში:
 ეპისტოლარული, ნეიტრალური, პრემია, პრემიალური, სტაციონარ-
 რული, სტაციონარი, ვოკალური, დენტალური, პერპენდიკულარული.

6. თარგმნეთ ქართულად წარწერა, რომელიც ქმარმა ანჩხლი ცოლის
 საფლავის ქვაზე ამოაკეთინა:

IACET TACET PLACET

ლექსიკონი:

Spartānus, ī m სპარტელი
 Lycūrgus, ī m ლიკურგოსი, სპარ-
 ტელი კანონმდებელი
 Spartānus, a, um სპარტანული
 praecīrē (adv.) ნათლად, მშვენიერად
 Institūō, ūn, ūtum, ēre ვაწყობ, წეს-
 რიგში მომყავს
 secundum (+acc.) (გადატ. მნ.)
 თანახმად, შესაბამისად
 adulēscēns, entis (adi.) ახალგაზრ-
 და (puer-სა და iuvenis-ს შორის)
 iuvenis, is m ახალგაზრდა, ახალ-
 გაზრდა კაცი (დაახლ. 20-45
 წლისა)

strēnuē (adv.) გულმოდგინედ,
 მხნედ, მკვირცხლად
 honōrē, āvī, ātum, āre პატივს ვცემ
 līberē (adv.) თავისუფლად, შეუზ-
 ლუდავად, პირდაპირ, გულლიად
 sevērē (adv.) მკაცრად
 breviter (adv.) მოკლედ
 fortiter (adv.) მაგრად, მამა-
 ცურად, მტკიცედ
 patienter (adv.) მოთმინებით
 cōnstanter (adv.) მტკიცედ, უდრე-
 კად, მედგრად, შეუპოვრად
 honestē (adv.) ღირსეულად, პატი-
 ოსნად

Alba Longa, ae f ლაციუმის უძველესი ქალაქი რომის სამხრეთ-აღმოსავლეთით
Latium, ī n ლაციუმი, ქვეყანა გირენიის ზღვას, ეტრურიასა და კამპანიას შორის; მისი ცენტრი იყო რომი
Numitor, ōris m ნუმიტორი, ალბა ლონგას მეფე, ამულიუსის ძმა, რეა სილვიას მამა, რომულუსისა და რემუსის პაპა
Amūlius, ī m ამულიუსი, ნუმიტორის ძმა, ალბა ლონგას მეფე
rēgnum, ī n სამეფო ხელისუფლება, სამეფო, მბრძანებლობა
Rhēa Silvia, ae f რეა სილვია, ალბას მეფის, ნუმიტორის ქალიშვილი, ვესტას ქურუმი ქალი, რომელმაც მარსისაგან გააჩინა რომულუსი და რემუსი
retinēd, tinuī, tentum, ēre მიჭირავს, ვიჭერ
praecipitō, āvī, ātum, āre ვაგადავ, ჩავაგადავ, ვანადგურებ
pōnō, posuī, positum, ēre დავსვამ, ვდებ, ვდგამ, ვათავსებ
lupa, ae f ძუ მგელი
forte (adv.) შემთხვევით, ერთხელ
dēscendō, scendi, scēnsuram, ēre ჩამოვდივარ, ჩავდივარ
inveniō, vēnī, ventum, īre ვპოულობ, აღმოვაჩენ
lac, lactis n რძე
nūtrīd, ivī (iī), itum, īre ვკვებავ, ვაწვავ, ვზრდი
Faustulus, ī m ფაუსტულუსი, მწყემსი, რომელმაც იპოვა და

გამარდა გყუპები რომულუსი და რემუსი
casa, ae f სახლი
latrō, ōnis m (ბერძ.) დაქირაებული ჯარისკაცი, ყაჩაღი
aggredior, gressus sum, gredī (depon.) მივიღივარ, თავს ეესხმი
occidō, cidī, cīsum, ēre ვკლავ
Palatinus, a, um პალატინის
Palatium, ī n პალატინის ბორცვი რომში, ფორუმის სამხრეთით ავენტინსა და კაპიტოლუმს შორის
collis, is m ბორცვი, შემაღლება
situs, a, um (p.p.p.) მდებარე sitō, sīvī (sīī), situm, ēre-დან ვდგამ, ვდებ
contrōversia, ae f კამათი, უთანხმოება
ortus, a, um (p.p.p.) წარმოშობილი orior, ortus sum, īr-დან ეჩნდება, წარმოვიშვებ
charta, ae f (ბერძ.) ქალაღი, წიგნი, პაპირუსი
rēctē (adv.) კარგად, სწორად, წესიერად
praesēns, entis (adi.) დამსწრე; aliquo praesente ვილაცის თანდასწრებით
lātrō, āvī, ātum, āre ვყუფ
fīrmōsus, a, um ლამაზი, მოხდენილი
mīllus, a, um რომელიღაც, ვილაც
Tibullus, ī m (Albius) გიბულუსი, რომაელი ელეგიკოსი პოეტი (დაახლ. ძვ. წ. 54-19 წწ.)
vae (interi.) ეაი!

victus, a, um (p.p.p.) დამარცხებული vincō, vīcī, victum, ღრე-დან ვამარცხებ

captus, a, um (p.p.p.) დაპყრობილი capiō, cēpī, captum, ღრე-დან ვიპყრობ

victor, ōris m გამარჯვებული

inferō, intulī, illātum, inferre შემაქვს

agrestis, e (adi.) გაუნათლებელი, უხეში

similis, e (adi.) მსგავსი

insānus, a, um გიჟი

plēnus, a, um საესე

venter, tris m მუცელი

studeō, uī, -, ēre ვმეცადინებო, ვცდილობ

pār, paris (adi.) გოლი, თანაბარი, სწორი, მსგავსი

videor, visus sum, eri (pass. video-დან) მეჩვენება, მგონია; mihi videor ვთვლი; videtur (impers.) ითვლება, თვლიან

oriēns, entis m აღმოსავლეთი

nimius, a, um გადაჭარბებული, მელმეტად დიდი

dē-terō, trīvī, trītum, ღრე ვაუარესებ, ვაფუჭებ

ēmendō, āvī, ātum, āre ვაუმჯობესებ, ვასწორებ

Thermopylae, ārum f (pl.) (ბერძ. "თბილი კარიბჭე") თერმოპილე, ხეობა გოგირდის თბილი წყაროებით

praesēns, entis (adi.) (part. pr. praesum-დან) თანდამსწრე, ახლანდელი

absēns, entis (adi.) (part. pr. absum-დან) არდამსწრე, არმყოფი

adiuvō, iuvī, iūtum, āre ვეხმარები

coniugō, āvī, ātum, āre ვაულებ

montus, i m კედელი, გალავანი

Alpēs, ium f pl. ალპები

Hannibal, is m ჰანიბალი, კართაგენელი მხედართმთავარი (ძე. წ. 248-183 წწ.)

Thēseus, eī (eos) m თესეუსი, ათენის მეფე, იპოლიტეს მამა, არიადნას, ხოლო შემდეგ ფედრას ქმარი, მინოტავრის დამამარცხებელი, არგონავტების ლაშქრობის მონაწილე

Ariadna, ae f არიადნა, მინოსის ქალიშვილი, რომელიც თესევსმა ცოლად შეირთო, მოგვიანებით კი კუნძულ ნაქსოსზე მიატოვა; შემდგომში ბაკქუსის ცოლი

Aenēās, ae m ენეასი, ანქიმესისა და ვენუსის შვილი, დარდანელების ლეგენდარული მეფე; ტროას დანგრევის შემდეგ ჩავიდა იტალიაში და ცოლად შეირთო მეფე ლაგინუსის ქალიშვილი ლავინია

immineō, -, -, ēre ვუახლოვდები, ვემუქრები

rūs, rūris n სოფელი

Pythagōrās, ae m პითაგორა, ბერძ. ფილოსოფოსი (ძე. წ. VI ს.) კუნძულ სამოსიდან, პითაგორელთა სკოლის ფუძემდებელი

§19 LECTIO UNDEVICESIMA

Impf. coni. act . და pass.

უწესო მზნები: possum

Ut (nē) finale

Ut (nē) obiectivum

Si realis, si potentialis, si irrealis

Pronomina negativa

De maligna crudelitate Darei

Dareus, rex Persarum, qui exercitum in Europam traicere constituerat, ut Scythis bellum inferret, a Persa nobili, cui quattuor filii erant, rogatus est, ut unus ex filiis domi relinqueretur. Cui rex: “Quoniam – inquit – a me petivisti, ut unum ex filiis tibi relinquerem, omnes domi relinquam”. Quo dicto crudelitate imperavit, ut quattuor illius filii occiderentur. Ita omnes filii domi manserunt.

De Lacedaemoniis

Magistri et paedagogi semper pueros et adolescentes monuerunt, ut parentes suos amarent et colerent. Sed legimus adolescentes non semper senectutem coluisse. Scriptores tradunt Lacedaemonem honestissimum domicilium senectutis fuisse. Aliquando Athenis in theatrum, ut ludos spectaret, vir quidam grandis natu* venit, locum tamen ei nemo dedit. In theatro etiam legati Lacedaemonii erant: unus ex iis rogavit, cur nemo locum dedisset et collegas admonuit, ut consurgerent et seni locum darent. Lacedaemoniis legatis ab Atheniensibus plausus est datus**. Tum unus ex legatis interrogavit, cur Athenienses id non fecissent primum***; nam ostenderunt se scire, quod rectum esse.

* grandis natu – მოსუცებული, წლებით დამძიმებული (abl. limitationis).

** plausus est datus – გაშით დააჯილდოეს.

*** Tum unus ex legatis interrogavit, cur Athenienses id non fecissent primum – (ირიბი კითხვა) მაშინ ერთმა ელჩმა იკითხა, რატომ პირველად ათენელებმა არ გააქეთეს იგივე.

De Proserpina

პლუტონს მიჰყავს პროზერპინა
(პერსეფონე) მიწისქვეშეთში (ტარტაროში)
პერმესის თანხლებით, ხოლო პეკატე უნა-
თებს მათ გზას. კრატერი, ძვ. წ. 360-350 წწ.

Ceres dea antiqua agricolarum erat. Filiam Proserpinam habebat. Olim Proserpina, puella pulchra, in agris pratisque Siciliae ambulabat, cum amicis suis ludebat et flores legebat. Subito equos nigros et vehiculum aureum videt. In vehiculo deus Pluto, rex inferorum, sedebat. Pluto puellam rapit et sub terram in regnum suum Tartarum portat et eam reginam inferorum facit. Ceres, mater Proserpinae, quod filiam in terra invenire non poterat, eam mortuam putabat et magno cum dolore* mortem filiae suae deflebat.

Iam terra ab Cerere non curabatur.

In terra semper frigida hiems erat, plantae non florebant, agri ab aratoribus non arabantur. Homines et animalia non poterant vivere.

Tum Iuppiter sic Proserpinae dicit: "Per sex menses in terra vive et sex menses sub terra cum tuo marito". Itaque nunc per sex menses Proserpina in terra vivere poterat, et mater Ceres laeta erat. Ver et aestas tum in terra erant. Postea Proserpina ad maritum suum sub terram veniebat, et mater Ceres erat dolorosa, et in terra autumnus et hiems erant, et tota natura dormiebat.

* magno (cum) dolore – დიდი ტკივილით, ტანჯვით – (abl. modi).

როდესაც არს. სახელს ახლავს განსაზღვრება, გამობრუნებული ზედს. სახელით, cum შეიძლება გამოტოვებული იყოს.

cum virtute – სიმამაცით.

magna (cum) virtute – დიდი სიმამაცით.

Facetia:

Lacedaemone* peregrinus quidam altero pede** stans ad virum Lacedaemonium quendam: "Tu tantum temporis, quantum ego, pede uno

stare non possis". Cui Lacedaemonius: "Recte quidem; sed ex anseribus nullus est, qui altero pede stare non possit***".

* Lacedaemon, onis – სპარტა.

** altero pede – ერთ ფეხზე.

*** nullus est, qui ... stare non possit – არ არის ისეთი (ბატი), რომელსაც არ შეეძლოს ერთ ფეხზე დგომა.

Sententiae:

1. Vitam regit fortuna, non sapientia – ცხოვრებას ბედი წარმართავს და არა სიბრძნე.
2. Nemo duobus dominis servire potest – არაეის შეუძლია ორ ბატონს ემსახუროს.
3. Est focus proprius // multo pretiosior auro – საკუთარი კერა (სახლი) ბევრად უფრო ძვირფასია ოქროზე.
4. Cur non mittas // tibi, Pontiliáne, libellos?
Né mihi tú mittás, // Póntiliáne, tuós! (Martialis) – რატომ არ გიგზავნი, პონტილიანე, ჩემს წიგნებს? იმიტომ, რომ შენ არ გამომიგზავნო შენი წიგნები.
5. Sit tibi terra levis // mollíque tegáris aréna,
Né tua nón possint // éruer(e) óssa canés (Martialis) – დაე მსუბუქი იყოს შენთვის მიწა და რბილი ქვიშა გფარავდეს, რათა ძაღლებმა ვერ შეძლონ შენი ძვლების ამოთხრა.
6. Per risum multum debes (poteris) cognoscere stultum – სულელის ამოცნობა შეგიძლია მისი ხშირი (ბევრი) სიცილით (ვინც ბევრს იცინის, უნდა მიხედო, რომ სულელია).
7. Si vivis Romae, Romano vive more – თუ რომში ცხოვრობ, რომის კანონებით იცხოვრე (სადაც ცხოვრობ, იქაური ქული დაიხურე).
8. Póma dát autumnús, // foर्मósa (e)st méssibus aestás,
Vér praebét florés, // ígne levátur hiéms – შემოდგომას ხილი მოაქვს, ზაფხული მოსაელთ არის ლამაზი; გაზაფხული ყვავილებს გვაძლევს, ზამთარი ცეცხლით მსუბუქდება (გადაიგანება).
9. Nulla regula sine exceptione – არ არსებობს წესი გამონაკლისის გარეშე.
10. Omne principium difficile – ყოველი დასაწყისი ძნელია.
11. Absens carens – ვინც არ ესწრება, ის თვითონ ვნებს თავის თავს.

Imperfectum coniunctivi

	esse ყოფნა	Impf. coni. act.	impf. coni. pass.
praes.-ის უეძე + re + პირის დაბოლოებები			
sg.			
	ყოფილიყავ (ნეტაე, რომ)	მეყარებოდა (ნეტაე, რომ)	ვეყარებოდი (ნეტაე, რომ)
1.	es-se-m	amā-re-m	amā-re-r
2.	es-se-s	amā-re-s	amā-re-ris
3.	es-se-t	amā-re-t	amā-re-tur
pl.			
1.	es-se-mus	amā-re-mus	amā-re-mur
2.	es-se-tis	amā-re-tis	amā-re-minī
3.	es-se-nt	amā-re-nt	amā-re-ntur

უნესო ზმნების ულლება

possum, potuī, posse – შემძილია

	praes. ind. act.	praes. coni. act.	impf. ind. act.
sg.			
1.	pos-sum	pos-sim	pot-eram
2.	pot-es	pos-sis	pot-erās
3.	pot-est	pos-sit	pot-erat
pl.			
1.	pos-sumus	pos-simus	pot-erāmus
2.	pot-estis	pos-sitis	pot-erātis
3.	pos-sunt	pos-sint	pot-erant

	impf. coni. act.	pf. ind. act.	ppf. ind. act.	fut. II act.
sg.				
1.	pos-sem	potu-ī	potu-erān	potu-erō
2.	pos-ses	potu-istī	potu-erās	potu-eris
3.	pos-set	potu-it	potu-erat	potu-erit
pl.				
1.	pos-semus	potu-īmus	potu-erāmus	potu-erimus
2.	pos-setis	potu-istis	potu-erātis	potu-eritis
3.	pos-sent	potu-ērunt	potu-erant	potu-erint

ut (nē) finale – მიზნის დამოკიდებული წინადადება

oro te, ut (nē) facias – praes. coni. – გთხოვ, რომ (არ) გააკეთო.

rogo te, ut venias – praes. coni. – გთხოვ, რომ მოხვიდე.

oro te, ut respondeas – praes. coni. – გთხოვ, რომ მიპასუხო.

ut (nē) obiectivum – დამატებითი დამოკიდებული წინადადება

იხმარება მზნების გარკვეულ ჯგუფთან, რომელსაც *verba studii et voluntatis* (მცდელობისა და სურვილის მზნები) ეწოდება: *curare, studere, imperare, monere, cupere, rogare, petere*, და. ა. შ.

curo, ut discas – praes. coni. – ვმზრუნავ, რომ ისწავლო.

curavi, ut disceris – impf. coni. – ვიმზრუნე, რომ გესწავლა.

პირობითი წინადადებები

Si realis – რეალური si

Si interrogas, respondeo (praes. ind.) – თუ შეკითხები, გიპასუხებ.

Si potentialis – შესაძლებელი si

Si interrogas, respondeam – (praes. coni.) თუ შეკითხავ, გიპასუხებ.

Si irrealis – შეუძლებელი si

Si interrogares, responderem – (impf. coni.) რომ შეკითხებოდე (ახლა), გიპასუხებდი.

Si interrogavisses, respondissem – (plusquampf. coni.) რომ გეკითხა (აღრე), გიპასუხებდი (ორივე მზნა coni.-შია).

Pronomina negativa nemo, nihil – უარყოფითი ნაცვალსახელები არავინ, არაფერი

	არავინ	არაფერი
Nom.	nēmō	nihil
Gen.	nēmīnus	nīllīnus rei
Dat.	nēmīni (nulli)	nīllī rei
Acc.	nēmīnem	nihil
Abl.	nīllī	nīllī rē

საეარჯიშოები:

1. თარგმნეთ, განსაზღვრეთ მზნის დრო, გვარი, კალო:

1. Si hoc dicis, erras. 2. Homines miseri essent, si dies mortis iis notus esset.
3. Poma, si matura sunt, ex arboribus decidunt.

2. თარგმნეთ, აღნიშნეთ, რომელ დროში, გვარში და კილოშია მზნა ut-იან წინადადებაში:

1. Cicero in senatum venit, ut orationem habeat. 2. Multi senatores veniunt, ut orationem audiant. 3. Cicero verbis gravissimis senatores admonet, ut Catilinam, civem malum, puniant. 4. Catilina Romam relinquit, ne puniatur.

3. აუღლეთ impf. coni. act.-სა და pass.-ში: includere, florere, tegere, arcere, inducere.

4. განსაზღვრეთ მზნის ფორმები:

laudamus, laudemus, laudaremus, laudamur, laudaremur, laudemur, terres, terreatis, terreatis, terreatis, das, det, darem, dantes, dedimus, dari, dabo, dabitur, dare, date.

5. განმარტეთ, რომელი ლათინური ძირები უღევს საფუძვლად შემდეგ სიტყვებს:

პასტორი, პასტორალი, აპლოდისმენტები, დუალიზმი, ტრიუმფირატი, კომპონენტი, პლურალიზმი, ვერსიფიკაცია.

6. თარგმნეთ:

1. Lacedaemonii non interrogabant quot essent hostes, sed ubi essent.
2. Pyrrhus, a filiis interrogatus, cui regnum mandaret: "Ei, – inquit, – cuius gladius acerrimus est".
3. Notum est, quanta fuerit eloquentia Demosthenis.
4. "Non refert, quam multos, sed quam bonos habeas libros", dicit Seneca, et idem Plinius: "Non multa, sed multum".

7. თარგმნეთ; მიაქციეთ ყურადღება მზნის ფორმებს ut (ne) კავშირიან წინადადებაში:

1. Timeo, ne veniat. 2. Timebam, ne veniret. 3. Timeo, ne non veniat.
4. Timebam, ut veniret. 5. Timor Romae grandis fuit, ne iterum Galli Romam caperent. 6. Xerxes, rex Persarum, ut Lacedaemonii arma traderent, postulavit. 7. Medici curabant, ne homines aegrotarent.

8. თარგმნეთ, განსაზღვრეთ, როგორი სახის წინადადებაა (si realis, si potentialis, si irrealis):

1. Si te rogavero aliquid, nonne respondebis? 2. In urbe, si licebit, manebo.
3. Si librum haberem, tibi darem. 4. Si vis* a me consilium utile accipere, ante victoriam ne canas triumphum. 5. Risum contine, si potes.

* vis – p. II sg. volo-დან – გინდა.

ლექსიკონი:

malignus, a, um ბოროტი, არაკეთილგანწყობილი, მურიანი
crūdēlitās, ātis f სისასტიკე, უღმობლობა

Dārēus (Dārius), I m დარიოსი, სპარსეთის მეფე

Persae, ārum m სპარსელები
trāiciō, iēcī, iectum, ēre გადავისერი, გადაწყავს

cōstitutō, uī, ūtum, ēre ეწყვეტ, გადაეწყვეტ

Scytha (Scythēs), ae m სკეითი
Inferō, intulī, illātum, īnferre შემყავს, შემაქვს; bellum inferre ომის დაწყება

quoniam (ci.) რადგანაც, რადგან
paedagōgus, I m (ბერძ.) აღმზრდელი, პედაგოგი, მასწავლებელი

senectūs, ūtis f სიბერე, მოხუცებულობა

domicilium, I n საცხოვრებელი, ბინა, საცხოვრებელი ადგილი

grandis, e (adi.) დიდი, ხანში
შესული; grandis natu მოხუცი

collēga, ae m თანამშრომელი, კოლეგა

admoneō, uī, itum, ēre ვახსენებ, ვაფრთხილებ, ეუთითებ, ვურჩევ

cōnsurgō, surrēxī, surrectum, ēre ვღვები

plausus, ūs m გაში

rēctus, a, um სწორი, უშეცდომო

Cerēs, eris f კერესი, სატურნუსისა და რეას ასული, იუპიტერის და, პროზერპინას დედა, მინდვრების, მიწათმოქმედების ქალმერთი

Sicilia ae f სიცილია

īndō, sī, sum, ēre ეთამამობ, ვსაქვებ

legō, lēgī, lēctum, ēre ვაგროვებ
vehiculum, I n ეტლი

Tartarus (-os), I m ტარტაროსი, ქვესკნელის, მკვლართა სამეფო, საიქიო

rēgīna, ae f დედოფალი

īnveniō, vēnī, ventum, īre ვპოულობ, აღმოვაჩენ

dēfleō, flēvī, flētum, ēre დავტირი

frigidus, a, um ცივი

arātor, ōris m მხენელი, გლეხი

animal, ālis n ცხოველი

dolōrōsus, a, um მწუხარე

peregrīnus, ī m უცხო, უცხოელი
quīdam, quaedam, quoddam (pron. indef.) (gen. cuiusdam, dat. cuidam, acc. m quendam, f quandam, gen. pl. quōrundam, quārundam) ერთი, ვიღაც, ვინმე
tānus, a, um ასეთი, ასეთი ღიღი;
tānus...quantus ისეთი ... როგორც
quidem (adv.) კი, თავის მხრივ, ყოველ შემთხვევაში, ამასთან ერთად, მართალია
proprius, a, um საკუთარი
Pontilianus, ī m პონტილიანუსი
libellus, ī m წიგნი
mollis, e (adi.) ნაზი, რბილი
tegō, tēxī, tēctum, ēre ვუარავ, ვასაფლავებ, ემაღავ
rūtō, rūī, rutum, ēre ამოეთხრი, ავეურევ
rīsus, ūs m სიცილი
pōnum, ī n ხილი, ნაყოფი
messis, is f მოსაეალი, მოსავლის დრო
praebeō, buī, bitum, ēre ვაძლევ
rēgula, ae f კანონი, წესი
exceptiō, ōnis f გამონაკლისი
prīncipiūm, ī n დასაწყისი
ōrō, āvī, ātum, āre ვთხოვ, ვლაპარაკობ

careō, uī, (iturus), ēre არ მაქვს, მაკლია
errō, āvī, ātum, āre ვცდები, დავეხეტები
ōrātīō, ōnis f სიტყვა, მოხსენება
Catilīna, ae m კატილინა, L. Sergius Catilīna, დაიბ. დაახლ. ძვ. წ. 108 წ., შეთქმულების ორგანიზატორი, რომელიც გამოააშკარავა კონსულმა ციცირონმა ძვ. წ. 63 წ.
quot რამდენი?
Pyrrhus, ī m პიროსი, ეპიროსის მეფე
ōloquentia, ae f მჭევრმეტყველება
Dēmōsthenēs, is m დემოსთენე, ცნობილი ბერძენი ორატორი (ძვ. წ. 381-322 წწ.)
rēfert, rētulit, rēferre (impers.) მნიშვნელოვანია, საგულისხმოა, მნიშვნელობა აქვს
nōnne (ნაწილაკი. რომელთანაც მოსალოდნელია დადებასი პასუხი) არ? არა?
canō, cecinī, cantātum, ēre ვმღერო, ვუკრავ
triumphus, ī m ტრიუმფი, გამარჯვება

§ 20 LECTIO VICESIMA

Verba deponentia et sernideponentia
Verba anomalia fiō, factus sum, fieri
Cum temporale

De Tantalo

Tantalus, rex Phrygum, filius Iovis erat. Itaque deis utebatur amicis*. Saepe conviviis caelestium interfuit, inter cenam cum iis collocatus est. Sed Tantalus, hac amicitia abusus, omnia, quae dii inter cenam locuti erant, in terra hominibus enarrabat. Quin etiam cibos, quos de mensa deorum furatus erat, amicis suis donabat.

Hoc cognitio**, dii eum sunt uli. Tantalus enim vincto, apud inferos in lacu sub arbore collocaverunt. Pulcherrima mala super caput eius pendent, sed vesci eis non potest, nam, cum malum capere conatur, rami recedunt. Frustra etiam conatur aquam manibus haurire: aqua quoque recedit. Ita fame sitique vexatur, emori autem non potest. Itaque frustra sortem suam queretur, nunquam ipse veniam assequeretur.

* deis utebatur amicis – მეგობრობდა ღმერთებთან, ღმერთები ჯყავდა მეგობრებად.

** hoc cognitio – ამ ცოდნის გამო (abl. causae).

Phaëthon

Apollinis, qui etiam Sol vocatur, et Clymenae nymphae filius erat Phaëthon. Hic aliquando ad patrem venit et currum, quo ille per orbem caeli cotidie vehebatur, rogavit. Quod cum is audivisset*, filio persuadebat**, ut consilio suo*** desisteret. "Non est tuta", inquit, "voluntas tua. Magnum munus petis, quod nec viribus tuis, nec tam puerilibus annis convenit, nemo enim praeter me curru igneo vehi potest. Cur per orbem caeli vehi cupis? Nam illic neque lucos, neque urbes, neque domos videbis. Posce a me potius aliquid boni****, repulsam accipies nullam. Tu autem, Phaëthon, poenam pro munere rogas. Noli dubitare, quin tibi, quodcumque optaveris, daturus sim***** sed tu sapientius opta".

მზე (Sol, ბერძ. ჰელიოსი) ცეცხლოვან ეტლზე. წითელი ფერის კრაგერი ძე. წ. 435 წ.

Frustra tamen filium adhortatus est: Phaëthon patrem complexus***** rogat oratque; precibus tandem a patre curru impetrat eumque celeriter ascendit. Sed cum equos feroces, qui pondere solito carentes in aëra saltus dederant, regere non posset, a via aberravit et errore suo***** caelum terramque incendit. Tum Iuppiter, ut deos hominesque servaret, eum fulmine necatum ex curru in Eridanum flumen praecipitavit.

* cum is audivisset – ppf. coni. audio-დან – როდესაც ეს მოისმინა (cum hist.).

** filio (dat.) persuadebat – შვილს არწმუნებდა.

*** consilio suo – თავის გადაწყვეტილებაზე (უარის თქმა).

**** aliquid boni – რაიმე კარგი (სასიკეთო).

***** daturus sim – მოგეცე.

***** patrem complexus – მამას გადახვეული.

***** errore suo – თავისი შეცდომის გამო (abl. causae).

Gaudeamus

(შუა საუკუნეების სტუდენტური ჰიმნი)

1
 Gaudeamus igitur, } bis
 Iuvenes dum sumus,
 Post iucundam iuventutem,
 Post molestam senectutem
 Nos habebit humus. } bis

2
 Ubi sunt, qui ante nos } bis
 In mundo fuere*,
 Vadite ad superos,
 Transite ad inferos,
 Quos si vis** videre! } bis

3
 Vita nostra brevis est, } bis
 Brevi finietur,
 Venit mors velociter,
 Rapit nos atrociter,
 Nemini parcetur! } bis

4
 Vivat academia! } bis
 Vivant professores!
 Vivat mernbrum quodlibet,
 Vivant membra quaelibet,
 Semper sint in flore! } bis

6. Ora'tores fiunt, poëtae nascuntur (Cicero) – ორატორები ხდებიან, პოეტებად იბადებიან.
7. Nescit vox missa reverti – ნათქვამი არ დაბრუნდება.
8. Vinum aegrotis prodest raro, noc. t saepissime – ავადმყოფებისათვის ღვინო იშვიათადაა სასარგებლო, უფრო ხშირად მავნებელია.
9. Ód(i) et amór. || Quar(e) íd faciám || fortásse requírís.
Néscio, séd fierí, || sénti(o) et éxcruciór. (Catullus) – მძულს და მიყვარს. რატომ ვიქცევ? ასე, შეიძლება მკითხო. თვითონ არ ვიცი, მაგრამ ვგრძნობ ამას და ვიგანჯები.
10. Quidquid discis, tibi discis – რასაც სწავლობ, შენთვის სწავლობ.
11. Duobus certantibus tertius gaudet – როცა ორი დავობს, მესამეს უხარია (მესამე ხარობს).
12. Nfítimur ín vetitúm, || sempér cupimúsque negáta (Ovidius) – ვესწრაფვით აკრძალულს, მუდამ გვსურს ის, რაც არ შეიძლება (აკრძალულია) (აკრძალული ხილი ტკბილია).
13. Rebus dictantibus – საქმის კარნახით.

გრ ა მ ა ბ ი კ ა

Verba deponentia et semideponentia – დეპონენტები და ნახევრადდეპონენტები (გადადებული და ნახევრად-გადადებული ზმნები)

ასეთ ზმნებს მხოლოდ pass.-ის ფორმები აქვს, მაგრამ ისინი act.-ის მნიშვნელობით იხმარება.

Verba deponentia

arbitror, arbitrátus sum, arbitrārī – ვფიქრობ

	praes. ind.	imper. pass.	impf. ind.	pf. ind.
sg.				
	ფიქრობ		ფიქრობდი	ფიქიქრე
1.	arbitro-r	p. II arbitrā-re!	arbitrā-ba-r	arbitrātus sum
2.	arbitrā-ris	იფიქრე!	arbitrā-bā-ris	arbitrātus es
3.	arbitrā-tur		arbitrā-bā-tur	arbitrātus est
pl.				
1.	arbitrā-mur	p. II arbitrā-mīni!	arbitrā-bā-mur	arbitrāti sumus
2.	arbitrā-mīni	იფიქრეთ!	arbitrā-bā-mīni	arbitrāti estis
3.	arbitra-ntur		arbitrā-ba-ntur	arbitrāti sunt

ყველაზე ხშირად ხმარებული deponens-ების ძირითადი ფორმები

arbitror, arbitrātus sum, arbitrārī (1) – ვფიქრობ, ეთელი
 admīror, admirātus sum, admirārī (1) – მიკვირს
 polliceor, pollicitus sum, pollicērī (2) – ვპირდები
 vereor, veritus sum, verērī (2) – მეშინია, პატივს ვცემ
 loquor, locūtus sum, loquī (3) – ვამბობ, ვლაპარაკობ
 nāscor, nātus sum, nāscī -- (3) – ვიბადები
 queror, questus sum, querī (3) – ვჩივი
 morior, moritus sum, morī (3) – ვკვდები
 ūtor, ūsus sum, ūtī (3) – ვსარგებლობ, ვიყენებ
 sequor, secūtus sum, sequī (3) (+acc.) – მივდე
 congredior, congressus sum, congredī (3) – ვიკრიბები(თ)
 experior, expertus sum, experīrī (4) – ვცდი, ვსინჯავ
 orior, ortus sum, orīrī (4) – ამოვდივარ, ვჩნდები, ვიწყებ

Verba semideponentia

Semideponens-ებს ნაწილი ფორმებისა act.-ის აქეთ, ნაწილი კი pass.-ისა: gaudeo (praes. act.), gāvīsus sum (pf. pass.), gaudēre (inf. praes. act.) (2) – მიხარია

soleo, solitus sum, solēre (2) – ჩვეულებად მაქვს

audeo, ausus sum, audēre (2) – ვბედავ

fidō, fīsus sum, fidēre (3) – ვენდობი

cōnfidō, confīsus sum, confidēre (3) – ვენდობი, იმედი მაქვს

Verba anomalia – უნესო ზმნები

fīrō, factus sum, fierī -- ვხდები – უნესო ზმნა, რომელიც განიხილება, როგორც faciō, fecī, factum, facēre -ს (ვაკეთებ) pass.-ის ფორმა

	Praes. ind.	Praes. conī.	Impf. ind.	Impf. conī.	Fut. I
	sg.				
1.	fī-o	fī-a-m	fī-ē-ba-m	fī-e-re-m	fī-a-m
2.	fī-s	fī-ā-s	fī-ē-bā-s	fī-e-rē-s	fī-ē-s
3.	fī-t	fī-a-t	fī-ē-ha-t	fī-e-re-t	fī-e-t

	Praes. ind.	Praes. coni.	Impf. ind.	Impf. coni.	Fut. I
	pl.				
1.	წ-მ-უს	წ-მ-მუს	წ-მ-ბმ-მუს	წ-მ-რმ-მუს	წ-მ-მუს
2.	წ-ის	წ-მ-ის	წ-მ-ბმ-ის	წ-მ-რმ-ის	წ-მ-ის
3.	წ-უ-ნტ	წ-ა-ნტ	წ-მ-ბა-ნტ	წ-მ-რე-ნტ	წ-მ-ენტ
Inf. praes. fieri Praes. imperat. fi! fite! P. p. p. factus, a, um			Inf. pf. factus, a, um esse Inf. fut. fore = futurus, a, um esse Part. fut. act. futurus, a, um		

Cum temporale – დროის დამოკიდებული წინადადება

გამოხატავს წინადადებაში მოქმედების ზუსტ დროს. იგი ერთჯერად მოქმედებას აღნიშნავს. უპასუხებს კითხვაზე “როდის?” მთავარ წინადადებას უკავშირდება cum (quam) “როდესაც” კავშირით. დამოკიდებული წინადადების ზმნა ind.-შია.

Cum Augustus imperio Romano praefuit, Christus natus est – როდესაც ავგუსტუსი რომის იმპერიას მართავდა, დაიბადა ქრისტე (praefuit – ind.).

საეარჯიშოები:

1. აუღლეთ:

admirārī – მიკვირს, pollicērī – ვპირღები, loquī – ვამბობ, gaudēre – მიხარია.

2. თარგმნეთ:

Aliquando Diogenes, accensam lucernam manu tenens, in foro ambulavit, cum in caelo sine nubibus sol luceret. A civibus interrogatus, cur lucernam accendisset: “Hominem, – inquit, – quaerere volo”.

3. თარგმნეთ:

Oedipus cum laetitia a plebe acceptus est, postquam Sphingis, ad portas Thebarum sedentis, hoc aenigma solvit: “Quid est? Mane quattuor, die duobus, vesperi tribus pedibus ingreditur?” Responsum tale est: “Homo: infans, dum ingreditur, pedibus et manibus utitur, vir – pedibus, senex baculo nititur”.

ლილი პოხი სვინჯის გამოცანის
გამოცნობის დროს. თასის შიდა
მოხატულობა.
ბე.წ. 470-460 წწ.

4. აწარმოეთ praes. imperat.-ის ფორმები შემდეგი ზმნებიდან:
prosequi, exigere, aggredi, cingere, loqui, fidere, solere.

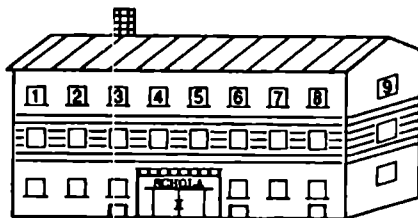
5. თარგმნეთ:

1. Vincere scis, Hannibal, victoria uti nescis.
2. Caesar anno centesimo ante aeram nostram natus est.
3. Belgae ab extremis finibus Galliae oriuntur.
4. Audire disce, si nescis loqui.

6. Aenigma:

Ad perpendicularum:

1. ..., Caesar, morituri te salutant!
2. ... victis!
3. ... mi par esse deo videtur .... (Catullus)
4. ... mortuis aut bene, aut nihil!
5. ... mi basia mille, deinde centum! (Catullus)
6. Cantica gignit ..., et amorem cantica gignunt!
7. ... transit gloria mundi!
8. ... homo! (Evangelium)
9. ... aspera ad astra!

Transverse:

Si recte omnia verba ad perpendicularum posita invenisti et scripsisti, in mediis fenestris dua verba transverse legere potes, quibus nos – magistri tui – te apud ultimam metam studii salutamus.

7. რომელი ლათინური ფუძეები უღევს საფუძვლად შემდეგ სიტყვებს: სერია, სერიული, პროგრესი, რეგრესი, აგრესია, კონგრესი, ნაცია, კოლოკვიუმი, მეცენატი (რას ნიშნავს და საიდან წამოვიდა ეს სახელი), ექსტრემალური, ექსპუნდია, ექსპერტი, ექსპერტიზა.

Tantalus, ī m განტალუსი, იუპიტერ-
რის შვილი, ფრიგიის მეფე,
რომელიც ღმერთებმა სა-
იღუმლოს გაცემისათვის და-
საჯეს და ჩააგდეს ტარტა-
როსში

Phrygia, ae f ფრიგია, ქეყეანა მც.
აზიის დასაუღმრთო ნაწილში

Phryges, um m pl. ფრიგიელები

utor, ūsus sum, ūtī (depon.) ვიყუ-
ნებ, მაქვს, ვუღობ; vobis utor
amicis ვმეგობრობ თქვენთან

intersum, interfui, interesse მონაწი-
ლეობას ვიღებ, დამსწრე ვარ

caelestēs, ium m (pl.) ღმერთები

abutor, ūsus sum, ūtī (depon.) ბო-
როგად ვიყენებ, ვიყენებ,
ვხარჯავ

loquor, locutus sum, loquī (depon.)
ვაძებობ, ვლაპარაკობ

enarrō, āvī, ātum, āre დაწერი-
ლებით ვყვები

quīn (adv.) და მეტიც, კიდევაც

cibus, ī m საჭმელი, საკვები

de (+abl.) –დან

mēnsa. ae f საჭმელი, კერძი, მა-
გიდა, სასადილო მაგიდა

fūror, ātus sum, ātī (depon.) ვიპა-
რავ, ვიტაცებ

cognitō, ōnis f ცოდნა, ნაცნობობა

ulcīscor, ultus sum, ulcīscī (depon.)
შურს ვიძიებ, ვსჯი

pendō, pependi, pēnsūm, ēre ვკიდებ

vēscor, –, –, ēre ვიკვებები, ვჭამ,
ვცოცხლობ (რალაცით)

cōnor, ātus sum, ātī (depon.) ვცდი-
ლობ, ვებღავე

sitis, is f წყურვილი

vexō, āvī, ātum, āre ვაწუხებ,
ვაწამებ

ēmoriōr, mortuus sum, morī
(depon.) ვკვდები

sors, rtis f ბედი

queror, questus sum, erī (depon.)
ვჩივი, დაეტირი

venia, ae f წყალობა, პატიება,
ნების დართვა

assequor, secūtus sum, sequī
(depon.) ვღებულობ, ვაღწვე

Phaethō(n), ontis m (ბერძ. ბრწყინ-
ვალე) ფაეტონი, მზის ღმერ-
თისა და კლიმენეს შვილი

Sōl, Sōlis m მზის ღმერთი, ჰიპე-
რიონისა და თეას შვილი,
მთვარისა და აფროდიას ძმა,
შემდგომში გაიგივებული
აპოლონთან

Clymene, ēs f კლიმენე, ოკეანო-
სისა და თეტისის ასული,
ფაეტონის დედა

nympha, ae f (ბერძ.) ნიმფა

currus, ūs m ეტლი

orbis, is m წრე, სარტყელი, ცა;
orbis terrae (terrarum) დედა-
მიწა, სამყარო; orbis solis
(lunae) მზის (მთვარის) დისკო

vehō, vēcī, vectum, ēre მიმყავს;
vehor მივდივარ (currus ან in
currus ეტლით), მივფრინავ,
გადაეადგილდები

persuādeō, suāsī, suāsum, ēre (+dat.) ვარწმუნებ
dēsistō, stitī, stitum, ēre უკან ვიხევე, უარს ვამბობ. გადავთქვამ, შევწყვეტ
tūsus, a, um უსაფრთხო, სანდო, დაცული
voluntās, ātis f სურვილი, ნება, გადაწყვეტილება, ჩანაფიქრი
mūnus, eris n მსხვერპლი, სამსახური, მოვალეობა, დავალება, საჩუქარი
puerilis, e (adi.) ბავშვური, ახალგაზრდული, საყმაწვილო
conveniō, vēnī, ventum, ire ვიკრიბები(თ), ვხვდები, ვეთანხმები; convenit შეეფერება, შესაფერისია, მიღებულია
igneus, a, um ცეცხლოვანი
cupiō, ivī (iī), itum, ire მსურს, მინდა, ვისწრაფვი
posco, poposci, —, ēre მოვითხოვ, ვთხოვ, ვითხოვ
potius (adv.) უკეთ, უფრო სწორად, უფრო
repulsa, ae f უარი, უარყოფითი პასუხი
poena, ae f სასჯელი, დასჯა, შურისძიება
dubitō, āvī, ātum, āre ეჭვობ, ვყოყმანობ, ვორჭოფობ
quīn (ci.) (უარყოფის ზმნებთან dubitare, abesse და სხვ.) რომ
quicumque, quaecumque, quodcumque (pron. rel.) ვინც კი, რაც კი

optō, āvī, ātum, āre ვიხოვ, ვირჩევ, მინდა, მსურს
adhortor, ātus sum, āri (depon.) ვამხნევე, ეაქმებ
complector, plexus sum, plectī (depon.) ვებევე, გადავებევე
impetrō, āvī, ātum, āre თხოვნით ვაღწევ, ვაღწევ, მივიღებ
ferōx, ōcis (adi.) გაგიჟებული, შეუკაეებული, სწრაფი
pondus, eris n წონა, სიმძიმე, წონასწორობა
solitō (adv.) ჩვეულებრივ, ჩვეულებისამებრ
careō, uī, (iturus), ēre არ მაქვს, თავისუფალი ვარ
āēr, āeris m (acc. a და em, abl. e, gen. pl. um, abl. pl. ibus) (ბერძ.) ჰაერი
saltus, us m ნახტომი; saltum dare გადახტომა, ახტომა
aberro, āvī, ātum, āre ავცდები, ვიბნევი, ვიკარგები
incendō, cendī, cēnsum, ēre ეანთებ, ცეცხლს ვეკიდებ, ვწვავ
Eridanus, ī m ერიდანუსი, მითიური მდინარე ევროპის უკიდურეს დასავლეთში
praecipito, āvī, ātum, āre ვაგდებ, ჩაეაგდებ
gaudeō, gāvīsus sum, ēre მიხარია, გახარებული ვარ
igitur (ci.) ესე იგი, ამგვარად, მოკლედ, მამ
iūcundus, a, um სასიამოვნო, სასიხარულო

iuuentūs, ūtis f ახალგაზრდობა, ახალგაზრდობის წლები
molestus, a, um მიძიმე, მოსაბეზრებელი
humus, ī f მიწა; *loc. humī* მიწაზე
mundus, ī m ქვეყანა, სამყარო, მსოფლიო
superī, ōrum m ღმერთები; (ცოცხლები) ადამიანები
volō, volūī, -, velle მინდა, მსურს, მირჩენია, გადაეწყვეტ; *vis praes. ind. act. p. II sg.*
breuī (abl. brevis-დან adv.-ის მნიშვნელობით) მალე, სწრაფად, ჩქარა, მოკლე ხნის განმავლობაში
velōciter (adv.) ჩქარა, სწრაფად, მალე
ātrōciter (adv.) უღმობლად, დაუნდობლად
parcō, pepercī, -, ēre ეინდობ, დაეინდობ
acadēmīa, ae f (ბერძ.) აკადემია
professor, ōris m პროფესორი, მასწავლებელი
membrum, ī n წევრი
quilibet, quaelibet, quodlibet (adi.) ყოველი, ნებისმიერი
gracilis, e (adi.) ნაზი, განაღი
tener, era, erum ნაზი, ახალგაზრდა
amābilis, e (adi.) საყვარელი, სიყვარულით აღსავსე
labōriōsus, a, um შრომისმოყვარე
cīvītās, ātis f სახელმწიფო, მოქალაქეები, ხალხი
maecēnās, ātis m მეცენატი

cārītās, ātis f პატივისცემა, პატივი, სიყვარული
prōtegō, tēxī, tēctum, ēre ვიცავ, ვმფარველობ
pereō, īī, itum, īre ექრები, ვიღუპები, ვკვდები, ვიკარგები
trīstītia, ae f მწუხარება
diabolus, ī m ეშმაკი
quīvis, quaevis, quodvis (pron. indef.) ყოველი, ნებისმიერი
īrīsor, ōris m დამცინავი, გამქიროდავი
mementō imperat. sg. meminī, meminisse-დან (defect.) მახსოვს
sequor, secūtus sum, sequī (depon.) მიყვები, მივლევ, ეუჯერებ
prōgredior, gressus sum, grēdī (depon.) წინ მივდივარ
regredior, gressus sum, grēdī (depon.) უკან მივდივარ, უკან ვიხევ
dulcis, e (adi.) ტკბილი, სასიამოვნო, მიმზიდველი
decōrus, a, um ლამაზი, შესაფერისი, დამამშვენებელი
morior, mortuus sum, morī (depon.) ვკვდები
fugāx, ācis (adi.) მშიშარა, გასაქცევად მზად მყოფი, გაქცეული
persequor, secūtus sum, sequī (depon.) მივლევ, მიყვები
fiō, factus sum, fierī (pass. facio-დან) ვხდები, გავხდები
nāscor, nātus sum, nāscī (depon.) ვიზალები, წარმოვიშვები

revertor, reversus sum, reverti
(semidepon.) უკან ვბრუნდები,
უკან მოვდივარ
prōsum, fuī, prōdesse სასარგებ-
ლო ვარ
saepissimus, a, um ძალიან ხშირი
ōdī, -, ōdisse (defect.) მძულს,
მეზიზღება, ვერ ვიტან
quārē (adv.) რატომ, რის გამო
fortasse (adv.) შეიძლება,
შესაძლებელია
requirō, sīvī, sītum, ēre ვეკითხები
excrucciō, āvī, ātum, āre ვაწამებ,
ვტანჯავ, ვაწვალებ
nitōr, nīxus sum, nitī (depon.)
ვისწრაფვი, ვეყრდნობი
venīsum, īn აკრძალული, აკრძალვა
cupiō, ivī (iī), itum, ēre მსურს,
მინდა
cupere negata აკრძალულისაკენ
სწრაფვა (მისწრაფება)
dicto, āvī, ātum, āre ხშირად ვამ-
ბობ, ვკარნახობ
Diogenēs, is m დიოგენე. ბერძენი
ფილოსოფოსი
accendō, cendi, cēnsus, ēre ვან-
თებ, ვანათებ
lucerna, ae f ღამფა, ნათურა
forum, ī n ფორუმი, სახალხო
კრებების, ბაზრობის ადგილი
nūbēs, is f ღრუბელი
exigō, ēgī, āctum, ēre დაკადგენ,
რჩევას ვაძლევ
fidō, fīsus sum, ēre (semidepon.)
ვეჯერებ, ვენდობი
soleo, solitus sum, ēre (semidepon.)
ჩვეულებად მაქვს

extrēmus, a, um ბოლო, საბო-
ლო, კიდემე (ბოლოში) მყო-
ფი, ყველაზე შორი, განსაკუთ-
რებული
orior, ortus sum, iri (depon.) ვი-
წყები, გამოვჩნდები
Oedipus, pi (podis), acc. poda
(pum), abl. pode (pō), acc. pl.
podas m ოიდიპოსი, ლაიოსისა
და იოკასტეს ვაჟი, თებეს მეფე
laetitia, ae f სიხარული
Sphinx, ingis (ingos) f სფინქსი,
მითური არსება ლომის
ტანიო, ქალის თავითა და
ფრინველის ფრთებით
porta, ae f ჭიშკარი, კარიბჭე
Thebae, ārum, f თებე "შეილ-
კარიბჭიანი", ბეოტიის დედა-
ქალაქი მდ. ისმენემე, დაარ-
სებული კადმოსის მიერ
solvō, solvī, solūtum, ēre აუხსნი,
გამოვიცნობ, ეწყვეტ
ingredior, gressus sum, gredi
(depon.) დავდივარ, შევდი-
ვარ, ვიწყებ
īnfāns, antis m ბავშვი
baculum, ī n ჯოხი
trānseō, iī, itum, īre გაედივარ,
მივედინები, გავატარებ;
transit praes. ind. act. p. III sg.
positus, a, um (p.p.p.) pōno, posuī,
positum, ēre -დან ვათავსებ,
ვდებ, ვდგამ
mēta, ae f დასასრული, მიზანი,
საზღვარი

§21 LECTIO VICESIMA PRIMA

Gerundivum-ი და Gerundium-ი

De decemviris

Anno ante aeram nostram CCCCLIII Romani tres viros legum cognoscendarum causa in Graeciam miserunt. Hi primum Athenas ad Solonis leges describendas venerunt. Tum in alias Graeciae civitates ad leges, mores, instituta cognoscenda iter fecerunt. Post legatorum reditum proximo anno decemviri legibus scribendis creati sunt. In his fuit Appius Claudius, vir magnae auctoritatis et probitatis*. Leges in XII tabulis inscriptae sunt. Anno CCCL iterum decemviri ad rem absolvendam creati sunt. Proximo anno decemviris munus abrogatum est, quod in legis scribendis severiores fuerant.

* vir magnae auctoritatis et probitatis – დიდი ავტორიტეტისა და პატიოსნების მქონე კაცი (gen. qualitatis – თვისების gen.).

De Archimedis morte

Marcellus, Romanorum consul, ad Syracusas, urbem Siciliae nobilissimam, oppugnandas missus est. Diuturna fuit obsidio, nec urbem, nisi post tres annos, cepit Marcellus. Archimedes, qui ea tempestate Syracusis fuit, admirabili ingenio praeditus*, multis machinis urbis defendendae causa inventis opera Romanorum disturbabat. Captis Syracusis Marcellus eximia hominis prudentia delectatus caput illius parci iussit. Archimedes, dum in pulvere quasdam formas describit attentius, patriam suam captam esse non senserat, et militi, qui praedandi causa in domum irruperat strictoque gladio: "Quisnam es?" – interrogabat, propter nimiam cupiditatem illud investigandi, quod requirebat, nihil respondit nisi hoc: "Noli turbare circulos meos". Itaque a milite obruncatus est.

* admirabili ingenio praeditus – საოცარი ნიჭით დაჯილდოებული.

Pater noster – მამაო ჩვენო

Pater noster
qui es in caelis,
sanctificetur nomen tuum.
Adveniat regnum tuum. Fiat
voluntas tua, sicut in caelo
et in terra. Panem nostrum
quotidianum da nobis hodie.
Et dimitte nobis debita
nostra sicut et nos
dimittimus debitoribus
nostris. Et ne nos inducas
in tentationem, sed libera
nos a malo.
Amen.

განკითხვის დღე. ქრისტე მსაჯული;
ურაგმენტი მიქელანჯელოს სიქსტის
კაპელიდან

Sententiae:

1. Modus vivendi – ცხოვრების წესი.
2. Docendo discimus – სწავლებით ვსწავლობთ (როცა სხვას ვასწავლით, ჩვენც ვსწავლობთ).
3. Gúttá cavát lapidém non ví, sed saépe cadéndo:
Síc homo fít sapiéns ით ბის, sed saépe legéndo (პირველი სტრიქონი ოვიდიუსისაა, ხოლო მეორე დაამატა ჯორდანო ბრუნომ, 1548-1600 წწ.). – წვეთი ხვრეტს ქვას არა ძალით, არამედ ხშირი დაცემით, ასევე აღამიანი ბრძენი ხდება არა ორჯერ (წაკითხვით), არამედ ხშირი კითხვით.
4. Addenda et corrigenda – დამატებანი და შესწორებანი.
5. De duobus malis minimum eligendum – ორი ბოროტებიდან უმცირესი უნდა აირჩიო.
6. Deliberandum est diu, statuendum semel – დიღხანს უნდა იფიქრო და ერთხელ უნდა გადაწყვიტო.
7. De gustibus non est disputandum – გემოვნებაზე არ დავობენ.
8. Nunc est bibendum – ახლა სმის დროა.
9. Utendum est aetate – ასაკით უნდა ისარგებლო.

10. *Homines nihil agendo discunt male agere* – მცონარობა აღამიანებს ბოროტებას ასწავლის (სიზარმაცე ბოროტების დედაა).
11. *Nil agenti dies longus est* – როცა არაფერს აკეთებ, დღე არ ილევა.
12. *Ūt desint virés, ū tamen ést laudanda voluntas* (Ovidius) – სურვილიც შესაქებია, თუნდაც ძალა არ გეყოს (სასურველის შესასრულებლად).
13. *Multum vinum bibere – non diu vivere* – ბევრი ღვინის მსმელი დიდხანს არ ცოცხლობს.

გრამატიკა

Gerundivum sive part. fut. pass. –
გერუნდიუმი ანუ part. fut. pass.

libera-nd-us, a, um – გასათავისუფლებელი

doce-nd-us, a, um – სასწაველი

scrib-e-nd-us, a, um – დასაწერი

audi-e-nd-us, a, um – მოსასმენი

littera scribenda – დასაწერი წერილი (ის, რაც უნდა დაიწეროს)

liber scribendus – დასაწერი წიგნი

Gerundium

		sg.
Nom.	(<i>legēre</i>)	(კითხვა)
Gen.	<i>leg-e-nd-i</i>	კითხვის
Dat.	<i>leg-e-nd-ē</i>	კითხვისთვის (იხმარება იმეითად)
Acc.	<i>ad leg-e-nd-um</i>	წასაკითხად
Abl.	<i>leg-e-nd-ō</i>	კითხვით

სავარჯიშოები:

1. Inf.-ის მაგივრად ჩასვით *gerundivum*-ი ან *gerundium*-ი:
aestimare, occidere, censere, exigere, proficisci, mittere, diligere, honorare, conficere, curare, patriam defendere, consilia nostra adhibere.

2. თარგმნეთ:

1. *Alieno more vivendum est mihi* (Terentius).
2. *Faciendum id nobis, quod parentes imperant* (Plautus).
3. *Quid mihi putas agendum?* (Iuvenalis).
4. *Dúlcibus ést verbis mollis aléndus amor* (Ovidius).

3. თარგმნეთ, გაარჩიეთ gerundivum-ისა და gerundium-ის ფორმები:

1. Non modo ars dicendi, sed etiam ars tacendi difficillima est. 2. Multi nostrum cupidi sunt carmina poetarum Romanorum legendi. 3. Hominis mens diligenter discendo alitur et cogitando (Cic.). 4. Consilia prudentium virorum audienda sunt. 5. Legati a Croeso, rege Lydorum, missi Delphos venerunt oraculum consultum. 6. Hoc est incredibile dictu et difficile intellectu. 7. Es-ne paratus ad ambulandum nobiscum? 8. Nonne in animo habes nobiscum ambulare? 9. Putasne tibi hos libros legendos esse? 10. Spes vincendi apud omnes magna erat. 11. Facile erat intellectu oratoris sententiam rectam non esse. 12. Saepe exercendo iuvenes corpora sua firmant.

4. რომელი ლათინური ფუძეებიდან არის წარმომდგარი შემდეგი სიტყვები:

არკა, კურსი, ფაკულტატური, ლეგენდა, პაქტი, რეფერენდუმი, ცენზორი, ცენზურა, რეცენზია, ლაპიდარული, გრანსპორტირება, გრანს-პლანტაცია.

ლექსიკონი:

decemvirī, ōrum m pl. დეკემვირები
dēscribō, scripsī, scriptum, ēre

აღწერ, გადაწერ, ეწერ,
ეხატავ

iter, itineris n გზა, მგზავრობა
iter facere წასვლა, გამგზავრება;

iter facio მივდივარ, მივემგ-
ზავრები

reditus, ūs m დაბრუნება

scribō, scripsī, scriptum, ēre ეწერ,
აღწერ

Appius, ī Claudius, ī m აპიუს
კლაუდიუსი

iterum (adv.) ისევ, მეორედ,
მეორე მხრივ

absolvō, solvī, solūtum, ēre შეეა-
სრულებ, ვამთავრებ, ვათავი-
სუფლებ, ვამართლებ

abrogō, āvī, ātum, āre ვაუქმებ
ხალხის გადაწყვეტილებით,
ჩამოვართმევ

Archimēdēs, is m არქიმედე,
სირაკუზიდან, ევკლიდეს
მოწაფე, ცნობილი მათემა-
ტიკოსი და ფიზიკოსი (ძვ. წ.
287-212 წწ.)

Mārcellus, ī m მარცელუსი,
Marcus Claudius Marcellus,
რომაელი მხედართმთავარი,
მონაწილეობდა II პუნიკურ
ომში; დაიპყრო სირაკუზე ძვ.

წ. 212 წ., დაილუპა პანიბალ-
თან ბრძოლაში ძვ. წ. 208 წ.
Syrācūsae, ārum f სირაკუზე,
ქალაქი სიცილიის აღმ. სანა-
პიროზე
diuturnus, a, um ხანგრძლივი
obsidiō, ōnis f ალყა
tempestās, ātis f დრო, დროის
მონაკვეთი, ამინდი, ქარიშ-
ხალი
admīrābilis, e (adi.) გასაკვირი,
გასაოცარი
ingenium, ī n ნიჭი, გონება,
სიზამთყვე
praeditus, a, um აღჭურვილი,
დაჯილდოებული, ნიჭიერი
disturbō, āvī, ātum, āre ეანგრევე
eximius, a, um განსაკუთრებული
prūdētia, ae f ცოდნა, ჭკუა
pulvis, eris m მგვერი, ქვიშა
fōrma, ae f ფორმა, სახე, ფიგურა,
გარეგნობა
attentus, a, um დაძაბული,
ყურადღებიანი
praedō, āvī, ātum, āre ვეაჩაღობ,
ვიპარავ
irrupō, rūpī, ruptum, ēre შევი-
ჭრები
strictus, a, um ქარქაშიდან ამო-
ღებული, ამოწვდილი
quisnam, quidnam (pron. interr.)
ნეტავეი ვინ? ნეტავეი რა?
propter (+acc.) ახლოს, გვერდით;
გამო, შედეგად
nimius, a, um ძალიან დიდი,
ძალიან ბევრი

cupiditās, ātis f დიდი სურვილი,
მისწრაფება, ლტოლვა,
სიხარბე, გაუმადლობა
investigō, āvī, ātum, āre ვეძებ,
ვიკვლევ
requirō, quisivī, quisitum, ēre ვე-
კითხები, ვეძებ, ვითხოვ, ვერ
ეპოულობ, მჭირდება
turbō, āvī, ātum, āre ვურევ, ხელს
ეუშლი
circulus, ī m წრე
obtruncō, āvī, ātum, āre ეკლავ
sanctificō, -, -, āre წმინდას ეხდი
adveniō, vēnī, ventum, īre მოვიდი-
ვარ
sicut (adv.) როგორც, ისევე
როგორც
pānis, is ī პური
quotidiānus, a, um ყოველ-
დღიური, ჩვეულებრივი
dimitto, misī, missum, ēre ეპაგი-
ობ, მიუტყევებ
dēbitum, ī n ვალი, მოვალეობა
dēbitor, ōris m მევაღე, თანამ-
ღები
nē (adv.) არ
indūcō, dūxī, ductum, ēre შემყავს
tentatio (temptatio), ōnis f ცდუნე-
ბა, განსაცდელი, გამოცდა
malum, ī n შეცდომა, უბედურება,
ცოდვა, ბოროტება
amen (subst. indecl.) ამინ
gutta, ae f წვეთი
cavō, āvī, ātum, āre ვხერეგ, ამოვ-
ფულრავე
lapis, idis m ქვა

corrigō, rēxī, rēctum, ღრე ვასწო-
 რებ, შესწორებები შემაქვს
 minimus, a, um (superl. parvus-
 დან) ყველაზე პატარა, უმცო-
 რესი
 dēliberō, āvī, ātum, āre ვიციქრობ
 semel (adv.) (მხოლოდ) ერთხელ
 gustus, ūs m გემო, გემოვნება
 bibō, bibī, -, ღრე ვსუამ
 proficīscor, fectus sum, ficīscī
 (depon.) მივემართები, მივლი-
 ვარ, მივემგზავრები
 Iuvenālis, is m იუვენალისი
 (Decimus Iunius), რომაელი
 პოეტი-სატირიკოსი
 alō, aluī, altum, ღრე ვკვებავ,
 ვზრდი
 colō, coluī, cultum, ღრე ვამუშავებ
 (მიწას)
 necessitās, ātis f საჭიროება
 edō, didī, ditum, ღრე გამოყეემ,
 ვაცნობებ

trānsportō, āvī, ātum, āre გადა-
 მყავს
 trānsplanto, āvī, ātum, āre გადა-
 ვნერგავ
 renovō, āvī, ātum, āre ვაახლებ
 cōnservō, āvī, ātum, āre ვინახავ,
 ვინარჩუნებ
 dīligenter (adv.) ბეჯითად, მო-
 ნლომებით
 prūdēns, entis (adi.) გამოცდილი,
 მცოდნე, ჭკვიანი
 Delphī, ōrum m დელფო, ქალაქი
 პარნასის ძირში, სადაც იყო
 აპოლონის ორაკული
 incrēdibilis, e (adi.) დაუჯერე-
 ბელი, საკვირველი, გასა-
 კვირი
 firmō, āvī, ātum, āre ვამაგრებ,
 ვაკაეებ
 non modo არა მარტო

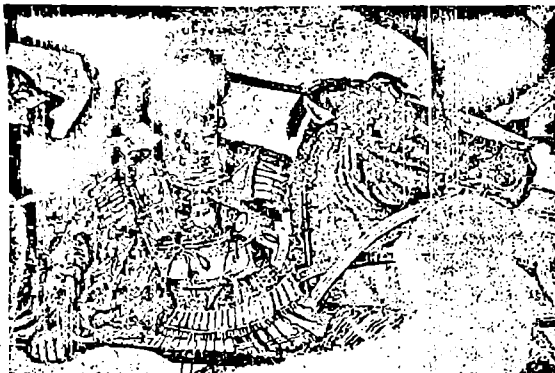
§22 LECTIO VICESIMA SECUNDA

Genetivus qualitatis
Pf. coni. act. და pass.
Ppf. coni. act. და pass.

Cum causale
Cum historicum, cum conces-
sivum

De Alexandro Magno, rege Macedonum

Phillippo, rege Macedonum occiso, Alexander regnum occupavit, gentibus finitimis domitis a rege exercitus adversus Persas paratus est. Alexandro bellum gerente Graeci bellum moverunt. Hellesponto traiecto Persas ad Granicum flumen vicit; plurima oppida maritima portas Alexandro aperuerunt. Rex urbibus maritimis captis magnam partem Asiae occupavit.

ალექსანდრე დიდი (მაკედონელი) ბრძოლის დროს

1. Cum Alexander Magnus piratam comprehensum interrogavisset, quo iure maria infestaret, ille: "Eodem iure, – inquit, – quo tu orbem terrarum*. Ego, quia parvo navigio id facio, pirata vocor, tu, quia id magno exercitu facis, imperator".
2. Cum Alexander Darei condiciones repudiavisset Parmenio: "Ego, – inquit, – si Alexander essem, pacis condiciones acciperem". Cum ille: "Ego quoque acciperem, si Parmenio essem".
3. Alexander cum Tarsum venisset, captus Cydni fluminis amocnitate, per mediam urbem influentis, proiectis armis, plenus pulveris ac sudoris, in praefrigidam undam se proiecit.
4. Apelles, pictor illius aetatis clarissimus, Alexandrum, regem Macedonum, pinxit equitem. Quam imaginem cum rex minus laudaret, quam meruerat artifex. equus Alexandri interea adductus picto equo sic adhinnivit, quasi verus esset equus. Tum Apelles: "O rex, – inquit, – equus tuus, ut video, picturae peritior est, quam tu".

* orbis terrarum – დედამიწა, მსოფლიო.

De Codro, ultimo Atheniensium rege

Dores, cum in Atticam invasissent, Atheniensium urbem cinxerunt gravique obsidione presserunt. Itaque Athenienses legatos ad oraculum miserunt, qui rogarent, quomodo liberarentur. Quibus Pythia: "Victores, – inquit, – erunt ii, quorum rex per hostes animam amiserit". Cum hoc oraculum quoque

Dorum ducibus enuntiatum esset, hi suos, ne rex Atheniensium occideretur, a pugna prohiberunt.

Paulo post Codrus, rex Atheniensium, veste familiari indutus, ad hostium castra accessit rixamque cum militibus, qui in statione erant, commisit. Tum vero unus e Doribus, quem ille verbis laeserat, Codrum occidit. Postquam Athenienses corpus regis ab hostibus postularerunt, Doros de victoria desperaverunt et statim ex Attica discesserunt.

De Biante philosopho

Biantis patria ab hostibus capta est. Cum hostes urbem cepissent, incolae arma abiecerunt et fugerunt. Omnes ita fugerunt, ut multa de suis bonis asportarent. Bias non idem fecit, sed fugit nihil secum portans. Cum esset ab amicis admonitus, ut res suas secum portaret, ille: "Ego, – inquit, facio: omnia mea mecum porto".

Facetia:

P. Cornelius Lentulus Dolabella, Tulliae, Ciceronis filiae, maritus, vir parvae staturae* erat. Cicero, cum eum longo gladio accinctum vidisset, interrogavit: "Quis generum meum ad gladium alligavit?"

* vir parvae staturae – დაბალი (სიმაღლის) კაცი (gen. qualitatis – თვისების gen. – გამოხატავს თვისებას, სასიათს, წარმომავლობას, ზომას).

Sententiae:

1. Neminem cito laudaveris, neminem cito accusaveris – ნაჩქარევად ნურავის შეაქებ, ნურც ნურავის დაადანაშაულებ.
2. Si tacuisses, philosophus mansisses – რომ გაჩუმებულიყავი, ფილოსოფოსად მიგიჩნევდნენ (დარჩებოდი).
3. Ceterum censeo Carthaginem esse delendam (Cato) – მაინც ეფიქრობ, რომ კართაგენი უნდა დაინგრეს (ამ სიტყვებით ასრულებდა ყოველ თავის გამოსვლას რომის სენატში კატონ უფროსი).
4. Ab alio exspectes, alteri quod feceris (Syrus) – სხვისგან ელოდე იმას, რაც შენ მას გაუკეთე.

5. *Cum bonis bonus eris, cum malis perverteris* – კარგთან (აღამიანთან) კარგი იქნები, ცუდთან გაფუჭდები.
6. *Cras, cras, semper cras, sic evadit aetas* – ხვალ, ხვალ, მუდამ ხვალ, ასე გადის ცხოვრება.
7. *Duos qui lepores sequitur, neutrum capit* – ვინც ორ კურდღელს გაეკიდება, ვერც ერთს ვერ დაიჭერს.
8. *Qui seminat mala, metet mala* – ვინც ბოროტებას თესავს, ბოროტებასე მოიმკის.
9. *Litterae, cum sint paucae, variae tamen collocatae innumerabilia verba efficiunt* – ასოები, თუმცა ისინი არამრავალრიცხოვანნი არიან, სხვადასხვანაირად დაწყობილნი, უთვალავ სიტყვას იძლევიან.
10. *Ne fidem habueris homini blandienti!* – ნუ გექნება მლიქვნელი აღამიანის რწმენა! (ნუ დაუჯერებ მლიქვნელს!).
11. *Vér hiemém sequitur, II sequitur post tríste serénium* – ზამთარს მოჰყვება გაზაფხული, წუხილს (მწუხარებას) – სიხარული.
12. *Ádmirór, paríés, te nón cecidisse rufna,*
Quí tot scriptorúm iaédia sústineás – მიკვირს, რომ შენ, კედელო, აქამდე არ დანგრეულხარ, ამდენი მჯღაბნელის უმსგავსობას რომ იგან (ეს წარწერა ნაპოვნი იქნა პომპეის ერთ-ერთ კედელზე).
13. *Quísqvis amát, valeát, pereát qui néscit amáre!*
Bís tantó pereát, quisquis amáre vetát! – ვისაც უყვარს, გაუმარჯოს, დაიღუპოს, ვინც არ იცის სიყვარული! კიდევ ორჯერ დაიღუპოს, ვინც სიყვარულს კრძალავს (წარწერები პომპეიდან).
14. *Otiosis locus hic non est, discede, morator!* – უსაქმურებისთვის აქ არ არის ადგილი (აქ უსაქმურების ადგილი არ არის), წადი (გაეცალე აქაურობას), ზანტო (წარწერა დიდი წითელი ასოებით ერთ-ერთ სახლზე, რომლის პატრონსაც არ მოსწონდა უსაქმურების თავშეყრა თავისი სახლის ფანჯრებთან)!

გრამატიკა

Genctivus qualitatis – თვისების gen.

არის gen.-ში დასმული საბღერული და მასთან შეთანხმებული მსამღერელი, რომლებიც გამოხატავენ პირს, საგნის თვისებას, ხასიათს, მომას, წარმომავლობას და სხვ.: *puer novem annorum* – 9 წლის ბავშვი; *res magni momenti* – მნიშვნელოვანი საქმე; *vir acris ingenii* – მახეილგონიერი კაცი.

Pf. და ppf. coni. act. ზმნისა esse; Pf. coni. act. ოთხივე ულლებისა

esse ყოფნა		I ულება	II ულება
ვეოფილიყაე (ნეტაე, რომ)		მემეყეარებინა (ნეტაე, რომ)	მყოლოდა, მქონოდა (ნეტაე, რომ)
pf. coni. act.	ppf. coni. act.	pf. coni. act.	
sg.			
1.	fu-eri-m	fu-isse-m	ama-v-eri-m
2.	fu-eri-s	fu-isse-s	ama-v-eri-s
3.	fu-eri-t	fu-isse-t	ama-v-eri-t
pl.			
1.	fu-eri-mus	fu-isse-mus	ama-v-eri-mus
2.	fu-eri-tis	fu-isse-tis	ama-v-eri-tis
3.	fu-eri-nt	fu-isse-nt	ama-v-eri-nt

III-IV ულების ზმნებიც ასევე იულლება.

Plusquamperfectum coniunctivi activi, perfectum coniunctivi passivi, plusquamperfectum coniunctivi passivi

Ppf. coni. act.		Pf. coni. pass.	Ppf. coni. pass.
pf.-ის ფუძე + isse + act.-ის პირის დაბ.		p.p.p. + esse praes. coni.-ში	p.p.p. + esse impf. coni.-ში
sg.			
მემეყეარებინა (ნეტაე, რომ)		მეყეყეარებოლი ვინმეს (ნეტაე, რომ)	მეყეყეარებინე ვინმეს (ნეტაე, რომ)
1.	ama-v-isse-m	ama-tus, a, um sim	ama-tus, a, um essem
2.	ama-v-isse-s	ama-tus, a, um sis	ama-tus, a, um essēs
3.	ama-v-isse-t	ama-tus, a, um sit	ama-tus, a, um esset
pl.			
1.	ama-v-isse-mus	ama-ti, ae, a simus	ama-ti, ae, a essemus
2.	ama-v-isse-tis	ama-ti, ae, a stis	ama-ti, ae, a essētis
3.	ama-v-isse-nt	ama-ti, ae, a sint	ama-ti, ae, a essent

ღანარჩენი ჯგუფების ზმნებიც ასევე იულლება.

Cum causale – მიზეზის გარემოებითი დამოკიდებული წინადადება

Cum – “იმიტომ რომ”, “როდესაც”. ზმნა praes. ან impf. con.-შია თანადროული მოქმედებისას, ხოლო pf.-ში ან ppf.-ში წინადროული მოქმედებისას.

Aedui. cum se ab hostibus defendere non possint. legatos ad Caesarem mittunt – ედუები, რადგან მგრის მოგერიებას ვერ ახერხებენ. კეისარს ელჩებს უგზავნიან.

Cum historicum – ისტორიული cum

Cum – “როცა”. გამოხატავს წარსულში მომხდარ მოქმედებას. მზნა con.-შია.

Cum Caesar ad silvam pervenisset, hostes ex omnibus partibus silvae exciiterunt – როცა კეისარმა გყეს მიაღწია, გყის ყოველი მხრიდან მგრები გამოვიდნენ.

Cum concessivum – დათმობითი დამატებითი წინადადება

Cum – “თუმცა”, “მიუხედავად იმისა”, “რომ”. მზნა praes. ან impf. con.-შია თანადროული მოქმედებისას, ხოლო pf.-ში ან ppf.-ში წინადროული მოქმედებისას.

Phocion fuit perpetuo pauper, cum divitissimus esse posset – ფოკიონი მუდამ ღარიბი იყო, თუმცა შეეძლო უშლიდრესი ყოფილიყო.

საეარჯიშოები:

1. აუღლეთ ppf. coni. act. -სა და pass.-ში:

sculpère, gignère, examinäre.

2. თარგმნეთ მზნების შემდეგი ფორმები:

miraris. mirabaris, miratus es, loquitur, loquebatur, locutus est, gaudetis, gaudebatis, gavisi estis. auget, augeat, auxit, auxerit, negabat, negaret, negaverat, negavisset, coniuncti sunt, coniuncti sint, coniuncti erant, coniuncti essent.

3. დაუქვემდებარეთ წინადადებები გამოთქმას constat (AcI):

1. Omnis ars imitatio est naturae. 2. Troia capta Graeci domos profecti sunt.

3. Mens sana in corpore sano.

4. რომელი სიტყვებიდან მომდინარეობს შემდეგი არსებითი სახელები: ტენგი, მარმარალო, სკულპტორი, ფუნქცია, იმიტაცია.

5. ფრჩხილებში ჩასმული სახელები ჩასვით სათანადო ფორმაში:

De (gradus magnus), in (fuga difficilis). cum (puella nobilis), sine (socius fidelis), post (victoria grandis).

6. თარგმნეთ, დაადგინეთ, რა სახის cum-იანი დამოკიდებული წინადადებაა გამოყენებული:

1. Phillippus, cum bellum contra Persas pararet, occisus est. 2. Cum epistolam tuam legebam, frater meus venit. 3. Cicero, cum Athenis esset, Zenonem philosophum saepe audivit. 4. Phidias artifex, cum faceret Iovis formam aut Minervae, conspiciebat aliquem, e quo similitudinem duceret. 5. Plato varios Socratis sermones hominibus tradidit, cum Socrates ipse litteram nullam reliquisset. 6. Cum Hannibal ferro ignique Italiam vastaret et primo Romanos in fugam daret*, etiam ingentem numerum eorum caperet, tamen Romani post acerrimas pugnas ab eo victoriam grandem reportaverunt. 7. Ipse Cicero, cum tenuissima valetudine esset, ne nocturnum quidem sibi tempus ad quietem relinquebat. 8. Cum Spartacus cum sociis, servis et ingenuis se coniunxisset, ingentes copias comparavit easque multum exercuit.

* in fugam daret – გააქცია.

ლექსიკონი:

Alexander Magnus. dñi m ალექსანდრე დიდი (მაკედონელი), მაკედონიის იმპერიის დამაარსებელი (ძვ. წ. 356-323 წწ.)
Macedones, um m (pl.) (sg. -dō, -onis) მაკედონელები, მაკედონიის მცხოვრებლები
Phillippus, i m ფილიპე III, ალექსანდრე მაკედონელის მამა
domitō. āvī, ātum, āre ვიმორჩილებ, ვაკაეებ
moveō. mōvī, mōtum, ēre ვიწვევ, გამოვიწვევ, ვიწყებ, ვაღელვებ, ვამოძრავებ
trāicō. iēcī, iectum, ēre გადავიხვრი, ვაღამყავს
Grānicus, i m გრანიკუსი, მდინარე მისიაში, სადაც ალექსანდრე მაკედონელმა დაამარცხა სპარსელები ძვ. წ. 334 წ.

maritimus, a, um მღვისპირა
aperiō. ruī, rtum, īre ვაღებ
cum (ci.) როდესაც, იმის შემდეგ
რაც, მას შემდეგ, თუმცა, იმიტომ რომ, რადგანაც
pīrāta, ae m (ბერძ.) პირატი
comprehendō. prehēdī, prehēnsum, ēre ვიჭერ, ვაკაეებ
īnfestō. āvī, ātum, āre ვაწუხებ, ვაწუვალებ, ვემუქრები
nāvīgium. i n გემი, ხომალდი
condiciō. ōnis f პირობა, შეთანხმება, ხელშეკრულება, მდგომარეობა
Parmeniō(n), ōnis m პარმენიონი, ფილიპესა და ალექსანდრე მაკედონელის სარდალი, რომელიც ამ უკანასკნელმა მოაკვლევინა

Tarsus. ἰ ἑ ტარსუსი, კილიკიის
 დედაქალაქი მდინარე კიდ-
 ნუსზე
 Cydnus, ἰ ἡ კიდნუსი, მდინარე
 კილიკიაში, ქალაქ ტარსუ-
 სთან
 amoenitās, ātis ἑ კარგი მდებარე-
 ობა, მიმზიდველობა, სილამაზე
 īnflū, flūxī, flūxum, ēre შევესუ-
 რავ, მივედინები
 prōiciō, iēcī, iectum, ēre ვაგდებ,
 ძირს (მიწაზე) ვაგდებ,
 ვაწყობ; se prōicere ჩავარდნა,
 ჩაშვება (წყალში)
 sūdor, ōris ἡ ოფლი
 praefrigidus, a. um ძალიან ცივი
 Appellēs, is ἡ აპელესი, ცნობილი
 ბერძენი მხატვარი (ალექსან-
 დრე მაკედონელის თანა-
 ჟედროვე)
 pictor, ōris ἡ მხატვარი
 eques, itis ἡ მხედარი
 quam (adv.) ძალიან, იმდენად
 mereō, sū, itum, ēre ვაკეთებ,
 ვიმსახურებ
 intereā (adv.) ამასობაში
 adhinnō, īvī (in), ītam, īre ვჭიხინებ
 peritior, ius compar. peritus, a. um-
 დან გამოცდილი, მცოდნე,
 ოსტატურად გაკეთებული
 Codrus, ἰ ἡ კოდრუსი, ათენის
 უკანასკნელი ლეგენდარული
 მეთე, რომელმაც, გადმო-
 ცემით, ღორიელებთან
 ბრძოლაში თავი გაწირა
 სამშობლოს გადასარჩენად

Dōrēs, um ἡ ღორიელები, ერთ-
 ერთი უძველესი ბერძ. გომი,
 რომელიც თავდაპირველად
 ოლიმპოსთან ცხოვრობდა,
 შემდეგ კი პელოპონესში
 Attica, ae ἑ ატიკა, ელადის
 ნაწილი, რომლის მთავარი
 ქალაქი იყო ათენი
 invādō, vāsī, vāsum, ēre შევიდი-
 ვარ, თავს ვესხმი
 premō, pressī, pressum, ēre ვიკა-
 ვებ, ხელში ვიგდებ, ვაეიწრო-
 ვებ, ვაწაშებ, ვაიძულებ,
 ვიმორჩილებ, ვიმონებ
 Pŷthia, ae ἑ პითია, აპოლონის
 ქურუმი ქალი, რომელიც
 წინასწარმეტყველებდა დელ-
 ფოს ტაძარში
 ōnūtiō, āvī, ālum, āre ვამბობ,
 ვაცნობებ, ვაუწყებ
 familiāris, e (adj.) ადგილობრივი,
 ოჯახური, ჩვეულებრივი
 rixa, ae ἑ ჩხუბი, კამათი
 statiō, ōnis ἑ დაცვა, ყარაული,
 პოზიცია, საბრძოლო პოზი-
 ცია, ადგილი
 committō, mīsī, missum, ēre ერთ-
 მანეთს ვაჯახებ, ვამხედრებ
 laedō, sī, sum, ēre ვაწყენინებ,
 შეურაცხევოვ
 Biās, antis ἡ ბიასი პრიენედან,
 ერთ-ერთი შვიდ ბერძენ
 ბრძენთაგანი
 abiciō, iēcī, iectum, ēre ვაგდებ,
 ძირს ვაგდებ, ვყრი
 bonum, ī ἡ ქონება

P. Cornelius Lentulus Dolabella
კუბლიუს კორნელიუს ლენ-
ტულუს დოლაბელა, ციცერო-
ნის სიძე, კეისრის მომხრე
Tullia. ae f გულია, ციცერონის
ქალიშვილი
statūra. ae f სიმაღლე
accingō, cinxī, cinctum, ēre წელზე
შემოვირტყამ
gener, erī m სიძე
cēterum (adv.) სხვათა შორის,
მაგრამ, მაინც
cēnseō, suī, sum, ēre ვთვლი,
მგონია, მიმაჩნია
Cato, ōnis m კატონი, Marcus
Porcius Cato მარკუს პორციუს
კატონი, კონსული 195 წ.,
კართაგენის დაუძინებელი
მტერი
expectō, āvī, ātum, āre ეელო-
დები, მოველი
pervertō, vertī, versum, ēre ვა-
ფუჭებ, ვანადგურებ
ēvādō. vāsī, vāsum. ēre ვიპარები,
მიერბივარ, გაედივარ,
მივედინები
lepus, oris m კურდღელი
neuter, tra, trum არც ერთი, არც
მეორე
sēminō. āvī, ātum, āre ვთესავ
metō. (messuī), messum, ēre ვიმკი,
მოსავალს ვიღებ
paucus, a, um პაგარა, ცოტა; pl.
pauci ზოგიერთი, ცოტანი
efficiō, fēcī, fectum, ēre ვიძლევ, ვაწარმოებ

blandus, a, um შემპარავი, მლიქე-
ნელი
trīstis, e (adi.) მწუხარე, სამწუ-
ხარო, უსიამოვნო
serēnus, a, um ნათელი, უღრუბ-
ლო, წყნარი, სასიხარულო,
ბედნიერი
factō, ōnis f მოქმედება: პარტია
prīnceps, ipis m წინამძღოლი,
მბრძანებელი, პრინცეპსი
Aeduī, ōrum m ედუები, კელტური
გომები
Sēquanī, ōrum m სეკვანები, ერთ-
ერთი ყველაზე დიდი გომი
Gallia Belgica-ში
excurrō, (cu)currī, cursum, ēre გა-
მოვრბივარ, გამოვდივარ
Phociō, ōnis m ფოკიონი, ათენე-
ლი მხედართმთავარი და პო-
ლიტიკოსი, ღემოსთენეს მოწი-
ნააღმდეგე, მაკედონიის მომ-
ხრე; დასჯილ იქნა ძვ. წ. 318 წ.
perpetuō (adv.) მუდამ, მუდმივად
pauper. eris (adi.) ღარიბი
sculpō. psī, ptum, ēre ამოვჭრი.
ვჭრი
mīror, ātus sum. āri (depon.) მიკ-
ვირს
coniungō, iūnxī, iūctum, ēre ვა-
ერთებ, ვაერთიანებ
imitātō, ōnis f მიბაძევა, იმიტაცია
fidēlis, e (adi.) ერთგული, სარწ-
მუნო
quisquis, quaeque, quidquid
(subst.), quodquod (adi.) ვინც
კი, რაც კი, ყოველი ვინც

tantō (adv.) მითუმეტეს, bis tanto
 ორმაგად
 vetō, aī, itum. āre ეკრძალავ
 ōtīōsus. a, um უსაქმური
 morātor, ōris m ზანტი, ნელი
 Zēnō(n). ōnis m ზენონი, ბერძენი
 ფილოსოფოსი ეპიკურელი,
 ციცერონის მასწავლებელი
 Phīdiās, ae m ფიდიასი, პერიკლეს
 ეპოქის ათენელი სკულპ-
 ტორი (გარდ. ძვ. წ. 431 წ.)
 cōnspiciō. spexī, spectum, ēre ეუ-
 ყურებ, შევხედავ
 aliquis, aliqua, aliquid (pron.
 indef.) ვინმე, რამე
 similitūdō, inis f მსგავსება
 Platō(n), ōnis m პლატონი, ბერძე-
 ნი ფილოსოფოსი, სოკრატეს
 მოწაფე და არისტოტელეს
 მასწავლებელი, აკადემიის
 ფუძემდებელი (ძვ. წ. 427-347
 წწ.)

Sōcratēs, is m სოკრატე, წარმო-
 შობით ათენიდან, იდეალის-
 ტური ფილოსოფიური სკო-
 ლის დამაარსებელი (ძვ. წ.
 469-399 წწ.)
 valētūdō. inis f ჯანმრთელობა
 nocturnus, a, um ღამის
 quīēs, ētis f სიმშვიდე, დასვენება
 Spartacus, ī m სპარტაკი, თრაკი-
 ის მკვიდრი, რომაელი მონე-
 ბის აჯანყების ორგანიზატო-
 რი და ხელმძღვანელი (ე. წ.
 გლადიატორთა ომი ძვ. წ. 73-
 71 წწ.); დაიღუპა კრასუსის
 არმიასთან ბრძოლის დროს
 ingenuus, a, um ადგილობრივი,
 თავისუფალი (დაბადებით),
 კეთილშობილი
 se coniungere შეერთება, შეკავ-
 შირება, დაკავშირება
 comparō, āvī, ātum, āre ვამზადებ,
 ვაიარალებ, აღვჭურვავ

§23 LECTIO VICESIMA TERTIA

თავისებური ზმნები eō, edō, volō, nōlō, mālō, ferō

De Alexandro Magno et Diogene

Alexander Magnus, cum aliquando Corinthi esset, ad Diogenem venit eumque interrogavit: "Quod optas, Diogenes? Faciam, quidquid volueris". Tum ille: "Opto, – inquit, – ne solem mihi intercipias". Quo audito*, Alexander exclamavisse dicitur**: "Nisi Alexander essem, Diogenem esse vellem***."

* Quo audito (abl. abs.) – როცა ეს შობისმინა.

** Alexander exclamavisse dicitur (Ncl) – ამბობენ, რომ ალექსანდრემ წამოიძახა.

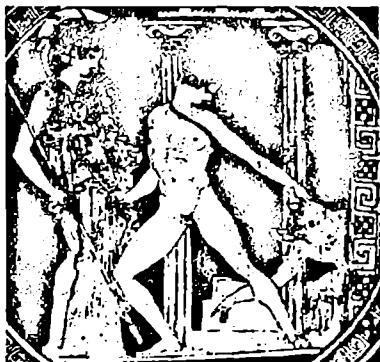
*** Nisi Alexander essem, Diogenem esse vellem (irrealis – პირობითი წინადადება) – ალექსანდრე რომ არ ეყოფილიყავი, დიოტენედ ეოჟნას ვისურვებდი.

Aesopus et viator

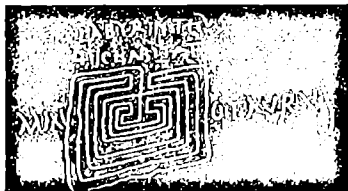
Aesopus aliquando Athenis ibat, multa secum cogitans. Subito viator quidam ei obviam iens: "Quot horas, – inquit, – usque ad urbem ibo?" Aesopus nihil respondit. Postquam ille iratus aliquantum prodiit, Aesopus, qui euntem observaverat, magna voce: "Duas horas ibis, amice". Tum ille: "Cur, – inquit, – non statim respondisti?" Et Aesopus: "Nunc tantum video te celeriter ire posse".

De Theseo et Ariadna

Minoem, Cretae insulae regem, antiquis temporibus cum Atheniensibus bellum gessisse fama est. Atheniensibus victis rex durum tributum imperavit: li quotannis septem iuvenes septemque virgines in Cretam insulam mittere debebant. Ibi Minotaurus, quod partim* hominis, partim* tauri speciem praebebat et labyrinthum habitabat, eos devorabat. Misericordia adductus** Theseus: "Ego", inquit, "aut amicos servabo aut a Minotauro superatus ipse cadam!" Tum una cum*** pueris puellisque navem conscendit Cretamque petivit. Theseus monstrum vidit occiditque. Sed labyrinthum excedere non potuisset, nisi Ariadna, regis filia, quae cum amabat, ei adfuisset. Illa ei lanam glomus dederat, ut filum ad portam alligaret manuque teneret et eius auxilio exitum reperire posset. Theseus, postquam gladio Minotaurum necavit, amicos quoque liberavit et filo e labyrintho salvus exiit. Theseus Ariadnam secum duxit, ne pater eam puniret, quod hosti adfuerat. Sed postea Theseus eam in insula Naxo exposuit, quod Bacchus

თესეუსი კლავს მინოტავრს. გამოსახულება ბერძნულ ევზაზე

teneret et eius auxilio exitum reperire posset. Theseus, postquam gladio Minotaurum necavit, amicos quoque liberavit et filo e labyrintho salvus exiit. Theseus Ariadnam secum duxit, ne pater eam puniret, quod hosti adfuerat. Sed postea Theseus eam in insula Naxo exposuit, quod Bacchus

deus, amore Ariadnae inflammatus, ei imperaverat, ut eam relinqueret. Bacchus Ariadnam secum in Olympum sustulit.

* partim ... partim – ნაწილობრივ; ერთი ნაწილი ... მეორე ნაწილი.

** misericordia adductus – სიბრაღულით წაქეზებული (abl. causae).

*** una cum ... – ... ერთად.

Facetia:

Quintus, Marci Tulli Ciceronis frater, parvae staturae erat. Pictor quidam Quinti imaginem enormi magnitudine pinxit. Cum Marcus Cicero imaginem vidisset: "Frater meus, – inquit, – dimidius* maior est, quam totus".

* dimidius, a, um – ნახევარი; frater dimidius – ძმის ნახევარი.

Sententiae:

1. Fama crescit eundo – ჭორი გავრცელებით იზრდება.
2. Quae volumus, credimus libenter – რაც გვსურს, იმას სიამოვნებით ვიჭერებთ.
3. Séd fugit intéreá, || fugit irrepairábile témpus (Ovidius) – და ამასობაში მიქრის, მიქრის აუნაზღაურებელი დრო.
4. Incidit in Scyllám, || qui vult vitáre Charýbdim – სკილას უვარდება (ხახაში), ვისაც უნდა ქარიბდის დაალწიოს თავი.
5. Sic transit gloria mundi – ასე მიდის (ქრება, წარმავალია) ამქვეყნიური დიდება.
6. Scíre volúnt omnés, || studíis incúmbere paúci (Horatius) – ცოდნა ყველას უნდა, სწავლისთვის თავგამოდება კი – ცოტას.
7. In sudore vultus tui comedes panem tuum (Bibl.) – ოფლითა შენითა მოიპოვე პური შენი (შენი სახის ოფლით ჭამე პური შენი).
8. Quas herbas pecudes non edunt, homines edunt – რომელ ბალახსაც ცხვრები არ ჭამენ, იმას ადამიანები მიირთმევენ.
9. Quo vadis, Domine? – Eo Romam mi iterum crucifigi – სად მიდიხარ, უფალო? – მივლივარ რომში, რომ ხელახლა ჯვარს ვეცვა (რომიდან დევნილ პეტრეს ქრისტე გამოეცხადა და ამ სიტყვებით მიმართა).
10. Etiam sanato vulnere cicatrix manet – შეხორცებული ჭრილობიდანაც რჩება ნაიარევი.

11. *Esse oportet ut vivas, non vivere ut edas* – უნდა ჭამო, რათა იყოცხლო, და არა იყოცხლო, რათა ჭამო (პერიფრაზი გამოთქმისა: *Non ut edam vivo, sed ut vivam edo* – ვყოცხლობ არა იმიტომ, რომ ვჭამო, არამედ ვჭამ იმიტომ, რომ ვიყოცხლო).
12. *Tamdiu discendum est, quamdiu vivis* – იმდენ ხანს უნდა ისწავლო, რამდენ ხანსაც ეყოცხლობ.
13. *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris* – რასაც შენს თავს არ უსურვებ, სხვას იმას ნუ გაუკეთებ.
14. *Optanda mors est sine metu mortis mori* (Seneca, Troades) – სანატრელი სიკვდილია, მოკედლე სიკვდილის შიშის გარეშე.
15. *Aquam haurit cribro, qui discere vult sine libro* – საყროთ ხაპავს წყალს, ვისაც წიგნის გარეშე უნდა სწავლა.

გრამატიკა

თავისებური ზმნები

eō, īi, itum, īre – დავდივარ, მივდივარ

	Praes. ind.	Impf. ind.	Fut. I	Praes. coni.
sg.				
1.	e-ō	ī-ba-m	ī-b-ō	e-a-m
2.	ī-s	ī-bā-s	ī-b-is	e-ā-s
3.	i-t	i-ba-t	ī-b-it	e-a-t
pl.				
1.	ī-mus	ī-bā-mus	ī-b-imus	e-ā-mus
2.	ī-tis	ī-bā-tis	ī-b-itis	e-ā-tis
3.	e-u-nt	i-ba-nt	ī-b-u-nt	e-a-nt
imperat. ī! ī-te!			□	
Part. praes. act. i-ēns, gen. e-untis			Part fut act. it-ūrus, a, um	

	Impf. coni.	Fut. II	Pf. ind.
sg.			
1.	ī-re-m	i-erō	i-ī
2.	ī-rē-s	i-eris	ī-sī
3.	ī-re-t	i-erit	i-it
pl.			
1.	ī-rē-mus	i-erimus	i-imus
2.	ī-rē-tis	i-eritis	ī-stis
3.	ī-re-nt	i-erunt	i-ērunt
Inf. pf. īsse			

	Ppf. ind. act.	Pf. coni. act.	Ppf. coni. act.
sg.			
1.	i-eram	i-erim	I-ssēm
2.	i-erās	i-eris	I-ssēs
3.	i-erat	i-erit	I-ssēt
pl.			
1.	i-erāmus	i-erimus	I-ssēmus
2.	i-erātis	i-eritis	I-ssētis
3.	i-erant	i-erint	I-ssēt
Gerundium eundum est – უნდა წავიდე ^ქ			
Gerundium eundi – სიარულია			

edō, edī, ēsum, edēre (ēsse) – ვჭამ

	Praes. ind. act.	Praes. coni. act.	Impf. coni. act.
sg.			
1.	edō	edam / edim	ederem / Essem
2.	edis / ēs	edās / edis	ederes / Esēs
3.	edit / ēst	edat / edit	ederet / Esset
pl.			
1.	edimus	edāmus / edīmus	ederemus / Essemus
2.	editis / ēstis	edātis / edītis	ederetis / Essetis
3.	edunt	edant / edint	ederent / Esset

Praes. ind. pass.-ში არის მხოლოდ ერთი უწესო ფორმა – p. III sg. estur – იჭმევა.

Imper.-საე რამდენიმე ფორმა აქვს:

sg. p. II ede! / ēs! pl. p. II edite! / ēste!

volō, voluī, velle – მინდა

nōlō, nōluī, nōlle – არ მინდა

mālō, māluī, mālle – ძალიან მინდა

Praes. ind.			
sg.			
1.	vol-ō	nōl-ō	māl-ō
2.	vi-s	nōn vi-s	mā-vi-s
3.	vul-t	nōn vult	mā-vult
pl.			
1.	vol-u-mus	nōl-umus	māl-u-mus
2.	vul-tis	nōn vultis	mā-vultis
3.	vol-u-nt	nōl-u-nt	māl-u-nt

Impf. ind. act.			
sg.			
1.	vol-ē-ba-m	nōl-ē-ba-m	māl-ē-ba-m
2.	vol-ē-bā-s	nōl-ē-bā-s	māl-ē-bā-s
3.	...	...	...
Fut. I			
sg.			
1.	vol-a-m	nōl-a-m	māl-a-m
2.	vol-ē-s	nōl-ē-s	māl-e-s
3.	...	...	...
Pf. ind. act.			
sg.			
1.	volu-I	nōlu-i	mālu-I
2.	volu-isti	nōlu-isti	mālu-isti
3.	...	...	...

Pf.-ის, ppf.-ისა და fut. II-ის ფორმები წესიერად იწარმოება.

Praes. coni.			
sg.			
1.	vel-i-m	nōl-i-m	māl-i-m
2.	vel-I-s	nōl-I-s	māl-I-s
3.	...	...	...
Impf. coni. act.			
sg.			
1.	vel-le-m	nōl-le-m	māl-le-m
2.	vel-lē-s	nōl-lē-s	māl-lē-s
3.	...	...	...
Imperat. p. II sg. –*		nōl-I!	–*
Imperat. p. II pl. –*		nōl-Ite!	–*

* volo-სა და malo-ს ეს ფორმები არ აქვს!

ferō, tuli, lātum, ferre – მომაქვს

Praes. ind. act.		Praes. ind. pass.	
sg.			
1.	fer-ō	fer-or	
2.	fer-s	fer-ris	
3.	fer-t	fer-tur	
pl.			
1.	fer-i-mus	fer-i-mur	
2.	fer-tis	fer-i-mini	
3.	fer-u-nt	fer-u-ntur	

Inf. praes. act. fer-re		Inf. praes. pass. fer-rī
Part. praes. act. fer-ēns, fer-entis		Gerundivum fer-e-ndus, a, um
Impf. coni. act.		Impf. coni. pass.
sg.		
1.	fer-rem	fer-re-r
2.	fer-rēs	fer-rē-ris
3.	fer-ret	fer-re-tur
pl.		
1.	fer-rē-mus	fer-rē-mur
2.	fer-rē-tis	fer-rē-mini
3.	fer-re-nt	fer-re-ntur
Praes. Imperat.		Fut. imperat.
p. II sg. fer		p. II et III sg. fer-tō
p. II pl. fer-te		p. II pl. fer-tō-te
		p. III pl. fer-u-ntō

დანარჩენი ფორმები praes.-ის ფუძისა იწარმოება III უღლების გზების მსგავსად.

Perf.-ის წრეში ეს გზა წესიერად იუღლება.

სავარჯიშოები:

1. აუღლეთ praes. ind.-ში და coni. act.-ში: comedere, abire.

2. ფრჩხილებში ჩასმული სიტყვები თარგმნეთ და ჩასვით სათანადო ფორმაში:

1. (შეჭამე) malum rubrum! 2. Domum (წადით)! 3. Da viam (მიმავალს)!

3. შეავსეთ კროსვორდი:

Aenigma:

Transverse:

1. amo, are გზის pf. ind. act. p. III sg.

3. bellum – nom. pl.-ში.

4. ნაცვალსახელი is gen. pl. -ში.

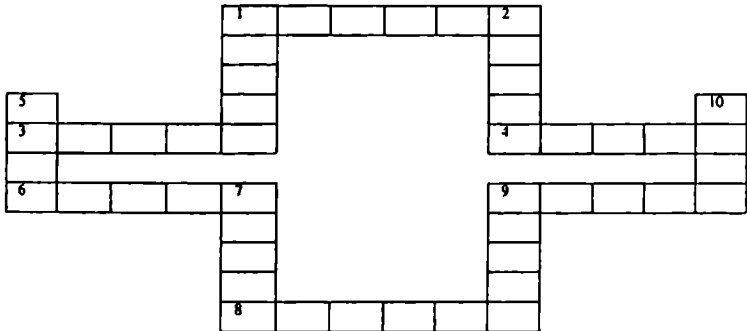
6. studeo, ere გზის praes. imper. p. II sg.

8. bonus-დან compar. m და f.

9. dux nom. pl.-ში.

Ad perpendiculum:

1. amica abl. sg.-ში.
2. tardus – აწარმოეთ adv.
5. eo, ire ზმნიდან impf. ind. act. p. II sg.
7. erro, are-დან praes. conii. p. I sg.
9. do, dare-დან praes. ind. pass. p. III sg.
10. amo, are-დან praes. conii. act. p. II sg.

4. თარგმნეთ:

ლორმუცელას საფლავის ქვაზე აწერია:

NON EST, QUIA NON EST

ESSET, SI ESSET.

5. რომელი ლათინური სიტყვებიდან არის წარმომდგარი:

აბიგურიენტი, იმიჯი, სკულპტურა, ფორმაცია, კადენცია, კონდიცია, პაგინაცია.

6. წაიკითხეთ, თარგმნეთ ლათინური ფრაზები; რაში მდგომარეობს ამ ანეგდოტის არსი?

სამი ახალგაზრდა გაემგზავრა სამოგზაუროდ. ყოველმა თითო ლათინური ფრაზა ისწავლა იმისთვის, რომ მათი გამოყენებისას უფრო ჭკვიანი გამოჩენილიყო. პირველმა ისწავლა: "Nos tres Clerici",

მეორემ: “Pro pecunia et bursa”, მესამემ: “Quod iustum et dignum est”. ერთხელ მიდიოდნენ გყეში, სადაც ცოცა ხნის წინ შეკვლელობა მოხდა. გამომძიებელმა ჰკითხა მათ, ხომ არ იცოდნენ, ვინ იყო მკვლეელი. “Nos tres Clerici”, უპასუხა პირველმა. “რაგომ გააკეთეთ ეს?” – იყო შემდეგი კითხვა. “Pro pecunia et bursa”, – უპასუხა მეორემ. ამისთვის თქვენ ჩამოგახრჩობენ – თქვა გამომძიებელმა. “Quod iustum et dignum est” – იყო მესამის პასუხი. მხოლოდ იმის შემდეგ, რაც ახალგაზრდებმა ჩამოხრჩობის შესახებ გაიგონეს, საკუთარ ენაზე ალაპარაკდნენ და ამრიგად თავი დაიხსნეს.

ლექსიკონი:

quisquis, quidquid (pron. rel.) ვინც
 კი, რაც კი
 intercipiō, cēnī, ceptum, ēre ვარ-
 თმევ, ვკლავ
 exclāmō, āvī, ālum, āre წამო-
 ვიყვირებ, წამოვიძახებ,
 ხმამაღლა ვყვირი
 Aesōpus, ī m ეზოპე, ცნობილი
 ბერძენი იფავ-არაკების
 მწერალი ძვ. წ. VI ს-ისა
 viātor, ōris m მოგზაური
 ებ, იწ, itum, ire მივიღივარ, მოვიდი-
 ვარ
 obviam (adv.) შესახვედრად
 aliquantum (adv.) საკმაოდ (მან-
 ძილი)
 prōdeō, iī, itum, ire წინ მივიღივარ
 celeriter (adv.) ჩქარა, სწრაფად
 Crēta, ae f კუნძული კრეტა
 tribūum, ī n ხარკი, გადასახადი
 quotannis (adv.) ყოველწლიურად
 partim (adv.) ნაწილობრივ
 misericordia, ae f სიბრალული,
 თანაგრძნობა

cōnscendō, scendi, scēnsūm, ēre
 ავღივარ; conscendere navem
 ნაუში ჩაჯდომა
 mōnstrum, ī n ურჩხული, მონ-
 სტრი
 excēdō, cessī, cessum, ēre მივიდი-
 ვარ, გამოვიღივარ
 adsum, adfuī, adesse ევხმარები
 lāna, ae f შალის ძაფი
 glomus, eris n გორგალი
 salvus, a, um უვნებელი
 Naxus (Naxos), ī f ნაქსოსი,
 ყველაზე დიდი კიკლადების
 კუნძულებიდან, მიძღვნილი
 ბაკქუსისადმი
 Bacchus, ī m ბაკქუსი, იუპიტერი-
 სა და სემელეს შვილი, რომე-
 ლიც დედამ ნაადრევად შვა
 და შემდეგ ხელმეორედ იშვა
 მამის თუბოდან
 Inflammō, āvī, ālum, āre ცეცხლს
 ვუკიდებ; გადატ. მნ. აღვავ-
 ნებ, ვწვავ
 subferō, (sufferō), sustulī, sublā-
 tum, sufferre ამყავს

Quīntus, ī m კვინტუსი, რომაული
praenomen-ი
ŕōmīs, e (adi.) უბარმამარი,
არაჩვეულებრივად ღიდი
statūra, ae f სიმაღლე
dīmīdius, a, um ნახევარი
irreparābilis, e (adi.) აუნაზღაუ-
რებელი
incidō, cidī, -, ēre ვეარღები, მოე-
ხდები (შემთხვევით)
Scylla, ae f სკილა, კლდე სიცი-
ლიის სრუტეში, იგალიკურ
მხარეს, ქარიბდას მორევის
მოპირდაპირედ
Charybdis, is f ქარიბდა, მებღვა-
ურებისთვის საშიში ზღვის
მორევი შესინასთან, იგალი-
ასა და სიცილიას შორის (სკი-
ლას მოპირდაპირედ მხარეს)
incumbō, cubuī, cubitum, ēre თავს
მიეუძღვნი, თავს ეღებ
vultus, ūs m სახე
comedō, ēdī, ēsum, ēre ვჭამ
pecus, udis f ცხვარი
edō, ēdī, ēsum, ēre ვჭამ
quō (adv.) სად? საით?
crucifigō, fixī, fixum, ēre ჯვარზე
ვაკრავ

vulnus, eris n ჭრილობა
cicātrix, icis f ნაწიბური, ნაიარე-
ვი, ნაჭრილობევი
tamēn (adv.) იძღენი ხანი
quāmdēn (adv.) სანამ
metus, ūs m შიში
haurīō, hausi, haustum, īre ვხაპავ,
ვიღებ
crībrum, ī n საცერი
volō, volui, velle მინდა, მსურს
abēō, īi, itum, īre მიედივარ,
ემორდები
ruber, bra, brum წითელი
clericus, ī m კლერიკი, სასულიერო
პირი
bursa, ae f საფულე
īnstus, a, um კანონიერი, პატი-
ოსანი, სამართლიანი
dīgnus, a, um ღირსი, ღირსეული
nōlo, nōlui, -, nolle არ მინდა, არ
მსურს; imperat. noli, nolite +
inf. აწარმოებს imperat.-ის
უკუთქმით ბრძანებით: noli
me tangere! – ნუ მეხები, noli
putare! – ნუ ფიქრობ!

რომაული კალენდარი

თავდაპირველად რომაელებს მთეარის წელიწადი ჰქონდათ, რომელიც ათი თვისაგან შედგებოდა და გადმოცემით რომულუსის მიერ იყო დადგენილი. პირველი თვე იყო მარტი, რომელიც მარსის – რომულუსის შაპის – სახელს უკავშირდება, მეათე კი – დეკემბერი (decem – ათი). გადმოცემის თანახმად ძვ. წ. VII-VI საუკუნეებისათვის მიღებულ იქნა თორმეტთვიანი კალენდარი. დამატებულ იქნა იანუარი ორსახა იანუსის - ყოველგვარი დასაწყისის ღმერთის პატივსაცემად, და თებერვალი – თვე, რომლითაც მთავრდებოდა წელი და რომელიც იასიოკა ვამოსასყიდ მსხვერპლს (februāre – განწმენდა, მსხვერპლად შეწირვა). წელიწადი 355 დღეს შეიცავდა, რასაც ოთხ წელიწადში ერთხელ ემატებოდა კიდევ ერთი თვე (mensis intercalaris – “ჩართული თვე”).

ძვ. წ. 46 წ. რომის იმპერატორმა C. Iulius Caesar-მა ალექსანდრიელი მათემატიკოსისა და ასტრონომის სოსიგენეს რჩევით მზის წელიწადი შემოიღო. წლის დასწყისი გადაგანილ იქნა პირველ იანუარს, რადგან კონსულები ამ დღიდან იწყებდნენ თავიანთი მოვალეობის შესრულებას. მზის მოძრაობის მიხედვით დადგენილ იქნა წლიური ციკლი 365, 25 დღის ოდენობით; 0, 25 დღე ოთხ წელიწადში გვაძლევდა მთელ დღეს, რომელსაც უმატებდნენ ყოველ მეოთხე წელს (dies intercalaris – “ჩართული დღე”). მაგრამ არა 29 თებერვალს, როგორც ეს მიღებულია დღეს, არამედ მეექვსე დღეს ითვლიდნენ ორჯერ მარტის კალენდების წინ. ე. ი. ეს დღე ემატებოდა 23-სა და 24 თებერვალს შორის. ამის გამო მთელ წელს ერქვა bissextilis ანუ ნაკიანი, რადგან ჩართულ დღეს dies bissextus – “ორჯერ მეექვსე დღე” ეწოდებოდა.

კეისრის პატივსაცემად თვეს “Quintilis” დაერქვა “Iulius”-ი, ხოლო მის მიერ გადაკეთებულ კალენდარს – იულიანური. ეს კალენდარი ანუ “ძველი სტილი” შემდეგ შეიცვალა უფრო ზუსტი ასტრონომიული კალენდრით, რომელსაც გრიგორიანული დაერქვა ამ კალენდრის შემოღების ინიციატორის, რომის პაპის, Grigorius XIII-ის პატივსაცემად 1582 წ. საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ მართლმადიდებლური ეკლესია დღესაც იულიანურ კალენდარს იყენებს. ამიგომ არის, რომ მართლმადიდებლური ეკლესია ახალ წელს შეიმობს ძველი სტილით, ე. ი. იულიუსის კალენდრის მიხედვით, 14 იანუარს, ხოლო ოფიციალურად ახალი წელი პირველ იანუარს აღინიშნება.

როდესაც Iulius Caesar-ი იმპერატორმა Octavianus Augustus-მა შეეცალა, “Sextilis”-ს გადაერქვა სახელი და გახდა “Augustus”-ი.

წელი – თვე – რიცხვი

წელი განისაზღვრებოდა ორივე იმ დროს მოღვაწე კონსულის მიხედვით. მაგ., M. Tullio Cicerone C. Antonio Hybrida consulibus (მარკუს ტულიუს ციცერონისა და გაიუს ანტონიუს ჰიბრიდას კონსულობის დროს) = ძვ. წ. 63 წ. Augustus-ის დროიდან (ძვ. წ. 16 წ.) წელთაღრიცხვა წარმოებდა ქ. რომის დაარსებიდან – ab urbe condita (a. U. c.), ე. ი. ძვ. წ. 753 წლიდან.

თვეების სახელწოდებები იყო: Iānuārius, Februārius, Mārtius, Aprilis, Māius, Iūnius (Iuno-დან), Iūlius, Augustus, September, October, November, December.

თვეების სახელწოდებები თავდაპირველად მელსართავი სახელები იყო და იხმარებოდა mensis-თან ერთად: mensis Martius – მარტის თვე; mēnse Aprilī – აპრილის თვეში, აპრილში.

როგორც, ალბათ, უკვე შენიშნეთ, დღევანდელ კალენდარში სექტემბერი, ოქტომბერი, ნოემბერი და დეკემბერი IX, X, XI და XII თვეებია, რომაელებთან კი, რომლებიც წელიწადს მარტიდან ითვლიდნენ – VII, VIII, IX და X.

დღეების რაოდენობა ყოველ თვეში აგრეთვე იულიუს კეისრის დროსაა დადგენილი: 4 თვეში – აპრილში, ივნისში, სექტემბერში და ნოემბერში 30 დღეა, დანარჩენ თვეებში კი 31 დღე, თებერვალში – 28 (29) დღე. ეს სისტემა დღესაც ძალაშია.

თვეების დღეები თავდაპირველად განისაზღვრებოდა მთვარის ფაზებით. ყოველ თვეში იყო 3 განსაკუთრებულად გამოყოფილი (ე. წ. მთავარი) დღე:

Kalendae (Kal.) = თვის პირველი დღე (კალენდები. აქედან მომდინარეობს სიტყვა კალენდარი) (ახალი მთვარე),

Nōnae (Nōn.) = თვის V ან VII დღე, ნონები (მთვარის მეორე ფაზა),

Īdus (Īd.) = XIII ან XV დღე (იდები) (მთვარის მესამე ფაზა, სავსე მთვარე).

ნონები VII, ხოლო იდები XV დღეს იყო მარტში, მაისში, ივლისში და ოქტომბერში. დანარჩენ თვეებში კი ნონები იყო V, ხოლო იდები XIII დღეს. მაგ., Nonis Februariis = 5 თებერვალს, მაგრამ Nonis Martiis = 7 მარტს; Idibus Aprilibus = 13 აპრილს, მაგრამ Idibus Maiis = 15 მაისს.

დანარჩენ დღეებს ითვლიდნენ იმის მიხედვით, თუ რამდენი დღე იყო დარჩენილი უახლოეს მთავარ დღემდე თვით ამ დღისა და მთავარი დღის ჩათვლით. მაგ., პომპეის დაღუპვის დღე ახ. წ. 79 წლის 24 აგვისტო აღინიშნებოდა: ante diem IX Kalendas Septembres (ცხრა

დღით ადრე სექტემბრის კალენდებამდე). ე. ი. თვის პირველ დღეებს ითვლიდნენ შემდგომი ნონებიდან, შემდეგ, როდესაც ნონები გასული იყო – იღებიდან, ბოლო დღეები კი განისაზღვრებოდა მომავალი კალენდებიდან.

თუკი დღე კალენდებზე, ნონებზე ან იღებზე მოდიოდა, ამ დღის დასახელება abl. pl.-ში უნდა ყოფილიყო. მაგ., 1 თებერვალი = *Kalendis Februariis*. დღე, რომელიც კალენდების, ნონებისა და იღების წინ იყო, აღინიშნებოდა სიტყვით *pridie (prid.)* “წინა დღე” + acc. მაგ.: *Pridie Kalendas februarias = 31 იანვარს*.

დღე

რომაელებს არ ჰქონდათ დღე-ღამის მკაცრად ფიქსირებული სისტემა, როგორც გვაქვს ჩვენ დღეს. რომაელთა დღე იყოფოდა ორ ნაწილად: დღე – მზის ამოსვლიდან მზის ჩასვლამდე – და ღამე – მზის ჩასვლიდან მზის ამოსვლამდე. ყოველი ნაწილი თავის მხრივ იყოფოდა 12 საათად (*hora*).

ამგვარად, *hora prima diei* იყო პირველი საათი მზის ამოსვლიდან, ხოლო *hora prima noctis* – პირველი საათი მზის ჩასვლიდან. რადგან დღისა და ღამის ხანგრძლივობა წელიწადის დროის მიხედვით იცვლება, დღის ხანგრძლივობაც მათარსა და ზაფხულში სხვადასხვა იყო. დღე და ღამე ერთმანეთს მხოლოდ ბუნიანობის დროს უტოლდებოდა, როდესაც დღე დილის 6 სთ-დან საღამოს 6 სთ-მდე გრძელდებოდა, ხოლო ღამე – საღამოს 6 სთ-დან დილის 6 სთ-მდე. ამიტომ, როდესაც ვკითხულობთ, რომ *Caesar hora quarta diei Britanniam attingit*, ეს ნიშნავს, რომ კეისარმა ბრიტანიას მიაღწია ჩვენი დროით 10 სთ-ზე (დილის 6 სთ-დან – დღის დაწყებიდან – გადავითვლით 4 სთ-ს).

ღამით დროს ითვლიდნენ ჩვეულებრივ *vigilia*-თი (ღამის მორიგეობა). ვიგილია სულ 4 იყო: (*vigilia prima, secunda, tertia, quarta*), ე. ი. ყოველი *vigilia* შეიცავდა 3 რომაულ საათს. ღამის ასეთი დაყოფა დაკავშირებული იყო პატრულირებასთან ძვ. რომში. ასე რომ, *Caesar in Britanniam fere tertia vigilia solvit* უნდა გაეიგოთ ისე, რომ კეისარი ბრიტანეთში წაიქცა დაახლ. მესამე *vigilia*-ს დროს, ე. ი. ღამის 12 და 3 საათს შორის.

ძნელია, განისაზღვროს ზუსტი დრო. *Hora prima* შეიძლება ნიშნავდეს “7 სთ-ზე”, ან მთელ საათის 6-დან 7-მდე.

კვირის დღეები

რომაელებს თავდაპირველად რეაღიანი კვირა ჰქონდათ, შემდეგ ბერძნული კალენდრიდან გადაიღეს შვიდღიანი კვირა.

დღეების სახელები დაახლ. ახ. წ. 200 წლიდან იყო: *Solis diēs* – კვირა, *Lūnae diēs* – ორშაბათი, *Mārtis diēs* – სამშაბათი, *Mercūrii diēs* – ოთხშაბათი, *Iovis diēs* – ხუთშაბათი, *Veneris diēs* – პარასკევი, *Saturni diēs* – შაბათი.

რომაული მეტრიკა (ლექსთწყობა)

რომაული ლექსთწყობა (ვერსიფიკაცია – *versificatio*), ისევე როგორც ბერძნული, მეტრულ სისტემას განეკუთვნება, რომელიც დამყარებულია გრძელი და მოკლე მარცვლების კანონზომიერ მონაცვლეობაზე (გრძელი და მოკლე მარცვლების შესახებ იხ. §1). ამიგომ მას კუანტიტეტურ მეტრიკასაც უწოდებენ. ქართულისაგან განსხვავებით ანტიკური პერიოდის პოეზიაში რითმა არ არსებობს. ამიგომ მეტრული მახვილი სალექსო სტრიქონში ყოველთვის არ ემთხვევა სიგვეის (გრამატიკულ) მახვილს. მეტრული მახვილი სრულიად დამოუკიდებელია გრამატიკული მახვილისაგან. ლათინური ლექსის (*versus*) კითხვისას გრძელ მარცვალზე დაისმის მახვილი (მოკლე მარცვლები უმახვილოა). ლექსის ასეთ კითხვას სკანდირება ეწოდება (გმნიდან *scandere* – “აღსვლა”).

ლათინური ლექსის ერთეულებია მარცვალი, გერფი და ტაქტი.

ტერფების ძირითადი სახეები

იაზბი: — — — *rēgunt*

ქორე ან გროქე: — — *vīlā*

დაქტილი: — — — *iēmpōrā*

ანაპესტი: — — — *ādērānt*

სპონდე: — — *aetās*

ყოველი ტერფი 2 ნაწილისაგან შედგება: ერთი ნაწილს მოულის მეტრული მახვილი (ხმის აწევა ანუ არსისი), ხოლო მეორეზე (უმახვილოზე) ხდება ხმის დაწევა (თესისი). მეტრული მახვილის ანუ არსისის ნიშანი არის *ictus*.

ტაქტის შუაში შესვენებას ეწოდება ცეზურა (გმნიდან *caedo* – “ეაპობ, ვჭრი”), რომელიც აღინიშნება || ნიშნით.

ორი მოკლე მარცვალ ხანგრძლივობით ერთ გრძელს უდრის, ე.ი. დაქტილს ან ანაპესტს შეესაბამება სპონდე. იმ დროს. რომელიც ერთი მოკლე მარცვლის წარმოსათქმელად არის საჭირო, ეწოდება *mora* ("დახანება"). ე. ი. მოკლე მარცვალ ერთი მორის ტოლია, გრძელი კი – ორისა.

ლათინური ლექსის კითხვისას უნდა გავითვალისწინოთ შემდეგი მეტრული წესები:

1. სიგყვის ბოლო მარცვლის კვანტიტეტის (სიგრძე-სიმოკლის) განსაზღვრისას მხედველობაში უნდა მივიღოთ მომდევნო სიგყვის დასაწყისი ბგერებიც, მაგ., *Dónec erís felíx – i* გრძელია იმიტომ, რომ მას მოსდევს 2 თანხმოვანი – *s* და *f*.

2. ბოლოკიდური ხმოვანი, აგრეთვე ხმ. + *m* შემდგომი სიგყვის თავიკიდური ხმოვნის ან *h*-ს წინ არ იკითხება. ამ მოვლენას ელიზია ეწოდება: *monument(um) aere; aquil(o) impotens*.

3. თუ *est*-ის წინა სიგყვა ხმოვნით ან ხმ. + *m*-ზე მთავრდება, *est*-ის ეკარგება: *patria (e)st*.

ყველაზე ხშირად ხმარებული სალექსო საზომები

დაქტილური ჰექსამეტრი

დაქტილური ჰექსამეტრი ექვსი გერფისაგან შედგენილი ტაქტია. თვით გერფი 3 მარცვლისაგან შედგება, რომელთაგან ერთი გრძელია, დანარჩენი ორი კი მოკლე. შეექმნა გერფი შეკვეცილია: შედგება მხოლოდ 2 მარცვლისაგან: — — გროქე, ან სპონდე: — — .

— — | — — | — || — — | — — | — — | — —

არსისი ყოველთვის გერფის I ნაწილზე მოდის. ცეზურა ჩვეულებრივ III მახვილიანი გერფის შემდეგ არის (*Penthemimeres* – ხუთი ნახევარგერფიანი), მაგრამ შეიძლება იყოს IV მახვილიანი გერფის შემდეგაც (*Hepthemimeres* – შვიდი ნახევარგერფიანი), რომელსაც წინ უკლვის სხვა ცეზურა, უმეტესად *Trithemimeres*-ი (სამი ნახევარგერფიანი) მეორე გერფის გრძელი მარცვლის შემდეგ. ცეზურა შეიძლება იყოს აგრეთვე III გერფის პირველი მოკლე მარცვლის შემდეგ (კატა ტრიტონ გროქაიონ). მაგ.: *Penthemimeres*:

Quídquid id | ést timelr || Danálds et | dóna ferléntes (*Vergilius*).

მაინც მეძინია დანაელებისა, თუნდაც საჩუქრები მოქონდეთ.

Hepthemimeres:

Prīncipibŭs ḡ plācūsisse vjŭrīs ḡ non ḡ ūnūm ḡ lāus est.

მნიშვნელოვან ადამიანებს მოეწონო, არა არის ცუდი შექება.

კატა ტრიტონ ტროქაიონ:

Aut̄ aliquid̄ latet | error̄ ḡ eliquid̄ ne | credjē | Teūcrj̄ (Vergilius).

ან სხვა ხრიკი რამ იმალება, ცხენს ნუ ენდობით, გვეკრნო!

ელეგიური დისტიქი

ელეგიური დისტიქი არის ორი ტერფისაგან შედგენილი სტროფი, რომელშიც პირველი დაქტილური ჰექსამეტრია, მეორე კი დაქტილური პენტამეტრი. დაქტილური პენტამეტრი შედგება 5 დაქტილური ტერფისაგან, მაგრამ III და VI ტერფები შეკვეცილია და თითო გრძელ მარცვალს შეიცავს.

— — | — — | — — || — — | — — | — — (ჰექსამეტრი)
— — | — — | — — || — — | — — | — (პენტამეტრი)

Dñec elrīs fellix, || mŭltos nycehr̄ibjs q̄m̄c̄qs,
Tēmpora | s̄j̄ fŭelr̄nt || nūb̄j̄a, | s̄lŭs elrīs (Ovidius).

*ვიდრე ბედნიერი იქნები, ბევრ მეგობარს დაითვლი,
თუ დრო დაგიღვა ღრუბლიანი, მარტო დარჩები.*

ფალეკეური თერთმეტმარცვლიანი ლექსი

შედგება სპონდეს, დაქტილისა და 3 ტროქესაგან:

— — | — — | — — | — — | — —

Dŭsser̄t̄ssj̄m̄e | R̄d̄mŭl̄j̄ n̄el̄p̄t̄m̄ (Catullus)

რომულუსის მკვერმეტყველო შეილიმეილო

რომაული საკუთარი სახელები

რომაელებს ჩვეულებრივ სამი სახელი ჰქონდათ. პირველი – praenomen – პრენომენი – საკუთარი სახელი იყო. ასეთი სახელი მხოლოდ 18 არსებობდა. მათ ჩვეულებრივ 1, 2 ან 3 ასოზე კეუდნენ. ესენია: A. – Aulus, App. – Appius, C. – Gaius, Cn. – Gnaeus, D. – Decimus, K. – Kaeso, L. – Lucius, M. – Marcus, M. – Manius, Mam. – Mamercus, N. – Numerius, P. Publius, Q. – Quintus, Ser. – Servius, Sex. – Sextus, Sp. – Spurius, Tib. – Tiberius, T. – Titus.

მეორე სახელი – nomen – ნომენი – იყო გვარი, რომელიც ius-ზე ბლოკდებოდა.

მესამე სახელი – cognomen – კოგნომენი – იყო “მეტსახელი”, რომელსაც მიაწერდნენ ოჯახს ან გვარის რომელიმე შგოს (მაგ.: Rufus – ელალი, Cato – ყოჩალი, Naso – ცხვირიანი) და რომლითაც მას გამოარჩევდნენ სხვა ოჯახების ან გვარების ამა თუ იმ შგოსაგან. მაგ., Cornelius-ების გვარს ეკუთვნოდნენ სციპიონების, რუფინუსების, ლენტულუსებისა და სხვათა ოჯახები.

ზოგჯერ განსაკუთრებული დამსახურებისათვის რომაელი იღებდა მეოთხე სახელს ან მეორე მეტსახელს – agnomen-ს: Publius Cornelius Scipio-მ აფრიკაში ჰანიბალზე მოპოვებული გამარჯვების აღსანიშნავად ძვ. წ. 202 წ. მიიღო სახელი Africanus.

ქალების სახელების მაგივრად გამოიყენებოდა გვარები მღედრ. სქესში. მაგ., Marcus Tullius Cicero-ს ქალიშვილს ერქვა Tullia, Gaius Julius Caesar-ისას – Iulia. თუ ოჯახში 2 ან მეტი ქალიშვილი იყო, მათ სახელებს praenomen-ი ემატებოდა: უფროსი იყო Maior, უმცროსი – Minor, დანარჩენებს ერქვათ Tertia (მესამე), Quintilia (მეხუთე) და ა. შ. გათხოვილი ქალი ინარჩუნებდა თავის სახელს, რომელსაც ემატებოდა ქმრის cognomen-ი: Cornelia, filia Cornellii, Gracchi – კორნელია, კორნელიუსის ასული, გრაკუსისა (ანუ გრაკუსის ცოლი).

მონებს არქმევდნენ სახელებს მათი წარმომავლობის მიხედვით: Gallus (გალიიდან), Syrus (სირიელი); მითიური გმირების სახელებს: აქილეესი, პექტორი; ქვების ან მკენარეების სახელებს: ადამანტი, სარდონიკი და ა. შ.

განთავისუფლებული მონები იღებდნენ ყოფილი პატრონის praenomen-სა და nomen-ს. მათი საკუთარი სახელი მესამე ადგილზე იყო, როგორც cognomen-ი. მაგ., ციცერონის მდივანს გირონს მონობისაგან განთავისუფლების შემდეგ ერქვა: M(arcus) Tullius M(arci) libertus Tiro – “მარკუს ტულიუსი მარკუსის განთავისუფლებული გირონი”.

სიგრძისა და წონის ერთეულები

სიგრძის ძირითადი საზომი ერთეული, რომელიც გამოიყენებოდა რომში, იყო ფუტი – pes, რომელიც უდრიდა 29,6 სანტიმეტრს. ერთნახევარი ფუტი შეადგენდა წყრთას – cubitus, ხუთი ფუტი (1,48 მ.) – ორ ნაბიჯს – passus. დიდი მანძილები იზომებოდა ათასობით ნაბიჯით – mille passus; რომაული მილი უდრიდა, ამგვარად, 1478,8 მეტრს. სიკვება მილი შესულია მრავალ ევროპულ ენაში დიდი მანძილების აღსანიშნავად. იქ, სადაც მილი, როგორც საზომი ერთეული, არ გამოყენებოდა, მანძილი იმ დროის მონაკვეთით განიზომებოდა, რა დროც ამ მანძილის დაფარვაზე იხარჯებოდა – iter pedestre, დაახლ. 28725 მ.

წონა ფუნტებში იზომებოდა (libra – 327 გრ.); ფუნტი, თავის მხრივ, იყოფოდა 12 უნციად – uncia = 27,25.

ფულის ერთეულები

ძველად რომში ფულის ნაცულად იხმარებოდა სპილენძის უხეში, დაუმუშავებელი ზოდები (ლათ. სპილენძი – aes). ძვ. წ. VI ს-ის II ნახევარში სპილენძიდან დაიწყეს მრგვალი მონეტების ჩამოსხმა, რომელთაც aes grave ეწოდებოდა. ასეთი მონეტა იწონიდა 1 რომაულ ფუნტს (libra) და ამიტომ მას ass libralis-ს უწოდებდნენ.

დროთა განმავლობაში ass-ის წონამ მოიკლო და ძვ. წ. I საუკუნისათვის ის მხოლოდ ფუნტის 1/24-ს (13, 624) იწონიდა და ფულის ყველაზე პატარა ერთეულს წარმოადგენდა. მონეტის ავერსზე (ე. ი. წინა მხარეს) გამოსახული იყო ღმერთი იანუსი, რევერსზე (ე. ი. უკანა მხარეს) კი – გემის კიჩო და ციფრი I. კლასიკურ პერიოდში 4 ass-ის წონა შეადგენდა sestertius-ს, 8 ass-ისა – quinarius-ს, 16 ass-ისა – denarius-ს. ბოლო სამი მონეტა ეერცხლისგან მზადდებოდა. ფულად ანგარიშსწორებაში ძირითად ერთეულად sestertius-ი ითვლებოდა, რომელსაც უბრალოდ მონეტას (nummus) უწოდებდნენ. იმპერატორ ავგუსტუსის დროს ხმარებაში შემოვიდა ოქროს მონეტები. ერთი ასეთი მონეტა (aureus) 8, 19 გრამს იწონიდა და 25 denarius-ს უდრიდა. ძვ. წ. IV ს-ის დასაწყისში იმპერატორმა კონსტანტინემ ოქროს მონეტა solidus-ი შემოიტანა (solidus, a, um მაგარი, მასიური), რომელიც 4,55 გრამს იწონიდა. ის მოგვიანებით რომის იმპერიაში ძირითად მონეტად იქცა.

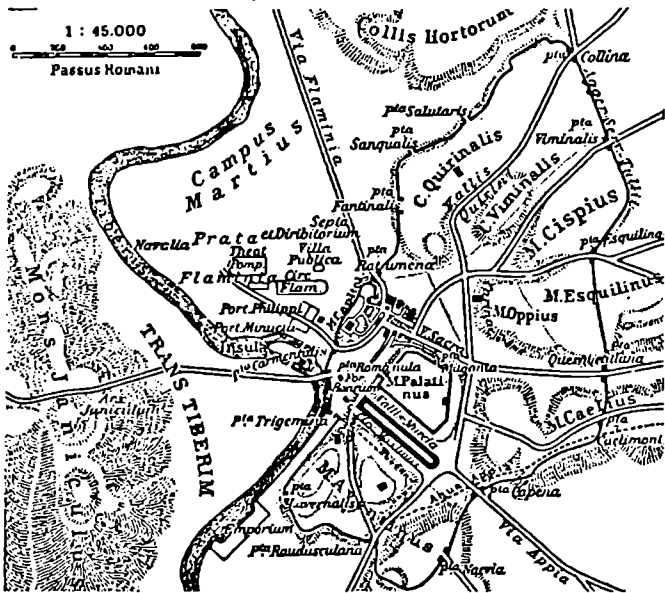

რომაული სოლიდუსი

Abbreviaturae (ყველაზე ხშირად ხმარებული ლათინური შემოკლებანი)

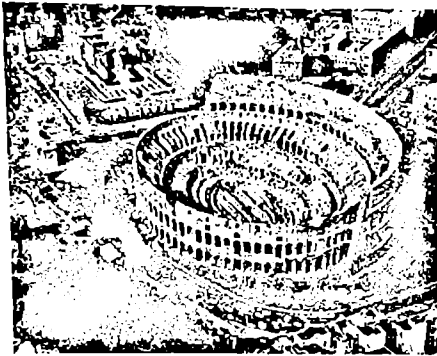
- a. c. = anno currente – მიმდინარე წელს
- a. Chr. = ante Christum natum – ქრისტეს დაბადებამდე, ე. ი. ძვ. წელთაღრიცხვით
- a. D. = anno Domini – უფლის წელს, ე. ი. ახ. წელთაღრიცხვით
- a. m. = ante meridiem – შუადღემდე
- App. = Appendix – დამატება, დანართი
- a. u. c. = ab urbe condita – ქალაქის (რომის) დაარსებიდან
- c. (ca.) = circa – დაახლოებით
- cf. = confer – შეადარე
- D. h. c. = Doctor honoris causa – საპატიო დოქტორი
- e. g. (e. c.) = exempli gratia (causa) – მაგალითად
- etc. = et cetera – და სხვა
- f. v. = folio verso – მომღვენო გვერდზე
- h. l. = hoc loco – ამ ადგილას
- h. m. = huius mensis – ამა თვის
- ib. (ibid.) = ibidem – იქვე
- id. = idem – იგივე (ავტორი)
- i. e. = id est – ესე იგი
- i. m. = in margine – ამიაზე
- i. q. = idem quod – იგივეა რაც ...
- loc. cit. = loco citato – დამოწმებულ ადგილას
- l. s. = locus sigilli – ბეჭდის ადგილი
- op. cit. = opus citatum – დამოწმებული ნაშრომი
- p. = pagina – გვერდი
- p. Chr. n. = post Christum natum – ქრისტეს დაბადების შემდეგ, ე. ი. ახ. წელთაღრიცხვით
- p. m. = post meridiem – შუადღის შემდეგ
- P. S. = post scriptum – პოსტ სკრიპტუმი, მინაწერი წერილზე
- P. P. S. = Post post scriptum – პოსტ პოსტ სკრიპტუმი, მინაწერის მინაწერი
- sc. = scilicet – იგულისხმება
- sq. = sequens – შემდეგი (მაგ., წიგნის გვერდის შესახებ)
- S. P. Q. R. = Senatus Populusque Romanus – სენატი და რომაელი ხალხი
- v. = vide – იხილე
- verte – გადმოატრიალე

ილუსტრაციები

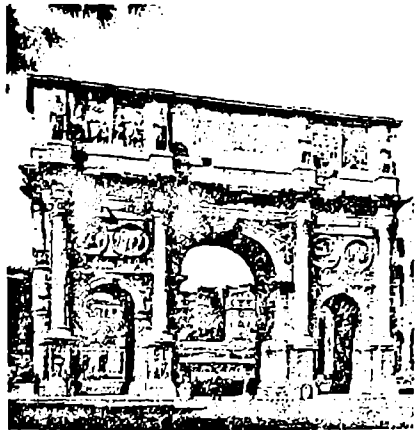
ძველი რომის გეგმა

ვადმოცემით ძვ. რომი დააარსა რომულუსმა ძვ. წ. 753 წ. მდინარე ტიბერისი მარცხენა სანაპიროზე. იგი გაშენებულია შვიდ ბორცვზე: Aventinus, Caelius, Capitolium, Esquilinus, Palatinus mons, Quirinalis, Viminalis, Aventinus mons - ავენტინი. ქალაქის დაფუძნებამდე რომულუსი პალატინზე დაბა, რემუსი კი ავენტინზე. ჩიგებით მკითხაობამ რომულუსის სასარგებლოდ გადაწყვიტა ბედი. მართლაც, უძველესი დასახლება პალატინზე აღმოჩნდა. მხოლოდ ძვ. წ. 455 წლიდან მისეცს პლებს უფლება, ავენტინზე დასახლებულიყო. Caelius - კელიუსი. მდებარეობს ესკვილინის სამხრეთით. Capitolium - კაპიტოლიუმის ბორცვი, რომელზეც იყო Tabularium-ი (სამოქალაქო არქივი) და რომის მთავარი გამბარი. აქ კაპიტოლიუმის სამეულს (Trias) სცემდნენ თაყვანს - მთავარ ღმერთს Iuppiter Optimus Maximus-ს, Iuno-სა და Minerva-ს. გამარჯვებული მხედართმთავრები აღიოდნენ იუპიტერის განსაცემელში გამოწყობილნი ამ გამბარისკენ. Arx-ზე იდგა Iuno Moneta-ს გამბარი, რომის ხაზინა. კაპიტოლიუმის სამხრეთ-აღმოსავლეთი ციხეაბ მხრიდან იყო გარპეის კლდე, რომლიდანაც აგდებდნენ სახელმწიფო დამნაშავეებს. Esquilinus mons - ესკვილინი. ამ ბორცვზე უძველესი დროიდან იყო სასაფლაო. Palatinus mons - პალატინი, რომელზედაც უძველესი თქმულების მიხედვით რომულუსის მიერ დაფუძნებული ქალაქი მდებარეობდა. Augustus-ის დროიდან იქ იმპერატოროთა სასახლეები იყო (Palatium).

კოლიზეუმი

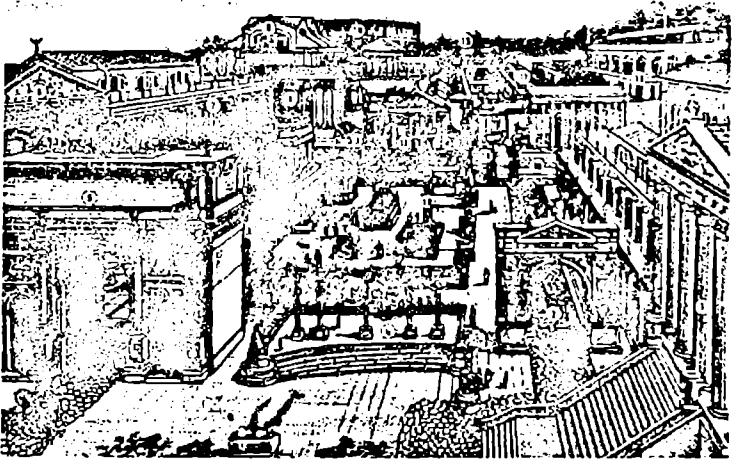
კოლიზეუმის შენება დაიწყო ახ. წ. 72 წ. ვესპასიანემ, რომელიც ფლავიუსების ოჯახიდან იყო. ამიგომ უწოდებენ მას ფლავიუსების ამფითეატრს. კოლიზეუმის მშენებლობა დაამთავრა მისმა შვილმა, ტიტუსმა. გაიხსნა ახ. წ. 80 წ. აქ იმართებოდა გლადიატორთა ბრძოლები და სხვა სანახაობები, რომელთაც 50000-მდე ადამიანი ესწრებოდა. გლადიატორები (მათ ასე უწოდებდნენ, რადგან ისინი მოკლე ხმალს, gladius-ს აგარებდნენ) მირითადად მონები ან ბოროტმოქმედები იყვნენ. ისინი საეციალურ სკოლებში იწვრთნებოდნენ. ბრძოლის ბოლოს მაკურებლები წყევდნენ დამარცხებულის ბელქემით დაშვებული ცერი (Pollice verso) სიკელილს ნიშნაედა, ხოლო მეზოთი აწეული კი იმას, რომ გამარჯვებული მას სიციოცლეს ჩუქნიდა.

აქ მთავრდებოდა Via Sacra. თალი ამჟინდა კონსტანტინეს გამარჯვებულის უკედაესაყოჟად ახ. წ. 313 წ.

კონსტანტინეს თალი

Forum Romanum (რეკონსტრუქცია)

ძვ. რომში Forum Romanum-ზე იმართებოდა სახალხო კრებები. ეს იყო რომის უმნიშვნელოვანესი პოლიტიკური და სამოგადობრივი ცენტრი.

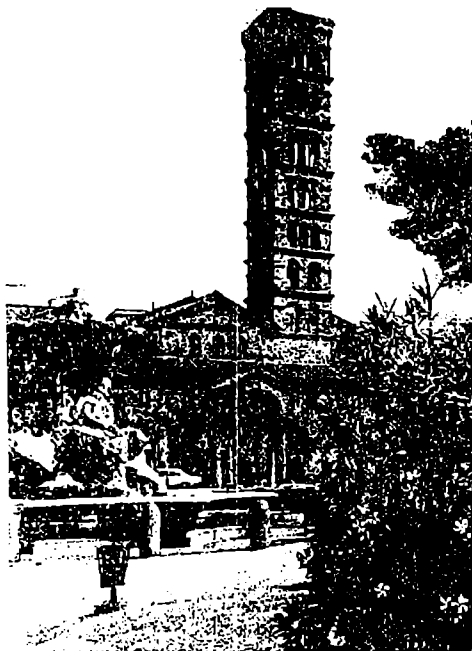
1. სატურნუსის გაძარი (ამენდა რესპუბლიკის ხანაში დაახლ. ძვ. წ. 500 წ. და ერთ-ერთ უძველესად ითვლება).
2. Via Sacra (ასე ეწოდება იმიტომ, რომ Romulus-მა და Titus Tacius-მა მეგობრული ხელშეკრულების დადების შემდეგ აქ გაიარეს და აქვე იმართებოდა მსუელელობები წმინდა ცერემონიების დროს).
3. ვესპასიანუსის გაძარი (ამუწებული კეისარ ღომიციანუსის მიერ).
4. როსტრები (ტრიბუნები, საიდანაც წარმოთქეამდნენ სიტყვებს რომაელი ორატორები).
5. Septimius Severus-ის თალი (ეკუთენის ახ. წ. III ს-ს. აგებულია Septimius Severus-ის პართულეზმე გამარჯვების აღსანიშნავად).
6. კურია (რომის სენატის შენობა).
7. Basilica Aemilia (ამუწებულ იქნა ძვ. წ. 179 წ. M. Lepidus-ისა და Fulvius Nobilior-ის მიერ).
8. Maxentius-ის ბაზილიკა (მისი მშენებლობა დაამთავრა კეისარმა კონსტანტინემ ახ. წ. 312 წ.).
9. ანტონინუსისა და ფაუსტინას გაძარი (მიძღვნილი იყო ანტონინუს პიუსისა და მისი ცოლისადმი).
10. კოლიუმები.
11. რომულუსის მრგვალი გაძარი.

Forum Romanum

12. ფოკას სეეგი (ფოკა – კეისარი, ახ. წ. VII ს.).
13. იულიუს კეისრის ტაძარი.
14. ენუსის ტაძარი რომში.
15. ტიტუსის თალი (ამენებულ იქნა კეისარ Titus-ის მიერ იერუსალიმის აღების აღსანიშნავად).
16. ვესტას ტაძარი (აგებულ იქნა Numa Pompilius-ის მიერ რომის მარადიულობის სიმბოლოდ. მასში მარადიული წმინდა ცეცხლი ენთო როგორც სიმბოლო სახელმწიფოს მუდმივი არსებობისა).
17. ვესტას ქურუმი ქალების სახლი (იყო ვესტას ქურუმი ქალების საცხოვრებელი).
18. Castor-ისა და Pollux-ის (ანუ დიოსკურების) ტაძარი.
19. ეკლესია Santa Maria Antiqua
20. პალატინის ბორცვი (რომის 7 ბორცუთაგან ერთი-ერთი).
21. ავესტუსის ტაძარი.
22. Basilica Iulia (ამენებულ იქნა იულიუს კეისრის მიერ იულიუსების ევარის განსაღიებლად).

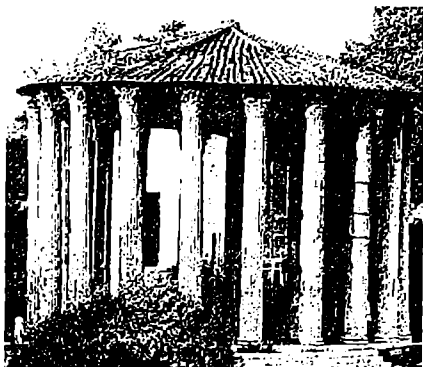

ეკლესია Santa Maria in Cosmedin (VI ს.)

ეკლესია შრავალურ ექსა
ვადაკეთებელი დღეს ის
წარმოადგენს შუა საუკუნე
ების ეკლესიას ბაზილიკის
საფუძვლით მარცხნივ შე
სახველში არის ე.წ. Bocca
della Verità (ბოშართლის პი
რი), რომელიც ასევე კრი
ხალხური ვადმოქმედს მი
ხედვით მარჯვენაზე სჯის
მოაქვლია

Bocca della Verità (იგალიურად "სიმაართლის პირი")

Vesta-ს გაძარი

ვესტას გაძარი. გარშემორტყმულია კორინთული სვეტებით. აშკარად იგრძნობა ბერძნული ხელოვნების გავლენა, თუმცა უკვე ჩანს გოიური რომაული ელემენტებიც. ვესტა - საგურნუსისა და ქალღმერთი ოპსის ქალსმეილი ოჯახური კერის ქალღმერთი.

ვესტას ქურუმი ქალები ქალღმერთის მოლოდინში.

რელიეფი პალერმოს არქეოლოგიური მუზეუმიდან.

Via Appia Antica

ანტიკური რომის ყველაზე მნიშვნელოვანი ქუჩა. აშენდა ძვ. წ. 312 წ. ცენსორის Appius Claudius-ის ზრძანებით. ის აკავშირებდა რომს სამხრეთ იტალიასთან და შიდა გარეგნულ დღევანდელი რომის ყველაზე ძველი ქუჩა, რომლის მრავალ ადგილას კიდევ შემორჩენილია ანტიკური ქვაფენილი.

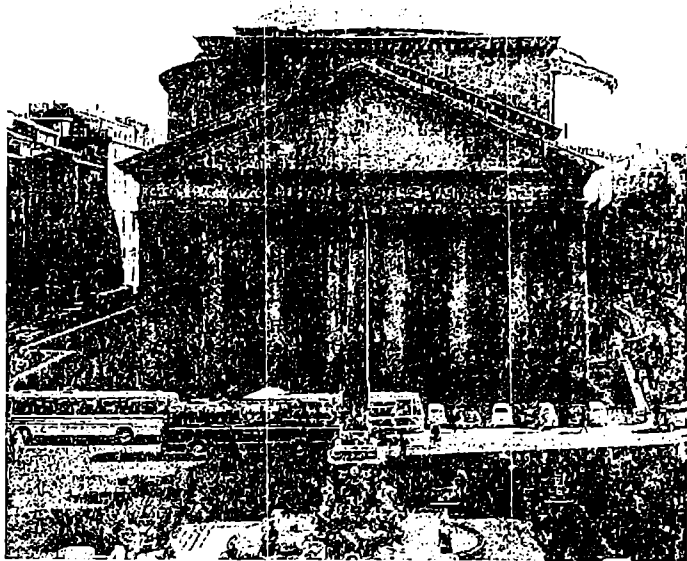

St. Callistus-ის კატაკომბები
St. Cecilia-ს აკლამა (II-III სს.)

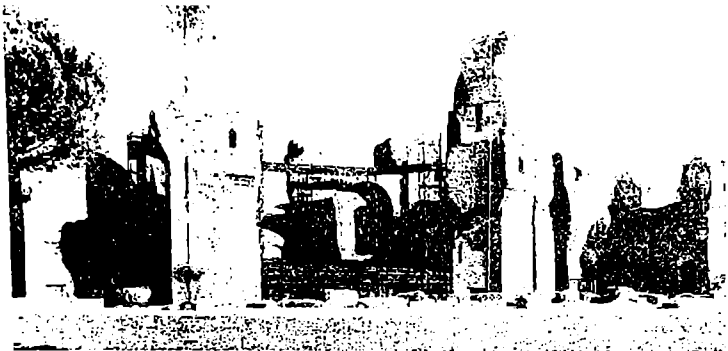
St. Callistus-ის კატაკომბები
პაპების აკლამა (III ს.)

Via Appia Antica-ზე მდებარეობს კატაკომბებიც (Catacumbae) (შიწისქვეშა გასასვლელები, ოთახები და სასაფლაოები). რომლებიც რომში დევნილი პირველი ქრისტიანების საიდუმლო თავშესაფარი იყო. St. Callistus-ის კატაკომბები ყველაზე მნიშვნელოვანია რომში. ისინი ღიაკუთხა Callistus-მა გააფართოვა და ისინი მშენებელი ქრისტიანებისა და პაპების სასაფლაოდ გადააკეთა.

პანთეონი

ერთ-ერთი ყველაზე უკეთ შენახული ანტიკურ ძეგლიაგანი მსოფლიოში ეს გაბარი მიძღვნილი იყო ყველა წარმართული ლეოაებისადმი. აქედან მომდინარეობს მისი სახელიც – პანთეონი (ბერძ. სიტყვა, რომელიც ნიშნავს ყველა ღმერთს). ის ააშენა ძვ. წ. 27 წ. კონსულმა ავრიპამ, კეისარ ავგუსტუსის მეჯობარმა და სიძემ. ეს გაბარი მილიანად ძვ. რომაული ხანისაა, გუმბათი და შასიური ბრინჯაოს კარიბჭეც კი, რომელიც ახ. წ. 130 წ. კეისარმა ჯადრიანუმ (ახ. წ. 76-138 წწ.) გააკეთებინა. 609 წ. პანთეონი ქრისტიანულ ეკლესიად გადაკეთდა. რამაც, ალბათ, განაპირობა ის, რომ მან ჩვენამდე ამ სახით მოაღწია. შენობას შიგნით, სადაც სხვადასხვა ღმერთის ქანდაკებები იყო, ახლა საფლავებია. მათ შორის რაფაელისაც (Rafaello Sanzio).

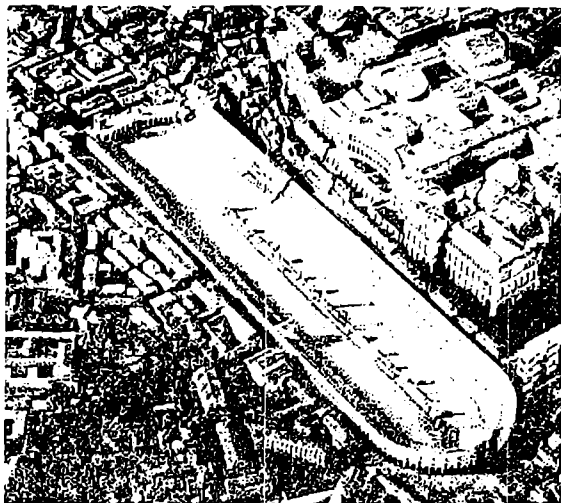
კარაკალას თერმები

იმპერატორი კარაკალა
პარიზი, ლუვრი

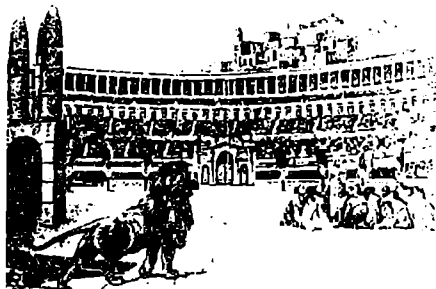
Caracalla, რომელი იმპერატორის Marcus Aurelius Antonius-ის ბელადი სახელი (დარქმული ამავე სახელწოდების მქონე ვალერი მონასხანის მიხედვით, რომელსაც იგი ატარებდა) Septimius Severus-ისა და Julia Domna-ს შვილი. შერჩანებლობდა ახ. წ. 211-217 წწ-ში. ააშენა თერმები, რომლებიც III ს-ის დამდეგიდან მის სახელს ატარებენ. ეს არის ჩვენამდე მოღწეული ერთ-ერთი ყველაზე მონუმენტური კომალესი. აქ იყო ციფი, თბილი და ცხელი სააბაზანო ოთახები ამას გარდა აქ იყო სხვა დანიშნულების ოთახებიც, რომლებიც რომაელების ვასარითობად იყო განკუთვნილი. ბალები, ბიბლიოთეკის, საეარჯიშო დარბაზები.

Circus Maximus

Circus Maximus ააშენა Tarquinius Priscus-მა შემდეგ ის Lulius Caesar-ის მიერ იქნა გადაკეთებული და გადიდებული. აქ იმართებოდა სასახაობები, რომელთაც, 200 წმწმ მაყურებელი შეიძლება დასწრებოდა. აქვე აწამებდნენ ხოლმე ქრისტიანებს ამ დროს, როდესაც ისინი ჯერ კიდევ იღვენებოდნენ მრავალმა მშრამსიგებელმა ვაიოქვა ამით სახელი, განსაკუთრებით სერონმა (ახ. წ. 64 წ.), გრაიანუს, სემპსონს, სევერუსმა, ეალერიანუსმა, დიოკლეტიანემ და სხვებმა.

იუპიტერი, სატურნუსისა და რეას შვილი. ნეპტუნუსისა და პლუტონის ძმა. იუნოს ძმა და ქმარი. ზევის რომაული შესატყვისი. ცის, ღმერთებისა და ადამიანების მბრძანებელი მარჯვენა ხელში უჭირავს ჰქსოსაგორცნი, ხელს მარცხესაში კვერიობი რომაული არწივიო

Juppiter

მარსი, იუპიტერისა და იუნოს შვილი, ყველაზე ცნობილი რომაული ღმერთი იდანი და ყველაზე მრისხანე იუპიტერის შემდეგ. ომის ღმერთი, გაიციებული ღერძი. არესთან. გადმოცემით რომულუსის ძამა და, ამდენად, რომაელების მამამთავარი. მარმარილოს ქანდაკება. კაპიტოლიუმის მუზეუმი.

Mars

იუნო, ღმერთების დედოფალი. თავ-
დაპირველად ძვ. რომაული სინათ-
ლის ქალღმერთი. მას რომაულ ხანა-
ში ბევრი ფუნქცია ჰქონდა, დაკავში-
რებული ძირითადად ქორწინებასა
და მვილოსნობასთან.

ვენუსი (ვენერა) (ბერძ. აფროდიტე). იუპიტერისა
და დიონას ასული (სხვა ვადმოყვით დაბა-
დებული ზღვის ქაფიდან). სილამაზის, სიყვარუ-
ლისა და ქორწინების ქალღმერთი. ელკანუსის
ცოლი, ამურისა (კუპიდონის) და ესეასის ლედა,
აქედან ოფიციალური რომაული ვერსიით: იკლი-
უსების გეარის ფუძემდებელი.
ძვ. წ. II ს. პარიზი, ლუვრი.

აპოლონი და დაფნა (Bernini)
Pallazzo Borghese

ლიანა (მეესაბამება ბერძ. არგემისს),
იუპიტერისა და ლეტოს ქალიშვილი,
აპოლონის და იავედაპირველად მთეა-
რის ქალღმერთი, მოგვიანებით კი -
ნადირობისა.
ქ. წ. IV-III სს-ის რომაული ასლი.

Diana (ვერხალელი)

Pan

პანი, ტყის, მწყემსების და პირუტყვის მფარველი ღვთაება. გამოსახული თხის ჩლიქებით, რქებითა და კუდიით. იუპიტერის ან მერკურის შვილი.

მინერვა, ათენას რომაული ეკვივალენტი. ძვ. რომში ეგრესებისაგან შემოკლდა ის იყო ხელოვნების მფარველი და ომის აკლდემირთი.

Ianus

ორსახა ღმერთი იანუსი უძველესი რომაული ღვთაება ეოვლენარი და საწყისისა და დასასრულის ღმერთი. რომაული მონეტა

Minerva

კლიო, ისტორიის მუზა, ერთ-ერთი შვილ მუზათა: აგანი.
ვაგაკანის მუზეუმი, რომი.

Clio

Genius

იყო კაცის მფარველი ღვთაება
არსებობდა რომაელი ხალხისა
ან რაიმე ადგილის მფარველი
გენიუსების (Genius loci - ადგი-
ლის ღვდა).

Seneca

Lucius Annaeus Seneca, ფილოსოფოსი და გრავე-
დიების აეგორი, ნერონის მასწავლებელი (დაახლ
ძვ. წ. 4 წ. - ახ. წ. 65 წ.).

ნაციონალური არქეოლოგიური მუზეუმი, ნეაპოლი

Octavianus Augustus

C. (Gaius) Octavius Augustus, რომის პირველი იმპერატორი. დაიბ. ძვ. წ. 63 წ. რომში. გარდ. ახ. წ. 14 წ. ნოლამი. წარმოშობით იგი იყო ვოლსკების ქვექნიდან. ოქტავიუსების პლებური გვარიდან. C. Octavius-ის და აგის (იულიუს კეისრის დას. იულიუს ქალიშვილის) შვილი. 18 წლისა ის C. Iulius Caesar-მა იშვილა ამის შედეგ,

მას (16. 01. 27 წ.) ეწოდა Imperator Caesar Augustus. ეს სახელი (Augustus) ყველა შემდგომ იმპერატორზე გადავიდა. კეისრის ანდერძის თანახმად იგი მის შემკვიდრედ ითვლებოდა. ამ უფლების მოსაპოვებლად იგი 43 წლის 27 ნოემბერს რომისკენ დაიძრა; ამით მან ანტონიუსი და რომის სენატი, რომლებიც ანდერძის განსორციელებას ეწინააღმდეგებოდნენ, აიძულა, მიეღოთ მისი პირობები და ანტონიუსთან და ლეპიდუსთან ერთად ე. წ. მეორე ტრიუმვირატი შეკრა. პოლიტიკური მოწინააღმდეგეები, მათ შორის ციკერონიც, თაყიდან იქნენ მოცილებულნი, ასევე კეისრის შეკვლევები ბრუტუსი და კასიუსი. სახელმწიფოს დაყოფისას ავეუსტუსმა დასაუღლო ნაწილი, ანტონიუსმა აღმოსავლეთი, ხოლო ლეპიდუსმა აფრიკის პროვინციები მიიღო. 37 წელს ტრიუმვირატი კიდევ 5 წლით გაგრძელდა; 33 წელს ავეუსტუსსა და ანტონიუსს შორის ომი დაიწყო და ავეუსტუსმა ანტონიუსის მოკაშირეს, ეგვიპტის დედოფალ კლეოპატრას ომი გამოუცხადა Actium-თან ბრძოლაში, ძე. წ. 31 წლის 2 სექტემბერს, ანტონიუსი დაიღუპა. ავეუსტუსი რომის იმპერიის ერთპიროვნული მმართველი გახდა.

Traianus

Traianus, Marcus Ulpius, ახ. წ. 53-117 წწ. რომის იმპერატორი 98 წლიდან წარმოშობით იყო რომის კოლონია Italica-დან (ესპანეთი) მისი მამა, ვესპასიანეს ერთ-ერთი ბრწყინვალე მსუდარი-მთავართავანი, იყო სირიის გამგებელი დომიციანეს დროს გრაიანე კონსული გახდა; სერვამ ის Germania Superior-ის გამგებლად დანიშნა, იშვილა და 97 წელს თავის შემკვიდრედ გამოაცხადა. სერვას სიკვდილის შემდეგ გრაიანეს მრავალი გამარჯვება მოიპოვა, რომს ახალი კოლონიები შესძინა და სამეფო აღმოსავლეთისაკენ გააფართოვა 115 წელს მან დაიწყო ომი პართიელებთან გიგრისის ქვეყანა (მესოპოტამია) და სომხეთი რომაული პროვინციები გახდა. ამის შედეგად იმპერიამ რომის ისტორიაში არნახულ მასშტაბებს მიადგინა. გრაიანემ მოიპოვა სენატის მხარდაჭერა, რომელმაც მას ოფიციალურად მიანიჭა გიგული Optimus Princeps (საკუთესო იმპერატორი). რომში აშენდა

ულამაბესი ფორუმი, Forum Traiani ორი ბიბლიოთეკით რომაული და ბერძნული ლიტერატურისათვის და უზარმაზარი Basilica Ulpia-თი. ბაზილიკის წინ იდგა გრაიანეს სვეტი, რომლის ქვეშაც იყო გრაიანეს საფლავი (ფერადი). თავისი ცოლის, პლოცინას დაყინებით გრაიანემ იშვილა კადრიანე და თავის შემკვიდრედ გამოაცხადა. ის გარდაიცვალა მძიმე ავადმყოფობის შემდეგ სელენში (კილიკია).

ლათინურ-ქართული ლექსიკონი

A

ā, ab (+abl.) -დან, -გან, მიერ
ā-, ab-, abs- (თავს.) აღნიშნავს
გამოყოფას, მოხსნას, წასვ-
ლას, უარს, უარყოფას და სხვ.
ab-breviō, -, -, āre გამოკლებ
ab-ēō, īvī (iī), itum, īre მივიღივარ,
გადავიღივარ, ვშორდები
ab-erro, āvī, ātum, āre ავცდები,
ვიბნევი, ვიკარგები
ab-iciō, iēcī, iectum, ēre ვაგდებ,
ძირს ვაგდებ, ვყრი
ab-rogō, āvī, ātum, āre ვაუქმებ
ხალხის გადაწყვეტილებით,
ჩამოვართმევ
ab-solvō, solvī, solūtum, ēre შევა-
სრულებ, ვამთავრებ, ვათა-
ვისუფლებ, ვამართლებ
absque (+abl.) გარეშე
abs-tineō, tinuī, tentum, ēre არ
ვუშვებ, ეაკაევებ, თავს
ვიკაევებ
ab-sum, āfui, āfutūrus, abesse არ
ვარ, შორს ვარ
absurdus, a, um (ვადაგან. მნ.)
უაზრო, აბსურდული, სულე-
ლური, უნიჭო, უადგილო
ab-ūtor, ūsus sum, ūtī (depon.) ბო-
როტად ვიყენებ, ვიყენებ,
ეხარჯავ
acadēmīa, ae f (ბერძ.) აკადემია
ac-cēdō, cessī, cessum, ēre ვუახ-
ლოვდები, ახლოს მივიღივარ
ac-cendō, cendī, cēnsum, ēre ვან-
თებ, ვანათებ

ac-cingō, cinxī, cinctum, ēre წელ-
ზე შემოვირტყამ
ac-cipiō, cēpī, ceptum, ēre ვიღებ,
ემასპინძლობ
ac-currō, currī, cursum, ēre მოვრ-
ბივარ
ac-cūsō, āvī, ātum, āre ვაღანაშაუ-
ლებ
ācer, ācris, ācre ბასრი, ძლიერი,
მძაფრი (სუნის შესახებ)
acerbus, a, um მტკავე, მწარე,
უმწიფარი
actio, ōnis f მოქმედება, საქმი-
ელი, ღონისძიება, მოძრაობა,
აქტიურობა
ad (+acc.) -თან, -პდ, -კენ,
-თვის, მიხედვით
ad- (ასიმილირდება მომდევნო
თანხმოვნის გეგავლენით:
acc-, aff-, agg- და სხვ.) (თავს.)
აღნიშნავს მიმატებას, დამა-
ტებას
ad-dō, didī, ditum, ēre ვუმატებ,
ვამატებ
ad-dūcō, dūxī, ductum, ēre მიმ-
ყავს, გადავიბირებ
ad-hibēō, ūtī, itum, ēre ვიყენებ
ad-hinnō, īvī (iī), itum, īre ვჭიხინებ
ad-hortor, ātus sum, āri (depon.)
ვამხნევებ, ვაქებებ
ad-īmō, ēmī, ēmptum, ēre ჩამო-
ვართმევ, ვართმევ
aditus, ūs m შესასვლელი
ad-iuvō, iūvī, iūtum, āre ვეხმარები

ad-mittō, mīsi, missum, ħe ვიღებ,
შემოუშვებ
admīrābilis, e (adi.) გასაკვირი,
გასაოცარი
ad-moneō, uī, itum, ħe ეახსენებ,
ვაფრთხილებ, ვუთითებ,
ვურჩევ
ad-optō, āvi, ātum, āre ვიშვილებ
ad-sum, adfuī, adesse ვეხმარები,
მონაწილეობას ვიღებ, ვესწ-
რები
adultēscēns, entis (adi.) ახალგაზრდა
(puer-სა და iuvenis-ს შორის)
adultēscētulus, a, um ძალიან
ახალგაზრდა, ყმაწვილი
ad-veniō, vēnī, ventum, ħe მოვდივარ
adversārius, ī m მოწინააღმდეგე,
მტერი
adversus (+acc.) წინააღმდეგ
aedificium, ī n შენობა
aedificō, āvī, ātum, āre ვაშენებ,
აღვმართავ, ვაგებ
aedilis, is m ედილი (თავდაპირ-
ველად იყო 2 aediles plebei,
პოლიციელები, რომლებიც
სამოგადლოებრივ შენობებზე
ზრუნავდნენ და აწყობდნენ
პლებისისათვის თამაშებს; 336
წლიდან ედილები პატრიცი-
ებიდანაც გაჩნდნენ, რომლე-
ბიც დიდ სანახაობებს აწყობ-
დნენ და ზრუნავდნენ პატრი-
ციების გამძრებზე)
Aeduī, ōrum m ედუები, კელტური
ტომები
Aedīēs, ae m აიეტი, კოლხეთის
(აიას) ლეგენდარული მეფე,

მეღეას მამა, ოქროს საწმი-
ლის მუღობელი
aegrōtus, a, um ავადმყოფი
Aenēās, ac m ენეასი, ანქიზესისა
და ვენუსის შვილი, დარდა-
ნელების ლეგენდარული
მეფე; ტროის დანგრევის შემ-
დეგ ჩავიდა იტალიაში და
ცოლად შეირთო მეფე ლატი-
ნუსის ქალიშვილი ლავინია
aēneus, a, um ბრინჯაოსი, სპი-
ლენძის
aequus, a, um მშვიდი, აუღლევე-
ბელი, მომთმენი, ერთნაირი
āēr, āeris m (acc. a და em, abl. e, gen. pl.
um, abl. pl. ibus) (ბერძ.) ჰაერი
aera, ae f ერა, წელთაღრიცხვა
Aesōpus, ī m ეზოპე, ცნობილი
ბერძენი იგავ-არაკების
მწერალი ძვ. წ. VI ს-ისა
aestās, ātis f ზაფხული
aetās, ātis f ცხოვრება, დრო,
ასაკი
aeternus, a, um მარადიული,
უკვდავი
affectus, ūs m მღგომარეობა, გუ-
ნება, განწყობილება, აფექტი
Africa, ae f აფრიკა, რომის
პროვინცია
agēns, entis m რევიზორი, სამსკე-
რო აგენტი
ager, grī m სახნავი მიწა, მიწლო-
რი, მიწის ნაკვეთი
ag-gredior, gressus sum, gredi
(dcpon.) მივდივარ, თავს
ვესხმი
aggressio, ōnis f თავდასხმა

agitatio, ōnis f მოძრაობაში მოყვანა, მოძრაობა
agitator, ōris m მეეტლე, მეხრე
agitō, āvi, ātum, āre ვაგდებ, ვაგზავნი, ვამოძრავებ
agō, ēgī, actum, ēre ვაკეთებ, ვთამაშობ (სცენაზე), წარმოვადგენ
agrestis, e (adi.) გაუნათლებელი, უხეში
agricola, ae m გლეხი
āla, ae f ფრინველის ფრთები
Alba Longa, ae f ლაციუმის უძველესი ქალაქი რომის სამხრეთ-აღმოსავლეთით
albus, a, um თეთრი
ālea, ae f (გადატ. მნ.) წილი
Alexander, drī m ალექსანდრე = Paris, idis m პარისი, პრია-მოსისა და ჰეკუბას ძე; მოიტაცა მშვენიერი ელენე, მენელაოსის ცოლი, რის გამოც დაიწყო ტროის ომი
Alexander Magnus, drī m ალექსანდრე დიდი (მაკედონელი), მაკედონიის იმპერიის დამაარსებელი (ძვ. წ. 356-323 წწ.)
aliēnus, a, um უცხო, სხვისი
aliō (adv.) (მიუთითებს მიმართულებას) სხვა ადგილას, სადმე სხვაგან
aliquandō (adv.) ერთხელ, ოდესღაც
aliquantum (adv.) საკმაოდ (მანძილი)
ali-quis, aliqua, aliquid (pron. indef.) ვინმე, რამე

alius, alia, aliud (adi.) სხვა, დანარჩენი; alii ... alii ერთნი ... მეორენი, ზოგი ... ზოგი
Allia, ae f მდ. ალია, ტიბერისის მარცხენა შენაკადი რომის ჩრდილოეთით, ადგილი, სადაც რომაელები დამარცხდნენ გალებთან ბრძოლაში ძვ. წ. 390 წ.
alligō, āvi, ātum, āre ვამაგრებ, ბორკილებს ვადებ, ვბორკავ, ვაბამ
alō, alui, altum, ēre ვკვებავ, ვზრდი
Alpēs, ium f ალპები
alter, era, erum (adi.) სხვა, მეორე (ორიდან)
alternātio, ōnis f მონაცვლეობა, ცვლილება; იურიდიული: ალტერნატივა
altum, ī n ცა, სიმაღლე
altus, a, um მაღალი
amābilis, e (adi.) საყვარელი, სიყვარულით აღსავსე
ambitio, ōnis f პატივმოყვარეობა
ambulō, āvi, ātum, āre ვსეირნობ, დავეივარ
amen (subst. indecl.) ამინ
amīca, ae f მეგობარი ქალი
amīcitia, ae f მეგობრობა
amīcus, ī m მეგობარი
amita, ae f მამიდა
ā-mittō, misi, missum, ēre ვკარგავ
amō, āvi, ātum, āre მიყვარს
amoenitās, ātis f კარგი მღებარეობა, მიმზიდველობა, სილამაზე
amor, ōris m სიყვარული

amplitudo, inis f სილიდე, მნიშვნე-
ლობა, სიგანე, დიდი ზომები
amplus, a, um დიდი, უზარმაზარი,
ფართო, განიერი
Annilius, i m აპულიუსი, ნუმი-
ტორის ძმა, ალბა ლონგას
მეფე
ancilla, ae f მოსამსახურე ქალი,
მონა ქალი
anguis, is m, f გველი
angustus, a, um ვიწრო
animadvertō, ōi, suū, ēre ვამჩნევ,
ყურადღებას ვაქცევ
animal, ālis n ცხოველი
animus, i m სული
annō, āvī, ātum, āre მიეცურავ,
ცურვით ეუახლოვდება
annus, i m წელი, წელიწადის დრო
annuus, a, um ყოველწლიური,
ერთი წლით
ānser, eris m, f ბატი
ante (+acc.) წინ, -მდე
antiquus, a, um ძველი
ānulus, i m ბეჭედი
anus, ūs f მოხუცი ქალი
Appellēs, is m აპელესი (ძვ. წ. IV
ს.), ცნობილი ბერძენი
მხატვარი ალექსანდრე
მაკედონელის კარზე
aperiō, rūi, rtum, ĩre ვაღებ
Apollō, inis m აპოლონი, იუპი-
ტერისა და ლატონას შვილი,
სინათლის, პოეზიის, მედიცი-
ნის, მისწობის ღმერთი
apostolus, i m მოციქული
ap-pāreō, aī, itum, ēre ვჩნდება

ap-pellō, āvī, ātum, āre ვარქმევ,
ეუწოდებ
Appius, i Claudius, i m აპიუს
კლაუდიუსი
ap-plaudō, plausī, plausum, ēre
ვურტყამ, ტაშს ვუკრავ
applausus, ūs m (applaudo) ტაში,
ღარტყმა, აპლოდისმენტები
ap-portō, āvī, ātum, āre თან მო-
მაქვს, მომაქვს
ap-propinquō, āvī, ātum, āre ეუახ-
ლოვდება
Aprilis, is m აპრილი
aptus, a, um გამოსადეგი, მიზან-
შეწონილი
apud (+acc.) -თან, ახლოს
aqua, ae f წყალი
aquila, ae f არწივი; ბრინჯაოს ან
ვერცხლის არწივის გამოსა-
ხულება
Aquītānī, ōrum m აკვიტანელები,
(იბერიული) მოსახლეობა
Aquītānia-სი, სამხრეთ-დასავ-
ლეთ გალიაში
arātor, ōris m მხენელი, გლეხი
arbiter, irī m დამკვირვებელი,
მოწმე, შუამავალი. მსაჯი,
არბიტრი
arbitrium, i n ნება, ძალაუფლება;
ad arbitrium suum თავისი
შეხედულებისდა მიხედვით
arbor, oris f ხე
arceō, aī, -, ēre ვიტავ, ვიგერიებ
Archimēdēs, is m არქიმედე,
სირაკუზიდან, ევკლიდეს
მოწაფე, ცნობილი მათემა-

ტიკოსი და ფიზიკოსი (ძვ. წ. 287-212 წწ.)

arcus, ūs m თალი, არკა, ტრიუმფალური არკა, ცისარტყელა
ārdeō, ārsī, ārsum, ēre ვიწვი
arduus, a, um ძნელი, მძიმე
arēna (harēna), ae f ქვიშა, არენა (საბრძოლო ადგილი ამფითეატრში)

argenteus, a, um ვერცხლის
Argō, ūs f არგო, არგონავტების გემი

Argonauta, ae m არგონავტი, ხომალდ "არგოს" მეზღვაური
argūmentum, ī n საბუთი, არგუმენტი

Ariadna, ae f არიადნა, მინოსის ქალიშვილი, რომელიც თესევსმა ცოლად შეირთო, მოგვიანებით კი კუნძულ ნაქსოსზე მიატოვა; შემდგომში ბაკუსის ცოლი

ariēs, etis m ვერძი

Aristippus, ī m არისტიპე, ფილოსოფოსი კირენიდან, კირენის სკოლის (ქედონიზმის) ფუძემდებელი (დაახლ. ძვ. წ. 434-360 წწ.)

Aristotelēs, is m არისტოტელე, ბერძენი ფილოსოფოსი, პლატონის მოწაფე, ალექსანდრე მაკედონელის მასწავლებელი

arma, ōrum n (pl. tantum) საბრძოლო იარაღი (უმეტესად თავდაცვის: ფარი, მუზარაღი, ჯავშანი)

armātus, a, um შეიარაღებული

arō, āvī, ātum, āre ეხნაე, ეამუშავებ
ar-ripiō, ripuī, reptum, ēre (ხელს) ვტაცებ

ars, artis f ხელობა, ხელოვნება, საქმიანობა

artifex, ficis m, f ხელოვანი, შემქმნელი, შემოქმედი

arx, cis f ციხე, ციხე-სიმაგრე, ბორცვი, მწვერვალი

a-scendō, scendi, scēnsum, ēre ავლივარ, ავალწევ

asinus, ī m ვირი, (გადატ. მნ.) სულელი
asper, era, erum ეკლიანი, მწარე, ძნელი

as-portiō, āvī, ātum, āre მიმაქვს, მიმყავს

as-sentātor, ōris m მლიქვნელი, პირფერი

as-sequor, secutus sum, sequī (depon.) ეღებულობ, ვალწევ
assimilātio, ōnis f დამსგავსება, მსგავსება

astrum, ī n (ბერძ.) ვარსკვლავი

at (ci.) მაგრამ, თუმცა, პირიქით

Athamās, antis m ათამასი, ეოლუსის შვილი, ნეფელესა და კადმუსის ასულის, ინოს მეუღლე, ფრიქსოსისა და ჰელეს მამა

Athēnae, ārum f ათენი, ატიკის მთავარი ქალაქი

Athēniēnsis, is m ათენელი

atque (ci.) და, -ც

ātrium, ī n ატრიუმი, გადახურული მისაღები დარბაზი რომაულ სახლში, დარბაზი

ātrōciter (adv.) ულმობლად, დაუნდობლად

attentus. a. um დაძაბული,
 ყურადღებიანი
 Attica, ae f ატიკა, ელადის ნაწი-
 ლი. რომლის მთავარი ქალა-
 ქი იყო ათენი
 at-tingē. ligē. tāctum. ēre ვწვდები.
 ვესები. ვაღწევ
 auctōritās. ātis f გაელენა, ავტო-
 რიტეტი
 audāx, ācis (adi.) მამაიცი
 audēns. entis (adi.) მამაიცი, უში-
 შარი, გაბედული
 audiō, īvī (ii), ītum, īre ეუსმენ,
 მესმის
 aūdītōrium, ī n აუდიტორია
 aufugiō, fūgī, -. ēre ვიპარები,
 გავრბივარ
 augeō, xī. ctum, ēre ვამრავლებ.
 ვადიდებ
 Augustus, ī m ავგუსტუსი, ოქტა-
 ვიანუსის cognomen-ი; ეს
 წოდება შემდგომში გაერ-
 ცელდა ყველა იმპერატორზე
 aula. ae f სამეფო სასახლე

B

Bacchus, ī m ბაკქუსი, იუპიტერი-
 სა და სემელეს შვილი, რომე-
 ლიც დელამ ნაადრევად შვა
 და შემდეგ ხელმეორედ იშვა
 მამის თებოდან
 baculum, ī n ჯოხი
 barba, ae f წვერი
 barbarus, ī m უცხოელი, ბარბა-
 როსი
 hāsium. ī n კონსა
 beātus. a. um ბედნიერი, ნეტარი

aureus, a, um თქროსი
 auris, is f ყური
 aurōra, ae f ცისკარი
 aurum, ī n ოქრო
 aut (ci.) ან; aut ... aut ან ... ან
 autem (ci.) მაგრამ, ხოლო, მეო-
 რეს მხრივ
 autumnus, ī m შემოდგომა
 auxilium. ī n დახმარება
 avāritia, ae f სიძუნწე, სიხარბე
 avārus, ī m ძუნწი, ხარბი
 aveō, -, -. ēre ჯანმრთელად
 ვარ; ave! გამარჯობა!
 მშვიდობით!
 aviditās, ātis f სიხარბე
 avidus, a, um ხარბი, გაუმაძლარი
 avis, is f ჩიტი
 avolō, āvī, ātum, āre მიფურინავ
 avunculus, ī m ბიძა (დედის
 მხრიდან)
 avus, ī m პაპა, დიდი პაპა; წინა-
 პარი

Belgae, ārum m ბელგები, კელ-
 ტურ-გერმანიკული ტომები
 ჩრდილოეთ გალიაში
 bellō, āvī, ātum, āre ვიბრძვი,
 ვომობ
 bellum gero ომს ვაწარმოებ.
 ვიბრძვი
 bene (adv.) კარგად; bene me
 habeo (bene se habere) კარგად
 ვარ (კარგად ყოფნა)

beneficium. ἰ η კეთილი საქმე,
წყალობა
bēstia. ae f ცხოველი
Bīās, antis m ბიასი პრიენედან,
ერთ-ერთი შვიდ ბერძენ
ბრძენთაგანი
bibō, bibī, -, ēre ვსვამ
bis (adv.) ორჯერ
blandus, a. um შემპარავი, მლიქ-
უნელური. პირფურული
Boeotia, ae f მხარე საბერძნეთში.
მისი მთავარი ქალაქი იყო თებე
bistum, ἰ η ქონება
bonus. a. um კარგი, კეთილი
bōs, bovis m. f ხარი, ძროხა
bracchium, ἰ η (ბერძ.) მკლავი,
ხელი (იდაყვიდან მტევენამდე)

C

C. (Gaius) Iūlius Caesar იულიუს
კეისარი (ძვ. წ. 100-44 წწ.),
პოლიტიკოსი, მხედართ-
მთავარი, ორატორი, მწერა-
ლი და ისტორიკოსი, რომე-
ლიც აღწერდა თავის ლაშქ-
რობებს
cadō, cecidī, casūrus, ēre ვეცემი,
ვეარდები, ვაძბლდები,
ვცოტავდები, ვსუსტდები,
ვიღუპები
caecus. a. um ბრმა
caelestēs. ium m (pl.) ღმერთები
caelum. ἰ η ცა
Caesar. aris m კეისარი (გიგული,
რომელიც ოქტავიანუსის
ღროიდან ენიჭებოდა რომის

Brennus. ἰ m ბრენუსი, ვალების
წინამძღოლი, რომელიც
მეიჭრა იტალიაში ძვ. წ. 390
ან 387 წ. და დაამარცხა
რომაელები მდ. ალიასთან
brevis, e (adi.) მოკლე
breviter (adv.) მოკლედ
brevī (abl. brevis-დან adv.-ის
მნიშვნელობით) მალე, სწრა-
ფად, ჩქარა, მოკლე ხნის
განმავლობაში
Buranus, a. um ბურეის, ბურე-
ლი; burana – nom. sg. n (ბუ-
რები (Buri) – აღმოსავლეთ-
გერმანული ტომი)
bursa, ae f საფულე

იმპერატორებსა და მათ
შთამომავლებს)
calamus. ἰ m (ბერძ.) ლერწამი,
ლერწმის ლერო, კალამი
calceus, ἰ m ფეხსაცმელი
Calliopē, ēs და Calliopēa. ae f
(ბერძ. “მშვენიერხმიანი”) კა-
ლიოპე, ეპიკური პოეზიის
მუზა, ორფეუსის დედა
calor, ōris m სითბო, სიცხე
Calpurnia, ae f კალპურნია,
იულიუს კეისრის ცოლი
campus, ἰ m მიწდორი. ბრძოლის
ველი
canis, is m, f ძაღლი
canistrum, ἰ η (ბერძ.) კალაია,
წნული

canō. cecinī, cantātum. ěre ვმღე-
რი, ვუკრაე
canticum. ī n სიმღერა
cantō. āvī. ātum. āre ვმღერი
capīō. cēpī. captum. ěre ვიღებ.
ვიჭერ
Capitōlium, ī n კაპიტოლიუმი,
კაპიტოლიუმის ბორცვის
ყველაზე მაღალი წერტილი
რომში. ფორუმის დასაყუ-
თით, სადაც იდგა იუპიტერის,
იუნოსა და მინერვას
გაძრები
Capitōlinus, a, um კაპიტოლი-
უმის, კაპიტოლიელი
captivus, ī m გყვე
captus, a, um (p.p.p.) დაპყრო-
ბილი capīō. cēpī, captum, ěre-
დან ვიპყრობ
caput. itis n თავი
careō, uī. (iturus). ěre არ მაქვს.
თავისუფალი ვარ
cāritās. ātis f პატივისცემა, პატი-
ვი, სიყვარული
carmen. inis n სიმღერა. ლექსი
carpō. psī. ptum, ěre ვიჭერ.
შევირგებ
Carthāginiēnsis, is m კართა-
გენელი
Carthāgo, ginis f კართაგენი, ქა-
ლაქი აფრიკის ჩრდ. სანაპი-
როზე (დღეს ტუნისი), გადმო-
ცემით; დაარსებული დაახლ.
ძვ. წ. 800 წ., რომელიც რომა-
ელებმა დაანგრიეს ძვ. წ. 146 წ.
cārus. a, um ძვირფასი, საყვა-
რელი

casa, ac f სახლი
cāseus, ī m ყველი
castellum, ī n ციხე-სიმაგრე
Castor, oris m კასტორი, გინდა-
რევისისა და ლედას შვილი,
პოლუქსის, ელენესა და კლი-
ტემნესტრას ძმა, "დიოსკუ-
რი", ცხენების მომთვინიე-
რებელი და მეეტლე; მის
საპატივემულოდ იყო აგე-
ბული გაძარი რომის ფორუ-
მის სამხრეთ ნაწილში,
Basilica Iulia-სა და ეესტას
გაძარს შორის
castra, ōrum n (pl.) სამხედრო
ბანაკი
castrum, ī n გამაგრება, პაგარა
ციხე-სიმაგრე
cāsū (adv.) შემთხვევით
catēna, ae f ბორკილი, ჯაჭვი
Catilīna, ae m კატილინა, L. Ser-
gius Catilīna, დაიბ. დაახლ.
ძვ. წ. 108 წ., შეთქმულების
ორგანიზატორი, რომელიც
გამოააშკარადა კონსულმა
ციცერონმა ძვ. წ. 63 წ.
Catō, ōnis m კატონი, Marcus
Porcius Cato, კონსული ძვ. წ.
195 წ., კართაგენის დაუძი-
ნებელი მტერი
Catullus, ī m კატულუსი, Gaius
Valerius Catullus, რომაელი
პოეტი, დაიბ. დაახლ. ძვ. წ.
87 წ. ვერონაში, გარდ.
დაახლ. ძვ. წ. 54 წ. რომში
Caucasus, ī m კავკასია

causa. ae f მიზეზი; abl. causā გა-
მო; qua de causa ამის გამო, ამ
მიზეზით
cautē (adv.) ფრთხილად, ეშმა-
კურად
cavē. cāvī. cautum. ēre ვუფრ-
თხილდები
caverna. ae f გამოქვაბული
cavō. āvī. ātum. āre ვხერყ, ამოვ-
ფულრაე
cēdō. cessī. cessum. ēre მიედივარ,
უარს ვამბობ
celeber, bris, bre ცნობილი, სახე-
ლოვანი
celer, eris. ere ჩქარი
celeriter (adv.) ჩქარა. სწრაფად
Celtae, ārum m კელტები (თავდა-
პირეულად ყველა კელტური
გომის სასელწოდება)
cēna. ae f სადილი; საჭმელი
cēnō. āvī. ātum. āre ვსადილობ
cēnsēdō, suī, sum, ēre ვთვლი,
მგონია, მიმაჩნია
cēnsor, ōris m ცენზორი, ძველი
რომის ერთ-ერთი მაგისტრ-
რატი, რომელიც თვალყურს
ადევნებდა გადასახადების
აკრეფასა და მოსახლეობის
ზნეობის დაყვას; მკაცრი
კრიტიკოსი, მორალისტი
cēnsūra, ae f ცენზორის თანამდე-
ბობა, მკაცრი მსჯელობა,
კრიტიკა
centuria, ae f ცენტურია, რომე-
ლიც შედგებოდა თავდაპირ-
ველად 100, შემდეგ კი 50
კაციისაგან

cēra, ae f ცეილი
Cerēs, eris f კერესი, საგურნუხი-
სა და რეას ასული, იუპიტე-
რის და, პროზერპინას დედა,
პინდურების, მიწათმოქმედე-
ბის ქალღმერთი
certē (adv.) ნამდვილად, უეჭვე-
ლად
certō, āvī, ātum, āre ვიბრძვი,
ეჩხუბობ
certus, a, um განსაზღვრული,
დადგენილი, უეჭველი
cervus, ī m ირემი
cēterī, cēterae. cētera (pl.) დანარ-
ჩენები, სხვები
cēterum (adv.) სხვათა შორის,
მაგრამ, მაინც
charta, ae f (ბერძ.) ქალაღლი,
წიგნი, პაპირუსი
Charybdis, is f ქარიბდა, მებღეა-
ურებისთვის სამიში ზღვის
მორევი მესინასთან, იგალი-
ასა და სიცილიას შორის (სკი-
ლას მოპირდაპირე მხარეს)
chorus, ī m (ბერძ.) გუნდი, ქორო
Christus, ī m ქრისტე
cibus, ī m საჭმელი, საკვები
cicātrīx, icis f ნაწიბური, ნაიარე-
ვი, ნაჭრილობევი
cicōnia. ae f წერო
cingō. cinxī, cinctum. ēre ვარს
შემოვარტყამ
circiter (adv.) დაახლოებით
circulus, ī m წრე
circum (+acc.) გარშემო
circum-dō, dedī, datum, āre ვარს
შემოვარტყამ

circus, ī m წრე, ცირკი; Circus Maximus ცირკუს მაქსიმუსი
 cithara, ae f (ბერძ.) კითარა
 (ოთხსიმიანი მუსიკალური ინსტრუმენტი)
 citō (compar. citius, superl. citissime) ჩქარა, სწრაფად
 citus, a, um ჩქარი, სწრაფი
 cīvicus, a, um სამოქალაქო
 cīvis. is m, f მოქალაქე
 cīvitās, ātis f სახელმწიფო, მოქალაქეები, ხალხი
 clāmō, āvī, ātum, āre ვყვირი, ხმამაღლა ვიძახი, ვხსავი
 clāmōr, ōris m ყვირილი
 clārītūdō, inis f აღიარება, სიცხადე, ღიღება, ბრწყინვალება, კატივი
 clārus, a, um ცნობილი, ნათელი, ბრწყინვალე
 classis, is f ფლოტი
 clericus, ī m კლერიკი, სასულიერო პირი
 Clīd, ūs f კლიო, ისტორიის მუზა
 clīvus, ī m ბორცვი
 Clymene, ēs f კლიმენე, ოკეანოსისა და თეგისის ასული, ფაეტონის დედა
 Cn. Pompeius Magnus გენუს პომპეიუს მაგნუსი, ცნობილი რომაელი სარდალი, დაბ. ძვ. წ. 106 წ.; დაამარცხა პირატები და მითრიდატე
 Codrus, ī m კოდრუსი, ათენის უკანასკნელი ლეგენდარული მეფე, რომელმაც, გადმოცემით, დორიელებთან ბრძო-

ლაში თავი გაწირა სამშობლოს გადასარჩენად
 coelum (caelum), ī n ცა
 co-ēmō, ēmī, ēmptum, ēre შევისყიდი
 co-ērcēd, cūī, citum, ēre ეაკავებ, ვიჭერ, ვაცხრობ
 cōgītō, āvī, ātum, āre ვფიქრობ, ვაზროვნებ
 cognītō, ōnis f ცოდნა, ნაცნობობა
 co-gnōscō, gnōvī, gnitum, ēre ვიცნობ, შევიცნობ, ამოვიცნობ
 cōgō, cōgēī, cōāctum, ēre ვაიძულებ
 cohors, tis f კოჰორტა, ლეგიონის მეთაფი, რომელიც შედგებოდა 3 manipuli-სა ან 6 centuriac-სგან
 Colchis, idis f კოლხეთი, ქვეყანა კავკასიონის ქედის სამხრეთით (მისი მთაფარი მდინარე იყო ფაზისი)
 collēga, ae m თანამშრომელი, კოლეგა
 collis, is m ბორცვი, შემადლება
 col-locō, āvī, ātum, āre ვათავსებ
 colloquium, ī n საუბარი, ლაპარაკი, გასაუბრება, მოლაპარაკება
 colō, coluī, cultum, ēre ვევედრები, თაყუანს ვცემ, ვუელი, ვამუშავებ (მიწას)
 com- (con- ასიმილაციით col-, cor-, ხმოვნების წინ co-) (თავს.) ერთად, სრულიად
 com-edō, ēdī, ēsum, ēre ვჭამ
 com-mittō, mīstī, mīssum, ēre ვაერთებ, ვაერთიანებ; ერთ-

მანეთს ეუმატებ; ჩაეიღენ;
 ერთმანეთს ვაჯახებ, ვამხელ-
 რებ; ეანდობ, ვუშვებ
 com-moveō, mōvī, mōsum, ēre ვა-
 ლელებ, ვამოდრავებ
 com-mūnis, e (adi.) საერთო, სა-
 ზოგადო, საყოველთაო, ჩვეუ-
 ლებრივი
 com-parō. p̄rāvī, p̄rātum, āre ვამზადებ,
 ვაიარალებ, აღვკურვავ, ვა-
 დარებ
 compendium. ī n შემოკლება
 (operae, temporis), დანაზოგი
 com-plector, plexus sum, plectī
 (depon.) ვეხვევი, გადა-
 ვეხვევი
 com-pleō, p̄rāvī, p̄rātum, ēre ვაესებ,
 ვამარავებ
 com-pōnō, posuī, positum, ēre შე-
 ვადგენ, ვაერთებ
 compositor. ōris m (compono) შემ-
 დგენელი, შემქმნელი, ორგა-
 ნიზატორი
 com-prehendō, prehēdī, prehēn-
 sum, ēre ვიჭერ, ვაკაეებ
 con-cordia, ae f თანხმობა, ერთ-
 სულოვნება
 concursus, ūs m (concurro) შეგა-
 კება, შეხვედრა, ბრძოლა
 condicio, ōnis f მდგომარეობა,
 გარემოება, პირობა, შეთანხ-
 მება, ხელშეკრულება
 conditor, ōris m დამფუძნებელი,
 შემქმნელი
 con-dō, didī, ditum, ēre ვაფუძნებ,
 ვაარსებ

cōn-ficiō, fēcī, fectum, ēre ვასუს-
 ტებ, ვლლი, ვამთავრებ
 cōnflīctus, ūs m (cōnflīgō) შეჯახება,
 შეტაკება, ბრძოლა, დარტყმა
 cōn-īctō, īxī, īctum, ēre ვეჯახები,
 ვიბრძვი
 congressus, ūs m (congrēdiōr) მია-
 ხლოება, ურთიერთობა
 con-iugō, p̄rāvī, p̄rātum, āre ვაულლებ
 con-iungō, iūnxī, iūnctum, ēre ვა-
 ერთებ, ვაერთიანებ
 cōnōr, p̄rāvī, p̄rātum, āre (depon.) ეცდი-
 ლობ, ვებედავ
 cōn-scendō, scēdī, scēsum, ēre
 ავდივარ; conscendere navem
 ნაუში ჩაჯდომა
 cōn-sēnsus, ūs m (cōn-sentiō) თანხ-
 მობა, ერთსულოვნება, ერთი-
 ანობა, საიდუმლო თანხმობა,
 ერთხმად მიღებული გადა-
 წყვეტილება
 cōn-servātio, ōnis f (cōn-servō) შენახვა
 cōn-servātor, ōris m დამცველი,
 მცველი, თაყვანისმცემელი
 cōn-servō, p̄rāvī, p̄rātum, āre ვინახავ,
 ვინარჩუნებ
 cōn-silium, ī n რჩევა, გადაწყვე-
 ტილება, სხდომა, კრება, გან-
 ხილება
 cōn-spiciō, spēxī, spectum, ēre ვა-
 მჩნევ, ვხედავ, ვუყურებ,
 შევხედავ
 cōn-spectus, ūs m გარეგნობა,
 მიმოსილება, ნარკვევი
 cōn-spīrātio, ōnis f საიდუმლო
 თანხმობა, შეთქმულება,
 შეთანხმება

cōstanter (adv.) მტკიცედ, უდრე-
კად, მეღვრად, შეუპოვრად
cōnstat (impers. cōnstat-დან) ცნო-
ბილია
cōnstitutū, ut, m̄tum, ēre ვწყვეტ,
ვადავწყვეტ; ვადგენ
cōn-stitū, stitū, stitūrus, āre შეედგები
cōnsul. ulis m̄ კონსული (ხელისუფ-
ლების ორი უმაღლესი წარმო-
მადგენელი რომის რესპუბლი-
კაში დაახლ. 450 წ-დან; ირჩე-
ოდნენ თითო წლით თავდა-
პირველად მხოლოდ პატრიცი-
ებიდან; 365 წ-დან კონსული
პლებეებიდანაც შეიძლებოდა
ყოფილიყო არჩეული)
cōnsultātio, ōnis f განხილვა,
რჩევის თხოვნა, თათბირი
cōn-sultū, āvī, ātum, āre რჩევას
ეკითხები (ეთხოვ), ეკითხ-
ები, ეთათბირობ, გადაწყვე-
ტილებას ვიღებ, ვბჭობ,
ემსჯელობ
cōnsultor, ōris m მრჩეველი
cōn-surgō, surgēxī, surrectum, ēre
ვდგები
contemptio, ōnis f ზიზღი, უპატივ-
ცემულობა
con-tendō, tendī, tentum, ēre ვიბრ-
ძვი, ვეპიდეები (cum aliquo)
continens, entis f კონტინენტი; adi.
შემხები, მოსაზღვრე, მომიჯ-
ნავე
continenter (adv.) განუწყვეტლივ,
ვაუჩერებლად
con-tinēn. tinuī, tentum, ēre შევი-
ცავე. ვაკავებ. თავს ვიკავებ

contrā (+acc.) წინააღმდეგ
contrōversia, ae f კამათი, უთან-
ხმოება
con-veniō, vēnī, ventum, īre ვი-
კრიბები(თ), ვხვდები, ვეთან-
ხმები; convenit შეეფურება,
შესაფერისია, მიღებულია
convīvium, ī n ნადიმი
con-vocō, āvī, ātum, āre ვეძახი,
ვიკრებ, გამოვუძახებ
cōpīa, ae f სიუხვე; (pl.) ჯარი,
სამხედრო ნაწილები
cornū, ūs n რქა
corōna, ae f (ბერძ.) გვირგვინი
corpus, oris n სხეული, ტანი
cor-rigō, rēxī, rēctum, ēre ვასწო-
რებ, ვაწესრიგებ
corvus, ī m ყვავი
cotidiānus, a, um ყოველდღიური
cotidiē (adv.) ყოველდღე, ყოველ-
დღიურად
crās (adv.) ხვალ
crēdō, didī, ditum, ēre ვფიქრობ,
ეთელი, მჯერა, დარწმუ-
ნებული ვარ
cremō, āvī, ātum, āre ვწეავ
creō, āvī, ātum, āre ვირჩევ
crēscō, crēvī, crētum, crescēre ვი-
ზრდები
Crēta, ae f კუნძული კრეტა
crībrum, ī n საცერი
Croesus, ī m კროისოსი. ლიდიის
მეფე დაახლ. ძვ. წ. 560-546 წწ.,
ცნობილი თავისი სიმდიდ-
რით; დაამარცხა კიროსმა
crucifigō, fixī, fixum, ēre ჯვარზე
ვაკრავ

crūdēlis. e (adi.) მრისხანე, საში-
ნელი. სასტიკი
crūdēlitās. ātis f სისასტიკე, ულ-
მობლობა
cubiculum, ī n ოთახი, საძინებე-
ლი ოთახი
culpa, ae f ბრალი, შეცდომა
cultus, ūs m განსაცემელი
cultūra, ae f აღზრდა. განათლება.
განვითარება
cum (+abl.) -თან, ერთად, -ით
cum (ci.) როდესაც, იმის შემდეგ
რაც, მას შემდეგ, თუმცა, იმი-
ტომ რომ, რადგანაც
cūctus, a, um ყველა
cupiditās, ātis f ღიდი სურვილი,
მისწრაფება, ლტოლვა,
სიხარბე, გაუმაძღრობა
cupidus, a, um მოსურნე, მოწყუ-
რებული. მისწრაფებული,
დახარბებული

D

Daedalus, ī m დედალოსი, იკა-
როსის მამა, კრეტის ლაბი-
რინთის ამშენებელი
Dārēus (Dārīus). ī m დარიოსი,
სპარსეთის მეფე
dē (+abl.) შესახებ, -მე, -დან
de- (თავს.) აღნიშნავს ჩამოცი-
ლებას. მოძრაობას ქვემოთ,
არქონას, მოქმედების დას-
რულებას
dea, ae f ქალღმერთი
debeo, uī, ūm, ēre ვალდებული
ვარ, მე უნდა ...
debitor, oris m შევალე, თანამდები

cupiō, īvī (iī), ūm, ēre მსურს.
მინდა. ვისწრაფვი: cupere
negata აკრძალულისაკენ
სწრაფვა (მისწრაფება)
cūr (adv.) რატომ? რისთვის?
cūra, ae f საზრუნავი
cūrō, āvī, ām, āre ვუვლი,
ემკურნალობ, ვზრუნავ, ვარ-
ჩენ, ეწეხვარ
currō, cūcūrrī, cūsum, ēre მივრბი-
ვარ
curtus, ūs m ეგლი
cursus, ūs m გზა, მარშრუტი,
კურსი, მოძრაობა, სვლა.
მიმართულება
custōdiō, īvī (iī), ūm, īre ვიცავ,
ვდარაჯობ
Cydnus, ī m კიდნუსი. მდინარე
კილიკიაში, ქალაქ გარსუს-
თან

dēbitum, ī n ვალი, მოვალეობა
decem (adi. num. card.) ათი
December, bris m დეკემბერი,
რომაული წლის X თვე
decemvirī, ōrum m (pl.) დეკემ-
ვირები
dē-cernō, crēvī, crētum, ēre გადა-
ვწყვეტ, დავადგენ
dē-cidō, cidī, -, ēre ძირს ვეარდე-
ბი, ვეცემი, ჩავეარდები
decōrus, a, um ლამაზი. შესა-
ფერისი, დამამშვენებელი.
dē-crēscō, crēvī, -, ēre ეპაგარაფ-
დები, ვიკლებ

decus, oris n სამკაული, მოხდენილობა, სილამაზე, მიმზიდველობა
dē-dūcō, dūxī. ductum, ēre ჩამყავს, მიმყავს
dē-fendō, fēndī. fēnsūm, ēre ვიყავ
dēfīnīō. ōnis f განსაზღვრება, ღეფინიცია
dē-fleō, flēvī. flētum, ēre დაეგირი
deinde (adv.) ამის შემდეგ, შემდეგ, კიდევ
dēlectō. āvī, ātum, āre ვახარებ;
pass.: მიხარია. მომწონს. მსიამოვნებს
dēlēō, ēvī, ētum, ēre ვანადგურებ, ვანგრევ
dē-liberō, āvī, ātum, āre ვფიქრობ
Delphicus, a, um ღელფოსი, ღელფური
Delphī, ōrum m ღელფო, ქალაქი პარნასის ძირში, სადაც იყო აპოლონის ორაკული (სამისხნო)
dē-migrō, āvī. ātum, āre მივიღვარ. გადავდივარ
dē-mittō, mīssī. missum, ēre ჩაუშვებ
dē-mōnstrō. āvī, ātum, āre ვუჩვენებ, ვუთითებ, ვამტკიცებ
Dēmosthenēs, is m ღემოსთენე, ცნობილი ბერძენი ორაგორი ატიკიდან (ძე. წ. 381-322 წწ.)
dēnique (adv.) ბოლოს, საერთოდ, ერთი სიტყვით
dēns, dentis m კბილი
dē-pellō, pulī. pulsum, ēre ვაგდებ. ვკეპავდებ. ვყრბ

dē-scendō. scendi, scēnsūm, ēre ჩამოვდივარ, ჩავდივარ
dē-scribō, scripsī, scriptum, ēre აღწერ, გადაწერ, ეწერ, ვხატავ
dē-serō, seruī, sertum, ēre მივატოვებ, ვტოვებ
dēsertum, ī n უღაბნო
dē-sistō, stitī, stitum, ēre უკან ვიხევ, უარს ვამბობ, გადავთქვამ, შევწყვეტ
dēsīderō, āvī, ātum, āre მსურს, მინდა
dē-spērō, āvī, ātum, āre იმედგაცრუებული ვარ
dē-struō, strūxī. strūctum, ēre ვანადგურებ, ვანგრევ
de-sum, dēfuī, -, deesse არ ვარ; mihi deest მაკლია, არ მყოფნის
dē-terō, trīvī, trītum, ēre ვაუარულებ, ვაუჭვებ
deus, ī m ღმერთი
de-vorō, āvī, ātum, āre ვყლაპავ, ვშთანთქავ, ვსანსლავ
de-voveō, vōvī, vōtum, ēre ეწყველი
diabolus, ī m ეშმაკი
dialogus, ī m დიალოგი, საუბარი
dīcō, dīxī, dictum, ēre ვამბობ, ვლაპარაკობ
dictor, ōris m მოლაპარაკე
diēs, ēī m, f ღღე
dif-fero, distulī, dīlātum, differre განსხვავებული ვარ, განსხვავდები
dif-ficilis, e (adi.) ძნელი, სამშიში
digitus, ī m თითი
dīgnus, a, um ღირსი, ღირსეული

diligenter (adv.) ბეჯითად, მონლომებით
dī-ligō. lēxī. lēctum, ēre პატივს ვცემ. ვაფასებ, მიყვარს
dī-micō. āvī. ātum. āre ვიბრძვი
dīmidius, a, um ნახევარი
dī-mittō. mīsi, missum, ēre ეპატიობ. მიყუტუებ
Diogenēs. is ო დიოგენე, ბერძენი ფილოსოფოსი
Dionysus. ī m = Bacchus დიონისე, იუპიტერისა და სემელეს შვილი, მეღვინეობის ღმერთი
dis- (f-ს წინ ასიმილაიით dī-) (თავს.) აღნიშნავს განცალკევებას
dis-cēdō. cessī, cessum, ēre მივლივარ, უკან ვიხევ
disciplīna, ac f სწავლება, განათლება, დისციპლინა, წესრიგი
discō, didicī, -. ēre ესწავლობ
Discordia, ae f დისკორდია, განხეთქილების ქალღმერთი
discordia. ae f განხეთქილება, უთანხმოება
dis-pōnō. posuī, positum, ēre განვალაგებ, წესრიგში მომყავს, ვაწყობ, ვგეგმავ
disputātio, ōnis f განხილვა, მსჯელობა
dis-pūtō, āvī, ātum, āre ვმსჯელობ, ვკამათობ, ვდავობ
dissertissimus, a, um (superl. dissertus-დან) მჭერმეტყველი, მეტად ენამჭერის
dissimilis, e (adi.) განსხვავებული, არამსგავსი

distantia, ae f მანძილი, განსხვავება, დისტანცია
dis-turbō, āvī, ātum, āre ვანგრევ
diuturnus, a, um ხანგრძლივი
dī (adv.) დიდხანს, დიდი ხნის განმავლობაში
dīversus, a, um განსხვავებული, არამსგავსი
dīves, itis (adi) მდიდარი
dīvīsus, a, um p.p.p. divido, ēre-დან ვყოფ, ვანაწილებ
dīvitiāe, ārum f (pl.) სიმდიდრე, განძელობა
dō, dedī, datum, dāre ვაძლევ
doceō. docuī, doctum, ēre ვასწავლი
doctus, a, um ნასწავლი, განათლებული
doleō, doluī, (dolitūrus), ēre ვდარდობ, ველოვობ
dolor. ōris m ტკივილი, ტანჯვა, დარდი
dolorōsus, a, um მწუხარე, ტანჯული, სატანჯველი, ტკივილით აღსავსე
dolōsus, a, um ცბიერი, ეშმაკი
dolus, ī m ტყუილი, ეშმაკობა
domesticus, a, um სახლის, ოჯახური
domicilium, ī n საცხოვრებელი, ბინა, საცხოვრებელი ადგილი
dominus, ī m ბატონი, მბრძანებელი, მფლობელი
domitō, āvī, ātum, āre ვიმორჩილებ, ეაკეებ
domus, ūs f სახლი
dōnec (ci.) სანამ
dōnō, āvī, ātum, āre ვჩუქნი

dōnum. ἰ n საჩუქარი

Dōrēs. um ἰ დორიელები, ერთ-ერთი უძველესი ბერძ. ტომი, რომელიც თავდაპირველად ოლიმპოსთან ცხოვრობდა, შემდეგ კი პელოპონესში dormiō. ἰvī (ivī), ἰsum, ἰre მძინავს, უსაქმოდ ვარ

dracō. ḡnis f (ბერძ.) დრაკონი, გველი

duālis. e (adi.) ორობითი

dubitō. āvī. ātum. āre ეეჭვობ.

უყოყმანობ. ეორჭოფობ

dūcō. dūxī. ductum, ēre მიძყავს

E

ē-. ex- (ასიმილაციით ef-) (თავს.) აღნიშნავს განცალკევებას. კაღლიერებას, დამთავრებას და სხვ.

ēbrius. a, um ἰ მთერალი

ecce (adv.) აი

ecquid (adv.) ნუთუ

ēdictum. ἰ n ედიქტი, განცხადება, ბრძანება

ē-dō. didī. ditum. ēre გამოვცემ, ვაყნობებ, ვაქვეყნებ

edō, ēdī. ēsum, ēre ვჭამ

ē-dūcō. āvī. ātum. āre ებრღი, აღებრღი

ēf-ficiō. fēcī. lectum, ēre ვიძლევი, ვაწარმოებ

egō (pron. pers.) მე

ēgregius. a, um საუკეთესო, არასეულებრივი. განსაკუთრებული

ēheu (interj.) ო!

dulcis, e (adi.) ტკბილი, სასიამოვნო. მიმზიდველი
dum (ci.) სანამ, იმ დროს როცა
duo. ae. o (adi. num. card.) ორი, ორივე

duplex. icis (adi.) ორმაგი

dux, ducis m, f წინამძღოლი, მხედართმთავარი, მბრძანებელი

dūritia. ae f სიმკაცრე

dūrus. a. um მძიმე

ē-levō. āvī. ātum, āre ვიღებ, ვაგროვებ, ვწვევ, ვამცირებ
ēlīgō. lēgī. lēctum, ēre ვირჩევ, ამოვირჩევ

ēloquentia, ae f მჟეერმეტყველება

ēmendō. āvī. ātum, āre ვაუმჯობესებ, ვასწორებ

ē-mergō. mersī. mersum, ēre ამოვღივარ, ვერვენები, ამოვყენი-თავ

ēmigrātio, ḡnis f გადასახლება, გასახლება, წასვლა

ē-migrō. āvī. ātum, āre გადაესახლები, გადავღივარ

ēmō. ēmī. emptum, ēre ვყიდულობ
e-morior. mortuus sum, morī (depon.) ვკვდები

ēn (int.) აი

ē-nārrō. āvī. ātum, āre დავწერი-ლებით ვყვები

ēnectus. a. um დაღლილი, გაწა-
მებული
enim (ci.) რადგან, კერძოდ, მაგა-
ლითად
Ennius, ī m ენიუსი; Quintus
Ennius-ი Rudiae-დან (კალაბ-
რია), რომაული ეპოსის ფუძე-
მდებელი და ლათ. პოეზიის
მემქმნელი; ანალების, გრავე-
დიების, კომედიებისა და სხვა-
თა ავტორი (ძვ. წ. 239-169 წწ.)
ēnōrmis. e (adi.) უზარმაზარი,
არაჩვეულებრივად დიდი
ē-nūntiō. āvī. ātum, āre ვამბობ,
ვაეცნობ, ვაუწყებ
ēn. īn. itum, ire მივდივარ, მოვდი-
ვარ
epistolāris. e (adi.) ეპისტოლა-
რული
epistula. ae f (ბერძ.) წერილი.
გზაენილი
epulae. ārum f (pl.) საღილი, საქ-
მელი
epulō. —, —. āre ექეიფობ; epulans
(part. praes. act.) მოქეიფე
eques. itis m მხედარი
equitātus, ūs m სხენოსანი ჯარი,
კავალერია
equis. ī m სხენი
Eratō. ūs f ერატო. ლირიული,
(ძირითადად სასიყვარულო)
პოეზიის მუშა
ergō (adv.) ამგვარად, ესე იგი
Eridanus. ī m ვრიდანუსი. მითი-
ური მდინარე ევროპის უკი-
დურეს დასაილუკაში
ērīnāceus, ī m მღარბი

errō. āvī. ātum, āre ეცდები, დავე-
ხეგები
ē-rūt. rūī. rutum. ēre ამოეთხრი.
აეურეე
et (ci.) და
etiam (ci.) აგრეთვე, ასევე
Etrūscī. ōrum m (pl.) ეტრუსკები,
იტალიის ტერიტორიაზე,
ეტრურიაში (დღევანდელი
ტოსკანა) მცხოვრები ტომი
Eurōpa, ae f ევროპა
Euterpē. ēs f ევტერპე. მუსიკალუ-
რი ხელოვნების მუშა, ფლეი-
ტის გამომგონებელი
ē-vādō. vāsī. vāsum, ēre ვიპარები,
მივრბივარ, გავდივარ, მივე-
დინები
ē-vocō. āvī. ātum. āre ვეძახი,
ვიძახებ
ē-volō. āvī. ātum, āre აეურინდები
ex. ē (+abl.) -დან, -გან
ex-cēdō. cessī. cessum, ēre მივი-
ვარ, გამოვივარ
exceptiō. ōnis f გამონაკლისი
ex-cidō. cidī, —, ēre ვეცემი, ვეარ-
ღები (excidere de memoria
მეხსიერებიდან ამოვარდნა.
დავიწყება)
ex-clāmō. āvī. ātum. āre წამო-
ვიყვირებ, წამოვიძახებ,
ხმამაღლა ვყვირი
ex-cōgitō. āvī. ātum, āre ვიგონებ
ex-cruciō. āvī. ātum. āre ვაწამებ,
ვტანჯავ, ვაწველებ
ex-currō. (cu)currī. cursum, ēre გა-
მოვრბივარ. გამოვივარ

ex-cūsō. āvī. ātum, āre ვპატიობ,
 ვამართლებ. პატიებას
 ვითხოვ
 ex-erceō. cūī. citum, ēre ვაუარჯი-
 შებ, ვამოდრავებ: se exercet
 ვარჯიშობს
 exercitus, ūs m ჯარი
 ex-igō. ēgī. āctum, ēre დაეადგენ.
 რჩევას ვაძლევ
 eximius. a. სუი ბრწყინვალე,
 არაჩვეულებრივი, განსაკუთ-
 რებული
 ex-istimō. āvī. ātum, āre ვივლი,
 ვფიქრობ
 expediō. onis f ექსპედიცია,
 სამხედრო ლაშქრობა
 ex-pellō. pullī. pulsum, ēre ვაგ-
 დებ, ვაძარცხებ
 expers. pertis (adi.) არმქონე, არ-
 მყოფი, კავშირის არმქონე

F

faber. brī m ხელოსანი
 fabrica, ae f ხელოვნება, ხელობა,
 დამუშავება. შენობა
 fabūla. ae f ამბავი. მითი, მოთხ-
 რობა. ზღაპარი, აქმეულება,
 ფაბულა. სიუჟეტი
 faciētia, ae f ხუმრობა, სიგყვა-
 მახვილობა. დაყინვა
 faciō. fēcī. factum, ēre ვაკეთებ
 factiō. ōnis f მოქმედება; პარტია,
 პოლიტიკური დაჯგუფება
 factum. ī n მოქმედება, ფაქტი
 factūra. ae f დამუშავება, დამზა-
 დება

expertus, a, um გამოცდილი,
 მყოფი
 ex-piō. āvī. ātum, āre ვიკვლევ,
 ვზეუარავ, ვსწავლობ
 ex-pōnō. posuī. positum, ēre გამო-
 ვფენ, ვუშვებ, გადავსვამ
 ex-pūgnō. āvī. ātum, āre ვიკაეებ,
 იერიშით ვიღებ. ვიპყრობ,
 ვანადგურებ, ვაძარცხებ
 ex-spectō. āvī. ātum, āre ველო-
 დები, მოველი, ვუცდი
 extrā (+acc.) გარეთ, მიღმა
 extrēmus, a, um ბოლო, საბო-
 ლო, კიდემე (ბოლოში)
 მყოფი, ყველაზე შორი, გან-
 საკუთრებული, უკიდურესი,
 უშორესი, უკანასკნელი
 ex-turbō. āvī. ātum, āre ვაგდებ,
 განვდეგნი

facultās, ātis f საშუალება, შესა-
 ძლებლობა, ხელსაყრელი
 შემთხვევა
 Faleriī. ōrum m ფალერი, ქალაქი
 სამხრ. ეტრურიაში, რომის
 ჩრდილოეთით
 Faliscus, ī m ფალისკი, ფალის-
 კების ტომის წარმომად-
 გენელი
 fāma, ae f ხმა, ჭორი
 famēs, is f შიმშილი
 familia. ae f ოჯახი
 familiāris. e (adi.) ადგილობრივი,
 ოჯახური, ჩვეულებრივი

fānum, ī n გაძარი, წმინდა
ადგილი, სიწმინდე
fātum, ī n ბედი
Faustulus, ī m ფაუსტულუსი,
მწყემსი, რომელმაც იპოვა
და გაზარდა ტყუპები რომუ-
ლუსი და რემუსი
fax, facis f ჩირალდანი, განჯეა,
უეხლი
Februārius, ī m თებერვალი,
განწმენდის თვე (ძვ. წ. 450
წლამდე წლის ბოლო თვე,
შემდგომში – მეორე)
fēcundus, a, um ნაყოფიერი
fēlix, icis (adi.) ბელნიერი
fēmīna, ae f ქალი
fenestra, ae f ფანჯარა
ferē (adv.) თითქმის, დაახლოე-
ბით
ferō, tulī, lātum, ferre მომაქვს,
დამაქვს
ferōx, ōcis (adi.) გაგიჟებული,
შუუკაეებელი, სწრაფი
ferreus, a, um რკინის, ძლიერი,
მაგარი
ferrum, ī n რკინა
festīnō, āvī, ātum, āre ვჩქარობ
fidēlis, e (adi.) ერთგული, სარწ-
მუნო
fidēs, ei f რწმენა, ნლობა
fidō, fīsus sum, ēre (semidepon.)
უჯერებ, ენდობი
figūra, ae f ფიგურა, გარეგნული
სახე, გარეგნობა, აღნაგობა,
აგებულება
filia, ae f ქალიშვილი
filius, ī m ვაჟი, pl. შვილები

fīlum, ī n ძაფი
fīniō, īvī, itum, ire ეამთავრებ
fīnis, is m სამღვარი, დასასრული
fīnitīmī, ōrum m (pl.) მემობლები
(მოსამღვრე ქვეყნები ან
ტომები)
fīō, factus sum, fierī (pass. facio-
დან) ეხდები, გაეხდები
fīrmō, āvī, ātum, āre ეამაგრებ,
უაკაეებ
fīrmus, a, um ძლიერი, სანდო,
მღვრადი
fīxus, a, um უეღვლი, მაგარი
fīō, ēvī, ētum, ēre ეგირი, ეჩივი
Flōra, ae f ფლორა, ყვავილებისა
და გამაფხულის ქალღმერთი
fīōrē, aī, -, ēre უეყავი
fīōs, ōris m ყვავილი
flumen, inis n მდინარე
fluvius, ī m მდინარე
focus, ī m კერა, ოჯახი, სახლი
foedus, a, um მახინჯი, საშინელი
folium, ī n ფოთოლი
fōns, fontis m წყარო, სათაეე,
დასაწყისი, მიზეზი
fōrma, ae f ფორმა, სახე, გარეგ-
ნობა, ნახაგი, ფიგურა, გამო-
სახულება
fōrmātio, ōnis f შექმნა, ფორმი-
რება
fōrmō, āvī, ātum, āre ექმნი, ეაფო-
რმებ, ფორმას ვაძლეე
fōrmōsus, a, um ლამაზი, მოხდე-
ნილი
fortasse (adv.) შეიძლება, შესაძ-
ლებელია

forte (adv.) შემთხვევით, ერთ-
ხელ
fortis, e (adi.) ძლიერი, მამაკური
fortiter (adv.) მაგრად, მამა-
კურად, მტკიცედ
Fortūna. ae f ფორტუნა, ბედის
ქალღმერთი, რომელიც ბრმა
იყო
fortūna. ae f ბედი, ბედისწერა
forum. ī n ფორუმი, სახალხო
კრებების, ბაზრობის ადგილი
fossa. ae f თხრილი, ორმო
frāter, tris m ძმა
frigidus. a. um ცივი
frīgus, oris n სიცივე
frustum, ī n ნაჭერი
frūstrā (adv.) ტყუილად, ფუჭად

G

Gāia. ae f გაია, ქალის საკ. სახე-
ლი; Gāius et Gāia – აღნიშ-
ნავს საქმროსა და საცოლეს
Gāius. ī m გაიუსი, რომაული
საკუთარი სახელი: შემოკ-
ლებით იწერებოდა C, რად-
გან არქაულ ლათინურში “გ”-
ც C – “კ”-თი აღინიშნებოდა
Gaius Plinius Caecilius Secundus
გაიუს პლინიუს კეკილიუს
სეკუნდუსი “Epistulae”-ს
ავტორი (ახ. წ. 62-113 წწ.)
Gallia. ae f გალია. მდებარეობდა
დაახლ. დღევანდელი საფრან-
გეთის, ბელგიისა და ჩრდ. იტა-
ლიის ტერიტორიაზე. (G. Cisal-
pina (Citerior), რომელსაც მდ.
პო G. Cispadana-დ და G. Trans-

fuerint pl. coni. p. III pl. sum-დან
fuga. ae f გაქცევა, სიჩქარე
fugāx, ācis (adi.) მშიშარა, გასაქ-
ცევად მზად მყოფი, გაქცეული
fugiō, fūgī, fugitūrus, ēre მიერბი-
ვარ, გაერბივარ, ვიპარები
fugō, āvī. ātum, āre გაევაგლებ,
გავერი
fulmen, inis n ელვა
fūmus, ī m ბოლი, კვამლი
fūctio, ōnis f სამსახურეობრივი
მოვალეობა, ფუნქცია
fūr, fūris m, f ქურდი
fūror, ātus sum, āvī (depon.) ვიპა-
რაე, ვიტაცებ

padana-დ ყოფდა; ე. წ. გალის
ომში დაიპყრეს რომაელებმა
Gallī. ōrum m გალები, კელტები
(ლათინური სახელი ყველა
კელტური ტომისა, განს. საფ-
რანგეთსა და ზემო იტალიაში)
gallīna, ae f ქათამი
garrulus, a, um მოლაპარაკე,
ლაპარაკის მოყვარული
Garumna, ae m. f გარუმნა, აკვი-
ტანიის მთავარი მდინარე
(დღეს Garonne)
gaudeō, gāvīsus sum, ēre (semi-
depon.) მიხარია, გახარებუ-
ლი ვარ
gaudium, ī n სიხარული
geminus, ī m გყუპი
gemma, ae f ძვირფასი ქვა

gener, erī *m* სიძე
gēns, gentis *f* ოჯახი, ნათესაობა.
 ტომი
genus, eris *n* გვარი. ოჯახი, შთამო-
 შავალი
Georgia, ae f საქართველო
Germānī, ōrum *m* (pl.) გერმანები
gerō, gessī, gestum. *ĕre* ეატარებ,
 მომაქვს; *gerere arma* – იარა-
 ლის ტარება
gestō, āvī, ātum, āre ეატარებ, მო-
 მაქვს; *gestare arma* – იარაღის
 ტარება
gestus, ūs *m* ჰობა, მოძრაობა, ქეს-
 ტი, ქესტი, კულაია, მღვობა-
 რეობა
gignō, genuī, genitum, ĕre ვაჩენ,
 წარმოვმობ, ვბადებ
gladius, ī *m* მახვილი
glomus, eris *n* გორგალი
glōria, ae f დიდება
gracilis, e (adi.) ნაზი, ტანადი
gradus, ūs *m* ნაბიჯი, საფეხური,
 რანჯი

H

habēō, aī, itum, ĕre მაქვს, მყავს
habitō, āvī, ātum, āre ვცხოვრობ
habitus, ūs *m* გარეგნობა, შესახე-
 ლაობა
haereō, haesī, haesum, ĕre გაუნძ-
 რეველად ვჩერდები
Hannibal, is *m* ჰანიბალი, კართა-
 გენელი მხედართმთავარი
 (ძვ. წ. 248-183 წწ.)
hasta, ae f შუბი
haud (adv.) არა, არ

Graecia, ae f საბერძნეთი, ფარ-
 თო მნიშვნელობით ყველა
 ქვეყანა, დასახლებული ბერ-
 ძნებით, მათი შორის მც. აზია,
 სამხრ. იტალია და სხვა
Graecus, a, um ბერძნული
grammatica, ae f (ბერძ.) გრამატიკა
grandis, e (adi.) დიდი, ხანში
 შესული; *grandis natu* მოხუცი
Grānicus, ī *m* გრანიკუსი, მდინა-
 რე მისიაში, სადაც ალექსან-
 დრე მაკედონელმა დაამარ-
 ცხა სპარსელები ძვ. წ. 334 წ.
grātia, ae f მადლობა; *gratias agere*
 მადლობის გადახდა
gratia (+gen.) გამო, -თვის
grātīs (adv.) უფასოდ, უსასყიდ-
 ლოდ, საჩუქრად
grātus, a, um მადლიერი; სასურვე-
 ლი, სანატრელი, სასიამოვნო
gravis, e (adi.) მძიმე
gravō, āvī, ātum, āre ვაწუხებ
gustus, ūs *m* გემო, გემოვნება
gutta, ae f წვეთი

hauriō, hausī, hausum, ĩre ვხაპავ,
 ვიღებ
hebetō, āvī, ātum, āre ეკვეთ, ეჭრი,
 ვაბლაგვებ
Helena, ae f ელენე, იუპიტერისა
 და ლედას ქალიშვილი, მენე-
 ლაოსის ცოლი, რომელიც
 განთქმული იყო სილამამით
Hellē, ĕs *f* ჰელე, ორქომენიდან,
 ათამასისა და ნეფელეს ასუ-
 ლი, რომელიც თავის ძმას-

თან, ფრიქსოსთან ერთად
გაექცა დედინაცვალ ისოს
კოლხეთში, მაგრამ ოქროს
ვერძიდან ზღვაში გადავარ-
და და დაიხრჩო; აქედან მო-
დის ამ ზღვის სახელი "პელეს-
პონტი"

Hellēspontus, ī m პელესპონტი
(ამჟამად დარღანელი)

Hclvēlī, ōrum m პელვეციელები,
ენევის გბის გარშემო მცხოფ-
რები კელტური ტომი

herba, ac f ბალახი, მწვანელი

herbārium, ī n პერბარიუმი, წიფ-
ნი მცენარეების შესახებ

Herculēs, is (ī) m პერკულესი
(ბერძ. პერაკლე), იუპიტე-
რისა და ალკმენეს შვილი

herī (adv.) გუშინ

hic, haec, hoc (pron. demonstr.) ეს

hiems, emis f ზამთარი

hinc (adv.) აქედან

hirundō, inis f მერცხალი

Hispānia, ae f ესპანეთი, ე. ი.

მთელი პირინეის ნახევარ-
კუნძული

Hispulla, ae f მისპულა (საკუთა-
რი სახელი)

historia, ae f (ბერძ.) ისტორია

I

iaceō, uī, -, ēre ვწევარ

iaciō, iēcī, iactum, ēre ვისერი,
ვაგდებ

iactō, āvī, ātum, āre ვაგდებ

iam (adv.) უკვე, ახლა, მალე;

iamiam ამ წუთში

hodiē (adv.) დღეს

homō, inis m ადამიანი, კაცი

honestē (adv.) ღირსეულად, პატი-
ოსნად

honestus, a, um ღირსეული, წესი-

ერი, პატიოსანი, პატიეცემული

honor, ōris m პატივი, პატივისცემა

honorō, āvī, ātum, āre პატივს ვცემ

hōra, ae f (ბერძ.) დრო; საათი;

წელიწადის დრო

Hōrātius, ī m (Quintus Horatius

Flaccus) პორაციუსი, ცნობი-

ლი რომაელი პოეტი, დაიბა-

და ძვ. წ. 65 წ. 8 დეკემბერს,

გარდ. ძვ. წ. 8 წ. 27 ნოემბერს

hortus, ī m ბაღი

hospitālia, ium n სასტუმრო

ოთახები

hostia, ae f მსხვერპლი, ზვარაკი,

სამსხვერპლო ცხოველი

hostis, is m, f მტერი, მოწინააღმ-

დეგე, უცხოელი

humilis, e (adi.) დაბალი, პატარა

humus, ī f მიწა; loc. humī მიწაზე

hūc (adv.) აქ, აქეთ

hūmānus, a, um ადამიანური,

ადამიანის

iānuā, ae f შესასვლელი, კარი

Iāsō(n), ōnis m იასონი, არგო-

ნავგების წინამძღოლი

ibi (adv.) იქ

Icarus, ī m იკაროსი, დედალოსის

შვილი

idea, ae f იდეა
idem, eadem, idem (pron. demonstr.)
იგივე, ისეთივე
idūs, iduum f იღები, თვის შუა ნა-
წილი: მარტის, მაისის, ივლი-
სისა და ოქტომბრის მეთხუთ-
მეტე, ხოლო დანარჩენი თვე-
ების მეცამეტე დღე
iecur, iecoris n ღვიძლი
igitur (ci.) ესე იგი, ამგვარად,
მოკლედ, მაშ
igneus, a, um ცეცხლოვანი
ignis, is m ცეცხლი
ignōrantia, ae f უცოდინრობა,
არყოფნა
ignōrō, āvī, ātum, āre არ ვიცი
ignōscō, gnōvī, gnōtum, ēre ვპატიობ
illic (adv.) იქ
im- (in- თავიკიდურ ბაგისმიერ
ხმოვანთან) (თავს.)
imāgo, inis f სახე, გამოსახუ-
ლება, სურათი, პორტრეტი,
წარმოდგენა, იდეა, ცნება,
წარმოსახვა
imitatio, ōnis f მიბაძვა, იმიტაცია;
გამოსახულება, კოპიო
im-mergō, mersī, mersum, ēre
ვყვინთავ, ჩაუშვებ; se im-
mergere ჩაშვება
im-mineō, -, -, ēre ვუახლოვდე-
ბი, ვემუქრები
im-molō, āvī, ātum, āre მსხვერპ-
ლად ვწირავ
im-mortālis, e (adi.) უკვდავი
impedimentum, ī n დაბრკოლება;
pl.-ში ბარგი (ჯარის)
im-pellō, pulī, pulsum, ēre ვუბიძგებ

imperātor, ōris m მბრძანებელი,
მხედართმთავარი, იმპერა-
ტორი (რომაელი მბრძანებ-
ლის გიგული. მაგ., Imperator
Augustus)
imperātum, ī n ბრძანება, დაუა-
ლება
imperium, ī n სახელმწიფო,
მმართველობა, ძალაუფლება
im-perō, āvī, ātum, āre ვებრძანებ,
ვუბრძანებ
im-peurō, āvī, ātum, āre თხოვნით
ვალწვე, ვალწვე, მივიღებ
im-plicō, āvī, ātum, āre ხელს
ვუშლი, ვაფერხებ
implūvium, ī n წყალსადენი; აუზი;
ოთხკუთხედი, სვეტებით გარ-
შემორტყმული შიდა ემოსა-
ხურავის გარეშე
imprimīs (adv.) განსაკუთრებით,
პირველ რიგში
in (+acc.; +abl.) -კენ, -ში, -ზე
in (b, p, m-ს წინ im-; l-ს წინ il-; r-ს
წინ ir-) (თავს.) უ-; -ზე, -ჩა
in saecula saeculorum უკუნითი
უკუნისამდე
incautus, a, um გაუფრთხილებე-
ლი, უღარდელი
incendium, ī m ხანძარი
in-cendō, cendī, cēnsūm, ēre ვან-
თებ, ეცხლს ვუკიდებ, ვწვავ
in-cidō, cidī, -, ēre ვვარდები, მო-
ვხვდები (შემთხვევით)
in-cipiō, incēpī, incēptum, ēre ვიწ-
ყებ
in-clūdō, clusī, clusum, ēre ვკე-
ტავ, ჩაუკეტავ

incōla, ae m, f მაცხოვრებელი,
მოსახლე
in-colō, coluī, cultum, ღრე ცეხოვ-
რობ, ვებინადრობ
incrēdibilis, e (adi.) დაუჯერებე-
ლი, საკვირველი, გასაკვირი
in-cumbō, cubuī, cubitum, ღრე
თავს მიეუძღვნი, თავს ეღბე
inde (adv.) აქედან, იქიდან
indīgnābundus, a, um აღმყო-
თებული, განრისხებული
in-duō, duī, dūtum, ღრე ვაძმევე
in-dūcō, dūxī, ductum, ღრე შემეყავს
īnfāns, antis m ბავშვი
īn-fēlix, icis (adi.) უბედური, მწუ-
ხარე
īnferī, ōrum m (pl. tantum) მიცვა-
ლებულები
īn-ferō, intulī, illātum, īnferre შე-
მყავს, შემაძეს; bellum īnferre
ომის დაწყება
īn-festō, āvī, ātum, āre ვაწუხებ,
ვაწვალებ, ვემუქრები
īnfinītus, a, um მეუბღღდავი,
უსაზღვრო, განუსაზღვრელი
īn-flammō, āvī, ātum, āre ცეცხლს
ეუკიდებ; გადატ. მნ. აღვატ-
მნებ, ვწვავე
īn-flō, āvī, ātum, āre ვავსებ, ებე-
რავე
īn-fluō, flūxī, flūxum, ღრე შეეცუ-
რავე, მიეღინები
ingenium, ī n ნიჭი, გონება, სიმა-
მავე
ingēns, gentis (adi.) უზარმაზარი,
სამინელი

ingenuus, a, um აღვიღობრივი,
თავისუფალი (დაბადებით),
კეთილშობილი
in-gredior, gressus sum, gredī
(depon.) დავიღივარ, შევიღი-
ვარ, ვიწყებ
inimīcus, ī m მტერი
iniūō, āvī, ātum, āre ვიწყებ
iniūm, ī n დასაწყისი, შესავალი;
iniūo დასაწყისში, თავდა-
პირველად
in-īstītia, ae f უსამართლობა
in-numerābilis, e (adi.) უთვალავი,
უამრავი
inopia, ae f გაჭირვება, სიღარი-
ბე, ნაკლებობა, არქონა
inquam (verbum defect.) ვამბობ,
ვლაპარაკობ; inquit თქვა
Insānia, ae f სიგიჟე
Insānus, a, um გიჟი
īn-scribō, scripsī, scriptum, ღრე ბე-
მოდან ვაწერ
īnspectio, ōnis f დათვალვიერება,
მიმოხილვა, ინსპექცია
īnspector, ōris m მეთვალყურე,
დამკვირვებელი, მკვლევარი,
მიმოხილველი
īn-spiciō, spexī spectum, ღრე ვეყუ-
რებ, ვამოწმებ, ვათვალვი-
რებ
īn-stītuō, uī, ūtum, ღრე გადავ-
წყვებ, ვიწყებ; ვაწყობ, წეს-
რიგში მომეყავს
īnstitūtum, ī n წეს-ჩვეულება
īnstrūmentum, ī n სამუშაო ია-
რალი, ინსტრუმენტი

in-struō. struī. strūctum, ēre ვაშე-
ნებ. ეაგებ, ეასწაველი, ეუთი-
თებ

Insula. ac f კუნძული

Insultō, āvī, ātum, āre (+ dat.) დაე-
ცინი

intel- = inter- (იხმარება თავკი-
ღური I-ს წინ) (თავს.)

intellegentia, ae f (intellego) გონე-
ბა, გაგება, აღქმის უნარი.
ცოდნა, შეძლება

intel-legō. lēxī, lēctum, ēre ვიგებ,
შესძის, ეაზროვნებ

inter (+acc.) შორის, განმავლო-
ბაში; inter se ერთმანეთში,
ერთმანეთს შორის

inter-cipiō. cēpī, ceptum, ēre ეარ-
თმევ, ეკლავ

inter-diū (adv.) დღისით, დღის
განმავლობაში

inter-dum (adv.) ზოგჯერ

inter-cā (adv.) ამასობაში

inter-ficiō. fēcī, fectum, ēre ეანად-
გურებ, ეკლავ

interpres, etis m, f ამხსნელი,
თარჯიმანი, შუამავალი,
კომენტატორი

inter-rogō. āvī, ātum, āre ვეკით-
ხები

inter-sum, fuī, esse ემონაწილე-
ობ, ეესწრები

intervallum, ī n შუალედი, მანძი-
ლი. დროის მონაკვეთი,
ინტერვალი

intrō. āvī, ātum, āre შეედივარ

introitus. ūs m შესასვლელი

in-vādō. vāsī, vāsum. ēre შეედი-
ვარ. თავს ეესხმი

invalidus, a, um უძლური. სუსტი
in-veniō. vēnī, ventum, īre შემთბ-
ევეით ეპოულობ, ვიგებ;

აღმოვაჩენ, ვიგონებ
in-vestigō. āvī. ātum, āre ეეძებ,
ეიკვლეე

invīdō. āvī, ātum, āre ეეპატიეები
ioculāria. ium n (pl.) ხუმრობანი.
ოხუნჯობანი

iocus, ī m ხუმრობა

ipse, a, um თვითონ, პირადად

ir- = in- (თავს.)

īra, ae f რისხეა, ბრაზი

īrātus, a, um გაბრაზებული,

განრისხებული

ir-reparābilis, e (adi.) აუნაზღაუ-
რებელი

ir-rīsor, ōris m დამცინავი,
გამქირდავი

ir-rumpō. rūpī, ruptum, ēre შეეაღ-
წევ, შეეიჭრები

is, ea, id (pron. demonstr. და pers.)
ის

iste, a, ud (pron. demonstr.) ეგ

ita (adv.) ასე

Italicī, ōrum m იტალიეები. ისტო-
რიული ეპოქის იტალიეური

ტომები, რომლებიც იტალიის
ტერიტორიაზე სახლობდნენ

itaque (adv.) ამგვარად. ამის
გამო

item (adv.) ასევე, ამის მსგავსად
iter, itineris n გზა. მგზავრობა (in-
ex itinere გზაში)

iter facere წასვლა, გამგზავრობა

iterum (adv.) ისევ, მეორედ, მეორე მხრივ
 iubeō. iussī, iussum, ēre ებრძანებ. დავაღვინ
 incundus, a, um სასიამოვნო, სასიხარულო
 iudicō. iudī. iudum, iare (ius + dico) ეწყვეტ, ვთელი, ვფიქრობ, განვსჯი
 Iulia. ae f იულია, ავეუსტეუსის ერთადერთი ქალიშვილი მეორე ცოლის, სკრიბონიასაგან; დაიბ ძვ. წ. 39 წ.; იყო ჯერ კლაუდიუს მარცელუსის, შემდეგ აგრიპასა და ბოლოს გიბერიუსის ცოლი; გარდაიცვალა ახ. წ. 14 წ.
 Iulius, a, um იულიუსის; I. (mensis) იელისი
 Iunius, a, um იუნიუსის; I. mensis იენისი
 iunō. iunis f იუნო, სატურნუსისა და რეას უფროსი ქალიშვილი, იუპიტერის და და ცოლი; გაიგივებული ბერძ. პერასთან; მარსის, ვულკანუსისა და სხვათა დედა, ქორწინებისა და ოჯახის მფარველი ქალღმერთი

Iuppiter. Iovis m იუპიტერი, სატურნუსისა და რეას შვილი, ღმერთების მეფე, მოციქულებით გაიგივებული ზევსთან
 iūs. iūris n სამართალი, იურის-პრუდენცია, უფლება
 iustitia, ae f სამართლიანობა, მართლმსაჯულება
 iustus, a, um კანონიერი, პატიოსანი, სამართლიანი
 iussus, (ūs) m ბრძანება: iussū (abl. sg. m) ბრძანებით
 Iuvenālis, is m იუვენალისი (Decimus Iunius), რომაელი პოეტი-სატირიკოსი
 iuvenis, is m ახალგაზრდა, ახალგაზრდა კაცი (დაახლ. 20-45 წლის)
 iuventūs, iūtis f ახალგაზრდობა, ახალგაზრდობის წლები
 iuvō. iuvī. iutum, iuvāre ეეხმარები, ხელს ეეწყობ

K

Kalendae (Kal.). ārum f (pl.) კალენდები, თვის პირველი დღე

L

labor. ōris m შრომა, მუშაობა, გარჯა
 laboriōsus, a, um შრომისმოყვარე

labōrō. iuvī. iutum, iare ემუშაობ, ვშრომობ
 labyrinthus, i m ლაბირინთი, რომელიც მითის მიხედვით კრეტაზე ააშენა დედალოსმა

lac. lactis n რძე
 Lacedaemonius. Ἰ m ლაკედე-
 მონიის (სპარტის) მაცხოვ-
 რებელი. ლაკედემონელი
 Lacōnia, ae f ლაკონია, სპარტის
 ძველი სახელწოდება
 lacus, ūs m ტბა
 lacūna, ae f ნახერეტი, ღრმული
 laedō, sī. sum. ēre ეაწყენინებ,
 შეურაცხყოფ
 laetitia, ae f სიხარული
 laetus. a. um მხიარული. გახა-
 რებული
 laevus. a. um მარცხენა
 lāmentō. āvī. ātum, āre ეგირი,
 ვჩივი, ექეთინებ, დაეგირი
 lāna, ae f შალის ძაფი
 lapidārius. a. um ქვის, ქვამე ამო-
 კვეთილი. ლაპიდარული
 lapideus. a. um ქვის, ქვისგან
 ნაკვეთი
 lapis. idis m ქვა
 lāpsus. ūs m (გადატ. მნ.) შეცდომა
 largus. a. um უხვი, მდიდარი
 lateō, uī, -. ēre ვიმალები
 lātifundium. Ἰ n ლატიფუნდია, დი-
 დი მამული
 Latium. Ἰ n ლაციუმი, ქვეყანა ტი-
 რენიის ზღვას, ეტრურიასა და
 კამპანიას შორის; მისი ცენტ-
 რი იყო რომი
 Latīni. ōrum m (pl.) ლათინები,
 ლაციუმის მცხოვრებლები
 Latīnus. a. um ლათინური, რომა-
 ული
 lātrīna. ae f (*lavatrīna-დან < lavo)
 აბანო. ტუალეტი

lātrō, āvī. ātum, āre უყუფ
 latrō, ōnis m (ბერძ.) დაქირავე-
 ბული ჯარისკაცი, ყაჩაღი
 lātus. a. um განიერი, ფართო
 laus, dis f ქება, დიდება
 lavō, lāvī (lavāvī). ātum. āre ებან,
 ვიბან
 lēctio. ōnis f კითხვა, ხმამაღალი
 კითხვა, სწავლა, გაკვეთილი,
 ტექსტი
 lēgātus. Ἰ m ლეგატი, წარგზავნილი
 legenda. ae f (გვიანლათინური) ამ-
 ბავი წმინდანებზე, ლეგენდა
 legō, lēgī, lēctum, ēre ვკითხუ-
 ლობ. ვაგროვებ
 lentē (adv.) ნელა, წყნარად
 leō, ōnis m ლომი
 lepus, oris m კურდღელი
 levis. e (adi.) მსუბუქი
 levō. āvī. ātum, āre ვამსუბუქებ
 lēx, lēgis f კანონი
 libellus. Ἰ m წიგნი
 libenter (adv.) სიამოვნებით,
 ხალისიანად
 liber. brī m წიგნი
 liber, era, erum თავისუფალი,
 დამოუკიდებელი
 liberē (adv.) თავისუფლად, შეუბ-
 ლუდავად, პირდაპირ, გულ-
 ღიად
 liberī, ōrum m (pl.) ბავშვები
 liberō. āvī. ātum, āre ვათავისუფ-
 ლებ
 licēns, entis (adi.) თავისუფალი
 licet, uil. ēre (impers.) შეიძლება,
 ნებადართულია
 līgneus. a. um ხის

ligō, āvī. ātum, āre ვაერთებ,
 ვაბამ
 līnea, ae f ხაზი
 lingua, ae f ენა
 liquor, ōris m სითხე, ზღვა
 lis. līs f ჩხუბი. დაეა
 litigō. āvī. ātum, āre ეჩხუბობ,
 ეკამათობ
 littera, ae f ასო, წერილი, ლიტე-
 რატურა, მეცნიერება
 locus, ī m (pl. loca, locorum n)
 ადგილი
 longē (adv.) შორს, შორიდან
 longinquus, a. um შორი, დაშორე-
 ბული
 longus, a. um გრძელი, ხანგრძ-
 ლივი
 loquor, cūtus sum, loquī (depon.)
 ვამბობ, ვლაპარაკობ
 lucerna, ae f ლამფა, ნათურა
 lupa. ae f ძუ მგელი
 lupus, ī m მგელი

M

Macedones, um m (pl.) (sg. -ძმ,
 -იის) მაკედონელები, მაკე-
 დონიის მცხოვრებლები
 Macedonia, ae f მაკედონია, ქვე-
 ყანა ეპიროსსა და თრაკიას
 შორის
 māchina, ae f მანქანა, ხელსაწყო
 mactō, āvī. ātum, āre მსხვერპ-
 ლად ეწირავ, ეზუქნი
 maecēnās. ātis m მეცენატი
 Maecēnās. ātis m მეცენატი,
 (C. Cilnius) ავგუსტუსის
 ახლო მეგობარი, ვერგო-

luxuria, ae f ფუფუნება
 luxuriōsus, a. um მდიდრული,
 თავმეუკავებული, გადა-
 მეტებული
 mīcē, xī, -. ēre ეანათებ. ნათელი
 ვარ
 mīcus, ī m ჭალა
 mīdō, sī, sum, ēre ეთამაშობ, ვეკე-
 ვავ
 mīdus, ī m თამაში
 mīna. ae f მთვარე
 mīx, mīcis f სინათლე, ნათელი,
 შუქი
 Lycūrgus, ī m ლიკურგე, სპარტე-
 ლი კანონმდებელი
 Lȳdia, ae f ლიდია, ქვეყანა მცო-
 რე აზიაში, რომლის
 დედაქალაქი იყო Sardes-ი
 lyra, ae f (ბერძ.) ლირა

ლიუსის, პორაციუსისა და
 სხვათა მფარველი; გარდა-
 იცვალა ძვ. წ. 8 წელს
 magis (adv. compar.) მეტად, უფ-
 რო, რაც შეიძლება მეტად
 magister, trī m მასწავლებელი
 magistra, ae f მასწავლებელი
 ქალი
 magistrātus, ūs m სახელმწიფო
 თანამდებობა, თანამდებო-
 ბის პირი, ხელისუფლება,
 მაგისტრატი

magnificus, a. um ბრწყინვალე, მდიდრული, არაჩვეულებრივი
magnitūdō. inis f სიდიდე, ძლიერება. ძალაუფლება
magnus, a. um დიდი
māior. maius (compar. magnus-დან) უფროსი, უფრო დიდი
Māius, ī m მაისი
maleficium, ī n დანაშაული
malignus, a. um ბოროტი, არაკეთილგანწყობილი, შურიანი
malum, ī n შეცდომა, უბედურება. ცოდვა, ბოროტება
mālum, ī n ყაშლი
malus, a. um (compar. pēior. superl. pessimus) ცუდი
mandatum, ī n დაეალება, ბრძანება, ხელშეკრულება. მანდატი
mandātus, (ūs) m დაეალება; abl. mandatū დაეალებით, ბრძანებით
mandō. āvī, ātum, āre გადავეცემ, ვაეალებ
māne (adv.) დილას, ადრე
manēō. mānsī, mānsūm, ēre (და)ვრჩები
manifestātīō. ōnis f გამოვლინება, გამოვლენა, გამოუმელავენება
manipulus, ī m მანიპულუსი, = ლეგიონის 1/30-ს = კოჰორტის 1/3-ს = 2 ცენტურიას
manus. ūs f ხელი
Mārcellus, ī m მარციელუსი, Marcus Claudius Marcellus, რომაელი მხედარი:მოთავარი, მონაწილეობდა II პუნიკურ

ომში; დაიპყრო სირაკუზე ძე. წ. 212 წ., დაიღუპა ჰანიბალთან ბრძოლაში ძე. წ. 208 წ.
Marcus Mānlius Capitolinus მანლიუსი, კონსული ძე. წ. 392 წ., რომელმაც გადაარჩინა კაპიტოლიუმი ღამით ვალების თავდასხმისაგან ძე. წ. 390 წ.
Marcus Tullius Cicero, ōnis m მარკუს ტულიუს ციცირონი, რომაელი ორატორი, იურისტი, მწერალი, პოლიტიკოსი (ძე. წ. 106-43 წწ.)
mare. is n ზღვა
maritimus, a. um ზღვისპირა
maritus, ī m ქმარი
marmor, oris n მარმარილო
Mārs, Mārtis m იუპიტერისა და იუნოს შვილი, ამინდისა და ომის ღმერთი (შემდგომში გაიგივებული ბერძ. არესთან), რომულუსისა და რემუსის მამა
Mārtialis, is m მარციალის (M. Valerius), პოეტი, ეპიგრამების ავტორი, დაიბადა ახ. წ. 43 წ. ბილბილისში (ესპანეთი), გარდაიცვალა დაახლ. ახ. წ. 104 წ.
Mārtius, a. um მარსის; (mensis) Martius m მარტი
māter, tris f დედა
Mātrona, ac m მდ. მატრონა, მდ. სეკვანის შენაკადი (დღეს Marne)
mātūrus, a. um მწიფე

maximus, a, um (superl. magnus-
 დან) უზარმაზარი, უდიდესი,
 ძალიან დიდი
 medicamentum. ī n წაბალი.
 სამკურნალო საშუალება
 medicīna, ae f მედიცინა
 medicus, ī m ექიმი
 medius, a, um შუა, შუაში მდებარე;
 in medio tecto სახურავის შუაში
 melior. melius (compar. bonus-დან)
 უფრო კარგი; melius (adv.
 compar. bene-დან) უფრო
 კარვად
 Melpomenē, ēs f (ბერძ. “მომღე-
 რალი”) მელპომენე, გრაგუ-
 დისა და ლირიკული პოეზი-
 ის მუზა
 membrum. ī n წევრი
 memento imperat. sg. meminī-დან.
 meminisse (defect.) მახსოვს
 memoria, ae f მესხიერება, მოგო-
 ნება
 mendāx. ācis (adi.) მატყუარა
 Menelāus, ī m მენელაოსი,
 ატრეუსის ძე, აგამემნონის
 უმცროსი ძმა, მშვენიერი
 ელენეს ქმარი. სპარტის მეფე
 mēns, mentis f სული, გონება
 mēnsa, ae f საჭმელი, კერძი, მა-
 გიდა, სასადილო მაგიდა
 mēnsis, mensis m თვე
 mercātūra, ae f ვაჭრობა
 Mercurius, ī m მერკურიუსი,
 იუპიტერისა და მათის შვილი,
 ვაჭრობის ღმერთი, ღმერთი-
 ბის მაცნე, მისცვალბულთა

სულების საიქიოში ჩამცილე-
 ბელი (გაიგივებულია ბერძ.
 ჰერმესთან)
 merēd. rūi, ritum, ēre მოვიხვევ.
 ვაკეთებ, ვიმსახურებ: bene
 mereri de + abl. დიდი დამსახ-
 ხურება ვიღაცის წინაშე
 meritō (adv.) დამსახურებულად
 messis, is f მოსავალი, მოსავლის
 დრო
 mēta, ae f დასასრული, მიზანი,
 საზღვარი
 metallum, ī n (ბერძ.) მალარო,
 მეტალი
 metō, (messuī), messum, ēre ვიმ-
 კი, მოსავალს ვიღებ
 metuō, uī, (ūtum), ēre მეშინია
 metus, ūs m შიში
 migrō, āvī, ātum, āre გადავდი-
 ვარ, გადავსასლდები
 mīles, itis m ჯარისკაცი, მებრძოლი
 meus, a, um (pron. poss.) ჩემი
 militia, ae f სამხედრო სამსახური,
 ომი, ლაშქრობა
 mille (indecl.) ათასი
 Minerva, ae f მინერვა, სიბრძნის,
 ხელოვნებისა და მეცნიერე-
 ბის ქალღმერთი, გაიგივებუ-
 ლი ბერძ. ათენასთან
 minimē (adv. superl.) ყველაზე
 ნაკლებად
 minimus, a, um (superl. parvus-
 დან) ყველაზე პატარა, უმცი-
 რესი
 minister, trī m მსახური, დამხმარე
 Minōs, ōis m მინოსი, კრეტის
 ლეგენდარული მეფე

Minotaurus, i m მინოტავრი,
 კაციჭამია ურჩხული კრეტა-
 ზე, პასიფუესა და ხარის შვი-
 ლი, რომელიც მოკლა
 თესევსმა
 mirror, ātus sum, āri (depon.) მიკ-
 ვირს
 minus, uī, minus, ēre ვამცირებ,
 ვასუსტებ, ვადუნებ
 misceō, miscuī, mixtum, ēre ეუ-
 რევ, ვაერთიანებ
 miser, era, erum უბედური, საწყა-
 ლი, სამწუხარო
 misericordia, ac f სიბრალული,
 თანაგრძნობა
 mitis, e (adi.) რბილი, ნაზი,
 მშვიდობიანი; (mitior, ius –
 compar.)
 mittō, misi, missum, ēre ეგზავნი,
 თავს ვანებებ, ვათავებ
 mixtura, ac f ნარევი, მიქსტურა,
 წამალი
 mobilis, e მოძრავი, ჩქარი
 modestē (adv.) ზომიერად, თავ-
 შეკავებულად, მორიდებუ-
 ლად
 modo (adv.) ადრე, ოდესღაც, მა-
 ლე, ახლავე, მხოლოდ
 modus, i m საზომი, საზღვარი,
 წესი (წეს-ჩვეულება)
 molestus, a, um მიიმე, მოსა-
 ბეზრებელი
 mollis, e (adi.) ნაზი, რბილი
 moneō, uī, itum, ēre ვაფრთხი-
 ლებ, ვუწინასწარმეგყველებ,
 ვახსენებ
 mons, montis m მთა

monstrum, i n ურჩხული, მონსტრი
 mora, ac f გადადება, დაყოვნება,
 წინააღმდეგობა
 morālis, e (adi.) მორალური, მნე-
 ობრივი, ეთიკური
 morātor, tris m მანტი, ნელი
 morbus, i m ავადმყოფობა,
 დაავადება
 mordeō, momordi, morsum, ēre
 ეკბენ
 morior, mortuus sum, mori (depon.)
 ვკვდები
 mors, tis f სიკვდილი
 mortuus, a, um მკვდარი
 mors, moris m წეს-ჩვეულება,
 ხასიათი
 mortuo, tris f მოძრაობა
 moveō, movi, motum, ēre ემოძრა-
 ობ, ეამოძრავებ, ვიწვევ, გა-
 მოვიწვევ, ვიწყებ, ვაღულებ
 mulceō, lsi, lsum, ēre ვარბილებ,
 ვაწყნარებ
 mulier, eris f ქალი, ცოლი
 multitudine, inis f სიმრავლე, ბრბო
 multo (adv.) ბევრად, მნიშვნე-
 ლოვნად, მეტად
 multus, a, um მრავალრიცხოვანი
 mundus, i m ქვეყანა, სამყარო,
 მსოფლიო
 musca, ac f ბუზი
 minus, eris n მსხვერპლი, სამსა-
 ხური, მოვალეობა, დავალე-
 ბა, საჩუქარი
 murus, i m კედელი, გალავანი
 muris, muris m თავი
 Mūsac, ārum f (pl.) მუშები (იუპი-
 ტერისა ღა მნემოსინეს 9

ქალიშვილი, ხელოვნებისა და მეცნიერების მფარველი ქალღმერთები (კლიო, ევტერაჲ, თალია, მელპომენე, ტერასიქორე, ერაგო, პოლიპიმნია, ურანია, კალი-

ოპე); გადატ. მნიშვნ. ხელოვნებანი, მეცნიერება
mūto, āvi, ātum, āre ვეცელი
moenia, ium n pl. tantum ქალაქის კედლები

N

nam (ci.) რადგან, მართლაც, იმიტომ რომ, ვინაიდან, კერძოდ
narrō, āvi, ātum, āre ვყვები
nāscor, nātus sum, nāscī (depon.)
ეიბადები, ეიქმნები, წარმოვიშვები
Nāsīca, ac m (“წვეტიანცხვირიანი”) ნასიკა, სციპიონების გვარის კოგნომენი
nātālis, e (adi.) მშობლიური
nātio, ōnis f ტომი, ხალხი, ერი
nātūra, ae f ბუნებრივი თვისებები, გარეგნული სახე, ბუნება, ხასიათი
nauta, ac m მეზღვაური
nāvālis, e (adi.) სამღვაო, ხომალდისა
nāvīgium, ī n გემი, ხომალდი
nāvīgō, āvi, ātum, āre ზღვაში გაველივარ, ზღვაზე დავცურავ
nāvis, is f გემი
Naxus (Naxos), ī f ნაქსოსი, ყველაზე დიდი კიკლადის კუნძულებიდან, მიძღვნილი ბაკქუსისადმი
nē (adv.) არ
nē (+coni.) რომ არ, რათა არ

Nebula ნებულა (ბერძ. Nephelē),
პერსონიფიციკრებული ნისლი, ათამასის პირველი ცოლი, ფრიქსოსისა და პელეს დედა
nec (ci.) არც, და არ
necessitās, ātis f საჭიროება
necō, āvi, ātum, āre ეკლავ, ესპობ
neglegō, lēxi, lēctum, ēre არ ეზრუნავ, უგულვებელვყოფ
negō, āvi, ātum, āre უარს ვამბობ, უარეყოფ
negōtium, ī n საქმე, სამუშაო
nēmō, inis (pron. neg.) subst. m, f არავინ, არც ერთი; adi. არც ერთი
nepōs, ōnis m შეილიშვილი, შთამომავალი
Neptūnus, ī m (ბერძ. პოსეიდონი) ნეპტუნი, სატურნუსისა და რეას შვილი, იუპიტერისა და პლუტონის ძმა, ამფიტრიტეს ქმარი, ზღეებისა და მდინარეების ღმერთი
neque, nec (ci.) და არ, არც; neque...neque არც ... არც
ne-sciō, īvi, (iī), Itum, īre არ ვიცი
neuter, tra, trum არც ერთი ორიდან; არც ერთი, არც მეორე

neutrālis, e (adi.) სამუალო,
სამუალო სქესის
niger, gra, grum შავი, მუქი
nihil n (indecl.) არაფერი
nimis (adv.) ძალიან, ზედმეტად,
მეტისმეტად
nimius, a, um ძალიან დიდი,
ძალიან ბევრი, გადაჭარ-
ბებული, ზედმეტად დიდი
nisi (ci.) თუ არ, რომ არ
nitor, ōris m ბრწყინვალეობა,
ბზინვარება, სილამაზე
nitor, nixus (nisus) sum, nix (depon.)
ვისწრაფი, ვეყრდნობი
nōbilis, e (adi.) დიდგვაროვანი,
კეთილშობილური წარმო-
შობის
noceō, uī, itum, ēre ვაზიანებ, ვი-
ნი მომაქეს, ვაფუჭებ
nocturnus, a, um ღამის
noctū (adv.) ღამით
nōlō, nōlū, -, nōlle არ მინდა, არ
მსურს; imperat. nōlī, nōlīte +
inf. აწარმოებს უკუთქმით
ბრძანებითს: noli me tangere! –
ნუ მეხებები, noli putare! – ნუ
ფიქრობ!
nōmen, inis n სახელი; nōmine სა-
ხელად
nōminō, āvī, ātum, āre ვარქმევ,
უწოდებ
nōn (adv.) არა, არ
Nōnae, ārum f ნონები (მეცხრე
დღე იღებამდე), მარტში,
მაისში, ოქტომბერში
მეშვიდე, დანარჩენ თვეებში
მეხუთე დღე

nōndum (adv.) ჯერ არ
non modo არა მარტო
nōnne (ნაწილაკი, რომელთანაც
მოსალოდნელია დადებითი
პასუხი) არ? არა? ხომ, განა არ
nōnnullus, a, um რამდენიმე
nōscō, nōvī, nōtum, ēre ვიცი
noster, nostra, nostrum ჩვენი
notō, āvī, ātum, āre ვიხსოვებ,
აღვნიშნავ, შევნიშნავ
nōtus, a, um (p.p.) ცნობილი,
მზნიდან nōscō, nōvī, nōtum,
ēre ვიცი
November, bris m ნოემბერი, რო-
მაული წლის IX თვე
novitās, ātis f სიახლე
novus, a, um ახალი
nox, noctis f ღამე, სიბნელე
nōbēs, is f ღრუბელი
nūdus, a, um შიშველი
nubilus, a, um ღრუბლიანი, მო-
ღრუბლული, ბნელი
nūllus, a, um m (pron. neg. adi.)
არავინ, არც ერთი
nūllus, ī m არავინ
num (adv.) ხომ არ, ნუთუ, განა
Numa (Pompilius) m ნუმა პომპი-
ლიუსი, რომის მეორე მეფე
(ძვ. წ. 715-672 წწ.)
numerō, āvī, ātum, āre ვითვლი
numerus, ī m რიცხვი, რაოდენობა
Numitor, ōris m ნუმიტორი, ალბა
ლონგას მეფე, ამულიუსის
ძმა, რეა სილვიას მამა, რო-
მულუსისა და რემუსის პაპა

numquam (nunquam) (adv.) არასოდეს, არაერთიარ შემთხვევაში

nunc (adv.) ახლა

nūntius, ī m მაყნე

nuptiae. ārum f (pl.) ქორწილი

O

ob (+acc.) -თვის, გამოი

ob- (ასიმილატიით p-ს წინ op-, f-ს წინ of-, c-ს წინ oc- და g-ს წინ og-) (თავს.)

oblongus, a, um მოგრძო

obscurus, a, um ბნელი

observātiō, ōnis f დაკვირვება

ob-servō, āvī, ātum, āre თვალს ვადევნებ. ვუკვირდები, ვდარაჯობ, ეასრულებ, პატივს ვცემ

obsidiō, ōnis f ალყა

ob-sidō, stitī, stātum, āre ხელს ვუშლი. ვეწინააღმდეგები, წინ უუდგები

ob-temperō, āvī, ātum, āre ვუჯერებ. ვემორჩილები

ob-truncō, āvī, ātum, āre ვკლავ

obviam (adv.) შესახვედრად

oc-cidō, cidī, cīsum, ĩre ვკლავ

oc-cupātio, ōnis f ოკუპაცია,

დაკაეება, ხელში ჩაგდება

oc-cupō, āvī, ātum, āre ვიპყრობ, ვიკაეებ, ხელში ვიგდებ

Oceanus, ī m ოკეანე; ოკეანუსი (ბერძ. ოკეანოსი), ურანოსისა და გეას შვილი, გეთისის ქმარი, მღვის ნიმფების მამა

nūtriō, īvī (iī), itum, ĩre ვეყებავ,

ვაწოვებ, ვზრდი, ვუკლი
nymphā. ae f (ბერძ.) ნიმფა

Octāvianus, ī m ოქტავიანუსი,

ავგუსტუსის cognomen-ი

octavus, a, um მერვე

October, bris m ოქტომბერი,

რომაული წლის VIII თვე

oculus, ī m თვალი

ōdī, -, ōcisse (defect.) მძულს, მუზიმღება, ვერ ვიტან

odor, ōris m სუნი

Oedipus, pi (podis), acc. poda (pum), abl. pode (pō), acc. pl. podas m ოიდიპოსი, ლაიოსისა და იოკასტეს ვაჟი, თებუს მეფე

officiū, ī n საქმე, მოვალეობა, ვალი

olcō, ai, -, ĩre სუნი ძაქვს

olim (adv.) ოდესღაც, ერთხელ, დიდი ხნის წინ

Olympus, ī m ოლიმპო, მთა მაკედონიისა და თესალიის სამღეარზე, ღმერთების სამყოფელი

omnis, e (adi.) ყოველი; pl. -es ყველა, მთელი; -ia ყველაფერი: omnibus ყველასთვის; omnis + superl. იხმარება superl.-ის გასაძლიერებლად:

omnium felicissimus ეველაზე
ბედნიერი
onusus, a, um დამძიმებელი,
დახუნძლული, დაბურული,
საცეს
oportet, uit. -, ēre (impers.) საჭი-
როა, უნდა, შეჰყერის
oppidum, ī n ქალაქი (უფრო ხში-
რად პროვინციული)
op-pūgnō. āvī, ātum, āre თავს ევსხმი
स्प्रातुs, a, um სასურველი, სასია-
მოვნო
optimus, a, um adi. superl. bonus-დან
optō, āvī, ātum, āre ვთხოვ, ვირ-
ჩევ, მინდა, მსურს
opulentus, a, um მდიდარი, გავ-
ლენიანი
opus, eris n შრომა, შემოქმედება,
ქმნილება, ნაშრომი
ora, ae f ნაპირი
ōrāculum, ī n წინასწარმეტყვე-
ლი, მისანი; მისნობა
ōrātō, ōnis f სიტყვა, მოხსენება
orbis, is m წრე, სარტყელი, ცა;
orbis terrae (terrarum) დედა-
მიწა, სამყარო; orbis solis
(lunae) მზის (მთიარის) დისკო
orbita, ae f ბორბლის კვალი,
წრიული გზა, ორბიტა
orchēstra, ae f (ბერძ.) ორქესტრა,
რომში – სენატორებისათვის
განკუთვნილი ადგილები
თეატრში
ōrdō, inis m რიგი, მიმდევრობა
oriēns, entis m აღმოსავლეთი
ōrīgō, inis f წარმოშობა

orior, ortus sum, īri (depon.) ვიწ-
ყები, გამოვჩნდები
ōrnāmentum, ī n სამკაული, მო-
სართავი
ōrnō, āvī, ātum, āre ერთავ, ვამ-
კობ, პატივს ვცემ
ōrō, āvī, ātum, āre ვთხოვ, ვლაპა-
რაობ
Orpheus, eī (eos) m ორფეუსი,
აპოლონისა და კალიოპეს
შვილი, ევრიდიკეს ქმარი,
მითიური პოეტი და მომღე-
რალი
ortus, a, um (p.p.p.) წარმოშობი-
ლი orior, ortus sum, īri-დან
ენდები, წარმოვიშვები
ōs, ōris n პირი, სიტყვა, ენა, მეტყ-
ველება
os, ossis n ძვალი
ostendō, tendī, tentum, ēre ვუჩვენებ,
ვაუჩვენებ, აღმოვაჩენ
ōstiārius, ī m კარისკაცი
ōstium, ī n შესასვლელი; კარი,
ჭიშკარი
ōtiōsus, a, um უსაქმური
ōtium, ī n დასვენება, თავისუფა-
ლი დრო
Ovidius, ī m ოვიდიუსი, Publius
Ovidius Naso, პოეტი, დაიბადა
ძვ. წ. 43 წ.; ძვ. წ. 8 წ. აეგუს-
ტუსმა გადაასახლა შაეი
მღვისპირა ქალაქში, სადაც
გარდაიცვალა ახ. წ. 17 წ.;
“Metamorphoses”, “Heroides”
და სხვათა აეგორი
ōvum, ī n კვერცხი

P

P. Cornelius Lentulus Dolabella

კუბლიუს კორნელიუს ლენ-
ტულუს დოლაბელა, ციციერო-
ნის სიძე, კეისრის მომხრე
pactum, ī n შეთანხმება, ხელშეკ-
რულება, პირობა

Pacuvius პაკუვიუსი, Marcus

Pacuvius რომაელი ტრაგი-
კოსი. ძე. წ. 220-130 წწ.

paedagōgus. ī m (ბერძ.) აღმზრ-
დელი, პედაგოგი, მასწავ-
ლებელი

pāgina, ae f ფურცელი, გვერდი

Palatinus. a. um პალატინის

Palatium, ī n პალატინის ბორცვი
რომში, ფორუმის სამხრეთით
ავენტინუსსა და კაპიტოლი-
უმს შორის

palla. ae f ქალის მოსასხამი

pallūs, ūdis f ჭაობი, ტბა

pānis, is m პური

pār. paris (adi.) მსგავსი, თანაბა-
რი, ერთნაირი

parātus, a, um მზა, გამზადებული

parcō, pepercī (parsi), –, ēre ვინ-
დობ, დავიდობ, ვუფრთხილ-
დები, ეზოგავ, თავს ვარიდებ

parēns. entis m მამა, f დედა; pa-
rentēs (pl.) მშობლები

pārē. ūi, itum, ēre ვემორჩილები,
ვუჯერებ

pariēs. etis m კედელი

Parmeniō(n). ōnis m პარმენიონი,
ფილიპესა და ალექსანდრე
მაკედონელის სარდალი.

რომელიც ამ უკანასკნელმა
მოაკვლევინა

parō, āvi, ātum, āre ვამზადებ

pars, partis f ნაწილი

partim (adv.) ნაწილობრივ

parvulus, ī m ბავშვი, ჩვილი

parvus, a, um პატარა

passus, ūs m ნაბიჯი

pāstor, ōris m მწყემსი, გადატ. მწ.

პასტორი

pāstorālis. e (adi.) მწყემსური,
მწყემსების

pateō, ūi, –, ēre ვიხსნები

pater, tris m მამა; pl. მშობლები.

წინაპრები

patiēns. entis (adi.) მომთმენი

patiēns. entis part. praes. act.

patior, passus sum, pati -დან
(depon.)

patienter (adv.) მოთმინებით

patior, passus sum, pati (depon.)

ვითმენ, გადამაქვს, ვიგან-
ჯები, ვწუალობ, განვიცდი.
ნებას ვრთავ, ვარსებობ

patria, ae f სამშობლო

paucōnus, ī m პატრონი, დამცველი

paucus, a, um პატარა, ცოტა; pl.

pauci ზოგიერთნი, ცოტანი

paulum, ī n ცოტა, მცირედი, ცოტა

ხანი; paulo post ცოტა ხნის

შემდეგ

pauper, eris (adi.) ღარიბი

pāx, pācis f მშვიდობა. ზავი

pecus. udis f ცხვარი

pecūnia, ae f ფული

peditātus. ūs m ქვეითი ჯარი
 Pēleus, eī m პელეუსი, მიომბ-
 ღონელთა მეფე, ერთ-ერთი
 არგონავტთაგანი, აქილეუ-
 სის მამა
 Peliās. ac m პელიასი, ნეპტუნუსი-
 სა და ნიმფა ტიროს შვილი,
 იასონის ბიძა, იოლკოსის
 მეფე
 pellis. is f საწმისი, ცხოველის
 ტყავი, ბეწვი
 pellō. pepuli, pulsum. ēre ვამოძ-
 რავენ, ვაგდებ, ეღვენ
 pendē. pependī. -, ēre ვკიდვარ,
 დაკიდებული (ჩამოკიდებუ-
 ლი) ვარ; pendet tenui filo –
 ბეწვზე კკიდია
 pendō. pependī, pēnsūm, ēre ვკიდებ
 penetrō. āvī, ātum, āre შევალწევ.
 შევედივარ, ვძერები
 penna. ae f ფრთა. ბუმბული
 pēnsūm, ī n დაეალება, მოვა-
 ლეობა
 pei (+acc.) გაელით. -ზე, -გან,
 -დან, განმავლობაში, დახმა-
 რებით. -ით
 per- (თავს.) აღნიშნავს გაძლი-
 ერებას, დამთავრებას, მიმა-
 რთულებას რადაცის გაელით
 per-cipī. cēpī. ceptum, ēre ვიღებ,
 ვგრძნობ
 peregrīnus. ī m უცხო, უცხოელი
 per-cō. iī. itum. īre ვიღუპები,
 ვკედები, ექრები, ვიკარგები
 perfidia, ae f ვერაგობა
 periculōsus, a. um საშიში

periculum, ī n საშიშროება. სა-
 ფრთხე, რისკი; periculum est
 საშიშია
 peritior, ius compar. peritus, a, um-
 დან
 peritus, a, um გამოცდილი, მცოდ-
 ნე, ოსტატურად გაკეთებული
 perpendiculum, ī n შვეული
 perpetuō (adv.) მუდამ, მუღმივად
 Persae, ārum m სპარსელები
 per-sequor, secūsus sum, sequi (de-
 pon.) მივდევ. მიყვები
 persōna, ae f პიროვნება, პირი
 per-suādē. suasī, suāsum, ēre
 (+dat.) ვარწმუნებ
 per-terre. terruī, territum, ēre
 ვაშინებ
 per-veniō. vēnī, ventum, īre ვალ-
 წევ, ჩავდივარ
 per-vertō, vertī, versum, ēre ვაფუ-
 ჰებ, ვანადგურებ
 pēs, pedis m ფეხი
 pessīmus superl. malus, a, um-დან
 petō, īvī (iī), itum, ēre მივისწრა-
 ფი, მინდა, მსურს, ვითხოვ
 Phaëthō(n), ontis m (ბერძ. ბრწყინ-
 ვალე) ფაეტონი, მზის ღმერ-
 თისა და კლიმენეს შვილი
 phiala, ae f (ბერძ.) ფიალა
 Phillippus, ī m ფილიპე III, ალექ-
 სანდრე მაკედონელის მამა
 philosophia, ae f (ბერძ.) ფილო-
 სოფია
 Phidiās, ae m ფიდიასი, პერიკლეს
 ეპოქის ათენელი სკულპ-
 ტორი (გარდ. ძვ. წ. 431 წ.)

Phociōn, ōnis m ფოკიონი, ათენელი მხედართმთავარი და პოლიტიკოსი, დემოსთენეს მოწინააღმდეგე, მაკედონიის მომხრე; დასჯილ იქნა ძვ. წ. 318 წ.

Phrixus (os), ī m ფრიქსოსი, ათამასისა და ნეფელეს შვილი, რომელიც თავის დასთან, პელესთან ერთად გაექცა დედინაცვალ ინოს, ჩავიდა ოქროს ვერძით კოლხეთში მეფე აიფეტთან, მსხვერპლად შესწირა ვერძი ღმერთებს, ხოლო ოქროს საწმისი დაკიდა მარსის გამოქცაბულში

Phryges, um m pl. ფრიგიელები

Phrygia, ae f ფრიგია, ქვეყანა მც. აზიის დასავლეთ ნაწილში

pictor, ōris m მხატვარი

piger, gra, grum მარმაცი

pilum, ī n შუბი, რომელსაც ქვეითი ჯარის მეთომრები იყენებდნენ

pingō, pīnxī, pictum, ěre ვხატავ, ვქარგავ

pīrāta, ae m (ბერძ.) პირატი, მეკობრე

placeō, sī, itum, ěre მოეწონეარ

placidus, a, um წყნარი, მშვიდი

planta, ac f მცენარე

plantō, āvī, ātum, āre ვრგავ

Platō(n), ōnis m პლატონი, ბერძენი ფილოსოფოსი, სოკრატეს მოწაფე და არისტოტელეს მასწავლებელი, აკადემიის ფუძემდებელი (ძვ. წ. 427-347 წწ.)

plausus, us m ტაში

Plautus, ī m პლაუტე, რომაელი კომედიოგრაფი, ძვ. წ. 251-18 წწ.

plēbēus, ī m პლებეი

plēbs, is f პლებსი, არადიდგეაროვნები

plēnus, a, um საესე

plērūmq̄ (adv.) უფრო ხშირად, მეტწილად

Plinia, ae f პლინია

plōrō, āvī, ātum, āre ვტირი, მოეთქვამ

pluvia, ae f წვიმა

plūrālis, e (adi.) მრავლობითი, მრავალმხრივი

Plūtō (n), ōnis m პლუტონი, პროზერპინას ქმარი, იუპიტერისა და ნეპტუნუსის ძმა, საიქიოს ღმერთი

poena, ae f სასჯელი, დასჯა, შურისძიება

poēta, ae m, f (ბერძ.) პოეტი

Pollūx, ūcis m პოლუქსი, გინდარევისა და ლედას შვილი, კასტორის ძმა

Polyhymnia, ae f პოლიჰიმნია, მუსიკისა და ლირიკის მუზა

pōnum, ī n ხილი, ნაყოფი

pondus, eris n წონა, სიმძიმე, წონასწორობა

pōnō, posuī, positum, ěre დავსვამ, ვღებ, ვღვამ, ვათავსებ; აღმართავ, ვაშენებ; castra ponere ბანაკის გაშლა

Pontilianus, ī m პონტილიანე

populus, ī m ხალხი

porta, ae ჭიშკარი, კარიბჭე

porticus, ūs f გადახურული
გალერეა, კოლონადა
portō. āvī. ātum, āre დაძაქეს,
შოძაქეს
portus, ūs m ნაესალგური, პორტი
posco. poposci. –. ēre მოვისხოვ,
ვთხოვ, ვითხოვ
positus, ōnis f მდებარეობა, პოზი-
ცია, მდგომარეობა
positus, a, um (p.p.p.) pōno. posuī.
positum. ēre-დან ვასაივებს,
ვლებ, ვლვამ
pos-sideō, sēdī. sessum, ēre მაქვს,
ველობ
possum, potuī, –, posse შემიძლია,
ძალმიძს
post (+acc.) შემდეგ, მერე
post (adv.) შემდეგ, მოგვიანებით
post-eā (adv.) ამის შემდეგ, მო-
გვიანებით
posterus, a, um შემდეგი, მომ-
დენო
postquam (ci.) როდესაც, იმის
შემდეგ რაც
posttrīdīc (adv.) მესამე დღეს
postulātum, ī n მოთხოვნა, პოს-
ტულატი
postulō, āvī. ātum, āre ვითხოვ,
მსურს, მინდა
potens, entis part. praes. act. შემძ-
ლე possum-დან
potēns, entis (adi.) მყოფნი,
ძლიერი, ძალაუფლების
მქონე
potentia, ae f ძალა, ძალაუფლება

potestās, ātis f ძალაუფლება.
ძალა, პოლიტიკური ძალა-
უფლება
potis, e (adi.) ძლიერი, შემძლე.
potior, ius (compar.) უფრო
მნიშვნელოვანი, უკეთესი
potius (adv.) უკეთ, უფრო სწო-
რად, უფრო
prae- (თავს.) აღნიშნავს წინ
ყოფნას
praebēd, buī, bitum, ēre ვაძლე
praec-ēdō, cessī, cessum. ēre აღვე-
მაგები, ვჯობნი
praecipitō, āvī, ātum, āre ვაგებ,
ჩავაგებ, ვანადგურებ
praeciūrē (adv.) ნათლად, მშვე-
ნიერად
praeciūrās, a, um ცნობილი, სახელ-
განთქმული, ბრწყინვალე,
მშვენიერი
praeda, ae f ნადავლი
praeditus, a, um აღკურცილი.
დაჯილდოებული, ნიჭიერი
praedō, āvī, ātum, āre ვყაჩაღობ.
ვიპარავ
prae-frīgidus, a, um ძალიან ცივი
praemium, ī n ჯილდო. პრემია
praesēns, entis (adi.) დამსწრე;
aliquo praesente ვილაცის
თანდასწრებით
praestat (impers.) უკეთესია, ჯობია
praec-sum, fuī, esse ვხელმძღვანე-
ლობ. პირველი ვარ. ვმბრძა-
ნებლობ
praeter (+acc.) გარდა

praeter-eā (adv.) გარდა ამისა
 praetor. ōris m წინამძღოლი,
 პრეტორი (პირველი მაგისტრ-
 რატი კონსულის შემდეგ,
 რომელიც ახორციელებდა
 უმაღლეს სასამართლო
 ხელისუფლებას; თავდაპირ-
 ველად 2 პრეტორი იყო, შემ-
 დევ მათი რიცხვი 18-მდე გაი-
 ზარდა)

prandium. ī n მეორე საუზმე
 prātum. ī n მინდორი
 precēs. um f (pl.) თხოვნა, სურვილი
 premō, pressī. pressum. ēre ვიკა-
 ვებ, ხელში ვიგდებ, ვაეიწრო-
 ვებ, ვაწამებ, ვაიძულებ, ვი-
 მორჩილებ, ვიმონებ
 pretiōsus. a, um ძვირფასი,
 ბრწყინვალე
 pretium, ī n საფასური, ფასი,
 საზღაური
 Priamus, ī m პრიამოსი, გროის
 მეფე; ლაომეღონტის ძე,
 ჰეკუბას (ბერძ. ჰეკაბე) ქმა-
 რი. რომლისგანაც მას ჰყავ-
 და 19 შვილი (50-დან), მათ
 შორის პარისი, ჰექტორი და
 სხვანი. მოკლულ იქნა აქი-
 ლევსის შვილის, პიროსის
 მიერ

prior. us (comp.) პირველი. წინა
 prius (adv.) ვიდრე, სანამ
 pridem (adv.) დიდი ხნის წინ,
 დიდი ხანია. ოდესღაც
 pri-diē (adv.) ერთი დღით ადრე,
 წინა დღეს; ადრე
 prīmō (adv.) ჯერ. პირველ რიგში

primum (adv.) ჯერ. პირველად
 prīmus, a, um პირველი
 prīnceps, ipis m წინამძღოლი,
 მბრძანებელი, პრინცეპსი
 prīncipium, ī n დასაწყისი
 prīvō, āvī. ūtum, āre ვართმევ
 pro (+abl.) სახით, როგორც,
 მაგვირად, -თვის, დასაცავად
 pro-, prod- (თავს.) წინ, -თვის,
 მიხედვით
 prohibitās, ātis f პატიოსნება, წესი-
 ერება
 probus, a, um წესიერი, პატი-
 ოსანი, კარგი
 prōclāmātio, ōnis f მოწოდება,
 ძახილი
 procul (adv.) შორს
 prōd-ēd, īd, itum, īre წინ მივდივარ
 prō-dūcō, dūxī, ductum, ēre ვა-
 წარმოვებ, ექმნი, მომეყავს,
 ვმზრდი
 proēlium, ī n ბრძოლა, ომი, თავ-
 დასხმა
 professor, ōris m პროფესორი,
 მასწავლებელი
 proficīscō, -, -, ēre = proficīscor,
 fectus sum, ficīscī (depon.)
 proficīscor. fectus sum. ficīscī
 (depon.) მივემართები, მივდი-
 ვარ, მივემგზავრები
 prō-gredior, gressus sum, grēdī
 (depon.) წინ მივდივარ
 prōgressus. ūs m (progredior) წინსე-
 ლა, განვითარება, წარმატება
 pro-hibeō, ūd, itum, ēre ვკრძალებ,
 ვიკავ

prō-iciō, iēcī, iectum, ēre ვაგდებ, ძირს (მიწაზე) ვაგდებ. ვაწყობ; se prōicere ჩავარდნა, ჩაშვება (წყალში)

Promētheus. eī (eos) m პრომეთე, იაფეტის ძე (შექმნა ადამიანი და მოუტანა მას ზეციდან ცუცხლი, რისთვისაც კავკასიონზე იქნა მიჯაჭვული, საიდანაც პერკულესმა გაათავისუფლა).

prō-mittō, misi, missum, ēre ვპირდები prope (+acc.) ახლოს, დაახლოებით properē (adv.) სწრაფად, სასწრაფოდ, ჩქარა

properō. aī, ātum, āre მივიჩქარი

prō-pōnō, posui, positum, ēre განვიზრახავ, ჩავიფიქრებ, წარმოვიდგენ

proprius, a, um საკუთარი

propter (+acc.) ახლოს, გვერდით; გამო, შედეგად

Proserpina, ae f პროზერპინა, კერესისა (ცერერა) და იუპიტერის ქალიშვილი, პლუტონის ცოლი, საიქიოს ქალღმერთი (გაიგივებულია ბერძ. პერსეფონესთან)

prōsocer, eri m ცოლის პაპა

prō-sum, sui, prōdesse სასარგებლო ვარ

prō-tegō, tēxi, tēctum, ēre ვიცავ, ვმფარველობ

prōverbium, ī n ანდაზა

proximus, a, um (adi. superl.) ახლოს მყოფი, შემდეგი, უახლოესი

prōdēns, entis (adi.) გამოცდილი, მტოდნე, ჰკვიანი

prōdentia, ae f ცოდნა, ჰკუა

pudor, ōris m სირცხვილი, სინდისი

puella, ae f გოგონა

puer, eri m ბიჭი, ვაჟი, ბავშვი

pueritia, ae f ბავშვობა, ახალგაზრდობა, ყრმობა

puerilis, e (adi.) ბავშვური, ახალგაზრდული, საყმაწვილო

pūgnō, aī, ātum, āre ეიბრძვი

pulcher, chra, chrum ლამაზი, მშვენიერი

pulsō, aī, ātum, āre პულსაყი

pulvis, eris m მტვერი, ქვიშა

pungō, pupugī, pūctum, ēre ვჩხვლებ

purpurātus, a, um მეწამული, ძოწისფერსამოსიანი

putō, aī, ātum, āre ვთვლი, მიმაჩნია, ვფიქრობ, მგონია

Pūnicus, a, um პუნიკური, კართაგენის

pūniō, ivī (ii), itum, īre ვსჯი

Pūthia, ae f პითია, აპოლონის ქურუმი ქალი, რომელიც წინასწარმეტყველებდა დელფოს ტაპარში

Pyrrhus, ī m პიროსი, ეპიროსის მეფე

Pythagōrās, ac m პითაგორა, ბერძ. ფილოსოფოსი (ძე. წ. VI ს.)
კუნძულ სამოსიდან, პითაგორელთა სკოლის ფუძემდებელი

quadrupēs, pedis m, f ოთხფეხა
ცხოველი
quaerō, sīvī (iī), sītum, ēre ვეძებ
quaestor, ōris m კვესტორი (მეფე-
ების ეპოქაში გამომძიებელი,
სისხლის სამართლის საქმე-
ების მოსამართლე; რესპუ-
ბლიკისა და კეისრების ეპო-
ქაში მეჭურჭლეთუხუცესი)
quālis, e (adi. interr.) როგორი,
რომელი; tālis...quālis ისე-
თი...როგორიც
quam (adv.) ვიდრე, ძალიან,
იმდენად
quamdiū (adv.) სანამ
quamquam (ci.) თუმცა, მართალია
quantus, a, um (pron. correlat.)
რამდენად დიდი, რამდენი
quantum, ī n რამდენი; gen. pretii –
ī რამდენად ძვირი, რა ფასად;
abl. mensurae – ō (um) რამდე-
ნი, რამდენად; quanto...tanto
რაც უფრო ... მით
quārē (adv.) რატომ, რის გამო
quārta, ac f მეოთხედი
quattuor (num. card.) ოთხი
quercus, ūs f მუხა
queror, questus sum, erī (depon.)
ეჩივი, დაეგირი
quia (ci.) რადგან, იმიტომ რომ
quicumque, quaecumque, quod-
cumque (pron. rel.) ვინც კი,
რაც კი
quī, quae, quod (pron. rel.) ის (ეს);
ვინც, რაც; რომელიც

quī-dam, quae-dam, quod-dam
(pron. indef.) (gen. cuiusdam,
dat. cuidam, acc. m quendam,
acc. f quādam, gen. pl. quōrun-
dam, quārundam) ერთი, ვი-
ღაც, ვინმე
quidem (adv.) კი, თავის მხრივ,
ყოველ შემთხვევაში, ამას-
თან ერთად, მართალია
quīēs, ētis f სიმშვიდე, დასვენება
quilibet, quaelibet, quodlibet (adi.)
ყოველი, ნებისმიერი
quīn (adv.) და მეტიც, კიდევაც
quīn (ci.) (უარყოფის ზმნებთან
dubitare, abesse და სხვა) რომ
Quintilianus კინტილიანუსი
Marcus Fabius Quintilianus
რომაელი პედაგოგი,
ლიტერატურის კრიტიკოსი
(ახ. წ. 35-95 წწ.)
Quīntilis, is m იელისი (V თვე
მარტიდან; შემდგომში
იულიუს კეისრის საპატივცე-
მულოდ იელისად (Iūlius)
წოდებული
quīntus, a, um მეხუთე
Quīntus, ī m კვინტუსი, რომაული
praenomen-
ის
quis (subst. და adi.), quid (subst.)
ვინც, რომელიც
quisnam, quidnam (pron. interr.)
ნეტავი ვინ? ნეტავი რა?
quisquis, quaeque, quidquid
(subst.), quodquod (adi.) ვინც
კი, რაც კი, ყოველი ვინც

quīvis, quaevis, quodvis (pron. indef.) ყოველი, ნებისმიერი
quō (adv.) სად? საით?
quod (ci.) იმიტომ რომ, რადგან
quōmodo (adv.) როგორ?
quoniam (ci.) რადგანაც, რადგან
quoque (ci.) აგრეთვე, -ც

R

rādō, sī, sum, ēre ვასუფთაებ, ეფაქე;
rasus, a, um (p.p.p.) სუფთა
rāmus, ī m გოტი
rāna, ae f ბაყაყი
rapiō, puī, ptum, ēre დაეცაყებ,
ვიტაყებ, ვიპარაყ
raptō, āvī, ātum, āre ვიტაყებ,
ვიპარაყ
rārō (adv.) იშვიათაღ
rārus, a, um იშვიათი
ratiō, ōnis f გონება
re- (red-) (თავს.) აღნიშნავს
უკუქმედებას, განახლებას,
განმეორებას, საწინააღმ-
დეგო მოქმედებას
realis, e (adi.) რეალური
re-cēdō, cessī, cessum, ēre მიედი-
ვარ, ვმორდები
recēnsio, ōnis f დათვალიერება,
ცენზორული დათვალიერება
re-cipiō, cēpī, ceptum, ēre უკან
ვართმე, უკან ვიღებ
re-citō, āvī, ātum, āre ხმაამალა
კვითხულობ, გუპირაღ ვამბობ
rēctē (adv.) კარგად, სწორად,
წესიერად
rēctus, a, um სწორი, უმკუცდომო

quot (adi. indecl.) რამდენი
quot...tot რამდენიც ... იმდენი
quōlannis (adv.) ყოველწლიურაღ
quōtidianus, a, um ყოველღლიუ-
რი, ჩეეულებრივი

re-cubō, āvī, -, āre ბურგბე ეწე-
ვარ, ვისვენებ
red-dō, didī, ditum, ēre ვაბრუნებ,
ეუბრუნებ
red-eō, īī, itum, īre ვარუნღები,
უკან მოვღღვარ
reditus, ūs m დაბრუნება
re-dūcō, dūxī, ductum, ēre უკან
მომაქეს, ვაბრუნებ
re-ferō, rettulī, reīātum, referre ავი-
რეკლავ, ვაცნობებ, მოგახსენ-
ნებ, ვითღლი, ვანგარიშობ
rē-ferō, rētulit, rēferre (impers.)
მნიშვნელოვანია, საგუ-
ლისხმოა, მნიშვნელობა აქვს
regiō, ōnis f რეგიონი, მხარე
ოლქი, რაიონი, სასამღღვრო
მოღი, სამღღვარი, ქვეყანა,
მონაკვეთი
rēgīna, ae f დეღოფალი
rēgnum, ī n სამეფო ხელისუფლე-
ბა, სამეფო, მბრძანებლობა
rēgō, rēxī, rēctum, ēre ვმართაყ,
ემბრძანებლობ, ვხელმღ-
ვანელობ
re-gredior, gressus sum, gredi (de-
pon.) უკან მივღღვარ, უკან
ვიხეე

regressus, ūs m (regredior) უკან-
სვლა, უკან დაბრუნება
rēgula, ae f კანონი, წესი
re-linquō, liquī, lictum, ēre ვტო-
ვებ, მივატოვებ
reliquia, ac f დარჩენილი ნაწი-
ლი, ნანგრევები, ნატყეხები
reliquiae, ārum f (pl.) გადმონა-
შთები, ნანგრევები
reliquī, ae, a დანარჩენები, სხვები
remedium, ī n წამალი
re-migrō, āvī, ātum, āre ებრუნდები
re-mittō, misi, missum, ēre უკან
ვაგზავნი, ვუშვებ
Remus, ī m რემუსი, რომულუსის
ტყუპი ძმა, რომელიც რომუ-
ლუსმა მოკლა
re-nāvigō, āvī, -, āre უკან მიეცურავ
re-novō, āvī, ātum, āre ვაახლებ
reperiō, repperī (reperi), repertum,
īre ეპოულობ
repetitō, ōnis f გამეორება
re-portō, āvī, ātum, āre მოვიპო-
ვებ, უკან მიმაქვს
re-pudiō, āvī, ātum, āre უარყოფ,
უკუღებულყოფ
repulsa, ae f უარი, უარყოფითი
პასუხი
re-quirō, quisivī, quisitum, ēre ვე-
კითხები, ვეძებ, ვითხოვ, ვერ
ეპოულობ, მჭირდება
rēs, rei f საქმე, დავალება, მოქმე-
დება, მიზეზი
rēs adversae f უბედურება
rēs publica f საზოგადო საქმე,
სახელმწიფო, რესპუბლიკა
rēs secundae f ბედნიერება
re-sarciō, sarsi, sartum, īre შევაკეთებ

re-scribō, scripsi, scriptum, ēre წე-
რილობით ვუპასუხებ
re-sisto, stiti, -, ēre წინააღმდეგო-
ბას ვუწევ, ვეწინააღმდეგები
re-spondeñ, spondi, spōnsum, ēre
ვუპასუხებ
respōnsum, ī n პასუხი
re-tineō, tinui, tentum, ēre მიჭი-
რავს, ვიჭერ, ვაკავებ
retrōrsum (adv.) უკან, პირიქით
re-vertor, reversus sum, reverti
(semidepon.) უკან ებრუნდები,
უკან მოვდივარ
rēx, rēgis m მეფე
Rhēa Silvia, ae f რეა სილვია, ალ-
ბას მეუღის, ნუმიტორის ქალი-
შვილი, ვესტას ქურუმი ქალი,
რომელმაც მარსისაგან გაა-
ჩინა რომულუსი და რემუსი
Rhēnus, ī m მდ. რაინი
Rhodus (os), ī m როდოსი, კუნძუ-
ლი მც. აზიის სამხრ.-დას. სანა-
პიროსე
rixa, ae f ჩხუბი, კამათი, ბრძოლა
rideō, risi, risum, ēre ვიცინი
ripa, ac f მდინარის, ზღვის ნაპირი
rius, ūs m სიცილი
rogō, āvī, ātum, āre ვეკითხები,
ვთხოვ
Rōma, ae f რომი, ლაციუმის, ხო-
ლო შემდეგ მთელი რომის
იმპერიის დედაქალაქი, მდებ-
არე ტიბერისის მარცხენა
სანაპიროზე; დაარსებულია
გადმოცემით რომულუსის
მიერ ძვ. წ. 753 წ.
Rōmānus, a, um რომაელი, რომა-
ული

Rōmulus, ī m რომულუსი, რეა სი-
ლეიასა და მარსის შვილი,
რემუსის ტყუპი ძმა, რომის
მითური დამაარსებელი და
მისი პირველი მეფე (ძვ. წ.
753-716 წწ.)

rosa, ae f ვარდი

S

Sabīnī, ōrum m (pl.) საბინები,
ძველი იტალიკური ტომი,
რომელიც ლაციუმის სამხ-
რეთით ცხოვრობდა

sacer, cra, crum წმინდა
sacerdōs, ōnis m, f ქურუმი, ქურუ-
მი ქალი

sacrificō, āvī, ātum, āre მსხვერპ-
ლად ეწირავ, მსხვერპლი
მიმაქვს

sacrum, ī n მსხვერპლმეწირვა,
ღვთისმსახურება

saeculum, ī n საუკუნე

sacpe (adv.) ხშირად

saepissimus, a, um ძალიან ხშირი

saevitia, ae f სიმკაცრე, სიმაგრე

saevus, a, um საშინელი. მკაცრი

sagitta, ae f ისარი

salī, ō, luī, -, īre ვხტები, დაეხტი-
ვარ

salī, ō, āvī, ātum, āre ვეკეკავ,
ვხტები

saltus, ūs m ნახტომი; saltum dare
გადახტომა, ახტომა

salve, -, -, ēre ჯანმრთელად
ვარ; imperat. salve! ჯანმრთე-
ლად იყავი! (გამარჯობა ან
ნახვამღის)

rōstrātus, a, um გემის ცხვირიანი,
ნისკარტიანი

rōstrum, ī n ნისკარტი

rotundus, a, um მრგვალი

ruber, bra, brum წითელი

rūs, rūris n სოფელი

rūsticus, ī m გლეხი, მიწის მუშა

salvo, āvī, ātum, āre გადაეარჩენ
salvus, a, um უვნებელი

salūs, ūtis f კეთილდღეობა, ჯან-
მრთელობა, ბედნიერება

salūtō, āvī, ātum, āre ვესალმები
sānātio, ōnis f განკურნება, შორ-
ჩენა, სანაცია

sancitō, -, -, āre წმინდას ვხდი

sānō, āvī, ātum, āre ვარჩენ

sānus, a, um ჯანმრთელი
sapientis, entis (adi.) ბრძენი, ჭკვი-
ანი; subst. m ბრძენი

sapientia, ae f სიბრძნე, გონება,
ჭკუა

sapiō, iī (ivī, uvī), -, ēre ჭკვიანი

ვარ, გონიერი ვარ, მესმის
satis (adv.) საკმარისად, საკმაოდ

saxum, ī, n კლდე

scaena, ae f (ბერძ.) სცენა, სკენე

schola, ae f სკოლა

scientia, ae f ცოდნა, მეცნიერება

sciō, scivī (ivī), scitum, īre ვიცი

scribō, scripsī, scriptum, ēre ვწერ,
აღწერ

scriptor, ōris m მწერალი

scriptum, ī n ნაწერი, წერილი

sculpō, psi, ptum, ēre ამოვჭრი,
ვჭრი

sculptor, ōris m მოქანდაკე, მძერ-
წავი, სკულპტორი
sculptūra, ac f ქანდაკება, სკულპ-
ტურა
scūtum, ī n ფარი
Scylla, ae f სკილა, კლდე სიცი-
ლიის სრუტეში, იტალიკურ
მხარეს, ქარიბდას მორევის
მოპირდაპირედ
Scythia (Scythēs), ac m სკეითი
se coniungere შეერთება, შეკავ-
შირება, დაკავშირება
se defendere თავის დაცვა
secundum (+acc.) (გადაგ. მნ.) თა-
ნახმად, შესაბამისად
secundus, a, um მეორე, შემდეგი,
სხვა
secūris, is f ნაჯახი
sēcūrus, a, um დარწმუნებული,
უსაფრთხო, უდარდელი
sed (ci.) მაგრამ, არამედ
sedcō, sēdī, sessum, ēre ეზივარ
sēdēs, is f ადგილსამყოფელი,
მუღმივი საცხოვრებელი
ადგილი, სამშობლო
segmentum, ī n ნაწილი, ნაჭერი,
სეგმენტი
sella, ae f სკამი, საეარძელი
semel (adv.) (მხოლოდ) ერთხელ
sēminō, āvī, ātum, āre ვთესავ
semper (adv.) მუდამ, ყოველთვის
senātor, ōris m სენატორი, სენა-
ტის წევრი
senātus, ūs m სენატი, რომის
უმაღლესი ხელისუფლების
ორგანო

Seneca, ae m სენეკა, Lucius
Annaeus Seneca რომაელი
მწერალი, ფილოსოფოსი და
პოლიტიკური მოღვაწე
(გარდ. ახ. წ. 65 წ.)
senectūs, ūtis f სიბერე, მოხუცე-
ბულობა
senex, senis m, f მოხუცი
sēnsus, ūs m (sentīō) გრძნობა,
აღქმა, გონება, ამროვნება,
ამრი, მნიშვნელობა
sententia, ae f ამრი, შეხედულება,
მნიშვნელობა, მინაარსი,
გამოთქმა, სენტენცია
sentīō, sēnsī, sēnsus, īre ვთვლი,
ეგრძნობ
sēparō, āvī, ātum, āre ეყოფ, ვა-
ცალკევებ
sepeliō, pelivī, pultum, īre ვასაფ-
ლავებ
September, bris, bre მეშვიდე
(mensis), VII თვე მარტიდან
მოყოლებული, სექტემბერი
sepulcrum, ī n სამარხი, საფლავი
Sēquana, ae m სეკვანა, მდინარე
გალიაში, რომელიც მისდევ-
და კელტებისა და ბელგების
საზღვარს (დღეს სენა)
Sēquani, ōrum m სეკვანები, ერთ-
ერთი ყველაზე დიდი გომი
Gallia Belgica-ში
sequor, secūtus sum, sequī (depon.)
მიყვები, მივლევ, ვუჯერებ
serēnō, āvī, ātum, āre ვახალისებ,
ვანათებ

serēnus, a, um ნათელი, უღრუბ-
ლო, წყნარი, სასიხარულო,
ბელნიერი
seriēs, sī f რიგი, ჯაჭვი
sermō, ōnis m საუბარი
scrō (adv.) გვიან
serviō, īvī (iī), itum, ire ვემსა-
ხურები
servitūdō, inis f მონობა
servō, āvī, ātum, āre ვაღაპარჩენ,
ვიცავ, ვინახავ
servus, ī m მონა, (გადატ. მნ.) მსა-
ხური
sevērē (adv.) მკაცრად
severissime უმკაცრესად –
superl.-ი adv.-დან sevērē
sevērus, a, um მკაცრი
Sextilis, e მეექვსე (mensis), VI
თვე მარტიდან მოყოლე-
ბული, შემდგომში აგვისტო
sextus, a, um მეექვსე
sī (ci.) თუ, თუკი
sic (adv.) ასე
Sicilia ae f სიცილია
sicut (adv.) როგორც, ისევე
როგორც
signō, āvī, ātum, āre ბეჭედს
ეუსვამ, გამოვარჩევ
signum, ī n ნიშანი, გამოსა-
ხულება
silva, ae f ტყე
similis, e (adi.) მსგავსი
similitūdō, inis f მსგავსება
simul (adv.) ერთად, ერთდრო-
ულად
simulācrum, ī n გამოსახულება,
ქანდაკება

simulatio, ōnis f თვალთმაქცობა,
ფარისეულობა, სიმულირება
simulō, āvī, ātum, āre ვამსგავსებ,
თავს მოვარჩენებ, ვთვალთ-
მაქცობ, ვცრუობ, ვიგონებ
sine (+abl.) გარეშე
sinō, sīvī (siī), situm, ėre ვლებ,
ვღებ
sīnum, ī n განიერმუცლიანი
თიხის ჭურჭელი
sitis, is f წყურვილი
situs, a, um (p.p.) მღებარე sinō,
sīvī (siī), situm, ėre-დან ვლებ,
ვღებ
sive (seu) (ci.) ან
socius, ī m მოკავშირე, თანა-
მგზავრი, მონაწილე
Sōcratēs, is m სოკრატე, წარმო-
შობით ათენიდან, იდეალის-
ტური ფილოსოფიური სკო-
ლის დამაარსებელი (ძვ. წ.
469-399 წწ.)
sōl, sōlis m მზე
Sōl, Sōlis m მზის ღმერთი, ჰიპე-
რიონისა და თეას შვილი,
მთვარისა და ავრორას ძმა,
შემდგომში გაიგივებული
აპოლონთან
sōlārium, ī n სოლარიუმი (ბრტყე-
ლი სახურაჲი, გერასა, აივანი)
solea, ae f სანდალი
soleo, solitus sum, ėre (semi-
depon.) ჩვეულებად მაქვს
solidus, a, um მაგარი, სოლიდური
solitō (adv.) ჩვეულებრივ, ჩვეუ-
ლებისამებრ

Solō(n), ōnis m სოლონი, ათენელი კანონმდებელი, არქონტი ძვ. წ. 594 წ., ერთ-ერთი შვილ ბრძენთაგანი; გარდ. ძვ. წ. 559 წ.

sōlus, a, um მხოლოდ, მარტო

solvō, solvī, solvītum, ღრ აუქსნი, გამოვიყნობ, ვწყვეტ

somnus, ī m ძილი, სიზმარი

sonitus, ūs m ხმაური, ხმა

sors, rtis f ბელი

Spartacus, ī m სპარტაკი, თრაკიის მკვიდრი, რომელი მონების აჯანყების (ე. წ. გლადიატორთა ომი ძვ. წ. 73-71 წწ.) ორგანიზატორი და ხელმძღვანელი; დაიღუპა კრასუსის არმიასთან ბრძოლის დროს

Spartānus, a, um სპარტანული

Spartānus, ī m სპარტელი

spectāculum, ī n სანახაობა, სპექტაკლი

spectō, āvī, ātum, āre ვუყურებ

spēlunca, ac f გამოქვაბული

spērō, āvī, ātum, āre იმედი მაქვს

spēs, ei f იმედი

Sphinx, ingis (ingos) f სფინქსი, მითური არსება ლომის ტანით, ქალის თავითა და ფრინველის ფრთებით

spīna, ae f ეკალი, ნემსი

spīrō, āvī, ātum, āre ესუნთქავ

splendidus, a, um ბრწყინვალე

sponte f (abl.) (meā, tuā, suā sponte) საკუთარი ნებით, ნებაყოფლობით, თვითონ

statim (adv.) მაშინვე, დაუყოვნებლივ

statīō, ōnis f დაცვა, ყარაული, პოზიცია, საბრძოლო პოზიცია, ადგილი

statiōnālis, e (adi.) ერთ ადგილზე მდგომი, უძრავი, სტაციონარული

statuō, tuī, tūlum, ღრ ვდგამ, ვაღვან, ვწყვეტ, გადაწყვეტილებას ვიღებ

statūra, ae f სიმაღლე

status, ūs m მდგომარეობა, პოზიცია, სტატუსი

stēlla, ae f ვარსკვლავი, პლანეტა

stilus, ī m სტილუსი, პაგარაჯოხი წვეტიანი ბოლოთი ცვილიან დაფაზე (ფირფიტაზე) საწერად და ბლაგვი ბოლოთი ნაწერის წასამლელად

stō, stetī, statum, stāre ვდგევარ

stola, ae f (ბერძ.) სტოლა, ტუნიკაზე ჩასაცმელი კაბა

strēnuō (adv.) გულმოდგინედ, მხნედ, მკვირცხლად

strictus, a, um ქარქაშიდან ამოდებული, ამოწვდილი

stringō, suīnxī, strictum, ღრ ქარქაშიდან ვიღებ

strūctūra, ae f წყობა

studeō, uī, -, ēre ვმეცადინეობ, ვედილობ

studium, ī n სწავლა, შესწავლა, მეცნიერება, სიბეჯითე

stultitia, ae f სისულელე, უგნურება

stultus, a, um სულელი, ბრიყვი

suādeō, suāsī, suāsum, ēre ვურჩევ,
ვარწმუნებ
sub (+abl.) ქვეშ
sub- (ასიმილაციით suf-, sug-,
sup-, suc-) (თავს.)
sub-dūcō, dūxi, ductum, ēre მი-
მაქვს, ვართმევ, საიდუმლოდ
მიმაქვს
sub-ferō (sufferō), sustulī,
sublātum, sufferre ამყავს
sub-igō, ēgī, āctum, ēre ვიპორ-
ჩილებ, ვიმონებ
subitō (adv.) უცბად, მოულოდ-
ნელად
suī (gen.), sibi (dat.); acc. და abl.
sē (pron. refl.) თვითონ, თავი,
მას
sum, suī, esse ვარ
summārium, ī n მოკლე შინაარსი
summus, a, um უმაღლესი, უმნიშ-
ვნელოვანესი, უძლიერესი,
უდიდესი
superbia, ae f სიამაყე, ქედმაღ-
ლობა, ამპარტაუნება

superbus, a, um ამაყი
superī, ōrum m ღმერთები; ცო-
ცხალი ადამიანები
superō, āvī, ātum, āre ვძლევ,
ვამარცხებ, ვჯობნი, გადა-
ვლახავ, გადავდივარ
suprā (+acc.) ზემოთ, ადრე
suprēmus, a, um უმაღლესი, უზე-
ნაესი
suspendō, pendī, pēsum, ēre ვკი-
დებ, ჩამოვკიდებ
sūdor, ōris m ოფლი
sūmō, sūmpsi, sūmptum, ēre ვი-
ღებ, ვერეფ
suus, a, um (pron. poss.) მისი, მათი,
თავისი, საკუთარი
Syrācūsae, ārum f (pl.) სირაკუზე,
ქალაქი სიცილიის აღმ. სანა-
პიროზე
Syrus, ī m სირუსი, Publius Syrus
რომაელი მიმოგრაფი (ძვ. წ.
I ს.), "Sententiae"-ს ავტორი

T

tabella, ae f პატარა საწერი
დაფა, საწერი ფირფიტა '
tābēō, uī, -, ēre ვღებუ
tabūla, ae f დაფა
taceō, uī, itum, ēre ჩუმად ვარ,
ვდუმე
taciturnitās, ātis f სიჩუმე, დუმილი
tāctus, ūs m გრძნობა, შეხება,
შეხების გრძნობა

tālis, e (adi.) ასეთი
tam (adv.) ისე, ისე ძალიან, იმდე-
ნად
tam-diū (adv.) იმდენი ხანი
tamen (adv.) მაგრამ, მაინც, თუმცა
tandem (adv.) ბოლოს, ბოლოს და
ბოლოს
tangō, tetigi, tāctum, ēre ვეხები,
ხელს ვკიდებ

Tantalus, I m განგალუსი, იუპიტერის შვილი, ზრიგის მეფე, რომელიც ღმერთებმა საიდუმლოს გაეცემისათვის დასაჯეს და ჩააგდეს ტარტაროსში
 tantō (adv.) მითუმეტეს, bis tanto ორმაგად
 tantus, a, um ასეთი, ასეთი დიდი;
 tantus...quantus ისეთი ... როგორც
 tardus, a, um გვიანი
 Tarquinius, I m Superbus ტარკვინიუს სუპერბუსი (ამაყი), რომის მეშვიდე მეფე
 Tarsus, I f ტარსუსი, კილიკიის დედაქალაქი მდინარე კიდნუსზე
 Tartarus (-os), I m ტარტაროსი, ქვესკნელის, მკვდართა სამეფო, საიქიო
 taurus, I m ხარი
 tēctum, I n სახურავი, ჭერი
 tegimen, inis n დასახური, სახურავი, მოსახვევი
 tegō, tēxī, tēctum, ēre უფარავ, ვასაფლავებ, ვმაღავე
 tēlum, I n საბრძოლო იარაღი: სასროლი (ისარი, შუბი); თავდასხმის იარაღი (ხმალი, ხანჯალი); arma et tela – თავდაცვისა და თავდასხმის იარაღი
 tempestās, ātis f დრო, დროის მონაკვეთი, ამინდი, ქარიშხალი
 tempus, oris n დრო
 teneō, tenuī, tentum, ēre მიჭირავს, ვუღობ, ვიგებ, მესმის, ვაკა-
 ვებ, ვაფერხებ

tener, era, erum ნაზი, ახალგაზრდა
 tentatio (temptatio), ōnis f ცდუნება, განსაცდელი, გამოცდა
 tentō (temptō), āvī, ātum, āre ეცდი, ეცდილობ
 tentus, us m (teneo) გაჩერება, დაკავება
 tenuis, e (adi.) წერილი, ნაზი, თხელი
 Terentius, I m ტერენციუსი, Publius Terentius Afer (ძვ. წ. 185-159 წწ.), რომაელი კომედიოგრაფი
 tergum, I n შერგი; a tergo ბურგში, უკან
 Terpsichorē, ēs f ტერფსიქორე, ცეკვის მუზა
 terra, ae f მიწა, ქვეყანა
 terreō, tenuī, territum, ēre ვამინებ
 tertius, a, um მესამე
 testis, is m მოწმე
 Thalēs, ētis (is) m თალესი, მილეტელი ფილოსოფოსი, ერთ-ერთი შვიდ ბრძენთაგანი
 Thalia, ae f თალიე, კომედიის მუზა; ბერძ. პოეტ პესიოდეს მიხედვით ერთ-ერთი სამგრაციათაგანი. ხელში უჭირავს კომიკური ნიღაბი და მეცხვარის ჯოხი
 theātrum, I n (ბერძ.) თეატრი
 Thebae, ārum, f თებე "შვიდკარიბჭიანი", ბეოტიის დედაქალაქი მდ. ისმენეზე, დაარსებული კადმოსის მიერ
 Thermopylae, ārum f (pl.) (ბერძ. "თბილვი კარიბჭე") თერმო-

პილე, ხეობა გოგირდის
 თბილი წყაროებით
 Thēseus, eī (eos) m თესეუსი,
 ათენის მეფე, იპოლიტეს მამა,
 არიადნას, ხოლო შეპლევ ფედ-
 რას ქმარი, მინოტავრის დამა-
 მარცხებელი, არგონავტების
 ლაშქრობის მონაწილე
 Thessalia, ae f თესალია, მხარე
 ჩრდ. საბერძნეთში
 Thetis, idis f თეტისი, ზღვის ქალ-
 ღმერთი, ნერეუსის ასული,
 პელეუსის ცოლი, აქილეუსის
 დედა
 Tiberis, is m ტიბერისი, მდინარე,
 რომლის სანაპიროპყვე
 მდებარეობს ქალაქი რომი
 Tibullus, ī m (Albius) ტიბულუსი,
 რომაელი ელეგიკოსი პოეტი
 (დაახლ. ძვ. წ. 54-19 წწ.)
 timeō, uī, -, ēre მეშინია
 toga, ae f ტოგა, მოსასხამი, რო-
 მელსაყ რომაელი მამაკაცე-
 ბი იცვამდნენ მშვიდობიანო-
 ბის დროს
 tolerō, āvī, ātum, āre ვიტან, ვუძლებ
 tōtus, a, um მთელი
 trabs, trabis f მორი
 tractō, āvī, ātum, āre მიმაქვს,
 მიერთრე, ვექცევი, ვეპყრო-
 ბი, შევისწავლი, ვმსჯელობ,
 განემარტავ
 trādō, didī, ditum, ēre (trans+do)
 გადავცემ, ვაყნობებ, ვანდობ
 trādūcō, dūxī, ductum, ēre (trans +
 duco) გადავსვამ, გადამყავს
 tragoedia, ae f ტრაგედია

trahō, trāxī, tractum, ēre მიერთრე
 trāicō, iēcī, iectum, ēre (trans +
 iacio) გადავისრი, გადამყავს
 trans (+acc.) გადაღმა, გაღმა,
 იქით, მიღმა
 trans- (თანხმოვნის წინ tra-) გაე-
 ლით, გარეთ
 trāns-eō, īī, itum, īre გადავდივარ,
 გადავლახავ, გადავაბიჯებ;
 გავდივარ, მივედინები, გაე-
 ტარებ; transit praes. ind. act.
 p. III sg.
 trānsitus, ūs m გაელა, გადასვლა
 trānsplanto, āvī, ātum, āre გადა-
 ვნერგავ
 trānsportātio, ōnis f გადაადგი-
 ლება, გადასახლება
 trāns-portō, āvī, ātum, āre გადა-
 მაქვს, გადავადგილებ,
 გადამყავს
 trēs, tria (num. card.) სამი
 tribūtum, ī n ხარკი, გადასახადი
 triclinium, ī n (ბერძ.) სასადილო
 ოთახი
 triumphus, ī m ტრიუმფი, გამარ-
 ჯვება
 triumvirātus, ūs m ტრიუმვირატი
 trīstia, ium n (pl.) ჩივილი, სევდი-
 ანი სიმღერები
 trīstis, e (adi.) მწუხარე, სამწუ-
 ხარო, უსიამოვნო
 trīstitia, ae f მწუხარება
 Trōia, ae f ტროა = Ilion ილიონი
 Tullia, ae f ტულია, ციციკონის
 ქალიშვილი
 tum (adv.) მაშინ

tunica, ae f ტუნიკა, შალის გან-
საცმელი, რომლის ზემოდა-
ნაყ ქალები იცვამდნენ
სტოლას, ხოლო კაცები –
ტოგას

turbō, āvī, ātum, āre ვურევ, ხელს
ეუმლი

turpis, e (adi.) სამარცხინო

U

ubi (adv.) სად, სადაც

ubi (ci.) როდესაც, იმის შემდეგ
რაც

ulcīscor, ultus sum, ulcīscī (depon.)
შურს ვიძიებ, ესჯი

ūllus, a, um რომელიღაც, ვიღაც
ulūmus, a, um უკანასკნელი, ბოლო
umbra, ae f ჩრდილი

unda, ae f გაღლა, ზღვა
unde (adv.) საიდანაც, საიდან

ūnitās, ātis f ერთიანობა
ūnus, a, um (num. card.) ერთი
ūnus-quisque, ūna-quaeque, ūnum-

quodque (pron. indef.) ყოველი
Ūrania, ae და Ūraniē, ēs f ურანია,
ასტრონომიის მუზა

urbānitās, ātis f ქალაქური ცხოვ-
რება, ქალაქური ცხოვრების
წესი

V

vacuus, a, um ცარიელი, თავი-
სუფალი

vādō, -, -, ēre დაველივარ, მივიღი-
ვარ, მივებძივებ

vac (interi.) ვაი!

turris, is f კოშკი
tū (pron. pers.) შენ

tūtēla, ae f მრუნვა, დაცვა
tūsus, a, um უსაფრთხო, სანდო,
დაცული

urbs, urbis f ქალაქი, დედაქალა-
ქი, რომი

ūsq̄ue ad (+acc.) -მდე
ūsus, ūs m ჩვეულება, გამოც-
დილება

ut (adv.) როგორც
ut (ci.) როგორცკი, მას შემდეგ
რაც, რათა

ūtilis, e (adi.) გამოსადეგი, სა-
სარგებლო, მომგებიანი,
გამოსაყენებელი
ūtilitās, ātis f სარგებელი, სარგე-
ბლობა

ut...ita როგორც ... ისე
ūtor, ūsus sum, ūtī (depon.) ვიყე-
ნებ, მაქვს, ვფლობ; vobis ūtor
amicis ემეგობრობ თქვენთან

ūva, ae f ყურძენი
uxor, ōris f ცოლი

valdē (adv.) ძალიან, ძლიერად
valētūdō, inis f ჯანმრთელობა
vallum, I n მიწაყრილი, გამაგრება
varietās, ātis f სხვადასხვაგვარო-
ბა, განსხვავებულობა

varius, a, um სხვადასხვანაირი,
სხვადასხვაგვარი
vāstō, āvī, ātum, āre ეანადგურებ
vātēs, is m, f წინასწარმეტყველი
vehiculum, ī n ეტლი
vehō, vēxī, vectum, ēre მიმყავს;
vehor მიედივარ (carrus ან in
carrus ეტლით), მივეყურავ,
მივაჭენებ, მიეფურინავ, გადა-
ვადგილდები
vel (ci.) ან, და აგრეთვე; (adv.) კი,
განსაკუთრებით
vēlōcitās, ātis f სიჩქარე
vēlōciter (adv.) ჩქარა, სწრაფად,
მალე
vēlōx, ōcis ჩქარი, მოხერხებული
vendō, didī, ditum, ēre ვყიდი
venia, ae f წყალობა, პატიება,
ნების დართვა
veniō, vēnī, ventum, īre მოვდივარ
venter, tris m მუცელი
Venus, eris f ვენუსი, ბერძ. აფრო-
დიტე, სილამაზისა და სიყუა-
რულის ქალღმერთი, ვულ-
კანუსის ცოლი, ამურის
(კუპიდონის) და ენეასის
დედა
vēr, vēris n გაზაფხული
verbum, ī n სიტყვა, გამოითქმა
vērē (adv.) ნამდვილად
Vergilius, ī m ვერგილიუსი (Pub-
lius Vergilius Maro), რომა-
ელი პოეტი, დაიბ. ძვ. წ. 70 წ.
Andes-ში, მანტუის მახლობ-
ლად, გარდაიცვალა ძვ. წ.
19 წ. ბრუნდმიუმში,

“Aenēis”-ის, “Georgica”-ს და
სხვათა ავტორი
vēritās, ātis f ჭეშმარიტება,
სიმართლე
vērō (ci.) ხოლო, მაგრამ
versificatiō, ōnis f (versus + facio)
ვერსიფიკაცია, ლექსთწყობა
versificō, āvī, ātum, āre ლექს
ვთხზავ
versus, ūs m სტრიქონი, ლექსი
vertō, rī, rsum, ēre ვთარგმნი,
ვეყვლი, მიემართავ
vērus, a, um ნამდვილი, ჭეშმა-
რიტი
vēscor, -, -, ēre ვიკვებები, ვჭამ,
ვეცოცხლობ (რადაკით)
Vespasiānus, ī m ვესპასიანუსი,
Titus Flavius, რომაელი იმპე-
რატორი (ახ. წ. 69-79 წწ.).
მისი მმართველობის დროს
აშენდა კოლოსეუმი (კოლი-
ზეუმი) (ახ. წ. 80 წ.)
vesper, erī m საღამო; vesperī (-e)
(adv.) საღამოს
Vesta, ae f ვესტა, სატურნუსისა
და რეას ქალიშვილი, ოჯახის
მფარველი ქალღმერთი; რო-
მში, ვესტას ტაძარში, ენთო
მუღმივი ცეცხლი, რომელსაც
ვესტას ქურუმი ქალები (ჯერ
4 და შემდეგ 6) და pontifex
maximus-ი (უმენაესი ქურუმი)
დარაჯობდნენ
vester, vestra, vestrum (pron. poss.)
თქვენი
vestibulum, ī n შესასვლელი
(ვესტიბიული), წინკარი

vestigium, ī n კვალი, pl. ნანგრევები
vestis, is f ტანსაცმელი
vestitus, a, um ჩაცმული
vestitus, us m ტანსაცმელი
vetitum, ī n აკრძალვა, აკრძალული
vetō, uī, itum, āre ეკრძალავ
vexō, āvī, ātum, āre ეაწუხებ, ეაწუხებ, ეტანჯავ; pass.: ეწუხდები, ეწუხდები, ეიტანჯები
via, ae f გზა, ქუჩა
viātor, ōris m მოგზაური
vicīnus, a, um მეზობელი, მეზობლად მყოფი, ახლოს მყოფი
victor, ōris m გამარჯვებული
victōria, ae f გამარჯვება
victus, a, um (p.p.p.) დამარცხებული vincō, vicī, victum, ēre-დან გამარცხებ
victus, us m საკეები
vicus, ī m სოფელი
videō, vidī, visum, ēre ვხედავ, ვუყურებ
videor, visus sum; eri (pass. video-დან) მეჩვენება, მგონია; mihi videor ვთვლი; videtur (impers.) ითვლება, თვლიან
vigilia, ae f ღამის საგუშაგო, ღამის ღაცვა
villa, ae f ვილა, მამული
vinētum, ī n ვენახი
vinum, ī n ღვინო
vinciō, vinxī, vinctum, ire ებორკავ, ბორკილებს ვადებ, ეკრავ, ვამაგრებ
vincō, vicī, victum, ēre ვიმარჯვებ, ვძლევ, ვამარცხებ

vinculum, ī n (უფრო ხშირად pl.) ბორკილები
vipera, ae f გველი
vir, virī m კაცი, ადამიანი
virgō, inis f ახალგაზრდა ქალი, გოგონა
virtus, utis f სიმამაცე, გაბედულება, ძალა, ღირსება, ნიჭი
vis, vis (dat. sg. vi, acc. sg. vim, abl. sg. vī; nom. pl. virēs, gen. pl. virium) f ძალა
visitō, āvī, ātum, āre სანახავეად მიედივარ, ვეწვევი, ვესტუმრები, მოვინახულებ
visus, us m (video) ხედავა, შეხედვა, მხედველობა, გარეგნობა, მოჩვენება
vita, ae f სიცოცხლე, ცხოვრება
vitis, is f ვაზი
vitium, ī n შეცდომა, ნაკლი
vivō, āvī, ātum, āre გვერდს ვეუღლი, გავერბივარ, თავს ვარიღებ
vivō, vixī. vīctum, ēre ცეცხოვრობ
vix (adv.) ძლიეს, როგორც კი, ახლა, ამ წუთში
vōcālis, e (adi.) (vox) ხმით დაჯილოდოებული, კეთილხმოვანი, მომღერალი
vocō, āvī, ātum, āre ვეძახი, ვუწოდებ, ვიწვევ
volātus, us m ფრენა
Vulcānus, ī m ვულკანუსი, ცეცხლისა და მჭედლობის ღმერთი; იუპიტერისა და იუნოს შვილი, ეენუსის მეუღლე,

მოგვიანებით გაიგივებული
ბერძ. პეფესტოსთან
volō, āvī, ātum, āre დაეყრინა
volō, voluī, –, velle მინდა, მსურს,
მირჩევნია, გადაეწყვეტ: vis
praes. ind. act. p. II sg.
volucer, cris, cre ფრთამესხმული,
ფრთიანი, მფრინავი

X

Xerxēs, is (acc. ēn) m ქსერქსე,
სპარსეთის მეფე ძვ. წ. 485-
465 წწ.

voluntās, ātis f სურვილი, ნება,
გადაწყვეტილება, ჩანაფიქრი
vōx, vōcis f ხმა
vulgus, ī n ხალხი, ბრბო
vulnus, eris n ჭრილობა
vulpēs, is f მელა
vultus, us m სახე

Z

Zēnō(n), ōnis m ზენონი, ბერძენი
ფილოსოფოსი ეპიკურელი,
ციცერონის მასწავლებელი

ქართულ-ლათინური ლექსიკონი

ა

ადამიანი homo, inis m
ადილი facilis, e (adi.)
ავტორი auctor, ōris m, f
ათენი Athēnae, ārum f
აკრძალვა vetō, uī, itum, āre
აპრილი Aprilis, is m
არა, არ nōn (adv.)
არცოდნა nescio, ivī (iī), itum, ire

ბ

ბელნიერი fēlix, icis (adi.)
ბერძენი Graecus, ī m
ბიჭი puer, erī m
ბრძოლა pugna, ae f; pugnō, āvī,
ātum, āre

გ

გაბედვა audeō, ausus sum, ēre
(semidepon.)
გაგონება audiō, Ivī, Itum, Ire
გაგზავნა mittō, mīsi, missum, ēre
გადაცემა trādō, didī, ditum, ēre
გალები Galli, ōrum m
გამარჯვება victōria, ae f; vincō,
vīcī, victum, ēre
გამცემელი trāditor, ōris m
-გან ო, ex (+abl.)
გარეთ extrā (+acc.)
გაჩუმება taceō, tacuī, tacitum, ēre
გახარება gaudeō, gāvīsus sum, ēre
(semidepon.)
გლეხი agricola, ae f; rūsticus, ī m
გოგონა puella, ae f

გუშინ herī (adv.)
გზა iter, itineris n; via, ae f

დ

და არ nec, et non, ac non (ci.)
დამუშავება colō, coluī, cultum,
ēre; arō, āvī, ātum, āre
დაპატივება invītō, āvī, ātum, āre;
voco, āvī, ātum, āre
დაძახება vocō, āvī, ātum, āre
დღე diēs, eī m, f

ე

ერთი unus, a, um (num. card.)

ვ

ვარდი rosa, ae f
ვარსკვლავი astrum, ī n (ბერძ.),
stēlla, ae f
ვინ? quis? (pron. interr.)

თ

თავი caput, pitis n
თამაში lūdō, lūsī, lūsum, ēre
თაყვანისცემა adōrō, āvī; ātum,
āre; colō coluī, cultum, ēre
თქმა dīcō, dīxī, dictum, ēre
თქვენ vōs (pron. pers.) (pl. tu-დან)
თხოვნა rōrō, āvī, ātum, āre; rogō,
āvī, ātum, āre

ი

იღები idūs, Iduum f
იმელი spēs, eī f

ის ille, illa, illud (pron. demonstr.)

კ

კაცი vir, virī m
კალენდები Kalendae, ārum f
კარგი bonus, a, um
კეთება faciō, fecī, factum, ზრე;
აგწ, ხეწ, āctum, ზრე
კითხვა legō, legī, lectum, ზრე
კორნელია Cornelia, ae f

ლ

ლამაზი pulcher, chra, chrum
ლაპარაკი dīcō, dīxī, dictum, ზრე

მ

მამაცი fortis, e (adi.); audāx, ācis
მარტის Mārtius, a, um
მასწავლებელი trāditor, ōris m;
magister, trī m; magistra, ae f
(მასწავლებელი ქალი)
მე ego (pron. pers.)
მებრძოლი miles, itis m
მეგობარი amīcus, ī m
მიერ ā, ab (+abl.)
მისალმება salūtō, āvī, ātum, āre
მიღმა extrā (+acc)
მიწა terra, ae f
მიწის ნაკვეთი ager, grī m
მოსმენა audiō, īvī, itum, īre
მოსვლა veniō, vēnī, ventum, īre
მოსწავლე discipulus, ī m
მოთხრობა fābula, ae f
მოყოლა nārrō, āvī, ātum, āre;
trādō, didī, ditum, ზრე
მრავალი multus, a, um

მსაჯი arbiter, trī m
მუდამ semper (adv.)
მხიარული laetus, a, um

ნ

ნაკლები minor, minus (compar.
parvus-დან)
ნონები Nōnae, ārum f
ნუ nōnī, nōnīte (+ inf.)

პ

პოეტი poēta, ae m, f (ბერძ.)

რ

რომაელი Rōmānus, ī m; ზელს.
Rōmānus, a, um (adi.)
რომი Rōma, ae f

ს

სად? ubi? (adv. interr.)
სადილი cēna, ae f
საიდან unde (adv.)
სამშობლო patria, ae f
სამუშაო opus, eris n
სასტუმრო ოთახები hospitalia, ae f
საქმე labor, ōris m
სეირნობა ambulō, āvī, ātum, āre
სექტემბერი September, bris m
სიყვარული amō, āvī, ātum, āre
სწავლა discō, didicī, –, ზრე
სწავლება trādō, didī, ditum, ზრე

ტ

ტუნიკა tunica, ae f
ტყე silva, ae f

ვ

ფიქრი cōgitō, āvī, ātum, āre

ქ

ქალაქი oppidum, ī n; urbs, urbis f

ქონა habēō, uī, itum, ēre

ქუჩა via, ae f

ქვეშ sub (+acc., +abl.)

ღ

ღმერთი deus, ī m

ხ

ხენა arō, āvī, ātum, āre

ყ

ყოფნა sum, fuī, esse

ყოველთვის semper (adv.)

ყველა omnis, e (adi.)

შ

შეკითხვა rogō, āvī, ātum, āre

შემქმნელი auctor, ōris m, f

შენ tu (pron. pers.)

შიში metus, ūs m

შორის inter (+acc.)

ჩ

ჩემთან ერთად mecum

ჩრდილი umbra, ae f

ჩუქება dōnō, āvī, ātum, āre

ძ

ძნელი difficilis, e (adi.)

ძველი antiquus, a, um

წ

წამალი remedium, ī n

წასვლა vādō, -, -, ēre

წერა scribō, scripsī, scriptum, ēre

წერილი epistula, ae f (ბერძ.)

წიგნი liber, librī m

ც

ცნობილი celeberris, bre; clārus, a, um; nōtus, a, um

ცხოვრება vīta, ae f; vīvō, vīxī, vīctum, ēre; habitō, āvī, ātum, āre

ცხრა novem (num. card.)

ჭ

ჭამა edō, edī, ēsum, edēre

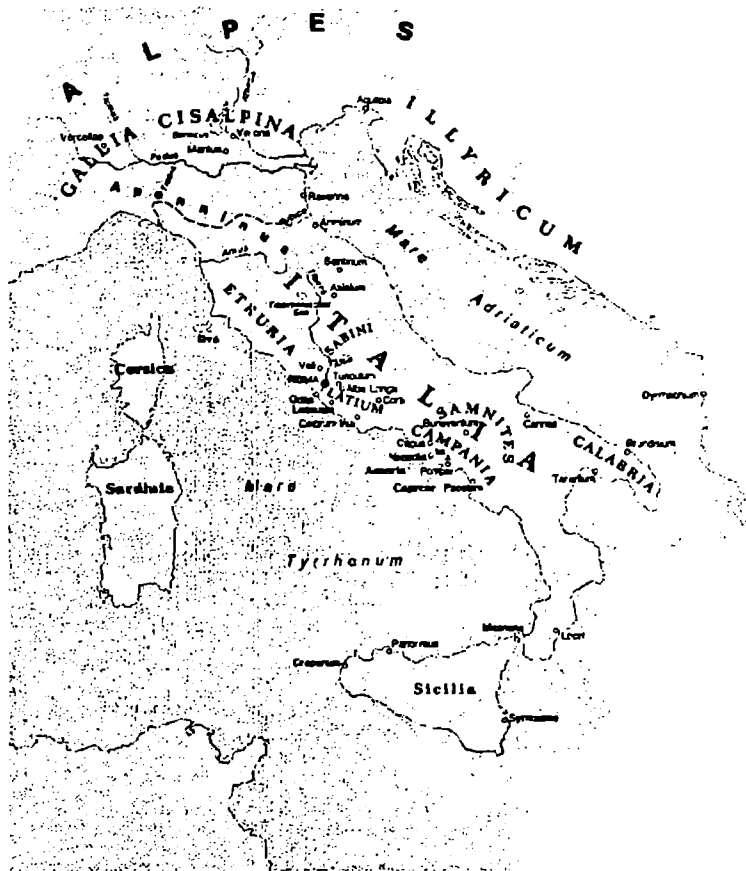
კ

კომპეროსი Homērus, ī m

გამოცანისა და კროსვორდის ამოხსნები:

§16, სავ. 7: annus, menses, dies et noctes.

§7, სავ. 6, Aenigma: 1. Fortuna; 2. Flora.

ანტიკური იტალია

